

SUFIKSALNA TVORBA PRIDJEVA
U SUVREMENOM HRVATSKOM ILI SRPSKOM
KNJIŽEVNOM JEZIKU

I. LITERATURA

Napomena. Ovdje su navedeni samo radovi općega značenja. Radovi u kojima se raspravlja samo o jednom sufiksu ili samo o nekoliko pridjeva jednoga sufiksa navedeni su tamo gdje se prvi put spominju.

1. *Bajec, Anton:* Besedotvorje slovenskega jezika, II, Izpeljava slovenskih pridevnikov, Ljubljana, 1952.
2. *Belić, Aleksandar:* O jezičnoj prirodi i jezičkom razvitku, I i II, Beograd, 1958. i 1959.
3. *Belić, Aleksandar:* Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika, Beograd, 1950.
4. *Belić, Aleksandar:* Savremeni srpskohrvatski jezik, II deo: Nauka o gradnji reči, Beograd, 1949.
5. *Benešić, Julije:* Hrvatsko-poljski rječnik, Zagreb, 1949.
6. *Boranić, Dragutin:* Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb, ⁹1947, ¹⁰1951.
7. *Brabec-Hraste-Živković:* Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika, III izdanje, Zagreb, 1958.
8. *Brodowska-Honowska, Maria:* Slowotwórstwo przymiotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, Kraków-Wrocław-Warszawa, 1960.
9. *Daničić, Đuro:* Srpska sintaksa, Beograd, 1958, str. 23-49.
10. *Daničić, Đuro:* Srpski akcenti, Beograd-Zemun, 1925.
11. *Dayre-Deanović-Maxner:* Hrvatskosrpsko-francuski rječnik, Zagreb, 1956.
12. *Deanović-Jernej:* Hrvatsko-talijanski rječnik, Zagreb, 1956.
13. *Fremdwörterbuch,* Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1960.
14. *Georges, Karl und Henrich:* Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch, 9. Auflage, Graz, 1951.
15. *Grammatika russkogo jazyka,* I, Fonetika i morfologija, Izdatel'stvo Akademiji nauk, Moskva, 1960.
16. *Iveković, Frano i Broz, Ivan:* Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, 1901.
17. *Jespersen, Otto:* Filozofija grammatiki, Moskva, 1958 (Prijevod engl. originala: *The Philosophy of Grammar,* London, 1924).
18. *Jurančić, Janko:* Srpskohrvatsko-slovenski slovar, Ljubljana, 1955.
19. *Karadžić, Vuk Stefanović:* Srpski rječnik, Beograd, 1935.
20. *Klaić, Bratoljub:* Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1958.
21. *Leskien, A.:* Grammatik der serbokroatischen Sprache, Heidelberg, 1914.
22. *Maretić, Tomo:* Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb, ¹1899, ²1931.

23. *Maretić, Tomo*: Hrvatski ili srpski jezični savjetnik, Zagreb, 1924.
24. *Maretić, Tomo*: Kako da tvorimo pridjeve prema grčkim imenicama na -ija?. Nastavni vjesnik, 14. str. 569-572.
25. *Meyer-Lübke, W.*: Historische Grammatik der französischen Sprache, zweiter Teil, Wortbildungslehre, Heidelberg, 1921.
26. *Miklosich, Franz*: Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen, II Band, Stammbildungslehre, Heidelberg, 1926.
27. *Paulović, Milivoj*: Uvod u nauku o jeziku, Beograd, 1959. (Šesti deo: Reči i kategorije reči).
28. *Porzig, Walter*: Das Wunder der Sprache, Bern, 1957.
29. *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*, MH i MS, Zagreb-Novi Sad, 1960.
30. *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, knj. I (A - Bogoljub), SAN, Beograd, 1959.
31. *Ristić, Svetomir*: Odredni pridev u srpskohrvatskom jeziku, Književnost i jezik u školi, br. 2-3, Beograd, 1956, str. 81-93.
32. *Ristić, Svetomir i Kangrga, Jovan*: Rečnik srpskohrvatskog i nemačkog jezika, Drugi deo: Srpskohrvatsko-nemački, Beograd, 1928.
33. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1880-1960 (A - šarati).
34. *Sadnik, L. und Aitzetmüller, R.*: Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten, Heidelberg, 1955.
35. *Senc, Stjepan*: Grčko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1910.
36. *Školc, Petar*: Pregled francuske gramatike, I, Zagreb, 1938.
37. Srednjoškolska terminologija i nomenklatura.
  - a) Botanička terminologija,
  - b) Higijenska terminologija,
  - c) Zoološka terminologija. Beograd, 1934.
38. *Stevanović, Mihailo*: Gramatika srpskohrvatskog jezika, Beograd, 1951.
39. *Stevanović, Mihailo*: Posesivne forme u srpskohrvatskom jeziku, Godišnjak Skopskog filozofskog fakulteta, IV, Skoplje, 1940, str. 3-50.
40. *Szłifersztejnova, Salomea*: Przymiotniki dzierżawcze w języku polskim, Wrocław, 1960.
41. *Sanskij, N. M.*: Osnovy slovoobrazovatel'nogo analiza, Moskva, 1953.
42. *Škaljić, Abdulah*: Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1957.
43. *Tolstoj, Ilja Ilič*: Serbsko-hrvatsko-ruskij slovar', Moskva, 1957.
44. *Trávníček, František*: Slovník jazyka českého, Praha, 1952.
45. *Ušakov, D. N. i dr.*: Tolkovij slovar' ruskogo jazyka, Moskva, 1935.
46. *Vasmer, Max*: Russisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1953-1958.
47. *Vondrák, Wenzel*: Vergleichende slavische Grammatik, I, Lautlehre und Stammbildungslehre, Göttingen, 1924.
48. *Wüster, Eugen*: Internationale Sprachnormung in der Technik, Berlin, 1931.

Izvori

49. *Andrić, Ivo*: Na Drini ćuprija, Zora, Zagreb, 1955.
50. *Andrić, Ivo*: Travnička hronika, Svjetlost, Sarajevo, 1951.
51. *Božić, Mirko*: Kurlani, Zora, Zagreb, 1954.
52. *Božić, Mirko*: Neisplakani, Narodna prosvjeta, Sarajevo, s. a.
53. *Božić, Mirko*: Svilene papuče, Naprijed, Zagreb, 1959.
54. *Čopić, Branko*: Gluvi barut, Prosveta, Beograd, 1957.
55. *Čopić, Branko*: Ne tuguj bronzana stražo, Svjetlost, Sarajevo, 1958.
56. *Čosić, Dobrica*: Koreni, Prosveta, Beograd, 1954.
57. *Čosić, Dobrica*: Deobe, I-III, Prosveta, Beograd, 1961.
58. *Krleža, Miroslav*: Hrvatski bog Mars, Zagreb, 1955.
59. *Matoš, Antun Gustav*: Umorne priče, M. Breyer, Zagreb, 1917.
60. *Matoš, Antun Gustav*: Iverje, Novo iverje, Binoza, Zagreb, 1935.
61. *Sijarić, Camil*: Bihorci, Narodna prosvjeta, Sarajevo, 1956.

II. SKRAĆENICE I ZNAKOVİ

Napomena. Nisu spomenute najobičnije skraćenice ili napravljene ad hoc, a u kontekstu su potpuno jasne.

Samo prezime u tekstu znači djelo navedeno u Literaturi.

- AR = Akademijin Rječnik, v. Literatura, 33
arh. = arhaizam
ak. = akuzativ
B = Benešićev Rječnik, v. Lit., 5
B. s datumom = Borba (novine), zagrebačko izdanje, ako nije drugačije označeno
Bel. = Della Bella (iz AR)
BHŽ = Brabec-Hraste-Živković, Gramatika, v. Lit., 7
BI = Broz-Ivekovićev Rječnik, v. Lit., 16
Bihorci, v. Lit., 61
Bjel. = Bjelostjenac (iz AR)
Bor. = Boranićev Pravopis, v. Lit., 6
bot. = botanički
BT = Botanička terminologija, v. Lit., 37
bug. = bugarski
češ. = češki
D = Deanovićev Rječnik, v. Lit., 11
dat. = dativ
Deobe, v. Lit., 57
DJ = Deanović-Jernej, Rječnik, v. Lit., 12
ELZ = Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb, 1955–1961, sv. 1–5
fr. = francuski
FWB = Fremdwörterbuch, v. Lit., 13
gen. = genitiv
Gluvi b., v. Lit., 54
Gram. = Gramatika, Maretićeva (prezime je uvijek spomenuto), v. Lit., 22, 2. izd., ako nije posebno označeno
Gram. rus. jazyka, v. Lit., 15
grč. = grčki
hrv. = hrvatski
HT = Higijenska terminologija, v. Lit., 37
Iverje, v. Lit., 60
J = Jezik (časopis)
Jamb. = Jambrešić (iz AR)
jd. = jednina
JF = Južnoslovenski filolog
Js = Maretićev Jezični savjetnik, v. Lit., 23
Kako da tvorimo, v. Lit., 24
Koreni, v. Lit., 56
Kurl. = Kurlani, v. Lit., 51
lat. = latinski
m. = muški
Mar. = Maretić
MH = primjeri iz građe Matice hrvatske
Mik. = Mikalja (iz AR)
ML = Popularni medicinski leksikon, NIP, Zgb., 1956
mn. = množina

Na Drini, v. Lit., 49
 Nauka o građenju, v. Lit., 4
 Ne:apl. = Neisplakani, v. Lit., 52
 Ne tuguju, v. Lit., 55
 NJ = Naš jezik, rimska brojka označava staru seriju, a arapska novu
 NI = Narodni list (novine)
 nom. = nominativ
 NVj = Nastavni vjesnik
 njem. = njemački
 O jez. prir. = O jezičkoj prirodi, v. Lit., 2
 p. = primjer
 P = Pravopis, v. Lit., 29
 pokr. = pokrajinska riječ, provincijalizam
 Pol. = Politika (novine)
 Pop. = Popović (iz AR)
 Posesivne forme, v. Lit., 39
 Pregl. fr. gr. = Pregled francuske gramatike, v. Lit., 36
 prev. = primjer iz prijevodne književnosti
 prov. = provincijalizam
 PSKJ = Pitanja savremenog književnog jezika
 publ. = primjer iz publicističke književnosti
 r. = rod
 RK = Ristić-Kangrgin Rječnik, v. Lit., 32
 RSA = Rječnik Srpske akademije nauka, v. Lit., 30
 RSR = Rječnik stranih riječi, v. Lit., 20
 rus. = ruski
 SA = Sadnik-Aitzetmülleroš Rječnik, v. Lit., 34
 sr. = srednji
 srp. = srpski
 stsl. = staroslavenski
 Stul. = Stulli (iz AR)
 s. v. = sub voce
 Svil. pap. = Svilene papuče, v. Lit., 53
 Šul. = Šulek (iz AR)
 T = Tolstojev Rječnik, v. Lit., 43
 tal. = talijanski
 Tel. = Telegram (novine)
 Travn. = Travička hronika, v. Lit., 50
 tur. = turski
 Um. pr. = Umorne priče, v. Lit., 59
 V = Vukov Rječnik, v. Lit., 19
 Vj. = Vjesnik (novine)
 VJa = Voprosy jazykoznanija
 VI = Večernji list (novine)
 Volt. = Voltigija (iz AR)
 Vus = Vjesnik u srijedu (novine)
 znanstv. = primjer iz znanstvene literature
 ZT = Zoološka terminologija, v. Lit., 37
 ž. = ženski
 : = prema, od
 ' = zamjena za dio pridjeva koji se ponavlja
 * = znak za obilježavanje značenja.

III. OPĆI DIÓ

Potreba ovakva rada

1. Sufiksalsnu je tvorbu pridjeva potrebno posebno obraditi jer dosad to nije bilo učinjeno. Koliko je i nalazimo u gramatikama, obrađena je u vrlo ograničenu opsegu, uglavnom zbog potpunosti same gramatike. Iscrpnih radova o pojedinim sufiksima nema. Osim toga, rijetki su noviji radovi, a svi su rađeni na malenom broju primjera crpenih gotovo isključivo na jednom vrelu: Vukovu Rječniku. A jezik se u posljednjih stotinu godina najviše razvio i obogatio upravo na području rječnika. U isto je vrijeme znatno napredovala i lingvistika. Razgraničava jezičnu povijest od suvremenoga stanja, razvija specifične metode za svako područje, a jezične pojave ne istražuje pojedinačno nego ih promatra u međusobnoj vezi i uzajamnom djelovanju.

Promatrajući dosadašnje radove sa suvremenih lingvističkih gledišta, zapažamo u njima više nedostataka.

Najviše ih potječe odatle što većina autora jasno ne razgraničava jezičnu povijest od suvremenoga stanja (dijahroniju od sinhronije). Često se primjeri, pa čak i pridjevi, iz prošlih jezičnih razdoblja uzimaju kao da su suvremeni. U gramatikama suvremenoga jezika ravnopravno s ostalima sufiksima spominju se i takvi kojih u današnjem jeziku nema, jer nema takvih glasova (npr. -b, -bji) ili jer su bili mrtvi već u staroslavenskom jeziku. Katkada se zbog takva postupka govori o jednom sufiksu, iako su zapravo dva.

Dijalektizmi se uzimaju ravnopravno s književnim primjerima jer se dovoljno ne pazi na odnos književni jezik – dijalekat.

Čestota se javljanja jedne pojave rijetko uzima u obzir. Pridjevi individualne tvorbe s jednom potvrdom smatraju se jednako vrijedni kao i oni koji se svaki dan upotrebljavaju.

Važnost osnovne podjele pridjeva nije uočena, premda se spominje u većini djela.

Kod pojedinih se sufiksa ne govori o značenju, ili – govori se općenito. Razlika je između osnovnog i prenesenog značenja potpuno zanemarena.

Često se uz pridjeve ne navode imenice, premda su one za većinu najminimalniji kontekst.

Nisu dovoljno prikazane kategorije osnova na koje dolaze pojedini sufiksi. Ne spominje se utjecaj glasovnih razloga pri raspodjeli sufiksa, a opis glasovnih skupina koje nastaju u tvorbi nije ni dotaknut.

O sustavnom sakupljanju većega broja primjera nema ni govora.

Određenje područja

2. Područje je ovoga rada određeno naslovom:

SUFIKSALNA TVORBA PRIDJEVA U SUVREMENOM HRVATSKOM
ILI SRPSKOM KNJIZEVNOM JEZIKU

Time je rečeno da je predmet ovoga rada:

- a) sufiksalsna tvorba, a ne drugi načini tvorbe,
- b) tvorba pridjeva, a ne tvorba drugih vrsta riječi,
- c) tvorba u suvremenom jeziku, a ne u starijim jezičnim razdobljima (u sinhronijskom prijesjeku, a ne u dijahroniji),
- d) tvorba u hrvatskom ili srpskom jeziku, a ne u ostalim slavenskim jezicima niti u usporedbi s njima,
- e) tvorba u književnom jeziku, a ne u pojedinim dijalektima ili govorima.

Kako takvo kratko, paragrafsko nabranje može biti uzrok mnogim nesporazumima, potrebno je područje rada obrazložiti malo opširnije.

Sufiksalsna tvorba i njezine granice

3. Budući da se u ovom radu ograničavamo samo na sufiksalsnu tvorbu, treba je prikazati u cjelini s drugim tvorbama i načinima unošenja novih pridjeva u jezik i odrediti njezin opseg, jer granice između pojedinih načina i sufiksne tvorbe nisu uvijek oštre. U tvorbi pridjeva osnovna su dva načina: izvođenje (derivacija) i slaganje (kompozicija).

4. *Izvođenje* je takav način tvorbe u kojem osnovama dodajemo nove elemente, prefikse i sufikse, nazvane jednim imenom afiksi, a takav način tvorbe i afiksacijom.

Prema načinu dodavanja novih elemenata izvođenje se dijeli na tri skupine:

- a) prefiksalsnu tvorbu,
- b) sufiksalsnu tvorbu,
- c) prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu.

Prefiksalsnom tvorbom izvodimo pridjeve kad afikse dodajemo pred osnovu, npr. *nagluh, nejak, nepošten, neslan, priglupe, bezglav*.

Sufiksalsnom tvorbom izvodimo pridjeve kad afikse dodajemo iza osnove, npr. *bačvast, bolestan, brodski*.

Sufiksalsno-prefiksalsnom tvorbom izvodimo pridjeve kad afikse dodajemo istodobno ispred osnove i iza nje, npr. *bescijlan, besplatan, bespravna, podvodan, pomodan, sprasna*.

Budući da su prefiksi većinom prijedlozi ili prilozni, a u jeziku se i samostalno upotrebljavaju, može se smatrati da i prefiksacija ide u slaganje, i da se o izvođenju može govoriti samo tamo gdje je posrijedi pravi prefiks.¹

¹ P. Štok prefiksalsnu tvorbu ubraja u slaganje, premda kaže da to nije posve isto: »U kompoziciju ćemo računati i prefiguriranje imenica i glagola, uza sve što ovaj postupak nije posve isto što i kompozicija. Prefiksi, naime, kao i sufiksi, djelomice ne postoje sami za sebe u jeziku, a pojedini elementi složenica postoje; samo što ovi u zajednici gube nešto od svog prvog značenja« (Pregl. fr. gram., str. 97).

Isto vrijedi i za prefiksarno-sufiksarnu tvorbu dodavši još da ovdje dolazi u obzir i sintaksa.

Kako takvo razlikovanje nije bitno za ovaj rad, upotrebljavat ću za ta dva načina tvorbe, kad je potrebno, nazive prefiksarna i prefiksarno-sufiksarna tvorba.

Međutim, svaki pridjev s prefiksom u svom glasovnom kosturu ne ide u prefiksarnu tvorbu jer može biti izveden kojim sufiksom od već prefigirane riječi, npr. *nehajan* : *nehaj*, *nemoćan* : *nemoć*, *nepriličan* : *neprilika*, *nevoljan* : *nevolja*. Katkada je teško odrediti koja je tvorba posrijedi, da li je npr. *nemiran* od *nemir* ili je *ne* + *miran*, *pri* + *morski* ili prema *pri moru*, jer postoji *nadmorski*, *prekomorski*.

5. *Slaganje* je takav način tvorbe u kojem pridjev nastaje spajanjem dviju ili više osnova, npr. *crnokos*, *gologlav*, *nazlobrz*, *zlurad*.

Sa slaganjem se često udružuje i izvođenje, tvorba koju bismo mogli nazvati složeno-sufiksarnom, npr. *bjeloputan*, *častohlepan*, *čistokrvan*, *dalekovidan*. Takva tvorba ipak pripada slaganju, a ne izvođenju jer je u njoj primaran odnos složenih dijelova, a sufiks je sekundaran, on obično dolazi samo da označi pridjevsku funkciju složene riječi. Zato često nije ni važno koji je sufiks. Ipak, najčešći je sufiks -(a) n jer je semantički prazan.

Nije svaki pridjev nastao slaganjem ako u sebi ima dvije ili više osnova. Može biti izveden sufiksarnom tvorbom ako je izveden od složene riječi, npr. *samovoljan* : *samovolja*, *pravopisni* : *pravopis*, *zemljopisni* : *zemljopis*. Tako je *pustopoljski* izveden od *Pustopolje*, a *bjelopoljski* složen od *Bijelo Polje*.

6. Osim ta dva osnovna načina pridjevi mogu nastati unutrašnjom tvorbom, supstrakcijom (desufiksacijom), mutacijom (konverzijom) i posuđivanjem.

Pridjev nastaje *unutrašnjom tvorbom* kad se osnovi ne mijenja početak ni završetak, nego se promjene vrše u samoj osnovi, mijenja se koji glas ili akcent, npr. *nôkat*, -a, -o : *nôkat*, *nôkta* (*nôkat* 'onaj koji je drugih nokata, t.j. koji rado krade', AR, » . . . teren se široko modelovan spuštao do potoka, što je onuda vijugao duboko zarezan u blato, kao da je netko u onu . . . ilovaču duboko zagnjurio . . . nokatim palcem i razderao zemlju«, Hrv. b. Mars, 31). Takve promjene nisu česte, ali su moguće.²

Vrlo su rijetki i pridjevi nastali *supstrakcijom*, tj. odbacivanjem jednoga dijela osnove, npr. *sirot* : *sirota*, *pepeljug* : *pepeljuga* (svračak pepeljugi ili rusi, B s. v. svračak).

² Ovakvo ne idu primjeri tipa *crnôrep*, adj., *črnorêp* m. (riba, oba D, P) jer to nije unutrašnja tvorba nego kopulacija. Složenice nisu automatski određene samim slaganjem nego tek značenjem koje dobiju, cjelokup je u P imenica i pridjev, uz cjelokupan, cjepokrili imenica (ptica), svežder je u AR pridjev, a muktôžder (u RK) imenica, hiljožder i mesožder i jedno i drugo.

Mutacija je prijelaz jedne vrste riječi u drugu promjenom funkcije.³ Budući da u našem jeziku druge riječi s pridjevskom funkcijom dobivaju i formalne oznake (sufikse), mutacija je vrlo rijetka. Javlja se kod onih riječi koje već imaju pridjevski oblik ili su po svom postanku pridjevi, npr. *Učka ulica* (u Zagrebu), *aljaski* : *Aljaska* (usp. i § 125).⁴

Na taj način u našem jeziku češće nastaju jedino pridjevi od glagolskih pridjeva i priloga, npr. *upali obrazi*, *rastresen čovjek*, *putujuće kazalište*.⁵

Tu je zapravo posrijedi mijenjanje ili prenošenje značenja, a promjene u kojima riječi mijenjaju značenje, a ne mijenjaju oblik ne idu u tvorbu. Ta se pojava može smatrati tvorbom samo u toliko što riječi mijenjaju gramatičke osobine. Ovdje ju spominjem zbog određivanja granica ovoga rada.

7. Iz istoga je razloga potrebno spomenuti i *posuđivanje* (preuzimanje) pridjeva iz drugih jezika. Posuđivanje pridjeva ne možemo smatrati tvorbom jer ono ima svoje posebnosti koje traže svojevrсна proučavanja. Potrebno je istraživati iz kojega je jezika pojedini pridjev posuđen, kada je posuđen, kojim je putem došao (neposredno ili posredstvom kojega drugog jezika, preko naroda ili preko učenih ljudi), u kojem je obliku posuđen s obzirom na izgovor i pismo stranoga jezika i glasovni sustav našega, posebnosti posuđivanja s obzirom na stupanj srodnosti jezika, s obzirom na sufikse i dr., na primjer:

posuđeni bez (znatnije) promjene: autohton, grč. αὐτόχθων, *sakat*, tur. *sakat*, *rahmetli*, tur. *rahmetli*, *strog*, rus. *stróg* (-o, -á, *strógi*, -aja, -oje), *svirep*, rus. *svirépyj* (-a, -o, *svirépyj*, -aja, -oje), bug. *svirép* (stsl. *svěrepъ*), *monden*, fr. *mondain*, -e (*mōdē*, -vñ),

bez stranoga sufiksa: human, lat. *humanus* (njem. *human*), *imun*, lat. *immunis* (njem. *immun*), *jeftin*, novogrč. *eftinos* (starogrč. *euthenos*), *om(j)en*, rus. *otménen*. -énna, -énno, *otmennyj*, -aja, -oje), *neprikosnoven*, rus. *neprikosnovénen*, -vénna, -vénno -vénnyj, -aja, -oje,

s dodanim suf.ksom: bizaran, fr. *bizarre* (*biza* : r), *efikasan*, fr. *efficace* (*efikas*), lat. *efficax*, *ležeran*, fr. *léger*, -ère (*leže*, -e : r), *pikantan*, fr. *piquant*, -e (*pikā*, -ā : t),

³ Za taj se pojam upotrebljavaju i drugi termini, transfiguracija, preobrazba, hipostaza, a prijelazi u pojedine vrste imaju posebne nazive: supstantivizacija, verbalizacija, pronominalizacija, adjektivacija, poimeničavanje, poglagojljivanje, popridjevljivanje, samo što se ti posebni nazivi često shvaćaju mnogo šire, obuhvaćaju obično sve načine tvorbe jedne vrste riječi.

⁴ Ovdje ne ulazim u to koliko je mutacija u pojedinim primjerima opravdana, jer se uz spomenute primjere javljaju i ovakvi: *Smislova* varijanta (B. 5. 4. 59. 13), *Turgenjeva ulica* (u Novom Sadu), u *Turgenjevoj ulici* (B. 8. 12. 61. 6). Usp. i § 180.

⁵ O tom je pitanju u našoj stručnoj literaturi raspravljano na više mjesta. Spominje ga *Maretić* u Gram., § 629, *A. Bilić* u djelu O jez. priir., I, 41-43, *Nauka* o građenju, § 151, u posebnim člancima: Jedno načelno pitanje, NJ, II, 1-6, O promealjivosti radnog (prošlog) glagolskog prideva, NJ, II, 33-39, Više semantike, NJ, V, 129-139, *M. Stevanović*, Refleksni glagoli i promenljivost glagolskoga prideva, NJ, VII, 196-205, Još nešto o pridjevskoj funkciji radnog glagolskog prideva, NJ, 9, 86-92, Popridjevljivanje glagolskog priloga na -ći, JF, 18, 55-85.

sa zamijenjenim sufiksom: *akutan*, lat. *acutus*, *anoniman*, lat. *anonymus*, *vehementan*, lat. *vehemens*, *vehementis*, *dostupan*, rus. *dostúpnij*, -aja, -oje, -pen, -pna, -pno, *ogroman*, rus. *ogrómnyj*, -aja, -oje, -men, -mna, -mno.

8. Posebna je vrsta posuđivanja kad se posuđuje samo značenje, a strani je oblik zamijenjen našim. Riječi tako nastale zovu se kalkovi, pakovci, a u većini su barbarizmi, nazvani prema porijeklu posebnim imenima latinizmi, germanizmi . . . Ako takav pakovak nije u skladu s našom tvorбом, upotrebljava se kao leksička riječ, npr. *preuzetan* 'nadut, ohol' lat. *praesumptuosus*, od *prae* i *sumere*, tj. *pre-* i *uzeti*, *predbježan* 'privremen', njem. *vorläufig*, od *vor* i *laufen*. T. Ujević u pjesmi *Tragika očiju* (Zedan kamen na studencu) ima »od ispodcrvenoga do prekoljubičnoga«, prijevod pridjeva *infracrven* i *ultravioletan*.

9. Iz svega jasno proizlazi da posuđivanje pridjeva ne ide u tvorbu. Kad bismo ga i smatrali tvorбом, ta bi tvorba bila ograničena samo na one koji znadu strane jezike, ili bar dolaze u doticaj s njima, a pridjev tako načinjen samo oni povezuju s riječju od koje je postao. Za ostale je leksička riječ. Drugo je, ako je s pridjevom posuđena i imenica. Tada može biti dvoje. Ako je pridjev u skladu s našom tvorбом, npr. *tuberkulozan* : *tuberkuloza*, *ukusan* : *ukus*, *uzoran* : *uzor*, *užasan* : *užas*, tada se može tvrditi da je pridjev posuđen samo kad je dokazano da se upotrebljavao prije imenice. Za samu je tvorbu to nevažno.

Ako je uz imenicu posuđen i pridjev, a nije u skladu s našom tvorбом, tada je za tvorbu važan samo ako se na taj način počnu tvoriti pridjevi kojih u stranim jezicima nema. Tako npr. u našoj tvorbi možemo govoriti o sufiksu -ion⁶.

⁶ U našoj bismo tvorbi mogli govoriti i o sufiksima -alan i -ivan, ali ovdje nisu uzeti u razmatranje jer ta tvorba za nas ima više teoretsko negoli praktično značenje. Latinskih pridjeva na -alan ima 250, a među njima je samo jedan koji u lat. nema (ili ne može imati) -alan, momentalan, lat. *momentaneus*. Pr'djeva na -ivan ima 150, a među njima nekoliko koji u lat. nemaju -ivus, npr. *disjunktivan*, lat. *disjunctus*, ali u francuskom je *disjunctif*, u njem. *disjunktiv*.

O posuđivanju pridjeva u našem jeziku piše: V. Friščić: O pohrvaćenim pridjevima latinskog i grčkog podrijetla s obzirom na stručnu medicinsku terminologiju, J, 2, 111-113, V. Gortan: O pohrvaćenim pridjevima latinskog i grčkog podrijetla u medicinskoj terminologiji, J, 3, 72-73, A. Kostić: O građenju i transkribovanju pridjeva od latinskih imenica, NJ, 4, 308-315, Potrebe stručnih terminologija, NJ, 6, 26-32, S. Predić: O građenju i transkribovanju nekih reči latinskoga porekla, NJ, 5, 27-43, Ipak, *quieta non movere*, NJ, 6, 248-250, P. Skok: Turski sufiksi -li u epitima, Rad, 272, str. 39-48, Turski pridjevi u srpskohrvatskom jeziku, PSKJ, III, II, 1, 19-21. O posuđenim se pridjevima govori i u djelima: T. Maretić: Ruske i češke riječi u književnom hrvatskom jeziku, Rad 108 (s navedenom literaturom), M. Pavlović: Mešavina jezičkih crta i pozajmica, Uvod u nauku . . . , str. 172-177 (s navedenom literaturom). Osim toga: Lj. Jonke: Slavenske pozajmljenice u Šulekovu »Rječniku znanstvenoga nazivlja«, Zbornik radova Fil. fakulteta, Zgb., 1955, str. 70-82, T. Maretić: Pregled srpsko-hrvatske gramatičke terminologije, Rad 243, J. Setka: Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla, Šibenik, 1940.

10. Razumljivo je da u tvorbu pridjeva ne idu druga jezična sredstva koja dolaze u istoj službi kao i pridjevi (pa pridjeve katkada zamjenjuju ili čak potiskuju), npr.

1. i m e n i c a :

a) u nominativu: *ljepota djevojka, desnica ruka, pšenica bjelica, »mlade navrtke loze amerikanice«* (Kurl. 7) – *»Naurci loze i to američanske loze«* (Kurl. 8),

b) u genitivu: *profesor sveučilišta, general brigade, red vožnje, služba revizije, Nogometni savez Jugoslavije,*

c) u polusloženici: *ton-film, šah-klub, hokej-utakmica, Gavrilović-salama,*

2. s l o ž e n i c a :

elektroenergija,

3. p r i j e d l o š k a v e z a :

a) s prijedlogom od: *rešetka od željeza, stol od drveta, sestra od Ivana, knjiga od Marka,*

b) s prijedlogom za: *pasta za zube, glazba za ples, klinika za oči,*

c) s prijedlogom na: *grijanje na paru.*

Ova sredstva spominjem zbog toga što ću se katkada i njima poslužiti. Ali to nije isto što i sustavno proučavanje tih pojava.

Dakle, predmet je ovoga rada samo sufiksalna tvorba, a ostali će se načini tvorbe ili slične pojave spominjati kad su u vezi sa sufiksalsnom tvorbom ili kad je potrebno šire objašnjenje.

Sadržaj riječi pridjevi

11. Naglašavanje da je predmet ovoga rada tvorba p r i d j e v a, a ne drugih vrsta riječi u prvi se mah čini nepotrebnim. Pokušamo li temeljiti odgovoriti samo na pitanje: idu li u tu skupinu i redni brojevi, priznat ćemo da odgovor nije lak ni jednostavan. Ili: jesu li *ikakav, isti, onakav* zamjenice ili pridjevi? U AR uz njih stoji oznaka *adj.*, dok su u BHŽ ubrojeni u zamjenice (str. 93). A takvih bi se pitanja moglo navesti više. Suvremena lingvistika s pravom traži opravdanije kriterije za razvrstavanje riječi u pojedine skupine. U ovom se radu ne možemo upuštati u tu problematiku, jer je to posebno područje koje zahtijeva svojevrsan studij. Pridjevima smatram one riječi koje se tako nazivaju u našim gramatikama. Sporne ili granične riječi ostavljam po strani. To se može učiniti zato što sve takve riječi ne bi unijele ništa novo u problematiku o kojoj se ovdje raspravlja.

Razgraničenje sinhronije i dijahronije

12. Ograničenje je na suvremeni jezik u ovakvu radu prijeko potreban jer bi, s jedne strane, povijesna istraživanja zahtijevala veoma opširan studij, koji se ne bi mogao na tako opsežnoj građi u potpunosti sa-

vladati u kraćem razdoblju niti u određenom opsegu, a s druge strane – što je zapravo jedino važno – tvorbu u suvremenom književnom jeziku treba proučavati u sinhronijskom prijesjeku jer se tek na taj način mogu dobiti rezultati koji će odraziti pravo stanje, tj. koji će pokazati kako se tvore i kako se mogu tvoriti novi pridjevi. Starija jezična razdoblja ne mogu biti mjerilo za suvremenu tvorbu jer bismo tada kao rezultat dobili da se pridjevi tvore sufiksima *-(a)lj*, *-(a)r*, *-j*, *-k*, pa čak i sufiksom *-b*. Suvremena lingvistika s punim pravom postavlja osnovni zahtjev da u jezičnom proučavanju treba razlikovati sinhroniju od dijahronije. O tome ne može biti sumnje. Od velikoga broja mišljenja navodim samo riječi A. Belića: »Nesumnjivo je potrebno da se jezičko osećanje, naročito u sinhroničnom razmatranju jezičkom, strogo deli od tumačenja porekla kakvog oblika, što pretstavlja dijahroničnu stranu jezičku. Jer samo su dotle reči izvesne kategorije ili izvesnog značenja ili funkcije dok se tako osećaju. Bez unošenja toga momenta u jezičku tumačenja vladace u njima velika pometenost. To je, uostalom, i deo opšteg razvitka jezika da reči od nekada složenih, izvedenih i sastavljenih od zasebnih reči – postaju proste« (O jez. prir., II, str. 67, potertavanje moje). Slično kaže i na drugim mjestima,⁷ a govoreći o tvorbi tako misli i većina ostalih autora kojima sam se služio u ovom radu.⁸ Svi se oni slažu da u suvremenu tvorbu idu samo one riječi kojima je postanak sa sinhronijskoga gledišta jasan, prema čijem se uzoru mogu tvoriti nove riječi. To su tzv. produktivne riječi. Riječi kojima je postanak sa sinhronijskoga gledišta nejasan, za suvremenu su tvorbu mrtve, to su tzv. neproduktivne riječi. One ne pripadaju tvorbi, nego samo leksičkom fondu, zato se, uz druge termine, zovu i leksičke riječi.⁹

⁷ Npr. O jez. prir., I, str. 21–28, 35. i d., Nauka o građenju, § 3, 9, 12. i dr.

⁸ Npr. Meyer-Lübke, § 107 (1921. g.), O. Jespersen, str. 43. i 44 (original 1924), E. Wüster, § 315 (1931, poziva se na Jespersena), P. Skok, Pregl. fr. gram., § 245 (1938), W. Porzig, str. 128. i d. (1. izd. 1950), M. Stevanović, Gram., str. 249 (1951), H. M. Šanskij, pogl. 3, str. 17–30 (1953).

⁹ Termin leksička reč upotrebljava Belić, Nauka o građenju, str. 155, O jez. prir., I, str. 18, 22. Osim toga, on upotrebljava i termin usamljena reč, Nauka o građenju, str. 155. i 156, O jez. prir., II, 130, nemotivisana reč, O jez. prir., I, str. 18, II, str. 131, neproduktivna reč, O jez. prir., I, 22, II, 131, prava reč (dane kategorije), O jez. prir., I, 83, prosta reč – »ako se ne oseća njihova veza sa drugim rečima«, Nauka o građenju, str. 2, O jez. prir., II, 66. i 67. P. Skok ima izolirana riječ (mots isolés), Pregl. fr. gr., § 245; N. M. Šanskij govori o proizvodnim i neproizvodnim osnovama (proizvodnaja i neproizvodnaja osnovy), str. 17–30; V. Putanec naziva fonosem I »akustičko-semantičku jedinicu koja nije dalje analizirljiva«, predavanje »Etimizacija, deetimizacija, reetimizacija, etimologija« održano 7. 3. 1961. u Zagrebačkom lingvističkom krugu; M. Pavlović primarna reč, Uvod u nauku, str. 114, ali nije jasno da li pod tim razumijeva baš leksičku riječ.

Termine: usamljena, izolirana riječ i Belićevu definiciju proste riječi treba shvatiti samo tako da je takva riječ usamljena, izolirana s obzirom na svoj postanak, ali može biti primarna riječ cijelom nizu drugih, npr. gol, goleat, golišav, golišavac, golišan, golać, golet, golotinja, golobrad, gologlav, goloruk, golotrbi i po tome ne bi bila izolirana. U ovom radu upotrebljavam termin leksička riječ jer se meni čini od svih najprikladnija premda i drugi mogu biti isto tako dobri, a možda još i bolji.

13. Drugo je pitanje, kako ćemo leksičke riječi razgraničiti od produktivnih. Belić pri tome kao osnovni kriterij ističe jezični osjećaj, a to čini i Wüster, što je u načelu dobro, ali ipak treba pronaći određenije kriterije jer se u znanstvenim istraživanjima, pa ni u lingvistici, ne možemo upravljati tako relativnim pojmom kao što je osjećaj. Nešto je o tim kriterijima rekao i sam Belić, samo što o njima ne govori posebno, nego uz put, npr. u Nauci o građenju, str. 99, 158. i drugdje.

14. Da bismo za jednu riječ mogli reći da je izvedena, treba da su *istodobno*, dakle sinhronijski zadovoljena tri uvjeta:

1. izvedena riječ treba da ima jedan zajednički član s glasovnim kosturom riječi od koje je izvedena,
2. treba da bude jasan glasovni kompleks kojim je izvedena,
3. značenje obiju riječi mora u osnovi biti srodno.

15. Prema tome riječ postaje od produktivne neproduktivna, tj. leksička riječ, ako prekine ili glasovnu ili semantičku vezu, ili obje, s riječju od koje je izvedena. To se može dogoditi:

a) kad se izgubi osnovna riječ, npr. uz pridjeve *kosmat* 'dlakav', *lukav*, 'prepreden, previjan', *pozan* 'kasan', *zdepast* 'kratak i debeo' nema više riječi *kosmъ* 'Haar' (Vondrák, str. 552), *lqka* 'Arglist, Bosheit; Pl. Ränke' (SA), *pozďě* 'spät' (SA), *zdepati* 'etwas plump machen' (V), *zdepati se*, »zdepao se, t.j. ugojio se i odebljao« (V);¹⁰

b) kad se zbog glasovnih promjena jedna ili druga riječ tako promijene da tvorbena veza nije više vidljiva, npr. *slan* (slanъ od *solno-, Vondrák, str. 528): *sol*; *prostran* (od prostranъ, SA, vjerojatno od *prostornъ): prostor; *lagan* (zamjenom sufiksa u lъgъkъ): *lak* (: lakka od lagka, -o od lъgъka, -o); *voštan* od *vosak*; *misaon* (misalan, misalna): *misaon*;

c) kad osnovna ili izvedena riječ promijene značenje te se tako među njima prekine semantička veza, npr. *glavni*: *glava*;¹¹ *ključni* (u značenju 'glavni, osnovni, temeljni' npr. ključna industrija): *ključ*; *hladan* 'student': *hlad*, nekad 'hladnoća', danas 'hladovina'; *odgovoran* 'nadležan': *odgovor* i sl.

16. Katkada se izvrše i dvije promjene, tj. promjena oblika i promjena značenja, npr. *stran* 'tudj' (od stranъnъ): *strana*; *srdačan* 'ljubezan' (od srъdbъčъnъ od srъdbъcъnъ 'cordis'): *srce* (srъdbce). Po svjedočanstvu AR srdačan je još u 19. stoljeću značio 'što pripada srcu, tiče se srca, što je u srcu'.

¹⁰ Zdepast je leksička riječ u Hrvatskoj, gdje se spomenuti glagoli ne upotrebljavaju (B, D, D, J, imaju pridjev, a nemaju glagola), u Srbiji se možda još upotrebljavaju, imaju ih RK i T.

¹¹ O tome opširnije govori A. Belić, O jez. prir., I, str. 37, Nauka o građenju, str. 154.

17. Proučavajući tvorbu sinhronijski, ne moramo sve to znati, za nas je dovoljno da riječ iz sinhronijske perspektive nije više analizirljiva. Za pridjeve ćemo *golem*, *lakom*, *pitom*¹² reći da su leksičke riječi jer ne možemo odrediti što je sufiks, a što osnova. U prijeva *gotov* 'završen, spreman', *jalov* 'sterilan', *sirov* 'prijesan' vid' mo završetak -ov, ali ne možemo reći da je to sufiks -ov jer kad ga odbacimo, dobijemo glasovni skup (*got-*, *jal-*, *sir-*) koji nije uikakva riječ ili, ako jest, nema nikakve veze sa značenjem pridjeva.

18. Sufiksi se samostalno ne upotrebljavaju, nisu samostalne riječi, oni su naša apstrakcija i imaju značenje samo ako je njihov odnos prema osnovi jasan, ako se osnova jasno očitava. Zato i kad u kojoj riječi možemo pretpostaviti da je završetak poznati sufiks, riječ je leksička riječ ako osnova nije jasna, npr. *čedan*, *glomazan*, *jasan*, *kasan*, *kivan*, *nježan* *nujan*, *prazan*, *prijesan*, *ravan*, *ružan*, *udoban* *sitan*, *spretan*, *aljkav*, *hrapav*, *ljigav*, *mlohav* . . .¹³

19. Pridjevi *krupan*, *prgav* ('žustar, lako se ljuti, nestrpljiv', BI; D i 'tvrdoglav'), *zamjeran* ('divan, ugledan, slavan'. Js; 'considerable, important', D, tj. 'zamašan, znatan, važan, znamenit, ugledan') mogu zbog podudaranja u glasovnom kosturu biti postanjem od *krupa* 'tuča, grūd', *prga* 'vrsta jela', *zamjeriti*, *zamjeriti* (AR za *krupan* kaže: »Postaje jamčno od l. *krupa*«), ali današnje značenje tih riječi ne dopušta da ih povezujemo. Stoga su ti pridjevi leksičke riječi, dakle za suvremenu tvorbu mrtve.

20. Sve je to za proučavanje tvorbe u suvremenom jeziku vrlo važno. Govoriti o leksičkim riječima kao o živoj tvorbi znači stvarnost prikazivati u krivom svjetlu, a u samoj tvorbi mjesto jasnoće i jednostavnosti stvarati zbrku. Tako Maretić u predgovoru i 1. i 2. izdanja Gramatike izričito kaže da nije ni historijska ni poredbena (komparativna), a ipak govori o sufiksu *n* u *crn*, *pun*, *slan*, *t* u *vit*, *žut*, *v* u *plav*, *siv*, *živ* i sl. On ide čak tako daleko da u prezentu govori o sufiksima -Ъ i -Ъji: »Ъ se veže neposredno s korijenom, i tako postaju mnogi pridjevi. . .«, »Ъji se veže s imeničkim osnovama. . .« (Gram., str. 326). U koliku se krajnost odlazi kad se sufiks Ъ unosi i u srednjoškolske gramatike suvremenog jezika mislim da nije potrebno posebno tumačiti.

21. Dakle u proučavanju suvremene tvorbe ne treba uzimati u obzir ni jedan jednosložni pridjev, ni dvosložni ako su dva sloga samo u ije-kavskom ili ako je drugi slog postao od završnoga *l* (vidljiv u ž. i sr. r.) bez obzira kakav sufiks imali u prošlosti. Belić s pravom kaže: »Danas

¹² Pridjeve *lakom* i *pitom* Maretić u Gram. spominje pod sufiksom -om, ali to su zapravo nekadašnji pasivni participi prezenta (usp. Vondrák, str. 553, *J. Hamm*, Starosl. gram., Zgb, 1958, str. 176), ali to za suvremenu tvorbu više nije važno.

¹³ AR kaže da je *čedan* od mađz. *csendes* 'tih', *aljkav* upućuje na *atljav* i kaže da će postanjem biti od mađz. *hatlatni* 'raditi kojekako', *nježan*, iz rus., a tako Js za *udoban*. Međutim, za tvorbu su, kao i ostale uz koje su spomenute, - leksičke riječi.

je za sve njih jasno, po našem osećanju, da su to usamljene, leksičke reči» (Nauka o građenju, str. 155), a na drugom mjestu: »... svi su pridjevi ove vrste *n e p r o d u k t i v n i*. Na osnovu njih se ne mogu stvarati slične reči. Svi su pridjevi ove vrste individualizovani» (O jez. prir., I, str. 35, istakao Belić).

22. Isto tako ne treba uzimati u obzir ni dvosložne i višesložne pridjeve ako su danas leksičke riječi.

23. Ipak zbog preglednosti i potpunosti, od dvosložnih i višesložnih pridjeva spomenut ću i sve mrtve sufikse (ili, preciznije, završetke), ako nisu s kojih razloga posebno spomenuti. Tako je, uostalom, djelomično učinio i A. Belić, Nauka o građenju, str. 192.

24. Time razgraničenje sinhronije i dijahronije nije završeno. Postavlja se pitanje koje se jezično razdoblje smatra suvremenim. Kad je riječ o hrvatskom ili srpskom jeziku obično se kaže da naš suvremeni jezik počinje od Vuka i Gaja, u jednom smislu s pravom, ali je jasno da jezik ilirskoga doba nije isto što i suvremeni jezik. Razdoblje 1836–1961. prilično je veliko i ima više razvojnih faza. Zadatak ovoga rada nije utvrđivanje granica tih faza niti postavljanja kriterija za te granice, ali se ipak može reći da se kao suvremeno razdoblje ne može uzeti ni posljednjih osamdeset godina (1881–1961), jer bismo tada kao rezultat dobili da se, na primjer, od imenica *astronomija, etimologija, filologija, geografija, geologija, kemija, pedagogija, zoologija*... tvore pridjevi odbacivanjem završetka *-ija* i dodavanjem sufiksa *-ički*, tj. da su pridjevi od tih imenica *astronomički, etimologički, filologički, geografički, geologički, kemički pedagogički, zoologički*... kako se pisalo na prijelomu stoljeća. Tek bi se posljednjih četrdesetak godina (1918–1961) moglo uzeti kao suvremeno doba književnoga jezika jer su jezične razlike između početka i kraja toga razdoblja neznatne. Ali to bismo mogli učiniti samo zbog praktičnih razloga, teoretski ni to ne bi bilo opravdano, jer ako su razlike i malene, ipak ih ima. S druge bi nas strane takvo ograničenje priječilo da uzimamo primjere iz pisaca kao što su Vuk, Mažuranić, Šenoa, Matoš... Zato ćemo suvremeni sinhronijski prijesjek dobiti ako kažemo da je suvremeno sve ono što se upotrebljava ili se može upotrijebiti današnjega dana. Taj kriterij dovoljno jasno razgraničava jezičnu prošlost od suvremenoga stanja, a u isto vrijeme dopušta da se poslužimo primjerima ne samo spomenutih pisaca nego i primjerima M. Držića, I. Gundulića, M. Divkovića, A. Kanižlića i dr. – ako bismo i danas tako rekli.

Slična je misao već rečena u našoj stručnoj literaturi. U RSA, rječniku za koje autori kažu da je rječnik suvremenog jezika, shvaćajući pojam suvremen vrlo široko, stoji: »Sem toga, u vrlo retkim slučajevima, kada je to bilo potrebno radi dokazivanja upotrebe reči savremenog jezika u narodu, a za to nije bilo drugih primera, navođeni su primjeri iz nekih dela M. Reljkovića i A. Kačića koji bi isto tako glasili i u savremenom jeziku« (str. XXVII).

25. Ipak, u potpunosti se sinhronija i dijahronija ne mogu rastaviti. Ne samo zato što je teško naći kriterij kojim bismo jasno razgraničavali što se »upotrebljava ili se može upotrijebiti današnjega dana« nego i zato što današnjega dana djeluju stariji ljudi, koji se služe jezikom svoje mladosti, dakle jezikom prvih godina 20. stoljeća, a to znači da pišu *etimološki, historički, kemički* . . . Čak tako mogu pisati i mladi, npr. V. Vinja piše *etimološke bilješke, etimološka ispitivanja* (Zbornik radova Fil. fakulteta u Zagrebu, 1955, str. 141), jer je tako pisao njegov učitelj, npr. *etimološka nauka*, Pregl. fr. gr., 92, i jer je i od svojih učenika tražio da tako pišu.¹⁴ Zatim stariji oblici mogu biti sačuvani i tradicijom, npr. i danas (15. lipnja 1961) gotovo sve kemijske čistionice u Zagrebu imaju u natpisu pridjev kemički (npr. Vlaška 62, Draškovićeva 3, Marinkovićeva 4, Mesnička 1. Ilica 50). I tako u suvremenom prijesjeku imamo ono za što smo rekli da pripada povijesti. Dakako, lingvistička nauka nije ni u ovom pitanju nemoćna. U pomoć dolazi statistička lingvistika. Ali o njoj kasnije.

26. Na kraju ovoga dijela treba naglasiti da nikako ne mislim kako bi jezičnu povijest trebalo zanemariti, ili, što bi bilo još gore, da je treba potpuno odbaciti. Ne. Riječ je bila o tome da ne smijemo miješati sinhroniju i dijahroniju da ih treba rastaviti ako želimo dobiti druge zaključke. Drugim riječima, možemo se poslužiti pojavama koje pripadaju jezičnoj prošlosti, često je to i potrebno, samo moramo biti svjesni da pojava pripada prošlosti. U tom sam se smislu služio Vondrákom, SA, AR i drugim djelima o jezičnoj prošlosti.

O poredbenim istraživanjima

27. Nije potrebno opširno naglašavati zašto ovaj rad nije poredben. Tvorba se u jednom jeziku može, i mora, proučiti s obzirom na sam taj jezik. Ipak, kako je poznavanje toga područja u srodnim jezicima korisno, imao sam sve ruske pridjeve Tolstojeva Rječnika, jednim dijelom i poljske Benešićeva Rječnika, a uz to sam se služio i ostalim djelima, uglavnom slovenskim, ruskim i poljskim. Zbog nedostatka teoretskih radova s područja tvorbe i pridjeva uopće, tom sam se literaturom obilnije služio u općem dijelu. U obradi pojedinih sufiksa vrlo rijetko, i to uglavnom zbog vlastite orijentacije, pazeći da ni jedan zaključak ne bude potkrijepljen poredbenim razlozima. Jer koliko je poredbena metoda korisna, preveliko oslanjanje na nju može zavesti na krivi put, kao što je, na primjer, u jednom pitanju zavelo i samoga Maretića (usp. Kako da tvorimo, str. 571).

O dijalektalnim pojavama

28. Razumljivo je što se u tvorbi u književnom jeziku ne govori o tvorbi u pojedinim dijalektima ili govorima, jer iako je velik dio građe isti, ipak su to različita područja, različite razine koje zahtijevaju po-

¹⁴ Po usmenom saopćenju V. Vinje.

seban postupak. Zbog istoga razloga nisam uzeo u obzir ni izrazite provincijalizme, jer takvo proširenje književnoga jezika opet može zavesti na krivi zaključak. Dakako, nije u svakoj prilici lako odrediti što je provincijalizam, a što nije, pogotovu kad jedna pojava obuhvaća više riječi, zato sam se katkada osvrtao i na pojave koje bi po oštrom kriteriju pripadale dijalektima ili govorima, više u morfološkim dijelovima nego u semantičkim. Smatram da je bolje prijeći granice književnoga jezika negoli zbog toga ostaviti u njemu jedan dio neobrađen. Pri tome valja dobro paziti da se granične pojave ne precijene ni potcijene.

Individualna tvorba

29. Iz same prirode književnoga jezika proizlazi zaključak da u nj ne ide individualna tvorba ni terminologija ili terminološka upotreba književnih riječi.

U RSA u »Napomenama u obradi teksta rečnika« piše: »Kad smo kod pisaca i sakupljača reči iz naroda nailazili na reči svega jednom upotrebljene (hapakse) ili više puta ali samo kod jednoga autora, one su stavljene u rečnik ako su pisac ili skupljač pouzdani u svom poslu ili ako se reči po značenju i obliku svome lako uključuju u našu jezičku sistemu...« (str. XXIX). Ta je pojava još važnija za tvorbu, zato je potrebno jasnije i određenije prikazati njenu prirodu.

Ako takve riječi nisu leksičke riječi, možemo govoriti o prigodnoj ili individualnoj tvorbi. Pri tome je vrlo važno da li je takva riječ u skladu s jezičnim sustavom ili nije. Ako jest, tada u njoj nema ništa individualno jer bi tako rekao i svaki drugi član iste jezične zajednice kad bi došao u istu govornu situaciju. To je samo tzv. ostvarenje već danih jezičnih mogućnosti, npr. *sjedobrk*, AR samo u Grge Martića, *mjesečinnaste dojke* (Iverje, 265), *zaletišna luka* (Neispl. 83), *škripucavo pomicanje* (Neispl. 128).

Individualnom tvorbom takve riječi možemo zvati tek tada kad se oblikom ili značenjem ne slažu s tvorbom u književnom jeziku, npr. *bezdlakav*, *urijedak* (W. Faulkner: Krik i bijes, preveo Stj. Krešić, Zagreb, 1958, str. 291). Usp. i §§ 341, 391.

Pojava je vrlo česta u pjesničkom jeziku kad se pojedine riječi upotrebljavaju samo zbog stilskih razloga (zbog stiha, afektivnosti i sl.).

Individualna tvorba je česta i u zagonetkama, npr. *Čapa koza čaporasta, ča na boku bijela* (odgonetljaj: svraka), AR s. v. čapa; – *Časta koza čapalasta...*, AR s. v. čapalast.

Na taj se način stvaraju nove jezične mogućnosti. One su za književni jezik važne tek kad ih počnu upotrebljavati i drugi, kad uđu u opću upotrebu. Ali ne sama riječ, nego kad se prema njoj počnu stvarati druge. Ako se dakle u lingvističkim radovima govori o individualnoj tvorbi, tada treba reći da je riječ o njoj, a ne govoriti kao o općoj jezičnoj pojavi. Ipak, u ovom radu nisam to u svim prilikama isticao jer

katkada jasno proizlazi iz navedenih primjera. A takve pojave obradujem zbog potpunosti ovoga rada i zbog toga, što individualna tvorba može lako prijeći u opću.

Terminološka upotreba

30. Strogo uzevši, u književni jezik ne ide terminologija pojedinih struka ni terminološki upotrijebljene književne riječi. R. A. Budagov, služeći se terminima A. Potebnje (bliže i dalje značenje riječi) jasno razgraničuje opću jezičnu upotrebu od terminološke: »Bliže značenje riječi – to je svojevrsan leksički minimum značenja koji osigurava uzajamno razumijevanje svih ljudi koji govore određenim jezikom, nezavisno od njihove specijalnosti, profesionalnih gledišta, naviknutih na posao više s jednim predmetima, a manje – s drugima. Razumije se, jezikoslovac, promatrajući značenja različitih riječi, može biti kompetentan samo na području njihovih bližih značenja. Inače bi se lingvistika preokrenula u svojevrsnu nauku nauka, u univerzalno područje svih ljudskih znanja« (Sistema jazyka v sv'jazi s razgraničenijem jeho istoriji i sovremennoogo sostojanija, VJa, 4, 1958, str. 48).

Kao primjer možemo spomenuti da sufix –ast u kemijskoj terminologiji označuje spojeve s manjim stupnjem valentnosti:

arsenova kiselina (H_3AsO_4) – arsenasta kiselina (H_2AsO_3)
klorna kiselina ($HClO_3$) – klorasta kiselina ($HClO_2$)
sumporna kiselina (H_2SO_4) – sumporasta kiselina (H_2SO_3).

Ako se koja od tih riječi upotrijebi u književnom jeziku, dolazi u svom osnovnom (bližem) značenju, npr. *sumporast* u značenju zeleno-žut: *Njegove oči otrovala neka sumporasta mutnoća* (Svil. pap. 100).

Ali takve su specifične upotrebe pojedinih sufixa u našim terminologijama vrlo rijetke. Izvan specifičnih upotreba autori svih struka teže da im termini budu u skladu s jezičnim sustavom. Zbog toga o terminološkim pitanjima pišu u jezičnim časopisima, traže odobrenje od jezičnih stručnjaka (usp. V. Dabac: Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački elektrotehnički rječnik, Zagreb, 1952), ili su ovi učinili glavni, završni dio posla (Srednjoškolska terminologija). Osim toga, termini se dobrim dijelom nalaze u općim rječnicima, vrlo lagano prelaze iz uskoga stručnog kruga u širu upotrebu. Zbog svega toga nisam izbjegavao terminološku građu. Dakako, upozoravao sam da se koja pojava javlja samo u terminološkoj upotrebi, kad je odstupala od sustava, a drugih potvrda nije bilo.

Akcentat

31. Jedino područje koje ide u sufixalnu tvorbu, a nije obuhvaćeno ovim radom jest akcentat. Reći općenito kao što npr. kaže Maretić:

»Iz navedenih se primjera vidi, da nema stalnoga akcentatskog pravila« – »Svi ti pridjevi u nom. sing, muškoga roda imaju dva sloga, i na

prvom je ponajviše spori akcent«. – »Vrlo je malo ovdje pridjeva, koji imaju više od dva sloga, a oni od dva sloga imaju ponajviše brzi akcent na prvome, ali treba uzeti na um, da im i temeljne riječi imaju ponajviše taj akcent« (Gram., str. 315, o sufiksima –ast, –at i –av), to ne može zadovoljiti nikakve potrebe, a temeljita obrada toga pitanja zahtijeva poseban studij. Ali, osvrtao sam se na akcentat svaki put kad god ima razlikovnu službu (distinktivnu funkciju).

Osnovna podjela pridjeva

32. Pridjevi se u našim gramatikama dijele na opisne ili kvalitativne, posvojne ili posesivne, gradivne ili materijalne (npr. BHŽ, str. 82).

a) Termini osnovne podjele

Termini »posesivni, posvojni, prisvojni« nisu dobri za cijelu kategoriju koju obuhvaćaju. U nju idu i pridjevi tipa *autobusni, jučerašnji* (autobusna stanica, jučerašnji događaj) pa bi za takve odnose trebalo upozoravati da se misli na posesivnost u širokom smislu te riječi, kao što npr. čini N. Rončević, J, 6, 42. i 43.

Katkada i opisni pridjevi izriču jednu vrstu posesivnosti, npr. *grbav* – 'koji ima grbu', *svjetlokos* – 'koji ima svijetlu kosu'. Zbog toga S. Szlifersztejnowa (str. 10) razlikuje aktivnu i pasivnu posesivnost. Ona upozorava da ni odnos u primjeru *očev štap : očeva sestra* nije jednak, iako se izriče istim jezičnim sredstvom. U AR s. v. bratov nalazimo *bratov konj* i *bratov ubojica*. Razlika je među njima očita.

Tu je razliku zapazio i Maretić. U 1. izdanju Gramatike, govoreći o sufiksu –en, piše: »Oni, koji su izvedeni od imeničkihijeh osnova, znače, da je što od onoga ili da pripada onome, što osnovna riječ znači; na pr. *bäkren* (što je od *bakra*), *crkvèni* (što pripada crkvi) i t. d. Ali kadšto je značenje i malo drugačije, t. j. predmet, koji je s takvim pridjevom, stoji samo u nekoj svezi s onijem, što osnovna imenica znači . . .« (str. 352) i kao primjere navodi *drveni zanati*, = *majstor*, *marveni trgovac*. Obradujući u AR pridjev *materin*, opisuje njegovo značenje ovako:

»a. *materin* je posvojni pridjev te znači imanje u pravom i potpunom smislu.«

»b. *materin* ne znači imanje u pravom i potpunom smislu, već pripadanje, koje je također neko imanje, ali u slabijem stepenu.«

»c. *materin* ne znači pravo pripadanje, već neki odnošaj između matere i onoga, što znači imenica, s kojom je pridjev *materin* združen.«

Dakle ni pridjev s tipičnim »posesivnim« sufiksom ne izražavaju uvijek posesivnost.

Zbog svega toga mjesto termina »posesivni, posvojni, prisvojni« upotrebljavam termin »odnosni«, prijevod termina *относител'ныи* iz Gram. rus. jezika (str. 23). Na to me navodi i činjenica što i naši pisci u određivanju značenja pojedinim pridjevima vrlo često upotrebljavaju izraze »koji se odnosi na . . ., koji se tiče . . ., koji je u vezi s . . .«, npr. RSR:

<i>akustičan</i>	-- koji se odnosi na	zvuk i slušanje
<i>konzuman</i>	- „ „ „ „	konzum
<i>taktički</i>	- „ „ „ „	taktiku
<i>tekstlan</i>	- što „ „ „	tekstil
<i>bademov</i>	- koji pripada bademu,	koji se na nj odnosi;

RSA:

<i>abderitski</i>	- koji se odnosi na	abderite, ograničen, glup
<i>abecedarni</i>	- „ „ „ „	abecedar
<i>abiturijentski</i>	- „ „ „ „	abiturijente,

a tako i s. v. *avijatičarski*, *avionski*, *avliski*, *avtov*, *agalarski*, *agarjanski*, *agitacioni*, *agrarni* . . . i u pretežnoj većini pridjeva koji se inače zovu posesivni što, očito, nije slučajno.

Ni termin »opisni« ne zadovoljava u potpunosti, jer je preopterećen značenjima. Zbog toga se služim samo terminom »kvalitativan«.

b) Obilježja pojedinih skupina

33. Podjela je na skupine vrlo važna za značenje pridjeva i za određivanje sufiksa. Katkada se u našoj literaturi dva sufiksa smatraju jednim samo zato što nije jasno uočeno da ne idu u istu skupinu, npr. -(a)n i -ni, -an i -ani, -en i -eni.

Sama podjela nije tako jednostavna kao što se katkada smatra. P. Skok pridjeve dijeli na dvije skupine: »Sa gledišta sematičkoga dijelimo ih u dvije glavne vrste: *adjectifs de qualification* i *adjectifs d'appartenance*. Prvi izražavaju svojstvo, drugi pripadnost. Važnu kategoriju među prvima sačinjavaju t. zv. *adjectifs de matière* (*Stoffadjectiva*), koji vele od čega je što načinjeno«. (Pregl. fr. gram., § 250.)¹⁵

I u spomenutoj su ruskoj gramatici podijeljeni na dvije skupine: na kvalitativne i odnosne. Posvojni čine podskupinu odnosnih, a gradivni su među primjerima za odnosne (§§ 40-42, 475. i d.).

Gradivni po svojim obilježjima zaista ne čine posebnu kategoriju u svemu ravnopravnu ostalim dvjema. Samo u koju kategoriju pripadaju? P. Skok ih stavlja među kvalitativne, a ruska gramatika među odnosne. Tko je u pravu?

Prije nego što odgovorimo, treba ukratko dati glavna obilježja jedne i druge skupine.

Budući da u nas još nitko to pitanje nije dublje zahvatio, a ja ga sam ne mogu ovdje riješiti, poslužit ću se podjelom Gram. rus. jazyka. Razumije se samo toliko koliko se može primijeniti na naš jezik jer razdiobu valja promatrati samo na temelju građe onoga jezika o kojemu je riječ.

¹⁵ Zbog potpunoga razumijevanja tih Skokovih riječi i zbog važnosti koje imaju treba dodati da on o razdiobi pridjeva govori općenito jer u francuskom jeziku nema gradivnih pridjeva. U istom paragrafu kaže: »T. zv. *Stoffadjectiva* ne može se više izraziti danas u fr. jeziku s pomoću određenog sufiksa kao u lat., nego samo sintaktički pomoću prijedloga. Lat. aureus = srp.-hrv. zlatan veli se u fr. d'or.«

34. Prema spomenutim paragrafima Gram. rus. jezika kvalitativni pridjevi označuju svojstva, kvalitete predmeta neposredno, zapažena osjetilima, ubrojivši ovamo i boju, prostorna svojstva, fizička svojstva ljudi i životinja, a mogu označavati i svojstva karaktera i duševnosti, npr.: *bos, gluh, gust, mlad, slijep, tih, zdrav, crven, dalek, kratak, sladak, težak, uzak, dobar, mudar, oštar, topao, mekan, koristan, ponosan, potreban, razuman, vrijedan, važan, žedan* . . .

Odnosni pridjevi daju obilježja predmeta u njihovim raznovrsnim odnosima prema drugim predmetima, npr.: *sestrina knjiga, očeva kuća, očev izum, nedjeljni odmor, gradski vrt, dječja knjiga, pivski vrč* . . .

35. S razlikama se u značenju povezuju i posebne gramatičke osobine koje obilježavaju svaku skupinu. U našem jeziku kvalitativni imaju u pravilu određene i neodređene oblike, određenu i neodređenu deklinaciju i komparaciju. Odnosni pridjevi imaju samo određeni oblik i određenu deklinaciju, osim pridjeva na -ov, -ev, -in, nemaju komparacije. Prema tome se razlikuju i sufixi. Jedni su kvalitativni, npr. -(a)k, -(a)n, -an, -ast, -at, -av, -en, -kast, -(lj)iv, -nat, drugi odnosni, npr. -ani, -eni, -ji, -ni, -nji, -ski, -šnji, -ov, -ev, -in.

36. Kakav je kvalitet kvalitativnih pridjeva, bit će rečeno u određivanju značenja pojedinoga sufixa. Kakav je sve odnos odnosnih pridjeva, nije za ovaj rad potrebno u potpunosti obraditi. Zato ću o vrstama odnosa govoriti samo toliko koliko traži posebnost kojega sufixa. Za tvorbu je važnije na koga se odnose nego kakav odnos izražavaju. Ovdje se može reći da je glavni nedostatak u određivanju da li jedan pridjev ide u ovu ili onu skupinu potjecao odatle što nitko nije pokušao da поблише objasni koji su to sve posesivni pridjevi. Ako i nisu shvaćeni baš usko, u pravnom značenju posjedovanja, katkada nisu ni mnogo šire, usp. npr. Stevanović, *Posesivne forme*, § 30. i 34. A odnosi mogu biti različiti. Mogu označavati:

- pravu posesivnost: *Ilijina njiva, Nikolina kuća, bratov konj,*
- rodbinske, srodbinske i društvene odnose: *Silvestrov sin, Andrijin brat, materina sestra, nevjestin kum, predsjednikov pomoćnik, Mladenov kolega,*
- potjecanje: *bogataški sin, ministarski sin, dalmatinsko, brodsko, negotinsko vino, kravlje, kozje mlijeko, teleći odrezak, petrolejski smrad;* Bikan je kupio Perkinu kuću i kad je njegova, Božić piše: »*Odlučio se . . . da posjeti svoju novokupljenu Perkinu kuću*« (Neispl. 166). Kad kasnije dobije od Andrije za nju kaparu, kapara je Bikanovo vlasništvo, on njome raspolaže, pola daje Gavranu i Božić završava: »*U ruci mu je otprilike ostalo pola Andrijina novca*« (ib. 195),
- namjenu: *dječju knjiga, zubna pasta,*
- različite druge odnose prema čovjeku, životinji, biljci, stvari, nauci, vremenu, mjestu i sl.: *Velimirove oči, pijančeva čaša* (čša u krčmi iz koje je pijanac pio, Nespl. 32), *mežnarova postelja* (postelja je vlasništvo bolnice, a mežnar u njoj samo leži, Hrv. b. Mars, 349), *krčma-*

rova lopovština, čitaočeva pažnja, Jankov govor, Bikanov glas, Anđelina šutnja, Baničev odlazak, Bachov apsolutizam, majčina smrt, djevojičina zabuna, doktorova brutalnost, stočni sajam, svinjski trgovac, borov svilac, trсна uš, kolni put, automobilski promet, tekstilna tvornica, grobljanska uprava, ograda, puščana cijev, vratne žile, zemaljski ž vot, gramatički termini, kemijski pokusi, jutarnja zvižda, večerašnji sastanak, tamošnje prilike . . .

37. O pridjevima s takozvanim »značenjem vrste« potrebno je reći koju riječ više, jer se često spominju. Belić u tom smislu definira značenje sufiksa -ski, Nauka o građenju, str. 180-182, ali nigdje jasno ne kaže misli li on pod »značenjem vrste« »kvalitativan« ili »posesivan u širem značenju«. Budući da se termin »posesivan« shvaća tek malo šire od značenja u pravnom smislu toga pojma, mnogi su autori skloni da pridjeve sa »značenjem vrste« proglašavaju kvalitativnim, kao što to u Pose-sivnim formala čini M. Stevanović. Smatram da je termin »značenje vrste« neprecizan, ali kad se već upotrebljava, treba reći da su pridjevi s tim značenjem odnosni, a nisu kvalitativni, npr. *Bunsenov plamenik*, *Galleovi lanci*, *Geigerov brojač*, *Papinov lonac*, *lajdenska boca*, *ljetno odijelo*, *salonska haljina*, *zimski kaput*, *francuski ključ*, *kovačka klijesta*, *pa* i *biblijski*, *cvjećarski papir*.

38. Općenito se može reći da razlike u odnosima ne potječu toliko od razlika u značenju pojedinih odnosnih sufiksa (značenja su im uglavnom ista, osim djelomično sufiksa -ov, -ev, -in), već više od riječi u pridjevskoj osnovi i od riječi uz koju pridjev stoji. Glavna je razlika među odnosnim sufiksima u tome što se njima izvode pridjevi samo od pojedinih kategorija riječi, npr. -ski od osobnih imenica i geografskih naziva, -ji od imenica za životinje, -ni od imenica za neživo, -nji od priloga za vrijeme. Tako sufiksi -in, -ov, -ev, -ljev imaju potpuno isto značenje, ali se prvim tvore pridjevi od imenica a-deklinacije, drugima od ostalih imenica, i to tako da -ev dolazi iza palatala, -ljev iza suglasnika *v*, a -ov iza ostalih glasova. U tvorbi se oni međusobno dopunjuju i stoga možemo reći da su takvi sufiksi komplementarni.

39. Vrlo je važna spoznaja da u odabiranju sufiksa ne sudjeluju samo semantički ili kategorijski razlozi nego i glasovni. Tako je npr. sufiks -eni (*bedreni*, *crkveni*, *igleni*) komplementaran sa sufiksom -ni jer dolazi na takve osnove gdje -ni ne može zbog teških li neobičnih suglasničkih skupina. Komplementarni su gotovo svi složeni sufiksi nastali uglavnom zbog glasovnih razloga. Počinju samoglasnikom i dolaze na osnove sa završnom višesuglasničkom skupinom ili takvim glasom koji bi s nesloženim sufiksom izazvao veće glasovne promjene.

40. Rjeđa je pojava da se sufiksi u svim primjerima upotrebljavaju ravnopravno, kao npr. -iji i -ji, a djelomično i -iv i -ljev. Takve bismo sufikse mogli zvati alomorfnima. Međutim, znamo da se -iji rijetko upotrebljava, a -iv i -ljev téže da se razgraniče.

Kad dakle imamo pred sobom istoznačne (sinonimne) sufikse, važno je da sve to uzmemo u obzir i da istraživanja usmjerimo u tih pravcima.

41. Gradivni su pridjevi i po svojem značenju i po tome što nemaju komparacije veoma bliski odnosima. Budući da se u ruskom jeziku i po ostalim gramatičkim obilježjima podudaraju s odnosnima, uvršteni su u odnosne. I u našem se jeziku po gramatičkim osobinama sve više izjednačuju s odnosnima. Jedni danas nemaju neodređenih oblika ni neodređene deklinacije¹⁶ (gotovo svi s nekadašnjim sufiksom -нѣ), drugi se sve češće tvore sufiksima -ov, -ev, -in, a neki i sa -ski, dakle tipičnim odnosnim sufiksima. Proces nije završen, upravo je u najvećem previranju, zato ih je potrebno zadržati kao posebnu skupinu. Ipak, kad je o njima riječ, govorit ću šire, o pridjevima od tzv. gradivnih imenica. To je put kojim ćemo u nekim pitanjima lakše doći do rješenja.

c) Osnovno i preneseno značenje

42. U nekim se lingvističkim djelima kaže da razlika među skupinama nema oštrih granica, da je dobrim dijelom uvjetna i nepostojana, npr.: »Značenja pridjeva nisu uvijek tako strogo odijeljena ni diferencirana. Na pr. kada kažemo: Imam zlatno pero, onda je jasno, da je *zlatno* gradivni pridjev (pero je od *zlata*). U rečenici: Kako je to dijete zlatno! pridjev *zlatan* je kvalitativan (= lijepo, divno); mogli smo i za pero tako reći u tom značenju. U izrazu: *junáčkom* desnicom uhvati neprijatelja pridjev je posešivni (desnica pripada junaku i u opće *junacima*) ali znači ipak i kvalitetu: jakom, čvrstom« (BHŽ, str. 82). Ali što pokazuju ti primjeri? Pokazuju da je granica ipak vidljiva: primjeri za koje se kaže da isti pridjev ide u različite skupine nisu isti. Jedanput je uzeto osnovno značenje, a drugi puta preneseno. Tako je i s primjerima u Gram. rus. jazyka: *kameni zid* : *kameno srce* (str. 23), *vučji trag* : *vučji tek* (apetit), *drven plot* : *drven glas* (str. 302). U primjerima gdje možda nije tako, u našem je jeziku razlika, npr. *duševnyje bolezni* : *duševnyj čelovek*, *muzykaľnoje učilište* : *muzykaľnyj rebenok* (duševne bolesti : duševan čovjek, muzička škola : muzikalan dječak). Dakle, kad se želi dokazati da jedan pridjev ide u dvije skupine, tada treba navesti primjere iste razine (osnovno značenje : osnovnom značenju), a ne različite (osnovno značenje : prenesenom značenju). U našem jeziku takve primjere nalazimo samo kad je u jednom primjeru gradivni pridjev, npr. *asfaltni put* : *asfaltni finišer*, *hrastov stol* : *hrastov list*. Ali za skupinu je gradivnih pridjeva već rečeno da se nalazi na raskršću, da i ne uzmemo u obzir što je svi ne smatraju posebnom skupinom. Ne bih znao u našem jeziku navesti ni jedan pridjev u primjerima iste razine koji bi u jednom primjeru bio kvalitativan, a u drugom odnosni. U našim se lingvističkim djelima takvi primjeri vrlo često spominju.

¹⁶ Doduše, općenito se smatra da gubljenje tih osobina zahvaća sve naše pridjeve, ali tako je samo na prvi pogled. Čim se malo pozabavimo tim pitanjima, zapaziti ćemo da se gubi samo neodređena deklinacija, ali se ne gube neodređeni oblici. Dovoljno je da se sjetimo nom. jd. m. r. pridjeva sa sufiksima -(a)k, -ast, -av, -kast, -(lj)iv, -nat, -ov, -ev, -in.

43. Kad se za pridjevc s kvalitativnim sufiksima -(a)n, -an, -en, -ov(a)n, -ev(a)n kaže da imaju i odnosno značenje ili kad se takvima smatraju, premda se to izričito ne kaže, to je stoga što mnogima nije jasno da postoje odnosni sufiksi -ni, -ani, -eni, -ovni, -evni. Zato sam uložio mnogo truda da te sufikse razgraničim i teoretski i praktički.

44. Kad se za odnosne pridjeve kaže da imaju kvalitativno značenje, uglavnom za pridjeve sa sufiksima -ov, -ev, -in, -ski i -ji, ali i druge, uzrok je s jedne strane, što su se odnosni pridjevi shvaćali suviše usko, posesivno, a s druge strane, što je često zanemarena razlika između osnovnoga i prenesenog značenja. Mislim da nije potrebno objašnjavati prijenos značenja u izrazima *zlatno dijete, kameno srce, drveni glas*. Zaustavimo se na primjeru *vučji tek*. Ako je riječ zaista o vuku, tada je pridjev *vučji* odnosni kao i u vezi *vučja jama, vučji trag* i sl. Ali vezu *vučji tek* obično ne upotrebljavamo kad je riječ o vuku, nego o čovjeku i sad, smatrali mi čovjeka u toj situaciji vukom ili njegov tek vučjim, prenošenje je značenja očito. I još nešto. Da bismo značenje mogli prenijeti, moramo prije znati kako vuk jede, kakav je vučji tek.

U primjeru *junačkom desnicom* preneseno značenje nije tako očito jer je time ujedno rečeno da je junak tko ima junačku desnicu.

Zbog važnosti koje to pitanje ima za određivanje značenja u tvorbi pridjeva razmotrit ćemo još nekoliko jasnih primjera.

45. Značenje pridjeva *biblijski* u vezi *biblijski papir* možemo protumačiti u smislu 'tanak i fin papir', ali je potrebno dozvati u svijest kako je pridjev *biblijski* dobio to značenje. Najprije se, ili najviše, biblija tiskala na takvu papiru, to je zapaženo i tada se taj papir nazvao *biblijskim*. Odnos je prema bibliji očit. Od tada se *biblijskim* papirom zove svaki takav papir i kad se na njemu štampaju druge knjige, a ne samo biblija. Ali to značenje pridjev *biblijski* nema sam za se, nego tek u vezi s imenicom papir. Osnovno mu je značenje i dalje odnosno, npr. *biblijski proroci* (koji se spominju u bibliji), *Biblijsko društvo* (društvo za izdavanje biblije), *prijevod biblijskih odlomaka* (odlomaka iz biblije) i sl.

46. U primjerima: *Sokolove oči žandarmerijskog stražmeštra bile su uperene na vrata . . .* (MH) – *kada je sokolovim svojim okom opazio . . .* (debeli, brkati gospodin, MH) – *I Filip Kurlan, koji se mogao pohvaliti svojim orlovskim vidom, posvjedočio je s ostalima* (Neispl. 43) – možemo pridjeve *sokolov, orlovski* zamijeniti sa *oštar* jer su ovdje *sokolov, orlovski* u prenesenom značenju. A značenje se moglo prenijeti tek kad je bila jasna spoznaja o oštirini vida u sokola ili orla. I sad se može dogoditi da nestane i sokola i orla, da se o njima u školi ništa ne uči, a da svakome *sokolovo oko, orlovski vid* znači 'oštro oko, oštar vid', otprilike onako kao što nam *kurje oko* znači izraslinu na nozi. Dakle, leksička veza.

47. Opisujući oči udovice Perke, Božić na jednom mjestu kaže: »Kurlan joj se zagleda u mačkaste oči« (Kurl. 82), a malo zatim: »... u zelenotamnim, mačjim joj očima« (88). Zaključak je jasan: mačkast ovdje znači što i mačji, a prema tome –ast što i –ji. Jest, kad bi to bilo isto, ali nije. U prvom je primjeru normalna tvorba mačk + ast 'kao u mačke', a drugi put je cijeli izraz prenesen. Mačje oči pripadaju mački, a kad se kaže za čovječje, jasno je da je posrijedi preneseno značenje. I tako su se dva pridjeva sastala, ali jedan s osnovnim značenjem, a drugi s prenesenim.¹⁷

48. M. Stevanović u svom radu Posesivne forme ne uzima to u obzir. Ako katkada i uzima, čini to uz put, i zato ne samo da čitalac stječe dojam kako u našem jeziku gotovo svi odnosni sufixi imaju pretežno kvalitativno značenje, nego on to izričito kaže, ili terminom opisni ili riječju svojstvo. I tako dolazi do zaključka da se u primjeru: »Bio je to pravi pariski bal« pridjevom pariski daje »karakteristika bilo kojeg bala priređenog na svakoj mogućoj daljini od Pariza, a koji ni po kakvom odnosu ne pripada Parizu« (str. 27). Ako ni po kakvom odnosu ne pripada Parizu, kako se uopće može zvati pariski? Odgovor je u tome, što je značenje preneseno pa zaista ne »pripada«, ali to je trebalo reći. Stevanović je blizu dobrom putu kad, govoreći općenito o »posesivnim« sufixima, kaže: »Ipak je tačno da, i kad ovi pridevi znače svojstvo, to njihovo svojstvo je dobiveno pripadanjem onome što znači ime od kojeg je pridev izveden« (Posesivne forme, str. 5), ali važnost tih svojih riječi nije dovoljno uočio, ili, da kažemo drugačije, nije ih nimalo iskoristio.

49. Ako tvrdimo da su pridjevi u primjerima *vučji tek* (u čovjeka), *junčka desnica* (u slabića), *biblijski papir* (u nebiblijskoj knjizi), *sokolovo oko*, *orlovski vid* (u čovjeka), *mačje oči* (u žene) kvalitativni, tada su samo u toj vezi i zato što su preneseni. Da je svako značenje tako dobiveno zaista kvalitativno, nisam potpuno uvjeren. O tome se može raspravljati. Ali da ne bi bilo nesporazuma, treba reći da neka zaista jesu. Tako npr. *hrvatski*, *srpski*, *češki* . . . , dakle izraziti odnosni pridjevi, u nekim položajima postaju kvalitativni. Tada mogu imati i komparaciju (primjere v. u bilj. 32). Iako je komparacija teoretski moguća gotovo od svakoga odnosnog pridjeva koji je prenošenjem značenja postao kvalitativan, ipak je vrlo rijetka. To ujedno pokazuje da je tako dobiven kvalitet nešto posebno. Jer jezik teži da za kvalitativno značenje uzme i kvalitativan sufix, npr. *čovječan* uz *čovječji*, *junčan* uz *junčki*, *didaktičan* uz *didaktički*, *dinamičan* uz *dinamički*, *hipotetičan* uz *hipotetički* . . .¹⁸

¹⁷ A. Bajec, govoreći o značenju sufixa –ji u slovenskom jeziku, kaže: »Da danes izvedenke na –ji često izražavaju tudi podobnost, ni dvoma. Seveda se je ta pomen razvil iz prvotnega posesivnega po metafori« (str. 11).

¹⁸ Usp. što o tome kaže liječnik A. Kostić, citat u § 212.

50. Maretić to nije dovoljno jasno uočio kad piše: »Ovakve oblike (-ičan od grč. imenica na -ija) mogli bismo ostaviti samo za slučajeve, kad nam treba uzeti komparativ ili superlativ: na pr. ekonomičniji, naj-energičniji. Ispor. prema pridjevima junački, siromaški komparativ i superlativ junačniji, najsiromašniji (jer bi junačkiji, siromaškiji bilo neobično)« (Kako da tvorimo, str. 570).

I kad bi takvi pridjevi dolazili samo u komparativu i superlativu, ne bi bilo teško odrediti njihov pozitiv.

51. Za tvorbu dolazi u obzir samo osnovno značenje pridjeva, prenese-na proučava semantika. Ako bismo za tvorbu uzimali u obzir i prenese-na značenja, ne bismo mogli doći ni do kakvih čvršćih zaključaka, odnosno mogli bismo, samo, grubo rečeno, zaključili bismo da svaki sufiks znači sve, ili ništa, kako nas volja.

Kad je riječ o prenesenu značenju, treba upozoriti da u tom značenju može biti i riječ u pridjevskoj osnovi. I to utječe na raspodjelu sufiksa i značenje pridjeva. Budući da pridjevi obično ostaju u istoj skupini, nije ovdje potrebno tu pojavu opširnije obrazlagati. Primjeri se nalaze u § 343-350.

52. Prenesena su značenja, i pridjeva i riječi od kojih je pridjev izveden, uzrok miješanju sufiksa, ona su, da se slikovito izrazim, skretnice preko kojih jedni sufiksi prelaze na druge kolosijeko. Mehanizam je tih skretnica za tvorbu važan i ne smijemo ga zanemariti.

Samo pitanje kako se prenose značenja već u znatnoj mjeri prelazi i široko određene okvire ovoga rada. O tome se, uostalom, dovoljno govori u semasiološkim i književnoteoretskim djelima. Ovdje bih samo spomenuo da se značenje može mijenjati gotovo neprimjetno, dugom se upotrebom precizira ili bogati. Na to često upozorava Belić kad govori o prijelazu od motivirane riječi k nemotiviranoj (npr. O jez. prir., I, 272, II, 130, 142).

Osnova

53. Pridjevi se tvore od imeničkih, glagolskih, pridjevskih, brojnih, zamjeničkih i priloških osnova.

Osnovu promjenljivih riječi dobivamo tako da odbacimo oblične nastavke: *predsjednik-a, predsjednik-u – predsjednik + ov, krad-em, krad-eš – krad + lživ*.

Osnova može biti složena, *predsjednik-*, ili sam korijen, *krad-*, ali se to u tvorbi neće posebno naglašavati.

Budući da se pridjevi najčešće tvore od imeničkih i glagolskih osnova, potrebno je o njima ovdje reći nešto više.

54. Imenička se osnova dobiva tako da se u gen. jd. odbaci nastavak -a, -e ili -i, npr. *badem-a, svekr-a, imen-a, dendij-a, dlak-e, mast-i* (pridjevi: *badem-ast, svekr-ov imen-ski, dendij-ev, dlak-av, mast-an*) ili u nom. mn. ako je imenica plurale tantum, npr. *kliješt-a, žval-e, grud-i* (pridjevi: *kliješt-ast, žval-av, grud-ni*).

Izuzeci će se od tako određene osnove spomenuti posebno, jer ima primjera u kojima kao osnova služi nominativni oblik. To se događa kad bi se u pridjevu našla teška ili neobična suglasnička skupina, nastala kad sufiks počinje suglasnikom, a u osnovi nema nepostojanoga *a*, npr. *crnački*, *ronilački*, *prosinački*, *logaritamskē*, *sužanjski*, *svibanjski*, *zadarski* . . . I za takve primjere možemo reći da je uzeta genitivna osnova s umetnutim nepostojanim *a*, kao što je to u pridjevima *bugojanski*, *istarškē*, *jajački*, *litavski* . . ., ali to ne možemo generalizirati zbog pridjeva kao što su *sudački* : *sudac*, *suca*, *svetački* : *svetac*, *sveca*, *golubački* : *Golubac*, *Golupca*, *jazački* : *Jazak*, *Jaska*, *šabački* : *Šabac*, *Šapca* . . .

55. Vrlo je česta i pojava da imenice u tvorbi pridjeva odbacuju svoje završetke. To se obično događa zbog težnje da se ne nagomilavaju sufiksi, suglasničke skupine ili da se izbjegnju veće glasovne promjene, npr. *posavski* : *Posavina*, *britanski* : *Britanija*, *kajkavski* : *kajkavac*, *štedni* : *štednja* (zbog **štednjni*, **štedanjni*, **štedanjski*). Možda je uzrok i težnja za kratkoćom što je teško dokazati, jer ona u našem jeziku nije izrazita, ali je ne možemo ni nijekati, npr. *australski*, *leksikološki* mjesto *australjski*, *australijanski*, *leksikologijski*.

Odbacivanje je moguće samo kad je ostali dio osnove glasovno uočljiv, tj. kad je i bez odbačenoga dijela dovoljno glasovnih elemenata za identifikaciju, npr. *patuljast*, *zatiljni*, *vrhunski*, ili kad je odbačeni dio semantički suvišan, npr. *posavski*, *britanski*, *filološki* : *filologija*, ako posljednji primjer smijemo ovdje spomenuti. Imenički se završetak ne može odbaciti, ako je semantički važan, npr. *banijski* : *Banija*, jer je drugo *banski*, ili ako bi nastala teška ili neobična suglasnička skupina, koju bi umetnuo *a* suviše udaljilo od osnove, npr. *austrijski* zbog **austrikski*, **austarski*.

56. Glagolska osnova može biti različita, infinitivna ili prezentna, zato ju je potrebno odrediti na takav način, koji obuhvaća najveći broj primjera. Od glagola III–VI vrste dobivamo je tako da se odbace završeci *-jeti*, *-iti*, *-ati*, npr. *prešutan* : *prešutjeti*, *privlačan* : *privlačiti*, *blistav* : *blistati*, *obrazovni* : *obrazovati*. Izuzeci će od tako određenih osnova i osnove ostalih vrsta biti spomenuti kod pojedinih primjera, ako ne izričito, a ono navođenjem primjera.

Sufiksi i osnova

57. Razliku između sufiksa i osnove nije teško utvrditi jer sufiksi imaju nekoliko izrazitih obilježja:

1. u sastavu riječi imaju stalno mjesto: završetak riječi,
2. nikada ne dolaze kao osnove,
3. nikada ne dolaze u samostalnoj upotrebi i prema tome značenje imaju samo u vezi s osnovom,
4. sufiks ne može tvoriti semantičko jezgro riječi već je samo modifikator značenja osnove.

58. Da bismo odijelili sufiks od osnove, uspoređujemo izvedenicu s riječju od koje je izvedena ili s različitim riječima s istim sufiksom. Kadkada na taj način možemo vrlo lako utvrditi koji je dio osnova, a koji sufiks, npr. *bijes-an*, *bolest-an*, *pamet-an*, *autobus-ni*, *brigad-ni*, *čaj-ni*, *baršun-ast*, *prsten-ast*, *biskup-ski*, *car-ski*, *kuh'nj-ski*, *crv-ljiv*, *dosjet-ljiv*: *dosjet-iti*, *uoč-ljiv* : *uoč-iti* . . .

Tako ćemo i u primjerima tipa *blistav*, *dlakav*, *budalast* reći da je osnova *blist-*, *dlak-*, *budal-*, a sufiks *-av*, *-ast*, a ne da je osnova *blista-*, *dlaka-*, *budala-*, a sufiks *-v* i *-st*, jer ne samo što je osnova određena na prvi način jedinstvenija, što se i dosad tako smatralo u našim gramatikama i lingvističkim djelima, nego što tako dobivamo i jedinstvenije sufikse. Inače bismo morali govoriti o sufiksima *-av* u *škiljav*, *glibav*, *-ast* u *prstenast*, a o sufiksima *-v* u *blistav*, *dlakav*, *-st* u *budalast* i sl., da i ne spominjem kao razlog da je u našoj svijesti sufiks *-av*, *-ast*, a ne *-v*, *-st*. Jer i u našoj lingvističkoj literaturi ima mišljenja da je nominativ osnova, npr. M. Šipka govori o sufiksu *-jev* u pridjeva tipa Finci^{je}jev, J, 6, 110, premda j dolazi u većini padeža cijele paradigme: Finci, Finci^{je}-a (kraj-a), Finci^{je}-u (kraj-u) . . .

59. Najveća je teškoća u odjeljivanju sufiksa od osnove u onim primjerima u kojima se pri tvorbi događaju glasovne promjene. Jedan dio tih teškoća otpada ako promjene promatramo dijahronijski, ali to s jedne strane nije opravdano, a s druge strane ni takvo promatranje ne rješava sva pitanja, npr. postoje li uz sufikse *-ast* i *-av* i sufiksi *-jast* i *-jav*. Ne spominje ih većina gramatičara koji govore o tvorbi pridjeva (Vondrák, Leskien, Belić), Maretić ih spominje. M. Bajec, izraziti dijahroničar, ima u popisu literature Maretiće^{vu} Gramatiku, ali ne uzima u obzir sufiks *-jast* premda kaže da je čudno umekšavanje nekadašnjega velara pred nastavkom *-ast*. Misli da je to pod utjecajem onih oblika kod kojih je to umekšavanje glasovno opravdano, npr. pred sufiksom *-(a)n*, a i zbog perintegracije završetka *-čast* (§ 100). Na istu teškoću nailazi u objašnjenju glasovnih promjena ispred sufiksa *-av*, ali tu uz analogiju dopušta i mogućnost da je posrijedi sufiks *-'av*.

60. Smatram da se takva pitanja mogu i moraju rješavati u sinhroniji i da ne treba uzimati u pomoć dijahroniju. Ne zato što bismo se tobože odrekli svake pomoći jezične povijesti nego zato što danas djeluju drugi razlozi.

U pridjevu se *vraški g* mijenja sa *ž* jer je nekada sufiks bio *vrakъ* vragъ. vrazъsky (SA). Kad je poluglas ispao, dobili smo *vraški*. Danas se *g* u pridjevu *alergološki* (= dispanzer, B. 25. 3. 61. 5) ne mijenja zato što djeluje glas *b*, jer njega u suvremenom jeziku nema, nego djeluje analogija prema velikom mnoštvu primjera gdje *-gsk-* daje *-šk-*, jer skupine *-gsk-* u našem jeziku nema.

61. Cijelo je pitanje vrlo složeno i mnogo šire. Treba ga rješavati s obzirom na ostalu tvorbu kao i s obzirom na cijelu morfologiju. Zato ga teoretski i ne pokušavam riješiti, rješavam ga praktički. Opisujem sve

glasovne promjene koje se u tvorbi zbivaju, pokazujem u kojem se opsegu vrše i u kojim glasovnim vezama. Činim to tako da se za praktičke potrebe iz moje obrade može izvući svaki potreban zaključak, da može poslužiti za dalja teoretska istraživanja, pa čak i tako da bez većih promjena može zadovoljiti svako teoretsko rješenje. Na primjer, dođemo li istraživanjem do zaključka da postoji sufiks -jast, u § 328. ne treba ništa mijenjati; utvrdimo li da ga nema, da postoji samo -ast, potrebno je na mjestima gdje se spominje sufiks -jast reći samo da se *c, k, g, h, l* i *n* mijenja u *sa č, ž, š, lj* i *nj*, sve ostalo ostaje isto.

62. Nije lako odijeliti sufiks od osnove ni u onim primjerima u kojima je sufiks složen,¹⁹ npr. *sestrinski, djedovski*. Da li je tu osnova *sestrin-, djedov-*, a sufiks *-ski* ili je osnova *sestr-, djed-*, a sufiksi *-inski, -ovski*?

Često možemo doći do istoga rješenja kad istaknemo da su osnove različite, jedna je imenička, a druga pridjevska. U tim teškoćama pomaže sam uzrok zbog kojih se takvi sufiksi javljaju, a pomažu i primjeri kao *alpinski, gostinski, blokovski, kotlovski*, gdje su sufiksi *-inski* i *-ovski*.

63. Ima pridjeva od suponiranih imenica, tj. od imenica koje nisu nigdje zabilježene, a vjerojatno ni upotrijebljene, npr. *maštarski* (D), a nema *maštar*; *motičarski* (= a zemljoradnja, Vj. 18. 3. 60. 7 i 29. 5. 61. 7), a nema *motičar*; *parobrodarski*, »od imenice parobrodar kojoj nema potvrde«, AR, ali bi u takvim primjerima ipak bilo pogrešno reći da je sufiks *-arski*, jer su riječi *maštar, motičar, parobrodar* jezična potencija, postoji npr. *brodar*. Tako uz pridjev *dodajni* (NJ, 1 103. B. 10. 7. 59. 4 i 16. 12. 59. 9) nema imenice *dodaja*, ali ima *izdaja, prodaja* i pridjevi *izdajni, prodajni*.

Zato mislim da se zbog pridjeva *strastveni* i *znanstveni* ne može govoriti o sufiksima *-veni* i *-stveni*, premda nema imenica *stratsvo* i *znanstvo*.

Sufiks i nastavak

64. Govoreći općenito, možemo reći da sufiks služi za tvorbu nove riječi, a nastavak za druge oblike iste riječi. Prema tome razlika je i u značenju, u razini značenja: sufiksi izražavaju semantičke kategorije, a nastavci gramatičke (oni samo označuju gramatičke odnose).

U pridjeva je nastavak onaj dio koji označuje rod, npr. pridjev *baršunast* (obraz), *baršunasta* (koža), *baršunasto* (tijelo) ima nastavke *-ø, -a, -o, a* *čarski* (dvor), *čarskâ* (riječ), *čarskō* (blago) *-i, -â, -ō*. Nastavci *-ø, -a, -o, -i, -â, -ō* nema u semantičke vrijednosti, nego izražavaju samo gramatičku kategoriju roda.²⁰ Prema tome, čiste ćemo sufikse dobiti kad odbacimo ono po čemu se razlikuje muški, ženski i srednji rod, npr. u pridjevu *čarski*, *car-* je osnova, *-sk-* sufiks, a *-i* nastavak, dok se sufiks *-ast* podudara s oblikom za nom. jd. m. r. To je potpuno jasno. Teškoća na-

¹⁹ P. Skok naziva takve sufikse konglutiniranim, PSKJ, III, II, I, str. 17.

²⁰ Na razliku između roda kao gramatičke kategorije i spola kao kategorije u stvarnom svijetu upozorava O. Jespersen, str. 58.

staje sa sufiksima tipa $-(a)n$, $-na$, $-no$ (*pāmetan*, *pāmetna*, *pāmetno*, odr. *pāmetni*, *pāmetnā*, *pāmetnō*) i $-nī$, $-nā$, $-nō$ (*āutobusni*, *āutobusnā*, *āutobusnō*). Spomenutim odbacivanjem i u prvom i u drugom primjeru dobivamo sufiks n . Odatle izlazi da zapravo imamo jedan sufiks gdje želimo dokazati da imamo dva. Ali uzevši i apstraktno opet se može dokazati da su dva.

65. Uopćavajući moramo dati takvu formulu koja će obuhvatiti cjelokupnost ostvarenja jedne pojave. Kad je riječ o pridjevskim sufiksima, ne smijemo smetnuti s uma vrlo važnu činjenicu: pridjevskih sufiksa u općem obliku u našem jeziku nema.

Prvi se n ostvaruje u obliku $-(a)n$, $-na$, $-no$, $-nī$, $-nā$, $-nō$, a drugi samo u obliku $-nī$, $-nā$, $-nō$. Dakle s obzirom na ostvarenje moramo govoriti o sufiksu $n1$ i o sufiksu $n2$. Shematski se to može prikazati ovako:

$n1$: vk , $k\bar{v}$, $k\bar{v}$, $k\bar{v}$, $k\bar{v}$, $k\bar{v}^{21}$

$n2$: $k\bar{v}$, $k\bar{v}$, $k\bar{v}$.

Odbacivši ponavljanja, dobivamo:

$n1$: vk , $k\bar{v}$, $k\bar{v}$

$n2$: $k\bar{v}$.

Smatram da je od bitne važnosti način na koji nastavak sudjeluje u ostvarenju sufiksa. Kad je ostvarenje različito, možemo govoriti o dva sufiksa, jasno u vezi sa značenjem.

U daljem radu pojedine sufikse navodim u obliku za nom. jd. m. r. razumijevajući pod njim cjelokupnost ostvarenja jednoga sufiksa. Ipak, dužina je odnosnih sufiksa označena samo u naslovu i prvi put u tekstu jer se dalje samo po sebi razumije kako treba biti. U drugim je prilikama zabilježena samo kad je potrebno zbog posebnih razloga.

Sufiks i završetak

66. Završetak je glasovni kompleks kojim jedna riječ završava, npr. u riječi *bōmbast* (stilistički termin) $-ast$ je završetak, a u pridjevu *bōmbast* 'bombi sličan' – sufiks. Završetkom se može zvati završni dio svake riječi, pa bio nastavak ili sufiks, kad želimo izbjeći određenji sud o završnom dijelu riječi.

Živi i mrtvi sufiksi

67. U svim se gramatikama spominje da su jedni sufiksi živi, a drugi mrtvi, jedni produktivni, a drugi neproduktivni, ali se s tom tvrdnjom obično sve i završava. Maretić na primjer u obradi sufiksa izričito ne kaže koliko su pojedini sufiksi produktivni, on čak za mrtve ne kaže da su mrtvi nego ih obrađuje ravnopravno sa živima. Nigdje se ne raspravlja o tome kako ćemo odrediti koji su sufiksi živi, a koji mrtvi.

²¹ k = konsonant, v = vokal.

68. Sa gledišta suvremenoga jezika možemo u tvorbi govoriti samo o živim sufiksima, a o mrtvima tek s povijesnoga gledišta. Zato je P. Skok sklon da mrtve sufikse zove dočecima (Pregl. fr. gr., § 268).

Sufiks je mrtav ako su svi pridjevi s tim sufiksom leksičke riječi. Nije potrebno naglašavati da su mrtvi sufiksi ujedno i neproductivni (neplođni, jalovi).

Sufiks je živ i produktivan (plodan), ako se njime i danas tvore nove riječi.

Sufiks je živ i neproductivan, ako ga razlikujemo od osnove, ali njime više ne tvorimo novih riječi. Možemo prihvatiti i Živkovićevu tvrdnju kojom kaže: »Neplođni (jalovi) su oni, kojma se tvore po jedna, dvije riječi« (BHŽ, str. 166), samo je potrebno riječi »kojima se tvore« zamijeniti riječima »kojima je izvedena«.

69. Granica među tom podjelom sufiksa nije oštra. Između mrtvih i živih produktivnih nalaze se živi neproductivni sufiksi. Ovi mogu biti jednim dijelom i mrtvi, npr. sufiks *-(a)k* u *gorak* i *plitak* za razliku od *čitak*.

Zbog toga je teško odijeliti produktivne sufikse od živih neproductivnih, a jedne i druge od mrtvih. U ovom je radu podjela na skupine uvjetna, važnije je što je o pojedinom sufiksu rečeno nego u kojoj je skupini.

70. Spominjanje i takvih sufiksa kojih možda u suvremenom književnom jeziku nema, jer su pridjevi s tim sufiksima arh. i prov. (npr. *-čast* u *plavčast* i *rupčast*), može se opravdati time što je za sufikse s nekoliko pridjeva vrlo teško doći do pouzdanih podataka, a s druge strane što ovakav rad treba da bude iscrpan u onim podacima koje pruža sakupljena građa. Tako su olakšana dalja istraživanja u kojima se na temelju ove građe mogu pojedina sitnija pitanja potpunije obraditi. Naime, što jedan sufiks ima manje pridjeva i primjera, to ga je teže dobro obraditi. Tu možemo vrlo lako zastraniti, jer samo jedan novi podatak može u velikoj mjeri promijeniti naše zaključke. S druge pak strane uvijek postoji mogućnost da živi neproductivni sufiksi postanu produktivni.

71. Uzroci zbog kojih sufiksi postaju neproductivni i mrtvi mogu biti različiti, a uglavnom su u slaboj produktivnosti, neizrazitosti značenja, gubljenju karakterističnih glasova u glasovnim promjenama, prelaženjem a leksičke riječi ili u arhaiziranju pridjeva s jednim sufiksom. Sufiks može postati neproductivan i kad je iscrpna kategorija riječi od kojih se određenim sufiksom tvore pridjevi.

Građa

72. Neki nedostaci dosadašnjih radova potječu odatle što je tvorba obrađivana na malenom broju i pridjeva i primjera. Da uklonim taj nedostatak, posebnu sam pažnju poklonio sakupljanju građe. Sustavno sam

ispisao pridjeve iz AR, V, RK, B, D i RSR, jedino što iz AR nisam ispisivao izrazite arhaizme ili pridjeve individualne tvorbe (osobito iz Stul.), npr. bogoižredan, bogonećan, bogoparan, bogorazličan, bogorazuman, bogosličan i sl. Tako skupljenu građu zovem osnovnom. Služio sam se i drugim rječnicima, a vrlo često rječničkom gradom Matice hrvatske, više sam od tri godine ispisivao pridjeve iz svega što sam čitao, najviše iz novina. Djela navedena u Literaturi kao Izvori poslužila su mi za provjeravanje građe i zbog toga su pažljivo odabrana s obzirom na jezična područja.

U potvrđivanju sam davao prednost potvrdama iz osnovne građe, izvora, i građe MH. Ostalima sam se potvrdama služio samo kad su za koju pojavu bile važne.

73. Kad u ovom radu kažem »nalazi se u svim rječnicima«, ili »ne nalazi se ni u jednom rječniku« to znači u spomenutih šest rječnika. Slično vrijedi i kad kažem »zapisano je, nije zapisano« jer pod tim obično shvaćam građu sakupljenu na spomenuti način, a to znači 17 000 pridjeva i oko 150 000 primjera. U pojedinim suvremenim rječnicima ima oko 7 000–9 000 pridjeva što pokazuje da sam osnovnu građu povećao gotovo dvostruko. Ako uzmemo da je u prosjeku jedan pridjev zabilježen u tri rječnika, da su u svakom rječniku po tri primjera i da sam pogledao još tri druga primjera što iznosi prosječno devet primjera, ili ukupno 153 000. Mislim da se taj broj može uzeti kao donja granica iako na listićima imam zabilježeno oko 50 000 primjera. Naime, sve primjere iz spomenutih šest rječnika nisam ispisivao, jer su mi oni stalno bili pod rukom, zapisao sam samo da se u tom rječniku nalazi, a približe samo kad se u čemu nije slagao s pridjevom ispisanim iz prvoga rječnika. Nisam prepisivao ni sve primjere iz građe MH, a nisam zapisivao ni sve one koje sam zapazio ako u građu ne bi unijeli ništa novo, tj. kad potvrđuju već potvrđeno.

74. Smatram da se s pravom može uzeti da sam svoje zaključke donosio na temelju 150 000 primjera. Ali ako bismo kao gornju granicu uzeli i 50 000, što bi zbog načina rada bilo neopravdano, ipak se i na temelju toga broja mogu donositi pouzdani zaključci, to više što je nakon osnovne građe i ostala sustavno sakupljena za sva važnija pitanja. Pokazat ću to na jednom primjeru. U osnovnoj su građi jednako potvrđeni pridjevi krivudav, AR, RK (v. krivudast), B, D, T, i krivudast, AR, RK, D (v. krivudav), T. Budući da su pridjevi sa sufiksom -ast glagolskoga postanja veoma rijetki, a u osnovnoj građi nema uporišta ni za kakav čvršći zaključak, ona čak i proturječi, bilo je potrebno sakupljati suvremene primjere. Za krivudav sam zabilježio ove potvrde: =a linija, Koreni, 11, B. 6. 6. 59. 9, Red vožnje 1959/60, 3, =i putovi, B. 16. 6. 59. 3, =pnt, Vus, 17. 6. 59. 1, =e crte, B. 22. 6. 59. 2, =a karijera, Vus, 6. 7. 60. 9, =i putovi, Vus, 5. 10. 60. 5, =e ulice, B. 10. 10. 60. 4.

Zapazio sam i druge primjere s pridjevom krivudav, ali ih više nisam bilježio jer za to vrijeme nisam našao ni jednu potvrdu za krivudast.

Potvrde sam tražio i na mjestima gdje je vrlo velika vjerojatnost da ću ih naći, npr. u građi MH, u ELZ, ML i slično.

75. Vrlo rijetko, samo kad nisam mogao naći dovoljno pisanih potvrda, poslužio sam se potvrdama tzv. informatora. Npr. za pridjeve sam *porodiljni* i *porodiljski* imao potvrde samo iz rječnika, a nisam mogao utvrditi koliko se *porodiljni* upotrebljava, jer je, teoretski, malo vjerojatan. Zbog toga sam pitao nekoliko znanaca, pazeći da budu različiti po obrazovanju i zanimanju, kako se zove dopust koji žena dobiva kad treba da rodi. Kad sam u više odgovora dobio samo *porodiljski*, prestao sam ispitivati. (Kasnije sam našao i na dvije pismene potvrde: *porodiljski dopust*, B. 15. 4. 61. 4, Vj. 1. 12. 61, str. XIV.)

Katkada sam zapisao koji primjer iz radijskih emisija. I na razgovorni sam se jezik osvrtao, ali rijetko.

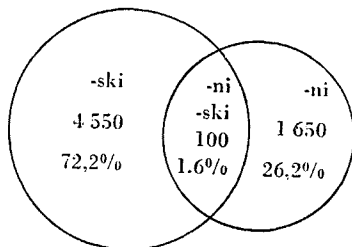
Razumljivo je da sam u takvom sakupljanju potvrda bio ograničen uglavnom na područje Hrvatske i da za sve pridjeve nisam mogao utvrditi koliko se upotrebljavaju u Srbiji. Zato sam, govoreći o upotrebi pojedinih pridjeva, katkada rekao: »običnije, bar u Hrv.«

Statistički podaci i sustav

76. Tako sakupljena i sređena građa omogućila mi je da proučavam usporedne pridjeve, kategorije riječi na koje dolaze pojedini sufixi, relativnu čestotu sufixa, prodornost pojave zbog velike čestote ili nestajanje zbog male i sl., ukratko da proučavam pojave koje se mogu proučavati samo na velikom broju primjera i na sustavno sakupljenoj građi.

Zbog toga sam davao i brojčane podatke. Oni su relativni, nepotpuni, – zato sam ih često stavljao u zagrade, zaokruživao ih (*četrdesetak, pedesetak pridjeva* . . .), govoreći o čestoti izražavao se širim izrazima kao: *običnije je, češće je, rjeđe, rijetko* i sl. – ali uza sve nedostatke već i moji brojčani podaci pomažu da se pojedine pojave potpunije razmotre i pouzdanije potvrde. U prosuđivanju mnogih pojava nije važna samo pojava, nego je važna i njezina čestota.

77. Najveća je pomoć statističkih podataka u otkrivanju jezičnog sustava. Možemo to pokazati na jednom primjeru. Pridjeva sa sufixom *-ski* ima 4 600, sa sufixom *-ni* 1 700, ukupno 6 300. Od toga broja *-ski* ima 73%, a *-ni* 27%. Među njima ima oko 50 parova usporednih pridjeva, tj. pridjeva koji na istoj osnovi i u istom značenju imaju sufixe *-ski* i *-ni*, ukupno 100 pridjeva što iznosi 1,60%, dakle sam *-ski* ima 72,20%, sam *-ni* 26,20%. Grafički se to može prikazati ovako:

Ako pogledamo te usporedne pridjeve (§ 276–279), utvrdit ćemo da je taj postotak zapravo još manji. Područje koje bi usporedni pridjevi mogli zahvatiti nešto je veće, ali jezična je činjenica da je ono neznatno (v. § 280–289).

Na prigovor da bi u potpunijoj građi usporednih likova bilo više može se sa sigurnošću tvrditi da bi tada porastao broj i pridjeva samo sa sufiksom *-ski* i pridjeva samo sa sufiksom *-ni* i da se postotak usporednih likova ne bi znatno promijenio. Dodamo li tome još čestotu svih pridjeva i tada izračunamo postotke, postotak zajedničkoga područja približio bi se nuli.

78. U svom sam radu nastojao da pronadem sustav i zbog toga sam veliku pažnju poklonio upravo području na kojem se sufixi miješaju. Ako osvjetlimo to područje i pokažemo u kojoj se mjeri miješaju, kažemo zašto se miješaju, možemo potpunije sagledati područja pojedinoga sufixa, njegove granice s drugim sufixima, a time i sam sustav. Želim pokazati da zbog nekoliko pridjeva kod kojih »može i ovako i onako« sustav nije srušen. Nekoliko primjera ne čini sustava pa ga nekoliko primjera ne može ni srušiti.

Sustav obično uspoređujemo sa zgradom. Poslužimo se tom poredbom i zapitajmo se hoće li se zgrada srušiti ako joj izbijemo jednu opeku, dvije, tri, pet... Mogli bismo izbiti i svaku drugu opeku, a da sustav još uvijek bude vidljiv. A jezičnom se sustavu rijetko kada opire 50% primjera. To se događa kad je koja pojava u previranju, a može biti da tih 50%, ili manje, tvore svoj sustav, samo što na prvi pogled nije vidljiv.

Narušavanje sustava

a) općenito (i već spomenuto)

79. Narušavanje je sustava u manjim postocima sasvim obična pojava u svakom jeziku. Kad bi sustav bio čvrst, ne bi bilo jezičnoga razvoja, osim bogaćenja rječnika po već utvrđenim kalupima. Izrazitu težnju za potpunim usustavljanjem tvorbe ometaju različiti uzroci. O povijesnim je, individualnim i semantičkim (prenesena značenja) već bilo govora, iako posredno. Ovdje spominjem nekoliko drugih.

b) glasovi razlozi

80. Već je rečeno da na raspodjelu sufixa utječu i glasovni razlozi. Pogledajmo što to znači za sustav.

U jeziku postoji izrazita težnja da se pridjevi od imenica za životinje tvore sufiksom *-ji*. Tako uglavnom i jest, osim onih imenica gdje *-ji* nailazi na glasovnu zapreku. A glasovna zapreka nastaje:

– kad bi spajanjem osnove i sufixa nastala teška ili neobična suglasnička skupina, npr. od imenica *dijetao*, *pijetao*, *orao*, gen. *dijetla*, *pijetla*, *orla*,

– kad bi glasovne promjene pridjev previše udaljile od imenice, npr. od imenica *čvorak*, *čuk*, *roda*.

– kad bi se izgubio karakterističan suglasnik osnove, npr. hipokoristično *k* i *c* u imenica *koka*, *kuca*,

– kad bi se izgubio karakterističan dio sufiksa, npr. *zma*j, *ku*ja, *čap*lja, *konj*, *kusonja*.

Zbog toga se od tih imenica pridjevi izvode sufiksima -ov, -ev, -in, -ski, -ovski, -ujski, -ovlji: *ćukov*, *dijetlov*, *pijetlov*, *zmajev*, *čapljin*, *kok'n*, *kucin*, *kujin*, *kusonjin*, *konjski*, *orlovski*, *orlujski*, *čvorkov(lji)*. Time je narušen sustav i sufiksima -ov, -ev, -in, -ski otvoren put k drugim imenicama za životinje gdje nema glasovne zapreke.

I kad bi postojao sustav da se od imenica za životinje sufiksima -ji, -ski tvore pridjevi koji znače odnos prema množini, a sufiksom -ov, -ev, -in prema jednini, jedinki, sustav se opet u cjelini ne bi mogao ostvariti, ne bismo npr. sufiksom -ji, -ski mogli izvesti pridjeva od imenice *čaplja*.

81. U tvorbi djeluje i disimilacija na udaljenost, npr. u ijekavskom gotovo isključivo *ljetni*, a u ekavskom *letnji*. *Pr'djev izlječljiv* zabilježen je samo u P, u ostaloj ga gradi nema, nego samo *izlečiv* (AR, D, Vj. 25. 10. 59. 8), a RK *izlečiv* upućuje na *izlečljiv*.

c) prostor (dva književna tipa)

82. Veoma je značajan tzv. »faktor prostora«. O njemu R. R. Cel'gardt kaže ovo: »U nastajanju mjesnih varijanata ruskoga književnog jezika (kao svakoga drugoga) određenu ulogu ima takozvani 'faktor prostora'. Veličina i ispresijecanost jezičnoga područja otežavaju pa čak i isključuju stalne veze među svima članovima određene narodno-jezične zajednice s različitim govornim navikama. Društvena kontrola i snaga masovne govorne prakse koja obuzdava („Dictatur des Verkers" po uspjelom izrazu L. Jordana) ne mogu u takvim prilikama doći do izražaja, i u različitim, često udaljenim područjima jezičnoga rasprostiranja javljaju se ove ili one crte svojevrsnosti ili mjesna 'odstupanja' od općih književnih normi.

Takve kulturne snage socijalnoga ujedinjenja kao što je škola, štampa, radio, različiti oblici kazališnoga govora, radovi o normiranju izgovora, gramatike, rječnika i dr. još ne jamče potpuno jedinstvo književnoga jezika i ne oslobađaju ga od pokrajinskih varijanata, drugim riječima od pojava neke mjesne (ne uvijek dijalektalne) boje« (O literaturnom jeziku v geografičeskoj projekciji, VJa, 3, 1959, str. 95).

Za nas je ta konstatacija vrlo važna jer imamo dvije varijante, hrvatsku i srpsku. Ima riječi koje se upotrebljavaju pretežno na jednom području, a ima i takvih koje se gotovo bez izuzetka upotrebljavaju samo na jednom, npr. *autobusni*, *baletni*, *jezični*, *operni*, *sintaktički* u Hrvatskoj, *autobuski*, *baletski*, *jezički*, *operski*, *s'ntaksički* u Srbiji. Kad bismo sustav proučavali samo u jednoj varijanti, bio bi još cjelovitiji, još zaokruženiji. Ipak, nepobitna je činjenica da bi oba sustava bila ista, što pokazuje da je s gledišta tvorbe pridjeva hrvatski i srpski jezik jedan jezik i da se stoga sustav može proučavati na temelju oba književna tipa.

d) jednoznačnost zbog konteksta

83. Jedan je od uzroka i u jednoznačnosti pojedinih pridjevskih veza s imenicom. Pridjevi su po svojoj prirodi nesamostalne riječi. Oni svoje puno značenje dobivaju tek s imenicom uz koju stoje. Zato za njih nije važan samo sufiks nego i veza s imenicom. Katkad je ta veza tako jednoznačna da pridjevski sufiks ima samo morfološko značenje, tj. označuje samo da koja riječ ima pridjevsku funkciju (što u nekim drugim jezicima, engl., tur., ima red riječi), npr. upotrebljava se *trbušast*, *trbušat čovjek* jer u toj vezi oba pridjeva mogu značiti samo 'koji ima velik trbuh'. Isto bi bilo kad bismo rekli *trbušan* ili *trbušav čovjek*.

e) semantički prazna polja

84. Sufiksi se mogu zamjenjivati, a time i narušavati sustav, na području tzv. semantički praznih ili slobodnih polja. Jedna osnova iskorištava sve sufiksne mogućnosti, druga nema potrebe za svima i tako su joj pojedini sufiksi nepotrebni premda se vrlo lako s njom spajaju, npr. *šupljikav* znači 'sa šupljikama', *šupljikast* nema što značiti i može se reći *šupljikast kruh*, = *a spužva*, a da to opet znači 'sa šupljikama'. Ili *kestenjast* znači 'slično kestenu (po boji ili obliku)' i za to značenje imamo dovoljno potvrda; *kestenjav* bi značio 'sa kestenima', ali je rijetka životna situacija u kojoj bismo taj pridjev upotrijebili. Zato on može doći, i dolazi, mjesto *kestenast* (v. § 380).

f) afektivna upotreba

85. P. Skok u Pregl. fr. gr., str. 105 dijeli sufikse po značenju u dva osnovna tipa, jedni imaju logičko (spoznajno) značenje, a drugi afektivno (ekspresivno, osjećajno). Kaže da sufiksi s logičkim značenjem služe za nijansiranje pojmova, za naše su osjećaje indiferentni. Djeluju samo na našu spoznaju. Osjećajni sufiksi, uza sve to što pojam nijansiraju, hoće da djeluju na naše osjećaje.

Tako su npr. od pridjeva *lijep* zabilježeni ovi deminutivi: *ljepahan*, *ljepašan*, *ljepušak*, *ljepušan*, *ljepušast*, *ljepušat*, *ljepuškast*, i neobični *ljepahat*, *ljepuškat*, i dva od imenica *ljepost* i *ljepota*: *ljepostan*, *ljèpotan*, = *tna*. Među takvim sufiksima treba tražiti semantičke nijanse koliko je to moguće, ali pretjerana semantička cjepidlačarenja ovdje nisu na mjestu jer afektivnim sufiksima želimo pobuditi određeni osjećaj, značenje je potisnuto u pozadinu.

Afektivno se može upotrijebiti svaki sufiks. U AR s. v. *bokat* zabilježen je ovaj primjer: *Nješto malo okato, bokato, među nogam vruće* (lonac u kojem se drži oganj). Bilo bi pogrešno taj primjer navoditi kao da je upotrijebljen u običnoj vezi *bokat lonac*. Ili, P. Budak u djelu *Na trnu* i kamenu mjesto *plenarni sastanak* ima *plenarski sastanak*.²² Tako je i pridjev *narodski afektivno* obojen (bar u Hrv.). Afektivnost čestom upotrebom slabi, tada se uzima drugi sufiks ili drugi pridjev. (Tako možemo

²² Afektivna upotreba i individualna tvorba često se podudaraju. Za obje bismo mogli reći stilska upotreba.

protumačiti što je za pojam *lud* u našem jeziku zabilježeno preko 120 pridjeva.) Sufiks upotrijebljen iz afektivnih razloga može biti shvaćen samo u svom logičkom značenju i služiti kao uzor za tvorbu novih neafektivnih pridjeva (usp. § 173 i 174.)

Sekundarna mutacija

86. Često se događa da se odnosni pridjev izvede od jedne imenice, a odnosi i na drugu imenicu od iste osnove, npr. *filološki* : *filolog* i *filologija*. Tu sam pojavu nazvao sekundarnom mutacijom.²³ Ona se javlja kad su dvije imenice u uskoj vezi, obično naziv mjesta i stanovnik toga mjesta, struka (nauka) i čovjek koji se tom strukom bavi, npr. *jugoslavenski* : *Jugoslaven* i *Jugoslavija*, *osječki* : *Osijek* i *Osječanin*, *anatomski* : *anatom* i *anatomija*, *materijalistički* : *materijalist* i *materijalizam*, *pčelarski* : *pčelar* i *pčelarstvo*, *gimnastički* : *gimnastika* i *gimnastičar*.

Neutralizacija

87. Neutralizacija nastaje kad se dvije riječi u tvorbi ili morfologiji glasovno izjednače (neutraliziraju) npr. pridjevi izvedeni sufiksom -ast od imenice *rěpa*, gen. *rěpč*, i *rěp*, gen. *rěpa* sastaju se u obliku *rěpast*, 1. repi sličan, 2. repu sličan; određeni oblici pridjeva *kišan*, *kišna*, *kišno*, *kišni*, *kišnā*, *kišno* 'kišoviti' sastaju se s odnosnim pridjevom *kišni*, -ā, -ō 'ko, i se odnosi na kišu' (primjer: ta *kišnā* godina : *kišnā* kabanica). Važnost je te pojave objašnjena u J, 9, 46-54.

Objašnjenje načina obrade

88. Kako god pokušali obraditi pojedine sufikse, svaki način ima po koji nedostatak. Obradivanjem po karakterističnom suglasniku, kao što je to učinio Belić, Bajec, a donekle i Vondrák (premda on s najviše opravdanja) na okup dolaze sufiksi vrlo različiti po značenju. Da ih obrađujemo po značenju, kao Leskien, o jednom bi sufiksu sa više značenja trebalo govoriti na nekoliko mjesta. Obrada je po abecednom redu najjednostavnija i najpreglednija, ali samo kad je kratka, kao što je u Maret'čevoj Gramatici. Pri opširnoj se obradi preglednost gubi, a često jednu pojavu treba spomenuti kao poznatu prije premda se obrađuje kasnije, kod sufiksa koji po abecednom redu ne može doći naprijed. Da izbjegnem taj nedostatak, koliko se može, najprije sam obradio sufikse s većom čestotom, a zatim abecednim redom ostale. Sadržaj (kazalo) pomaže da i takav način u potpunosti sačuva preglednost.

Ostale napomene

89.1. Nisam se upuštao u raspravljanja koja se tiču osnove, npr. da li *narančast* ili *narandžast*, *blještav* ili *blistav*, jer je to pitanje da li *naranča* ili *narandža*, *blistati* ili *blještati*.

²³ Termin sam uzео od Wüsterа, § 356. 2. S pravom ili ne, teško je reći, ali drugoga zasad ne znam.

89.2. Ekavske pridjeve, uglavnom iz RK i T ne navodim posebno kad je razlika samo u refleksu č, a nije važna za ono zbog čega se pridjev navodi, npr. kad kažem da *tjelesan* imaju BI, B, D, T, a *tjelesni* samo V i RK, ne spominjem da T ima *tèlesan*, a RK *tèlesni* jer se to samo po sebi razumije.

89.3. Kad je primjer uzet iz izvora, a navodi se samo s imenicom, obično su oblici ostalih padeža promijenjeni u nom. jed. ili mn., ali samo tamo gdje nema nikakve sumnje kako glase ti oblici, ili gdje oblik nije važan za ono zbog čega se primjer navodi. Isto je tako katkada promijenjen redoslijed, ako se pridjev našao iza imenice.

89.4. Usporednim pridjevima zovem takve pridjeve koji su izvedeni od iste osnove različitim sufiksima, npr. *činjenični-činjenički*. Time nije ujedno rečeno da im je značenje isto.

89.5. Paragrafi služe samo da olakšaju snalaženje i zato nemaju nikakve funkcije u sistematiziranju građe.

89.6. Ruska je cirilica transkribirana po prijedlogu A. A. Reformatškoga u članku: Transliteracija ruskich tekstov latinskimi bukvami, VJa, 5. 1960. str. 103.

IV. SUFIKSI POJEDINAČNO

-ski

90. Pridjeva sa sufiksom *-ski* ima izvedenih od imenica, zamjenica, pridjeva i priloga. Sufiks je živ i vrlo produktivan.

Način tvorbe

Tvorba od imenica

U tvorbi tim sufiksom imenice odbacuju ove završetke:

-(a)c odbacuju:

a) izvedenice na *-anac* (kad se pridjev tvori od njih mjesto od osnovne imenice):

čazmanski : Čazmanac, jaskanski : Jaskanac, javanski : Javanac, kubanski : Kubanac, liliputanski : Liliputanac, molvanski : Molvanac, padovanski : Padovanac, spartanski : Spartanac, anglikanski : anglikanac, dominikanski : dominikanac, pretorijanski : pretorijanac, puritanski : puritanac, samaritanski : samaritanac, vegetarijanski : vegetarijanac . . .

Pojedini među njima mogu biti i posuđeni lat. pridjevi na *-anus* u kojima je *-us* zamijenjeno našim *-ski*, za salonitanski : Salona nemam potvrđeno Salonitanac, a vjerojatno nema imenica na *-anac* uz pridjeve gregorijanski, marijanski, terezijanski, viktorijanski . . . (v. i sufiksi *-anski*).

b) imenice za oznaku pripadnika pojedinih govora:

čakavski : čakavac, ekavski : ekavac, (i)jekavski : (i)jekavac, ikavski : ikavac, kajkavski : kajkavac, štokavski : štokavac.

Zabilježeni su doduše i čakavački (AR, RK) i štokavački (B), ali se vrlo rijetko upotrebljavaju. RK prvi upućuje na čakavski, Bor. ga ima sa zvjezdicom i uza nj kurzivom čakavski: B štokavački daje na jednom mjestu s istim pridjevom;

c) neki toponimi i etnici:

gradački : Gradačac, otočki : Otočac, pelješki : Pelješac; dalmatinski : Dalmatinac, nordijski : Nordijac (i -ka), provansalski : Provansalac, raguzejski : Raguzejac; ovdje možemo spomenuti i mirijejski : Mirijejci;

d) epikurejski : epikurejac, gardijski : gardijac, jakobinski : jakobinac, milicajski : milicajac, policajski : policajac, plebejski : plebejac; od kradljivac je zabilježeno i kradljivački i kradljivski, ali oboje rijetko; vrhunski : vrhunac;

e) krivovjerski, novovjerski, starovjerski, trećoredski, vodozemski podjednako pripadaju složenicama kao i izvedenicama s odbačenim -(a)c (-ka, -kinja); AR za krivovjerski kaže: 'koji pripada krivoj vjeri, krivovjersstvu', a treba dodati i krivovjercu.

-(a)k odbacuju samo dvije imenice, ožujak i Žumberak, pridjevi ožujski, žumberski (Skok, J, 3, 35, ali je žumberački običnije).

91. -ija odbacuje velik broj imenica. Pojava je već zapažena u stručnoj literaturi. S obzirom na zemljopisna imena osvrće se na nju V. Rožić u 13. paragrafu članka »Mjesne vlastite imenice za čeljad i pridjevi od mjesnih imenica u hrvatskom jeziku« (Rad JAZU, knj. 162, Zgb, 1905, str. 135-185), a općenito V. Gortan u članku »O tvorbi pridjeva od imenica na -ija«, J, 3, 110-113, tako da se malo što može reći novo. Mogu samo, zbog obilja građe, dati sustavan prikaz i objasniti zašto ga neke imenice ne odbacuju.

92. Završetak -ija odbacuju nazivi zemalja, pokrajina i mjesta: abesinski, albanski, anatolski, arkadski, armenski, asirski, australski, beotski, britanski, burgundski, dački, etiopski, hispanski, holandski, jonski, kampanjski, katalonski, laponski, letonski, makedonski, mandžurski, mauritanski, mezopotamski, panonski, saksonski, sardinski, semberski, sicilski, skandinavski, slavonski, slovenski, somalski, tesalski, trački, transilvanski, tripolitsanski...

Pridjevi: babilonski, zelandski, galski, mongolski, pruski, ruski, srpski... n'su izraziti zbog Babilon(ija), Zeland(ija), Gal, Mongol, Prus, Rus, Srbina...

93. Ne odbacuju ga: aleksandrijski, austrijski, azijski, banijski, belgijski, filadelfijski, galicijski, gruzijski, idrijski, indijski, kalabrijski, kalifornijski, kenijski, kolumbijski, libijski, medijski, metohijski, nubijski, perzijski, sirijski, sofijski, šumadijski...

94. Uzrok je tomu V. Gortan tražio u broju slogova: trosložne ga ne odbacuju, a višesložne odbacuju, ali je i na jednoj i na drugoj strani imao izuzetaka. Blježe je rješenju bio V. Rožić. On je osim broja slogova

gledao i na suglasnike koji su ispred -ija, ali je sa svojim promatranjem stao na pola puta. Posrijedi su glasovni razlozi: završetak -ija ne odbacuju one imenice od kojih bi tako dobivena osnova stvorila glasovnu zapreku za dodavanje sufiksa -ski.

95. Nekoliko je pridjeva na granici: indonezijski, polinezijski, ali je uz andaluzijski dovoljno potvrđen i andaluški; od Burgundija je samo burgundski, od Normandija -normandijski, a od Holandija -holandski i holandijski. Skupina je -ndsk- (-neck-) doduše za naš jezik neobična i b'lo bi normalnije da takve imenice ne odbacuju -ija, ali se dvojakosti javlja zbog većega broja imenica sa završnim -nd (v. § 108).

Poseban su slučaj pridjevi brazilski i braziljski. Bor. ima Brazilija, Brazilac, brazilski, Belić, Prav.: Brazilija, Brazilijanac, braziliski = braziljski. Budući da se novi glavni grad zove Brasilia, a zemlja Brasil, moramo razlikovati Brazil i Braziliju (P), a prema tome i pridjeve brazilski i braziljski.

Sporadično se javljaju arkadijski i etiopijski.

96. Od općih imenica završetak -ija odbacuju one od kojih je i ostatak imenica, što pokazuje da je zapravo posrijedi sekundarna mutacija:

anatomski	: anatom i anatomija
arheološki	: arheolog i arheologija
bibliografski	: bibliograf i bibliografija
demagoški	: demagog i demagogija
filozofski	: filozof i filozofija
kirurški	: kirurg i kirurgija
neuropatski	: neuropat i neuropatija

Takvi su i pridjevi: akcentološki, angiološki, antropološki, bakterio-
loški, biološki, bizantološki, dijalektološki, etimološki, filološki, fiziolo-
ški, fonološki, geološki, ginekološki, hidrološki, ideološki, kriminološki,
kronološki, leksikološki, meteorološki, mineraloški, mitološki, muz'ko-
loški, ornitološki, otorinolaringološki, paleontološki, patološki, pedolo-
ški, ps'hološki, sociološki, somatološki, teološki, zoološki . . . ; biografski,
demografski, geografski, hagiografski, hidrografski, kartografski, kozmo-
grafski, litografski, oceanografski, paleografski, pornografski, stenografski,
tipografski . . . ; alopatski, telepatski, astronomski, ekonomski, filan-
tropiski, grafomanski, metalurški, ortopedski, pedagoški . . .

97. Odbacuju ga i takve imenice od kojih ostatak nije u našem jeziku imenica, ali se može lako pretpostaviti kao da jest²⁴ (analogijom prema sličnim imenicama): metodološki, morfološki, onto'loški, osteološki, semiološki, terminološki, traumatološki, ortopejski, ortografski, siderurški . . . pa i frazeološki i tautološki.

²⁴ Nema je iz više razloga: a) što nije zabilježena, b) što nema čovjeka koji bi se bavio tom strukom kao glavnim predmetom, c) što se u našem jeziku upotrebljava koji drugi sufiks ili koja druga riječ (metodičar). U drugim jezicima može biti, npr. FWB ima Methodolog(c), Morpholog(e), Ontolog(e).

Od imenica na -logija samo su dvije bez -log i -loški: antologijski i apologijski (čovjek antologičar, apologet!).

98. Kad je riječ o pridjevima na -kratski, nije potrebno isticati da je u grčkim imenicama -kratia jer je bez -i'a i u nas -krat: aristokrat, birokrat, plutokrat, a po tome i pridjevi od njih: aristokratski, birokratski, demokratski, plutokratski. Tako je i diplomatski: diplomat i za diplomaciju, geodetski: geodet i za geodeziju.

99. Gdje gdje se još upotrebljavaju i pridjevi od imenica na -ija, npr.: anatomski, angiologijski, antropologijski, dijalektologijski, filozofijski, geografijski, kirurški, kronologijski, leksikologijski, metalurški, pedagoški, psihologijski, strategijski, teologijski... ali rijetko i bez posebnog razloga, o čemu će biti riječi u dijelu o značenju tih pridjeva (§ 119).

100. Ostale imenice zadržavaju -ija:

a) osobne imenice: abadžijski, ćurčijski, dahijski, delijski, efendijski, hadžijski, kazandžijski, kiridžijski, komšijski, kujundžijski, pustahijski, sevdahijski, siledžijski, spahijski, tobdžijski, zanatlijski...

b) ostale: akcijski, alegorijski, alergijski, ambrozijski, amfibijski, apsorpcijski, armijski, artikulacijski, artiljerijski, asimilacijski, atrakcijski, aukcijski, autarhijski, avlijski, bakterijski, baterijski, biblijski, čaršijski, ćelijijski, dezinfekcijski, dijatermijski, direkcijijski, divizijski, džamijski, elegijski, enciklopedijski, eparhijski, euharistijski, filharmonijski, financijski, galanterijski, geometrijski, gimnazijski, grafijski, hijerarhijski, histerijski, industrijski, kancelarijski, kapetanijski, kategorijski, kemijski, komisijski, kompanijski, konfekcijski, liturški, lutrijski, milicijski, monarhijski, partijski, piešadijski, procesijski, pukovnijski, rakijski, redakcijski, simfonijski, televizijski, utopijski, županijski...

Razmotrimo li ih pojedinačno, ustanovit ćemo da ih malo ima bez glavovne zapreke ili s neznatnom. Razlog što ga i takve ne odbacuju može biti kategorijske prirode: kad ga ne odbacuje velika većina jedne kategorije, ne odbacuju ga ni one koje mogu. Rijetke su u toj kategoriji koje ga odbacuju, i to obično poduprte još kojim razlogom:

- akademski: akademija, uz =ijski, a u osnovi je Akadem.
- alotropski: alotropija, uz =an, njem. allotrop,
- analoški: analogija, uz =gijski, =gan, =gni, njem. analog,
- metonimski (rijetko): metonimija, običnije metonimijski,
- periferni: periferija, samo T, običnije perifernijski (po gradi MH i u Srbiji),
- radiofonski: radiofonija, uz =ijski,
- stereofonski: stereofonija, uz =ijski, njem. stereophon'sch,
- vanilski: vanilija, uz =ijski, oboje samo RSR.

101. *-ika*: pridjevi enigmatski, estetski, gotski, retorski, terapijski, odnosno se i na enigmata, esteta, Gota, retora, i na enigmatiku, estetiku, gotiku, retoriku, terapijsku, premda se upotrebljavaju i pridjevi enigmatički, estetički (rijetko), gotički, retorički (terapijski u građi nisam našao). Ima pridjeva bez imeničkoga završetka *-ika* i od imenica uz koje od iste osnovne nema druge kraće imenice: arhitektonski: arhitektonika, bukolski: bukolika, dijetetski: dijetetika, erotski: erotika, fonetski: fonetika, matematski: matematika... uz pridjeve: arhitektonički, bukolički, erotički (rjeđe), fonetički (rijetko), matematički (dijetečki nisam našao).

U takvim pridjevima nije zapravo posrijedi odbacivanje završetka *-ika*, već posuđivanje pridjeva, neposredno iz grčkoga ili posredno iz kojega drugog jezika (u većini lat. i njem., ali i tal., fr.) zamjenjivanjem grč. *-ikos*, lat. *-icus*, njem. *-isch* našim sufixom *-ski*.

102. *-in* ne dolazi u pridjevima od imenica koje taj završetak odbacuju u množini: agarjanski, arapski, arnautski, barbarski, berberski, brđanski, ciganski, čobanski, državljanski, dušmanski, građanski, kršćanski, kasapski, mještanski, pogonski, prečanski, tatarski; brčanski, budljanski, cernjanski, čačanski, fočanski, gročanski, korčulanski, mačvanski, netljanski...

Završetak *-in* ostaje u pridjevima tipa domaćinski, gizdelinski... Posebnost pridjeva zrenjaninski: Zrenjanin (nekadašnji Vel. Bečkerek) objašnjena je u NJ, 6, 120-122.

Uz vlasteoski, vlastelski: vlastelin, vlastela (kao gospodski: gospodin, gospoda) javlja se i vlastelinski. U Js s. v. vlastelinski Maretić kaže da taj pridjev nije dobar, u NJ, I, 256 sud je nešto blaži. Za pouzdano rješenje potrebna su dalja proučavanja, uzevši pri tome u obzir akcenat, završno l, slične pridjeve, vezu s imenicom vlastelinstvo i dr.²⁵

103. *-na* – podravski, posavski, radevski: Podravina, Posavina, Radevina;

104. *-je (-lje)* – bruški: Brusje, cerski: Cerje, čučerski: Čučerje, gomirski: Gomirje, međimurski (-đu-): Međimurje (-đu-), oroslavski: Orosavlje, skopski: Skoplje, pocerski: Pocerje, podunavski: Podunavlje, pokupski: Pokuplje, polapski: Polablje, poluški: Polužje, pomoravski: Pomoravlje, potiski: Potisje, pounski: Pounje, predgradski: predgrađe, prigorski: Prigorje, prokupski: Prokuplje (i prokupački), zabrdski: zabrde, zagradski: zagrađe, zagorski: Zagorje, zahumski: Zahumlje, za-

²⁵ Pišući ove retke smatrao sam da *Maretićev* sud nije opravdan, naznačio što bi trebalo uzeti u obzir da se donese pouzdan zaključak, ali se u samo raspravljanje nisam upuštao jer bi to ovakav rad odvelo predaleko u pojedinosti. Temu sam prepuštao posebnim člancima. Gotovo pola godine pošto je ova radnja već bila završena, izašao je u J, 9, 133-137 članak *Vladimira Babića* »Vlastelin i njegove izvedenice«. U njemu autor obrazlaže, među ostalim, i opravdanost pridjeva vlastelinski.

poroški : Zaporožje . . . ali cetinjski . Cetinje, gusinjski : Gusinje, homoljski : Homolja, ljubinjski : Ljubinja, nevesinjski : Nevesinja, trebinjski : Trebinje,²⁶ miholjski : Miholja, nikoljski : Nikolje.

105. *-ka*. Osim spomenutih u § 90 *c* i *e* gdje dolazi u obzir i sekundarna mutacija, ovdje možemo navesti samo lezbijski : lezbijska i uranilovski : uranilovka, ako s imenicom nismo iz ruskoga preuzeli i pridjev (rus. uranilovski), uršulinski : uršulinka (RSR);

106. *-stvo*. Primjera u kojima bi imenice nesumnjivo odbacivale taj završetak nema, osim možda kućanski : kućanstvo (AR za nj kaže da je od kućanin), jer se u drugim sličnim pridjevima može govoriti o sekundarnoj mutaciji (v. § 118). Inače se od samih imenica na *-stvo* odnosno pridjevi tvore sufiksom *-eni*.

107. *Glasovne je promjene najzgodnije prikazati zajedno sa suglasničkim skupinama koje nastaju dodavanjem sufiksa -ski*.

a) Osnove s jednim suglasnikom

Napomena: Kad bi se gubljenjem nepostojanoga *a* našla ispred *-ski* dva suglasnika, pridjevi se tvore od osnove s nepostojanim *a*. Zato su u ovoj skupini navedeni i takvi primjeri, ali se zbog svoje posebnosti navode posebno.

-b + ski → *-pski*: bapski : baba, barapski : baraba, ropski : rob, srpski : Srbina, švapski : Švabo, klupski : klub, rapski : Rab . . . Katkada u pismu *b* ostaje nepromijenio zbog nepoznavanja pravopisa, ali ga pisci kadšto ostavljaju i namjerno, npr. belzebubski (Hrv. b. Mars, 372), kasabski (I. Andrić, Odabr. prip., II, Bgd., 1954, str. 128), štabski (Hrv. b. Mars, 67, 99, Deobe, I. 316, II, 283, 287, III, 9, 31, 117), generalštabski (Hrv. b. Mars, 28). Zato pojedine riječi s tim suglasnikom radije uzimaju sufikse koji ne izazivaju glasovne promjene: adverbski (I p.), običnije adverbni, adverbijalni; silapski (RSR), običnije silabički (= bični); snopski (Um. pr. 115), običnije snobovski; štapski (RSR) : štab, običnije štabni, a tako i generalštabni (bar u Hrv.).

-c + ski → *-čki*: izbjeglički, kukavički, bolnički, tamnički, tvornički, željeznički, dubički : Dubica, koprivnički, kostajnički, pakrački, zenički . . .; od imenica na *-(a)c*: bunjevački, crnački, čitalački, glumački, lovački, ronilački, rušilački, samački, sudački, svetački, šokački, trgovački, prosnački, bizovački, kragujevački, miholjački, šabački . . . U tu skupinu idu i pridjevi od kajkavskih imena na *-(e)c*, npr. čakovački : Čakovac;²⁷ toponimi koji dolaze samo u množini: dolački : Dolci, Dolaca, križevački : Križevci, Križevaca, petrijevački : Petrijevci, Petrijevac, vinkovački : Vinkovci, Vinkovaca, zdenački : Zdenci, Zdenaca . . .

²⁶ D. Vušović kaže da je Njegoš pisao cetinjski, trebinski (JF, IX, 124).

²⁷ Očito je da je *-ečki* izvan glasovnoga sustava štokavskoga dijalekta, ali pri normiranju ove pojave treba uzeti u obzir mnoge razloge, a posebno pitanje, može li se u svim primjerima provesti *-ački*, npr. klanječki : Klanjec, ivanečki : Ivanec.

Od velikoga mnoštva primjera izuzeci su samo: *cucki* : *Cuce*, *Cuca* (V, pleme u C. Gori, opština *cucka*, RSA, XXVI), *donecki* : *Donec* (RSR), *racki* : *Rac* (V, B) *suecki* : *Suec* (samo u Srbiji, u Hrv. *sucski* : *Suez*), *vacki* : *Vac* (mađ. *Vacz*, Mar., Gram., str. 74, *vacki* kanonik, Iverje, 250), a razlog je vjerojatno u težnji da se pridjev ne udalji od osnove, a u donecki može djelovati i deminutivnost koja se osjeća u imenici *Donec*;

-č + ski → *-čki*: *brijački*, *kovački*, *priređivački*, *razrađivački* . . . (veći broj primjera bez izuzetaka);

-ć + ski → *-ćki*: *mladički*, *plemički*, *desinički*, *draganički* : *Draganići*, *gospićki*, *metkovički*, *nikšićki*, *perušićki* . . . ali se katkada s ne gubi: *babajićki* (AR) : *Babajić* (selo u Srb.), *babićki* (AR) : *Babić* (selo u Srb.), *Gledićske planine* (ELZ), *mladićki* (Bor., 10. izd., *Andrić*, *Božić*), *pećki* (D) : *Peć* (V *pećki*), *raspikućki* (RK), što pokazuje da pojava nema izrazito dijalektalno obilježje. *Maretić*, nabrajajući primjere sa *-ćki* i *-ćski*, kaže: »Iz ovolikoga obilja primjera za *-ćski* i za *ćki* razabire se, da se u književnom jeziku može upotrebljavati i jedno i drugo« (Gram., str. 74). Ipak velik broj ostalih primjera pokazuje da je skupina *-ćski* razmjerno rijetka i da osim nestajanja s ima i drugih pokušaja da se ukloni (u AR uz spomenute pridjeve piše da se govori i *babajiski*, *babiški*). U P je samo *-ćki* (t. 84a).

-d + ski → *-dski* (*-cki*): *brodski*, *gradski*, *invalidski*, *ljuški*, *sudski*, *uredski* . . .

-dž + ski: osnove su na *dž* rijetke, ali ako se i jave, uzimaju drugi sufiks, npr. *hodžinski* : *hodža*;

-d + ski: nema primjera sa znatnijom čestotom, P ima *korodski* : *Korod*, *Maretić varmećki* i *varmečki* : *varmeđa*, ali *bogovađski* : *Bogovađa* (Gram., str. 74), AR *radobudski* : *Radobuđa*; po glasovnom sustavu našega jezika *d* treba prijeći u *ć* i tada vrijedi sve što je rečeno o skupini *-ćski*; uz *varmeć(s)ki* je zabilježeno i *varmeđijski*, *vamedinski*;

-f + ski → *-fski*: *biografski*, *geografski*, *esnafski* . . .

-g + ski → *-ški*: *arheološki* : *arheolog(ija)*, *filološki* : *filolog(ija)*, *iriški* : *Irig*, *knjiški* : *knjiga*, *luški* : *lug*, *paški* : *Pag*, *priloški* : *prilog*, *požeški* : *Požega* . . . U velikom broju primjera ni jedan izuzetak.

-h + ski → *-ški*: *čehski* : *Čeh*, *monaški* : *monah*, *paroški* : *paroh*, *siromaški* : *siromah*, *vlaški* : *Vlah* . . . , *nebljuški* : *Nebljusi*, *Nebljuha*, *paljuški* : *Paljus*, *Paljuha*;

-j + ski → *-jski*: *azijski*, *farizejski*, *herojski*, *kancelarijski*, *pješadijski*, *plebejski*, *županijski* . . . U završetku se *-ijski* katkada gubi *j*, uglavnom u Srbiji (v. Mar., Gram., str. 88), ali čini se, više kao pravopisna manira nego ka oglasovna osobina. Pouzdano rješenje može dati samo ortoeopsko istraživanje.

-k + ski → *-čki*: *bilježnički* : *bilježnik*, *četnički*, *dječaćki*, *dački*, *gorštački*, *junački* . . . , od imenica na *-(a)k*: *momački*, *razlomački*, *jazački* : *Jazak*, *medački* : *Medak*, *sisaćki* : *Sisak* . . . U velikom broju primjera ni jedan izuzetak.

-l + ski → *-lski*: admiralski, apostolski, bivolski, đavolski, generalski, krokodilski, maršalski, sokolski; soko(l), sokola, školski . . . Katkada se *l* mijenja sa *o* (primjere v. u P, str. 62), ali u novim tvorbama te promjene nema;

-lj + ski → *ljski*: braniteljski, dojiljski, graditeljski, hraniteljski, obiteljski, odgojiteljski, prijateljski, roditeljski, učiteljski . . ., od imenica na *-(a)lj*: rubaljski : rubalj, grbaljski : Grbalj, mrkopaljski : Mrkopalj, Mrkoplja, ozaljski : Ozalj; ovdje možemo spomenuti i kremaljski : Kremalj i Kremlj, gen. Kremlja (P); za tubeljski : Tuhelj, Tuhlja vrijedi ono što je rečeno u bilješci 27; rukodjeljski je od rukodjelja, a rukodjeljski od rukodjelac; u evanđeoski : evanđelje, nije *lj* prešlo u *o*, nego *l*, jer je pridjev i evanđelski;

-m + ski → *-mski*: agronomski, ekonomski, jeronimski, šumski, zimski . . .; od imenica na *-(a)m*: logaritamski : logaritam, psalamski : psalam, ritamski : ritam, sajamski : sajam, D ima psalamski = psalmski, RK psal(a)mski;

-n + ski → *-nski*: banški, ciganski, građanski, plemenski, planinski, slavenski, tuđinski . . .; od imenica na *-(a)n* samo rujanski : rujan;

-nj + ski → *-njski*: mladoženjski, sirotinjski, konjski, životinjski, kuhinjski, baranjski : Baranja, senjski, sinjski . . .; od imenica na *-(a)nj*: sužanjski, bubanjski, siječanjnski, svibanjski, lipanjski, srpanjski, kakanjski, krupanjski . . . Iako je skupina *-njski* obična, ipak su rijetki pridjevi od glagolskih imenica: kurvanjski (AR, RK): kurvanje, ladanjski(D) : ladanje, radovanjski (AR) : Radovanje (selo u Srbiji), značenjski : značenje (danas u lingvistici mjesto semantički, semasiološki). Kao što pokazuju potvrde, ni jedan pridjev nije općenito prihvaćen, premda su u osnovi većinom imenice koje su izgubile glagolsko obilježje. A može se još dodati da se uz kurvanjski upotrebljava i kurvarski, od Radovanje (selo u Slavoniji) pridjev je radovljanski : Radovljanin; bogojavljenjski (V) : bogojavljenje, snoviđenjski (publ., 1 p.) : snoviđenje;

-p + ski → *-pski*: biskupski, mangupski, satrapski, epski, evropski . . ., ali je papinski običnije nego papski (v. Js);

-r + ski → *-rški*: carski, doktorski, korektorski, gorski, doktorski . . .; od imenica na *-(a)r*: septembarski, oktobarski, kilometarski, manevarski, registarski, bakarski : Bakar, ciparski, čabarski : Čabar, skadarski, zadarski, ibarski : Ibar . . .

-s + ski → *ski*: alaski : alas, pruski : Prus, ruski : Rus, saski : Sas, creski : Cres, laoski : Laos, tuniski : Tunis, cirkuski : cirkus, teniski : tenis . . . Primjeri su krakteristični, jer drugih običnijih nema.

U nekoliko pridjeva mjesto očekivanoga *-ski* dolazi *-ški* (samo ili uspooredno sa *-ski*): arkanzaški : Arkanzas, bruški : Brus, elzaški : Elzas (i elzaski), kliški : Klis (i kliski), kupreški : Kupres (i kupreski), teksaški : Teksas, veleški : Veles (rjede veleski), viški : Vis, vrbaški : Vrbas (novije

vraski). Tu promjenu tumače naši lingvisti²⁸ analogijom prema etniku gdje je š po pravilu. Jedino arbanaški : Arbanas (uz arbanaski) tumači P. Skok analogijom prema raški, vlaški, (PSKJ, IV, II, 2, str. 185. bilj. 1; J, 3, 36. bilj. 11) jer nije znao za oblik Arbanašanin (potvrđen u RSA). Ipak ne možemo nijekati ni tu drugu analogiju jer za uju vrijedi isto što i za promjenu -z+ski u -ški, tj. kad u jeziku postoji s jedne strane viški, kupreški . . . , a s druge strane se češki, vlaški u svijesti povezuje s Česi, Vlasi, onda može nastati i arbanaški : Arbanasi . . .

-š+ski → -ški: bogataški, gajdaški, mudrijaški, pljačkaški, pravaški, drniški, omiški . . .

-t+ski → -tski (-cki): aristokratski, atletski, bratski, hrvatski, patriotski, svjetski . . . ; od imenice na -(a)t: egipatski : Egipat;

-v+ski → -vški: detektivski, lopovski, židovski, čakavski, kajkavski, dravski, savski . . .

-z+ski → -ski: sreski : srez, poreski : porez, engleski : Englez, francuski : Francuz, kavkaski : Kavkaz, kineski : Kinez, pariški : Pariz . . .

U nekoliko pridjeva mjesto očekivanoga s dolazi š: asiški : Assisi, bokeški : Bokez (uz bokeljski : Bokelj), efeski i efeški : Efes i Efez (P), formoški : Formoza (publ.), kalabreski i kalabreški : Kalabrez. ž. r. Kalabreskinja i Kalabreškinja (P), malteški : Maltez (B, D), pariški : Paris (uz pariski), tuluški : Tuluza (RSR), viteški : vitez. Materić kaže da je š u viteški zbog toga što je u riječi vitez mjesto današnjega z nekada bila afrikata dz (Gram. str. 20 i 76), »pariški. nije rdavo, jer potječe iz onoga vremena, kad se i u našem jeziku govorilo: Pariz . . .« (Js, str. 204). Tako možemo protumačiti i asiški jer je u AR potvrđeno i Asiž i Ašiž. Ali povijesno tumačenje nije dovoljno da objasni sve primjere. I sam Maretić tumači pariški analogijom prema Parižanin (Gram., str. 78), a tako i P. Skok (J, 3, 36). Analogijom prema etniku možemo objasniti i efeški, formoški, malteški, tuluški, ali je teže bokeški, kalabreški (i Kalabreškinja), jer su etnici Bokez, Kalabrez (premda nije isključeno da se gdje govori Bokežanin, Kalabrežanin), a ne možemo njome kolovoški: kolovoz (RSR s. v. august, Vj. 26. 8. 61. 9, 12. 8. 61. 3, 16. 9. 61. 6, uz kolovoski). Sličnih se primjera može vjerojatno još naći. Možda je koji nastao pod utjecajem kajkavskoga narječja ili slovenskoga jezika, ali ih možemo objasniti i oblicima koje smo obrazlagali i povijesnim razlozima. U suvremenom jeziku te razloge ne vidimo, zapažamo samo pojavu da -z+ski ne daje samo -ski nego i -ški. Zbog toga postoji mogućnost da od bilo kojega -z+ski postane -ški, to lakše ako je u blizini koji oblik s glasom š ili ž.

-ž+ski → ški: knjigoveški : knjigoveža, lupeški : lupež, muški : muž, staleški : stalež, gruški : Gruž, komiški : Komiza . . .

²⁸ *Primerba uredništva*, JF, X, 185, M. S. Moskovljević, NJ, VII, 207-209, M. Hraste, J, 2, 49, P. Skok, PSKJ, III, II, I, str. 13 i 14. M. S. Moskovljević kaže da je tako viški, veleski, kliški i dr. prvi protumačio T. Maretić, ali nizam uspio pronaći gdje.

108. b) Osnove sa dva suglasnika

- br* + *ski*: samo algebarski : algebra,
- dr* + *ski*: samo katedarski : katedra,
- fr* + *ski*: samo šifarski : šifra (uz šifreni),
- ft* + *ski*: samo šuftski : šuft (RSR); da se pridjev od te imenice češće upotrebljava, vjerojatno bi se javilo i šuftovski.
- jc* + *ski*: samo jajački : Jajce,
- jk* + *ski*: samo djevojački : djevojka,
- jl* + *ski*: samo emajlski : emajl (P); RK, T, R, SR emaljnj : emalj,
- jn* + *ski*: bugojanski : Bugojno (ali i Bugojanac); majnski : Majna (P), rajnski : Rajna (RK, D, P), postojski i postojanski : Postojna (V. Rožić, Rad, 162),
- jt* + *ski* → -jtski (-jcki): kuvajtski : Kuvajt,
- kt* + *ski* → -katski (-kacki): u skladu se s našim glasovnim sustavom skupina -kt rastavlja nepostojanim *a* već u nekim imenicama, npr. u P: dijalek(a)t, subjek(a)t, perfekt i perfekat; pridjevi imaju samo -katski (kad ne dolaze sa sufiksom -ni): aspekatski, dijalekatski (uz dijalektalni), konvikatski, objekatski, perfekatski, subjekatski,
- lf* + *ski*: samo golfski : golf (=o igralište), i u nazivu Golfska struja,
- lg* + *ski*: samo volški : Volga,
- lm* + *ski*: samo u filmski : film i već spomenuti psalmski,
- ln* + *ski*: samo kelnski : Köln,
- lp* + *ski*: samo alpski : Alpe (uz alpinski),
- ls* + *ski*: samo velški : Vels (analogijom prema Velšanin),
- lt* + *ski*: → -ltski (-lcki): asfaltski : asfalt (običnije asfaltni), baltski . Balti (samo RSR, uz baltički), bazaltski : bazalt (običnije bazaltni, bar u Hrv.), jaltski : Jalta, maltski : Malta (samo RSR, HT, običnije malteški),
- mb* + *ski*: → -mpski: ditirampski : ditiramb, jampski : jamb, rompski : romb,
- mp* + *ski*: samo olimpski : Olimp,
- nd* + *ski* → -ndski (-ncki): andski : Aude, grenlandski : Grenland, islandski : Island, kikindski : Kikinda, portlandski : Portland, tajlandski : Tajlandski, zelandski : Zeland(ija), holandski (D, T, P): Holandija (holandijski, B, D, publ.); od Normandija samo normandijski (D, RSR, P, ELZ),
- ng* + *ski* → -nški: diftonški : diftong, klirinški : kliring, sterlinški : sterling, karolinški : Karolinzi, lotarinški : Lotaringija, merovinški : Merovinci, pekinški : Peking, vikinski : viking;
- nk* + *ski* → -nački: samo u stranački : stranka i palanački : palanka (rjeđe palančanski),
- nt* + *ski* → -ntski (-ncki): abiturijentski, abonentski, adutantski, dirigentski, diverzantski, emigrantski, protestantski, sonantski, studentski, derventski : Derventa, ali akcenatski : akcen(a)t,
- pt* + *ski* → -ptski (-peki): samo koptski : Kopti (RSR, ELZ, 4, 353),

-rb + ski → *-rpski*: adverbški : adverb, rijetko, običniji adverbni, adverbijalni,

-rd + ski → *-rdski* (-rcki): leopardski : leopard, lurdski : Lurd, langobardski : Langobardi(ja) (AR langobardski 'koji pripada Longobardima'), lombardski : Lombardija (AR, P; RSR ELZ i Vus 13. 9. 61. 15 lombardijski),

-rg + ski → *-rški*: kirurški, metalurški, siderurški, habsburški, hamburški, luksemburški,

rh + ski → *rški*: patrijarški : patrijarh, AR i patrijaraški, ali ima i patrijarah,

-rk + ski: samo njujorški : New York, glas je š mjesto č vjerojatno analogijom zbog toga što skupine -rčki nema, dok je skupina -rški običnija.

-rm + ski: parmski : Parma, permski : Perm (grad u SSSR) i perm (naziv za geološku formaciju nazvanu po Permu).

-rn + ski: kasarnski : kasarna, smirnski : Smirna, liburnski : Liburni (i liburnijski : Liburnija)

-rt + ski → *-rtski* (-rcki): sportski : sport, nartski : Narta, portski : Porto; od Sparta je samo spartanski,

-sn + ski: samo bosanski : Bosna (i Bosanac)

-st + ski: u suvremenom jeziku ima velik broj imenica sa završetkom -st, ali one u golemoj većini tvore pridjeve drugim sufiksima (ateist+ički, august+ovski, aorist+ni), a veoma rijetko sufiksom -ski. Tada se skupina -stski obično pojednostavnjuje: aoriski : aorist, npr. aoriskih oblika (Belić, potvrda u RSA), aoriske osovne (I. Popović, Istorija sh. jez., N. Sad, 1955, str. 116), aoriski oblici (D. Vušović, JF, 9, 163), isto (R. Aleksić, JF, 9, 235), ali je običnije aorisni (bar u Hrv.), briski : Brist (Bor.), peraški : Perast (V i dr., š je analogijom prema Peraštanin). Radi usporedbe možemo ovdje spomenuti i vrgomoski : Vrgin Most (NJ, II, 62). Ostavljanje je skupine -stski protiv suvremenoga glasovnoga sustava našega jezika, kao što pokazuje potvrda za azbetski u RSA: Azbestskimъ se platnomъ . . .

-št + ski → *-ški*: bukureški : Bukurešt (uz bukureštanski), dvoriški : Dvorište (AR), gradiški : Gradište (selo kod Županje, po usm. saopć. B. K.), krajiški : krajište (danas leksička riječ!), pazariški : Pazarište (AR, uz pazarištanski), pučkiški : Pučište (Vj. 1. 8. 61. 2), rastiški : Rastište (AR), razbojiški : Razbojište (silo kod Podgorača, po usm. saopć. K. M.),

-tr + ski → *-tarski*: samo u istarski : Istra,

-tv + ski: samo litavski : Litva (uz litvanski),

-zd + ski → *-zdski*: samo u zajezdski : Zajezda, Rožić u Radu 162, ali kako i sam tvori pridjeve, podatak nije dovoljno pouzdan, jer može biti i zaježdanski.

Skupina sa 3 suglasnika nisam našao.

Vjerojatno se može naći još koja skupina ovdje nespomenuta, ali u stranim riječima, i to pretežno u kteticima, npr. itnski: Itn (Vus, 11. 1. 61), jer se od ostalih kategorija može uzeti i koji drugi sufiks.

Zbog opsežnosti se grade glasovne promjene nisu mogle potanje obrazlagati, ali to i nije prijeko potrebno jer primjeri dovoljno govore sami za sebe. Kad su ovako sakupljeni i prikazani, lako je za različite potrebe, npr. normativne, izvući potrebne zaključke.

Posebnosti u tvorbi

109. Pridjev krmski: krme, krmeta upotrebljava se na ograničenu području, i to samo u afektivnoj upotrebi, a tako i paski: pas, psa; nebeske je od osnove koja se danas vidi samo u množini, a tarski »od osnove tur koju imamo i u riječima Türe, Türad«, Mar., Gram., str. 322).

Od imenica kenozoik, mezozoik, neozoik, paleozoik pridjevi su kenozojski, mezozojski, neozojski, paleozojski.

110. Ako osnova završava samoglasnikom (što je veoma rijetko, i to samo u tuđim riječima), pridjevi se tvore različito: bornejski: Borneo, obojski (=i glas. Matoš): oboa (?), nivoski (T): nivo, nivoa, bordski (P): Bordeaux (Bordo, Bordo), bordoški (=a juha, ELZ), bordovski (RSA, XXX);²⁹ od Louvre (Luvr), Sèvres (Sèvr), Monmartre (Monmartr): luvrski, sevrski (oba RSR), monmartreski (prev., 1 p.).

111. Veći broj posebnosti ima u tvorbi pridjeva od imena mjesta i pokrajina. Tako je npr. azbukovački, mitrovački: Azbukovica, Mitrovica, dubrovački: Dubrovnik, duvanjski, livanjski: Duvno, Livno, gatački: Gacko, oštarski: Oštarije (ali se upotrebljava i oštarijski), prištevski: Priština, sevojnički: Sevojno, salački: Osojnik, šibenski: Šibenik, zagrebački: Zagreb... Razlozi su tome različiti, uglavnom povijesni,³⁰ ali je njihova posebnost u tome što se ti pridjevi ne tvore običnom tvorbom književnoga jezika, nego je usvojeno načelo da ktetici ulaze u književni jezik u onom obliku koji se upotrebljava na području iz kojega potječu.

Dužina sloga -ni- u završetku -nički

112. O tome je pitanju napisao dobar članak M. Stanić, »O dužini vokala i u nastavku -ičk«, NJ, 9, 116-119, samo što njega ono zanima kao akcenatsko-kvantitativna pojava, a nas ovdje kao semantička razlika, tj.

²⁹ Nastalo vjerojatno stezanjem -oovski, kao i infimbirovski: infimbriro, -bira. RSR ima i bordeleška juha, što će biti prema njemu, FWB ima Bordelaiser Brühle (...le: zər) ... nach Bordelais (bördö'le:)...

³⁰ O tome se prilično pisalo u našoj stručnoj literaturi: M. S. Moskovljevič: O gradnju nekih prideva na -ski od geografskih imena, NJ, VII, 205-210; P. Skok: Pridjevi stvoreni od druge imeničke osnovne, PSKJ, III, II, 1, str. 17-19; isti: O pridjevskim izvedenicama, PSKJ, IV, II, 2, str. 185-189; isti: Pridjevske izvedenice od geografskih naziva, J, 3, 33-37; M. Hraste: O tvorbi posvojenih pridjeva na -ski od zemljopisnih imena, J, 2, 47-49.

da li je npr. bolēsnički : bolēsnik, bolesnika, rādnički : rādnik, rādnika, a bolēsnički : rādnički : bolēsnica, rādnica? U vrlo obilnoj građi nisam našao ni jedan primjer s takvom razlikom. tj. da se dužinom razlikuje mocija. Katkada se čak izričito kaže da se jedan oblik odnosi na obje imenice, npr. u AR s. v. pōkornički, službenički. Razloga za to ima više, ali je najjači sekundarna mutacija. Kad imenice nemaju semantičku vezu, razlika se čuva, npr. brēsnički : Brēsnica, brēsnički : Brēsnik, -ika, brūsnički : Brūsica, brūsnički : Brūsnik, -ika (sve AR), jāblanički : Jāblanica, jāblanički : Jāblanik (P).

Značenje

113. Govoreći o značenju sufiksa -ski, T. Maretić kaže, među ostalim, i ovo: »ski je veoma običan nastavak za pridjeve, koji znače, čije je što« (Gram., str. 322). »Pridjevi na ski znače kašto drugu kakvu svezu s temeljnom imenicom, a ne pripadanje. Primjeri: dva znatna svinjska trgovca (tj. koji trguju svinjama) . . . glavnoga kmeta u selu postavlja knez s dogovorom seoskim (tj. u dogovoru sa selom) . . . vinogradska kopnja poslije pokopice (tj. kopnja vinograda . . .)« (isto, str. 323). Dakle, ne treba posebno isticati da -ski ima odnosno značenje jer je to Maretić rekao drugim citatom. Treba samo dodati da je vrsta odnosno značenja zavisna od imenice u pridjevskoj osnovi i imenice uz koju pridjev stoji.

114. Neki lingvisti pridjevima na -ski daju i druga značenja. Tako D. (ani)lo V. (ušović) u NJ, I, 256 piše: »Pridevi na -ski imaju dva značenja: a) značenje vrste onoga od čega je pridev napravljen, na pr. beogradska moda, savska voda i sl. i b) znače da nešto pripada imenici od koje je pridev načinjen.«³¹ A. Belić u »Nauci o građenju . . .« (str. 180–186) daje pet značenja, ali se u osnovi mogu svesti na Vušovićeva dva, s napomenom da Belić smatra značenje vrste pretežnijim. Budući da je Belić vrlo škrt i obrazlaganjima i primjerima, a Vušović zbog prirode članka i nije mogao biti opširan, ne možemo zaključiti da li pod »značenjem vrste« misle »posesivni u širem smislu« ili misle »kvalitativni«, a to nas upravo ovdje zanima. Možemo za jedan dio pridjeva sa sufiksom -ski reći da imaju značenje vrste, ako pod tim mislimo da su odnosni, a ne kvalitativni. Kvalitativni postaju tek prenošenjem značenja. I. Stevović u članku »Omski ili omovski?«, NJ, 2, 58–64, Belićevo »značenje vrste« shvaća više u kvalitativnom smislu: » . . . to značenje predstavlja prisvojno značenje naročite vrste koje prelazi u značenje kvaliteta« (str. 61). Istina, odmah zatim kaže: »Sva ta značenja znače neki odnos . . .«, ali po primjerima možemo zaključiti da mu je ipak pretežnije kvalitativno značenje. I M. Stevanović u svom radu Posesivne forme smatra da su pridjevi sa sufiksom -ski pretežno kvalitativni, a tek manjim dijelom posesivni. Kaže to jasno i opširno tako da ne može biti nikakve sumnje.

Kako Stevanović i Stevović dolaze do takva zaključka?

³¹ »Značenje vrste« potječe iz Leskienove gramatike (§ 519). Iz primjere se razabire da Leskien nije gotovo nimalo proučavao te pridjeve, uglavnom se pouzdao u prijevod nekoliko pridjeva, a samo je značenje izrekao u formulaciji ne baš jasnoj.

115. Da bismo mogli reći jesu li koji pridjevi posesivni ili kvalitativni potrebno je prije načelno razgraničiti ta dva značenja. A to nije učinio ni jedan ni drugi.

Zatim, ni jedan od njih nije potanje objasnio svoje shvaćanje termina prisvojni, posesivni, pripadanje i sl. Iz njihovih se riječi i primjera razabire da ih upotrebljavaju uglavnom u užem značenju. A kako je uže značenje i inače rijetko i specifično, a pogotovu u pridjeva sa sufiksom -ski, to sve pridjeve koji nisu pravi posesivni proglašuju kvalitativnim. Ne uviđaju da pridjev automatski ne mora biti kvalitativan ako nije posesivan. Od posesivnih je do kvalitativnih pridjeva široko područje raznih odnosnih značenja. I sada kad u primjerima: konjske potkovice, zimski kaput, jesenski dan, đurđevsko sunce, salonska haljina, smederevsko grožđe, banatska pšenica, pirotski ćilimi (Stevanović), beogradski život, palanački život, gorska bolest, smederevsko vino, zimski kaput, atomska bomba, šumska šljuka (Stevović) nema prave posesivnosti, oni ih spremno proglašuju kvalitativnim, ili bar pridjevima s pretežno kvalitativnim značenjem.

116. Obojicu dovodi do krivih zaključaka i to što ne razlikuju osnovno i preneseno značenje pridjeva o kojima govore. Ne može se raspravljati o značenju, a to zanemariti. Ako bismo se i složili da su u primjerima: gospodska večera, divovska snaga, herojski san, đavolska naprava, njemačka hladnoća, staračka zabrinutost (Stevanović), anđelski lik, sirenski glasovi, majmunska pohlepa (Stevović) pridjevi kvalitativni, oni to mogu biti samo tada kad se ne odnose na imenice u pridjevskoj osnovi, nego na koje druge, to znači kad su u prenesenu značenju. U našoj se stručnoj literaturi, koliko je meni poznato, nigdje o tome ne govori, pa ni u rječnicima, jedino što D ima »laički adj laïques fig. (nestručnjački) profane, ignorant«, i AR na više mjesta, npr. s. v. gizdelinski, gospodarski, gospodski, ispolinski, junački, krvnički, lupeški, ljudski, kaže: 'koji pripada gizdelinima, koji je kao u gizdelina', 'koji pripada gospodarima, koji je kao što biva u gospodarā' . . . čime se posredno upućuje na preneseno značenje. Katkada je put od osnovnoga do prenesenog značenja jedva primjetljiv, ali nas to ne smije zavarati da ne zaključimo: osnovno je značenje pridjeva sa sufiksom -ski odnosno, a tek prenošenjem značenja mogu postati i kvalitativni.³² Ali prenesena značenja nemaju više veze s tvorbom riječi, pripadaju samo semantici.

³² Tada mogu imati i komparaciju, npr.: Ti si Hrvat, stariji, čišći, hrvatskiji od mene (Um. pr. 127). – Ni jedan Habzburgovac nije imao gigant.kije i lude projekte od ovoga liberala (NJ, I, 224). – najgospodskiji grad (Travn. 11). – . . . velika stara kuća njegovih predaka bila je najgospodskija u čitavom gradu . . . (T. Mann: Tonio Kröger, Zora, Zagreb, 1951, str. 8). – Pokušavao je da im se skreće grčki nastavak /grčkim imenicama/, što je sasvim izl.šno, jer time neće postati srpskije (NJ, 3, 31; dobar je i zanimljiv komentar P. Ivića u NJ, 4, 360). – . . . najjugoslavenskiji film (Vus, 6. 5. 59, za Vlak bez voznog reda). – »Prodana nevjesta« je najčeskija opera (R.-Zgb., 7. 5. 60, 8,45 h). – Teško je od tih opera izabrati najslavenskiju (ib.). – najslavenskija duša (Neispl. 125). – . . . borba podjarmljenih naroda za slobodu i

Kad imamo na umu da pri tvorbi možemo uzimati u obzir samo osnovno značenje, možemo se vratiti na put kojim je pošao Maretić. Osim spomenutih značenja on je davao i posebna prema pojedinim kategorijama riječi.

117. Sufiksom se *-ski* najčešće tvore pridjevi od osobnih imenica (1400 od 4600). Zbog velikoga broja takvih primjera navodim samo običnije s početnim slovima *a* i *b*: abiturijentski, abonentski, admiralski, advokatski, adutantski, agentski, agitatorski, agronomski, akrobatski, ambasadorski, amaterski, analfabetski, apostolski, aristokratski, asketski, atletski, autorski, avijatičarski, babički, bačvarski, bankarski, banski, bapski, barbarski, barunski, bilježnički, birački, birokratski, birtaški, biskupski, blagajnički, bludnički, bogataški, bolesnički, bratski, bravarski, brijački, bruceški, bubnjarski, buržujski . . .

O njihovu značenju Maretić kaže ovo: »Kojim pridjevima temeljna imenica znači kakvo čeljade, ali nije vlastito ime, oni mogu dvoje značiti, na pr. *čarški*: onaj što pripada carevima ili kojemu god caru, *djevojački*: onaj što pripada djevojkama ili kojoj god djevojci i t. d.« (Gram., str. 322). Ako »pripada« shvatimo u širem značenju, tj. odnosnom, Maretić ima pravo.

118. Treba još samo dodati da je u ovoj kategoriji obična i sekundarna mutacija pa se ti pridjevi često odnose i na druge imenice od iste osnove, npr.:

-bankarski: banka, bankar, bankarstvo; od bankar postoji i pridjev bankovni, ali se upotrebljava u tom značenju i bankarski; bankarski: RK 1. Bankier- 2. Bank-, D de banque, bancaire; bankovni: RK 1. Bank- 2. v. bankarski, D de banque, bancaire, a to pokazuju i primjeri: bankarski činovnik (RK. T. Iverje, 125), bankovni činovnik (D, Vus, 12. 10. 60. 12), bankarski službenici (B. 8. 6. 60. 4), bankarski kadrovi (Vj. 20. 10. 60. 5), a katkada i na istom mjestu: bankarski sistem, bankovni sistem, B. 15. 10. 60. 1, bankovna karijera, S. Kolar, Glavno da je kapa na glavi. Seljačka sloga, Zgb, 1956. str. 14, bankarska karijera, ib., str. 15.

-brodarski: brod, brodar, brodarstvo; RK =i Schiffahrts-; Schiffer-, Schiffs- (danas je od brod običnije brodski);

-glasački: glasač, glasanje: =o mjesto, =a kutija;

-gospodarski: gospodar, gospodarstvo; od gospodarstvo AR ima gospodarstven 'koji pripada gospodarstvu' (osam potvrda i gotovo sve u obliku gospodarstveni), ali se danas taj pridjev ne upotrebljava, njegovu službu vrši gospodarski;

ljudskiji život (Tel. 23. 9. 60. 1). – Najdemokratskiji je bio § 12 . . . (ib., 14. 4. 61. 4) – iz najprijateljskijih pobuda (Vus, 5. 7. 61. 9). – najplaninskija republika (Crna Gora) (Vus, 12. 7. 61. 11) i dr. Što takvih primjera nema mnogo, uzrok je u samoj prirodi sufiksa *-ski*; on je izrazito odnosni sufiks, jasan, s velikom čestotom, teško prekida vezu s imenicom od koje je izveden. Zato s tim sufiksom gotovo i nema leksičkih riječi.

-*kiparski*: k'par, kiparstvo: AR 'koji pripada kiparima, kiparstvu, kipovima', D de sculpteur, de sculpture, sculptural, T 1) skul'ptórskij; 2) skul'ptúrnyj;

-*kovački*: kovač, kovanje: AR 'koji pripada kovačima (i u širem smislu, koji pripada kovanju)';

-*nabavljajući*: nabavljač, nabava: D nabavljajući i nabavni prevodi na istom mjestu sa d'aquisition, d'achat;

-*parobrodarski*: parobrodarstvo: AR »od parobrodar kojoj nema potvrde«, D de navigation à vapeur;

-*pčelarski*: pčelar, pčelarstvo, pčelarenje: AR =o sito, =a trava, =a knjiga, =e riječi, D d' (de l') apiculture (pčelarstvo = apiculture), RK 1. Bienenzüchter-, Bienenzucht- (pčelarstvo = Bienenzucht); Vj. 19. 3. 61. 8: =i stručnjak (u članku se spominje pčelarstvo i pčelarenje);

-*ribarski*: ribar, ribarstvo uz ribarska ladica, =a mreža i =i stručnjak (publ.); budući da je između ribara i ribarstva (kao nauke) velika razlika, u novije vrijeme od ribarstvo načinen pridjev ribarstveni (=i biolog, Vj. oko 15. 11. 57, upotrebljava se i u splitskom Akvariju);

-*trgovački*: trgovac, trgovina, što primjeri jasno pokazuju: =i pomoćnik, putnik, kapital, centar, sud, duh; dugovi, odnosi, . . . u blizini prometnih i =ih putova, =o društvo, dopisivanje, poduzeće, pravo, uporište, =a sposobnost, roba, bilansa, flota, mornarica, mreža, =e akademije, knjige, veze, luke, pruge (sve MH; u Hrvatskoj se sve donedavno i nije upotrebljavao pridjev trgovinski, a prema V i RK i u Srbiji rijetko; u novije vrijeme, čini se, u Srbiji se pretežno upotrebljava trgovinski, ali bez težnje da oba pridjeva razgraniče svoje značenje.

119. Ta je pojava sasvim obična kad od iste osnove postoje dvije imenice i označuju čovjeka i struku kojom se on bavi. Primjeri su navedeni u §96. i 97. Maretić je to osuđivao: »Mnogi naši pisci pišu navedene i slični (!) pridjeve na pr. astronomski, geografski, mitološki, pedagoški i t. d., ali ti su pridjevi dobri samo onda, kad se uzimaju za ono, što pripada astronomima, geografima, mitolozima, pedagogima i t. d., a rđavo je uzimati ih za ono, što pripada astronomiji, geografiji, mitologiji, pedagogiji« (Gram., str. 324). Slično je i u Js (str. 196). A nema pravo, što je rekao već i V. Gortan (n. d., str. 112. i 113). S jedne strane jezična grada ne potvrđuje tu razliku. Pridjevi se na -ijski (spomenuti u § 99) upotrebljavaju rijetko, sporadički, a koliko se i upotrebljavaju, upotrebljavaju se u značenju kao i kraći oblici. S druge bi strane bilo vrlo teško, a vjerojatno i nemoguće, razgraničiti jedne pridjeve od drugih. Zanimljivo je da to uvida i sam Maretić. U članku Kako da tvorimo kaže da nalazimo prema

<i>anatomija:</i>	<i>geografija:</i>	<i>pedagogija:</i>
anatomičan	geografičan	pedagogičan
anatomički	geografički	pedagogički
anatomijski	geografijski	pedagogijski
anatomski	geografski	pedagoški,

i da bi geografski trebao značiti ono što pripada geografima, a ostala tri ono što pripada geografiji, ali se nije namjerio ni na jednoga pisca koji među tim pridjevima pravi razliku. »Ako ćemo pravo reći, teško bi i bilo provoditi razliku između oblika na pr. geografski i između ona tri druga, jer što pripada geografima, to ponajviše pripada i geografiji« (str. 569). Protiv kraćih je oblika bio samo zato što ih je veoma rijetko nalazio u Vukovu i Daničićevu jeziku.

120. Sekundarna je mutacija pravilo u tvorbi pridjeva od etnika. Pridjevi izvedeni od njih odnose se i na etnik i na geografski naziv. Često se to u određivanju značenja izričito kaže, npr. u AR:

- bokeljski* – što pripada Bokeljima i njihovoj Boci,
- budljanski* – što pripada Budvi, upravo Budljanima pa po njima i njoj,
- dalmatinski* – upravo što pripada Dalmatincima, pa i otale i zemlji Dalmaciji,
- fočanski* – koji pripada Fočanima, Foči,
- galski* – koji pripada Galiji ili Galima,
- gročanski* – koji pripada Gročanima i Grockoj,
- kineski* – koji pripada Kinezima ili Kini.

121. Sekundarna je mutacija očita i bez toga jer veoma rijetko nalazimo dva pridjeva, jedan od etnika, a drugi od geografskoga naziva. Gdje ih i nalazimo, ne razlikuju se u značenju, a čestota je jednoga pridjeva obično neznatna:

-*afrički*: Afrika, afrikanski: Afrikanac; RSR ima samo Afrika, Afrikanac, Afrikanka, a pridjev afrički s dodatkom: »mnogo običnije nego afrikanski«;

-*američki*: Amerika, američanski: Amerikanac, običnije američki (MH za prvi 18 p., za drugi 6). Uz to pretežno starije potvrde imaju afrikanski, američanski, jer su ti pridjevi zapravo sufiksom -ski pohrvaćeni lat. africanus, americanus;

-*arapski*: Arapin, arabijski: Arabija, što je donekle i razumljivo jer je veza Arapin–Arabija slaba, ali se ipak arabijski u Hrv. rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava;

-*australski*, D, RSR, ZT, Bor.: australijski samo 1 p. (publ.); australski (RK, T, i novije p. pokazuju da se upotrebljava pretežno u Srbiji);

-*austrijski*, obično; austrijski samo AR s nekoliko starijih potvrda;

-*beogradski*, obično; beogradski samo RK;

-*brazilski*, obično; brazilijanski samo RK u vezi = a lijeska;

-*bukureški*, AR, 1 p., Bor., ELZ, 1, 667; bukureštanski samo u NJ, V, 96, gdje je i bukureški; kolebanje razumljivo zbog glasovnih razloga;

-*čačanski* (obično), čačački AR upućuje na čačanski; čački samo publ. 1 p.;

-*čilski*, čileanski (i čilenski, P);

-*etrurski* i *etruščanski*, oboje podjednako; kolebanje zbog toga što se naziv zemlje rijetko upotrebljava, a i etnik nije ustaljen (v. Bor. i P);

-*indijski* i *indijanski*, razlikovanje razumljivo;

-*indonezijski*, *indonežanski*, oba RSR, češća upotreba tek u novije vrijeme pa zato kolebanje, ali je običniji prvi; jedna publ. p. i za indoneški;

-*koločepski*, AR, P, koločepljanski, publ., 2 p.;

-*maročki*, ZT, RSR, običnije marokanski;

-*meksički* (običnije), meksikanski, D oba s jednim prijevodom;

-*padovanski*, D de Padoue, padouan: RSR razlikuje padovanski: Padovanac, Padovanka, padovski: Padova, padovski nema drugih potvrda, padovanski vrlo često u vezi sv. Ante Padovanski;

-*pazariški* i *pazarištanski*: Pazarište, oba AR, kolebanje zbog glasovnih razloga;

-*sicilski* i *sicilijanski*, drugi češći;

-*smederevski*, *smederevački*, oba V, RK, sudeći po sakupljenim primjerima drugi se ne upotrebljavaju (ili vrlo rijetko), (v. i § 124);

-*sremački* (rjeđe) i *srijemski*;

-*tibetski* i *tibetanski*, kolebanje u suvr. publ.;

-*venecijski* (rjeđe) i *venecijanski* (obično);

Posebnost je pridjeva srpski i srbijanski u tome što su oba od etnika, a razlika u značenju potječe od razlike Srbin i Srbijanac, koja se prije 1918. jače isticala; pridjevi se i danas razlikuju.

Bit će da ima još koji takav pridjev, ali je ipak očito da je pojava sasvim neznatna prema tisućama drugih pridjeva samo s jednim likom za dvije imenice (u mojoj građi oko 1800, ali to vjerojatno nije ni četvrtina).

122. Primjeri pokazuju da se pridjevi prvenstveno tvore od geografskog naziva, a od etnika samo kad geografski naziv ima u svom glasovnom kosturu kakvu glasovnu zapreku. Razlozi nisu dakle semantički nego glasovni: baščanski (Baška), bednjanski (Bednja), buč(j)anski (Bučje), budljanski (Budva, Bor i budvanski, Budvanin), cernjanski (Cerna), čačanski (Čačak), čazmanski (Čazma), ečanski (Ečka), fočanski (Foča), goraždanski (Goražde), gradišćanski (Gradišće), gročanski (Grocka), jaskanski (Jaska), javanski (Java), kambodžanski (Kambodža), kubanski (Kuba), mačvanski (Mačva), molvanski (Molve), neretljanski, neretvanski (novije) (Neretva), peruanski (Peru), peštanski (Pešta), pločanski (Ploče), rašljanski (Rašlje), senčanski (Senta), trščanski (Trst), ubljanski (Ub) ...

123. Rijetki su pridjevi izvedeni od etnika kad je geografski naziv bez glasovne zapreke, npr. kaštelanski, korčulanski, stupljanski, talijanski ...; pridjevi: hercegovački, moslavački, vojvodanski pokazuju da se od vlastitih imena na -ina pridjevi ne tvore sufiksom -ski (druga imena taj završetak odbacuju).

124. Od imenica sa završetkom -ovo, -evo jedni se pridjevi tvore od toga toponima: bregovski, grahovski, kladovski, kosovski, lastovski, radljeviški, rogljeviški, sarajevski, tetovski, valjevski . . . , a drugi od etnika: bešenovački, dolovački, đakovački, jakovački, pančevački, valpovački . . . . Tvorba je takvih pridjeva od etnika teritorijalno ograničena, uglavnom na kraj sjeverno od Save i Dunava, što pokazuju spomenuti primjeri, ali u AR ima nekoliko i iz južnijih krajeva: brekovački: Brekovo (selo u okrugu užičkom), crniljevački: Crniljevo (jedno selo u valjevskom, a drugo u šabačkom kotaru), saranovački: Saranovo (selo u kragujevačkom okrugu). Od Kraljevo je pridjev kraljevački da se izbjegne neutralizacija sa kraljevski: kralj, ali je kraljevački i novijega postanja.³³ Smederevo je upravo na granici i možda je to uzrok što postoje oba pridjeva.³⁴

125. Ako je očito da je geografski naziv postao od pridjeva na -ski, tada je samo po sebi razumljivo što isti oblik označuje odnos prema riječi u pridjevskoj osnovi i prema poimeničenom nazivu, npr. hrvatski: Hrvat i Hrvatska, slovački: Slovak i Slovačka, a takvi su još: bavarski, bugarski, finski, francuski, grčki, irski, norveški, njemački, švedski, švicarski . . . Često se to događa i kad pridjevsko postanje geografskoga naziva nije baš očito, npr.: gradiški: Gradška, imotski: Imotski, jastrebarski: Jastrebarsko, ljubuški: Ljubuški (-ko), makarski: Makarska, novski: Novska, raški: Raška, učki: Učka . . . . Katkada se u takvim primjerima pridjev tvori od etnika: bačevanski, rjede bački: Bačka, brčanski, novije brčki: Brčko, gročanski (Grocka), plaščanski (Plaški) . . .

126. Gotovo nema primjera da pridjev na -ski označuje odnos prema jednoj određenoj osobi označenoj imenom u pridjevskoj osnovi. Marnetić spominje nekoliko takvih primjera (Gram., str. 323), ali je rijetko koji u tom značenju, jer ako se u većini primjera i govori o jednoj osobi, ne govori se o određenoj, nego općenito. Slično se mogu protumačiti i ovakvi primjeri:

Kako bi on, carski sin, uzeo govedarsku kćer kod tolikijeh drugijeh, carskijeh i kraljevskijeh kćeri (AR s. v. carski) – Urednika zamijenjivaše (!) u uredništvu mlad spletkar, ministarski sin (Um. pr. 98) – Lako tebi, ti si gospodski sin (F. Mažuranić, Mladost-radost, Zgb, 1950, str. 36) – On je pomadareni Slovak, činovnički sin (Na Drini, 296) – Mile je bio pekarski sin (I. Andrić, Odabr. prip., II, Bgd, 1954, str. 141) – Ne pije, profesorsko dete, vaspitan (Deobe, I, 190) – Cvetić . . . bogataški sin (ib., II, 123) – Čovekoljubiva je, iako je gospodsko dete (ib., III, 272).

Piscima je više stalo da istaknu iz kojega sloja sinovi, kćeri potječu, a ne čiji su. Pojava je toliko razumljiva što taj problem nestaje kad su ti pridjevi uz imenice u množini, npr.: . . . bilo je bogataških sinova koji su dane i noći provodili u hotelu (Na Drini, 210).

³³ Kraljevo se nekada zvalo Káranovac, pridj. káranovački.

³⁴ Usporedi što o tom pitanju kaže D.(ragutin) K.(ostić), NJ, II, 61–62.

127. U definiciji značenja pridjeva od imenica za oznaku osoba Maretić je izuzeo vlastita imena. Zašto je to učin'o, u Gramatici ne kaže. Govori o tome u Js: »Nije dobro od ličnih imena i prezimena tvoriti posvojne pridjeve s nastavkom -ski, na pr. homerski, luterski, ciceronski, v. ćirilski u l. dijelu; bolje Homerov ili Homerovski i t. d.« (str. 196); s. v. ćirilski: »bit će bolje ćirilovski; isp. đurđevski od Đurađ, petrovski od Petar. AR ima doduše ivanski, ali iz starijega jezika i s bilješkom, da je bolje ivanjski (od adj. Ivanj, tj. Ivanov)«. Poredba s đurđevski i petrovski nije dobra jer ti pridjevi nisu načinjeni od Đurađ i Petar, nego od Đurdevo, Petrovo, a bit će tako i ivanjski od Ivanj dan, Ivanje. U gradi imam četrdesetak pridjeva načinjenih od vlastitih imena: adamski (samo u vezi = o koljeno), afroditski, ahasverski, alkejski (samo = a strofa), anakreontski (uz anakreontički), apolonski, bajronski, barnumski (samo = a reklama), bartolomejski (samo = a noć), burbonski, ciccronski, dionizijski, donžuanski, colski, galvanski (samo = i elemenat), gordijski (samo = i čvor, uz Gordijev čvor), hamletski, herkulski, herostratski (samo = i čin), homerski, jeronimski (samo J = o društvo), junonski, katonski, lukulski, napoleonski (uz napoleonovski), neronski, orfejski, platonski, prometejski, robinzonski, salamunski, šekspirski (uz šekspirovski, šekspirijanski), tantalski, turgenjevski, vergilski . . .

Odmah zapažamo da se upotrebljavaju u uskom krugu i rijetko, neki samo uz pojedine imenice, da tip nije jedinstven, ali da je u većini ipak u skladu sa značenjem sufiksa -ski jer ti pridjevi obično ne znače da se što odnosi na određenoga pojedinca (tada se upotrebljavaju od tih imenica pridjevi sa sufiksima -ov, -ev, -in), nego da se odnose na svakoga Herkula, Homera, Nerona, Robinzona, Salamuna . . . , što bismo mogli pisati herkul, neron . . . jer su za nas ta imena više opći pojmovi nego vlastito ime. U P npr. ima donžuan.

128. Dakako, time nije sve riješeno jer npr. s jedne strane uz napoleonski ima napoleonovski (v. § 442), a s druge strane napoleonski dolazi u vezama gdje bi mogao i Napoleonov: . . . da je taj austrijski oficirski lonac degenerirani čako napoleonskih grenadira, koji su pred jedno puno stoljeće . . . (Hrv. b. Mars, 104) – . . . velikih špijuna napoleonske ere (Vj. 8. 11. 61. 7) – francuskih historičara napoleonske ere (Vj. 25. 11. 61. 11).

129. Njima su po značenju slični pridjevi od ruskih imena, npr. lenjinski, staljinski, mičurinski. Vrlo je vjerojatno da su se počeli upotrebljavati pod utjecajem ruskoga jezika, na što je već upozorio A. Belić (Nauka o građenju, str. 181. i NJ, 1, 94). Međutim, ne smijemo tvrditi da su ti pridjevi pogrešni, a da ne uzmemo u obzir i druge takve pridjeve i svoj sud donesemo za sve. Naime, primjeri doduše pokazuju da se ti pridjevi upotrebljavaju u vezama u kojima bi mogli biti upotrijebljeni i Lenjinov, Staljinov, Mičurinov, ali ne u istom značenju s tim pridjevima (jer nitko nije npr. napisao staljinska smrt mjesto Staljinova

smrt!), nego više u značenju dosada nepotvrđenih lenjinovski, staljinovski, mičurinovski,³⁵ odnosno potvrđenih lenjinistički, staljinistički: Antipartijska grupa ... spremala se da skrene partiju s lenjinuskog kursa ...; - uspostavljanje lenjinskih principa u svim oblastima života, Vj. 17. 11. 61. 8. - uvođenje lenjinskih normi, Vj. 24. 11. 61. 3 (: lenjinističke norme u životu partije i države, Vj. 20. 11. 61. 3. - XXII kongres KP SS tako jedinstvenog u želji da se oslobodi i posljednjih staljinskih aveti ...; - ... period najernjeg staljinskog despotizma ..., B. 7. 11. 61. 7. ... osloboditi ljude od straha staljinske epohe, Vj. 16. 11. 61. 3. (: staljinistička epoha, Čosić u B. 8. 12. 61. = i put, = a teorija i praksa, = a kolektivizacija, = a politika, B. 30. 1. 59. 2. = a verzija, = a koncepcija, Tel. 14. 4. 61. 5), mičurinško voće, Vj. 16. 10. 61. 3.

130. Vrlo je karakteristično što su među primjerima vrlo rijetki pridjevi od imena i prezimena naših ljudi. Dosad sam našao četiri: Frankopanski ulica (u Zagrebu), Katarinski trg (u Zagrebu), kat'čko imanje (Koreni, 161), u = o j familiji (ib., 165), sirotinja kurlanska (Ncisp. 172), = e gnjide (ib., 386), ali se posljednji odnosi na množinu (roman Kurlani!), premda ima i Kurlanov (= rod, ib., 177), a vjerojatno i katički, frankopanski. to više što je bilo nekoliko znamenitih Frankopana, a nemaju posebnih ulica.³⁶ Jedino bi, dakle, bio izuzetak katarinski, ako se odnosi na Katarinu Zrinsku. Ali to je onda lako objasniti.

131. Već je rečeno da se od imenica za oznaku životinja pridjevi tvore sufiksom -ji. Katkada se od tih imenica tvore i pridjevi sufiksom -ski (50 pridj.), ali uglavnom zbog glasovnih razloga, tj. kad sufiks -ji nailazi na kakvu glasovnu smetnju.

To je u prvom redu kad osnova završava na *j* ili *nj*: gujski, infuzorij-ski, papagajski, ponijski, slavujski, zmajski, zmijski; konjski, svinjski, životinjski;

u većini osnove na *n*: bizonski, ćuranski, gavranski, majmunski, orangutanski, paunski, puranski, trihinski, živinski (jer su rijetki s tom osnovou sa -ji: jelenji, obično i jelenski, kunji, morunji, šaranji i vranji);

osnove na *t*, ako imenica nije tipa tele, teleta: atski, parazitski, skot-ski.

Ostali su primjeri granični ili pojedinačni: bivoljski, gorilski, krokodilski, sokolski (uz bivolji, kamilji, kobilji); govedski, labudski, medvjedski (uz govedi, labuđi, medvjedi); jazavčarski, tigarski, tovarski; leopardski, zvjerski, devski (uz devlji, devin, devinski, kamilji).

Svaki primjer ne treba tumačiti samo glasovnim razlozima, nego i time što -ski, zbog svoje velike čestote, potiskuje rijetki -ji. To posebno vrijedi za pridjeve s usporednim likovima, dodavši ovamo i kravski, lavski, uz kraljji, lavlji. Činjenicom da se sufiksom -ski tvore pridjevi

³⁵ U sličnoj upotrebi dolazi hitlerovski: zločinstva okupatorske = e vojske (Vj. 11. 11. 61. 1), = konclogori (Vus, 15. 11. 61. 11) : staljinski logori (Vj. 19. 11. 61. 4).

³⁶ Usp. NJ, II 223.

i od imenica za životinje kategorija je načeta i tako je otvoren put sufiksu s većom čestotom. Ako nisu posrijedi glasovni razlozi, u književnom bi jeziku od imenica za životinje trebalo davati prednost pridjevima sa -ji, jer je -ski već preopterećen, a s druge nam je strane katkada potrebna razlika, npr.:

- jarebički – koji pripada selu Jarebicama (AR),
- jarebičji – V, D, 'koji pripada Jarebicama' (AR),
- sjenčki, V, od Sjenica (mjesto),
- sjeniđji, V, AR, BI, od sjenica (ptica).

132. Veoma se rijetko sufiksom -ski tvore pridjevi od imenica za biljke, svega petnaestak pridjeva (od 4600), a među njima samo dva bez uspoorednih likova sa drugim sufiksima: alojski (=in), bršljanski (=ov), bundevski (=in), duhanski (duvanski), hmeljski (=ni), jablanski (=ov), krumpirski (=ov, =ni), maslinski (=ov), vanil(ij)ski.

133. Vrlo se često sufiksom -ski tvore pridjevi od imenica za neživo. O njihovu značenju T. Maretić kaže ovo: »Pridjevi na ski, koji su načinjeni od imenica, što znače štogod neživo, znače pripadanje singularu i pluralu temeljne imenice, na pr. grădski, šćoski škôlski itd. To će svako lako razumjeti, kad pomisli, da se od takvih imenica tvore vrlo rijetko pridjevi na -ov (-ev), kako je rećeno u §-u 368a, pak zato pridjevi na ski od rećenih imenica moraju imati jedno i drugo znaćenje (na pr. grădski: što pripada gradu i što pripada gradovima itd.). Od onih imenica, koje nemaju plurala, pridjevi na ski mogu dakako znaćiti pripadanje samo singularu temeljne imenice, na pr. Běćki, răjski i dr.« (Gram., str. 323) Treba dodati da pridjevi izvedeni od geografskih naziva ne znaće samo odnos prema tom nazivu nego i prema etniku od toga naziva, jer je prema dvije takve imenice u upotrebi u pravilu samo jedan pridjev, npr.:

- Argentina, Argentinac – argentinski,
- Armenija, Armenac – armenski,
- Atena, Atenjanin – atenski,
- Babilon(ija), Babilonac – babilonski,
- Bakar, Bakranin, – bakarski,
- Balkan, Balkanac – balkanski,
- Banija, Banijac – banijski,
- Bosna, Bosanac – bosanski . . .

(Usp. i § 120–125.)

134. Sufiksom se -ski tvore pridjevi od hidronima: bosutski, cetinski, donski, dravski, drinski, dunavski, ibarski, Ionjski, mlavski, nilski, savski, timoćki, pacifićki . . .

od oronima: alpski, andski, dinărski: Dinara, karpatski, kozarski, mišarski, uralski, velebitski . . .

135. Kad je geografski naziv vlastito ime, tada se pridjevi izvode samo sufixsom -ski, pa i kad vlastita imenica ima isti glasovni oblik s općom imenicom i kad je od opće imenice običan pridjev sa sufixsom -ni:

-*atlas*ki: Atlas, planina, P – atlasni: atlas, skup geografskih karata, svila, P,

-*bakars*ki: Bakar, AR – bakarni: bakar,

-*blats*ki: Blato, AR – (blatan: blato),

-*brus*ki: Brus, AR – brusni: brus, AR, D,

-*dvoriš*ki: Dvorište, AR – dvorišni: dvorište,

-*jabuč*ki: Jabuka, kod Sinja, M. B., usm. saopć., – jabučni: jabuka,

-*ključ*ki: Ključ, AR – ključni: ključ, D,

-*križ*ki: Križ, brdo u Bosni, B. K., usm. saopć. – križni: križ,

-*obod*ski: Obod, AR – obodni: obod, AR, publ.,

-*olov*ski: Olovo, mjesto u Bosni, M. P., usm. saopć., olovni: olovo,

-*otoč*ki: Otok, selo u Srijemu, Đ. F., usm. saopć., otočni: otok,

-*peč*ki: Peć, V – pečni: peć, AR, T,

-*potoč*ki: Potok, selo kod Travnika, M. H., pism. saopć., – . . . stanuje na Potoku, Hrv. b. Mars, 335, . . . majstorom potočkim, ib., 347 – potočni: potok, AR, D,

-*rats*ki: Rât, selo kod Travnika, M. H., pism. saopć., – ratni: rat,

-*riječ*ki: Rijeka, D, P, – riječni: rijeka.

136. Može opća imenica imati pridjev i na -ski, npr. brdski, otočki: otok (RK, D, T), planinski, ali nisam našao ni jedan suvremen³⁷ primjer u kojem bi pridjev bio izveden sufixsom -ni od geografskoga imena. Istina, nisam uspio sakupiti pridjeve od svih geografskih imena, a ni od svih imena zajedničkoga oblika s općom imenicom,³⁸ ali prema više od 1800 primjera zaključujem da -ni ne dolazi ni u jednom.

137. Ostalih pridjeva sa sufixsom -ski od imenica za neživo ima oko 1300. To je područje na kojem se sastaju sufixi -ski i -ni i zato će o tome biti govora kod sufixa -ni.

Tvorba od ostalih osnova

138. Od pridjeva, priloga i zamjenica sufixsom -ski izvedeno je samo nekoliko pridjeva: djetinjski, stranjski, uboški, inostranski, ovostranski, izvanjski, lanjski, preklanjski, vanjski, naški, svojski.

³⁷ I u povijesnim djelima samo jedan jedini, potočni: Potočac, AR s. v. potočan, potvrda iz isprave kneza Lazara, ali i taj primjer nije dovoljno jasan, tako da bi za sigurnu tvrdnju bila potrebna dalja istraživanja.

³⁸ Od neseljenih mjesta takvi su još ovi: Bok, Čelo, Dukat, Džep, Izvor, Rep, Repa, Ruda, Staza, Stol, Suza, Vode, Voz, Vrt, Zgrada, Žlijeb, Žuč (Imenik naseljenih mesta u FNRJ, Beograd, 1951).

U pojedinim su primjerima moguća i drugačija tumačenja. Tako npr. stranjski može biti od stranac ili dijalektalnoga porijekla, uboški od poimeničnoga ubogi, inostranski od inostranac, onostranski, ovostranski složeno-sufiksalsnom tvorbom od onaj, ovaj i strana. Potanje razmatranje tih pridjeva za savremenu tvorbu nije potrebno jer primjeri pokazuju da -ski osnovama ove kategorije nije više produktivan.

-ov, -ev, -in

139. Sufiksima se -ov, -ev -in³⁹ tvore pridjevi samo od imenica. Sufiksi su živi i vrlo produktivni.

Raspodjela sufiksa

U članku »Posvojni pridjevi od ličnih imena i prezimena« M. Šipka kaže: »U principu se nastavci -ov, -ev, -jev dodaju na osnovu onih imena i prezimena, koja se dekliniraju kao imenice muškoga roda, a nastavak -in osnovama imena i prezimena sa ženskom deklinacijom«, J, 6, 107. Ta tvrdnja ne vrijedi samo za imena i prezimena, nego i za ostale imenice, dakako bez sufiksa -jev (v. § 57). Tako su npr. od imenica ban, bolesnik, djed, soko(l), David, Draško, kovač, kralj, kupac, Matoš, Radoje, Reljković, gen. bana, bolesnika, djeda, sokola, Davida, Draška, kovača, kralja, kupca, Matoša, Radoja, Reljkovića, pridjevi banov, bolesnikov, djedov, sokolov, Davidov, Draškov, kovačev, kraljev, kupčev, Matošev, Radojev, Reljkovićev, a od imenica baka, djeveruša, gazdarica, aga, ćaća, drvodjela, Anđelija, Andrija, gen. bake, djeveruše, gazdarice, age, ćaće, drvodjelje, Anđelije, Andrije, pridjevi bakin, djeverušin, gazdaričin, agin, ćaćin, drvodjeljin, Anđeljin, Andrijin.

140. Na istu ili sličnu imenicu s različitim deklinacijama dolaze i različiti sufiksi, npr. bábo, bába, bábov, bábo, bábě, bábin, djéd, djéda, djédov, djéda, djédě, djédin, djédo, djédě, djédin, Drago, Draga, Dragov, Drago, Drage, Dragin, Hajra, Hajre, Hajro, Hajre, – Hajrin, Hajro, Hajra, – Hajrov. Pojava je uglavnom teritorijalno raspoređena.

141. Pridjevi od imenica s. r. vrlo su rijetki, ali kad se tvore, tvore se sufiksom -ov, jer se imenice dekliniraju po muškoj deklinaciji: dijete, djeteta. Djetetov, jagnje, jagnjeta, jagnjetov, pile, pileta, piletov, »Sljemec«, »Sljemena«, »Sljemenov«.

Pridjeva od imenica tzv. i-deklinacije nisam našao.

Izuzetak su od takve raspodjele pridjevi izvedeni od imenica za oznaku biljaka. Oni u načelu dobivaju sufiks -ov bez obzira na osnovu i deklinacijski tip.

³⁹ B. Nikolić u članku »Akeerat prisvojnih prideva tipa mômkov, očev, sêstrin«, NJ, 8, 184–188 kaže da je sufiksalni samoglasnik u nekim dijalektima dug i postavlja pitanje, ne bismo li pored Vukovih oblika bez dužine dali i dugom samoglasniku pravo građanstva u knjiž. jeziku. Ali i iz njegova članka izlazi da je to dijalekatska osobina.

142. Kada dolazi -ov, a kad -ev odlučuje završni glas imeničke osnove i kategorija imenice od koje se pridjev tvori.

Imenice s osnovom na *a, b, d, e, f, g, h, k, l, m, n, o, p, s, t, u, z* tvore pridjeve sufiksom -ov: kakaov, Jakobov, Jobov, Davidov, djedov, atašev, Danteov, šefov, grofov, begov, očuhov, siromahov, Jankov, pješnikov, makov, admiralov, Adamov, kumov, bademov, Arapinov, gospodinov, Klemansoov, Koktoov, Josipov, biskupov, Argusov, alasov, bratov, opatov, Nehruov, kavazov, Jozov, mrazov . . .

Sufiks -ev imaju duždev (zbog -žd, a vjerojatno i s osnovom na -št, ali nema primjera) i knežev. Uz Monroeov upotrebljava se i Monroev, a AR uz Nojev : Noje ima i Noev : Noa, Noe.

143. Osnove na palatalni suglasnik, tj. na *č, ć, dž, d, j, lj, nj, š, ž* tvore pridjeve sufiksom -ev: kovačev, oračev, pjevačev, Držićev, Gundulićev, konjićev, Hadžev, Đurđev, Karadorđev, Jurjev, Vasojev, Celzijev, Eustahijev, Gandijev, dendijev, nojev, kraljev, učiteljev, badnjev, birtašev, kočijašev, robijašev, mužev, ježev, pužev . . .

Iako završavaju na palatal, imenice tipa *bájo, bája* pridjeve ipak tvore sufiksom -ov: *bájov, brájov, čájov, Mićov, Mújov* . . .

Obično i imenice za oznaku bilja: *brekinjov, trešnjov, višnjov* (uz *trešnjev, višnjev*).

144. Katkada može djelovati i disimilacija: *Gebečov* (Hrv. b. Mars, 462), *Diogenešov* (Vj. 20. 8. 61. 13), *Frangešov* (Tel. 21. 4. 61. 2, 2X, ib., 19. 5. 61. 6), *Hrmeščecov* (Hrv. b. Mars, 365), ali od imenica na -telj običnije je -ev, npr. (ne)prijateljev, učiteljev (V ima prijateljov, ali ga upućuje na prijateljev), pa spomenuti primjeri mogu biti i zbog dijalektalnoga utjecaja.

145. Od *Boccaccio, Boccaccia* (Bokačo, Bokača), *Davičo, Daviča, Vasiljo, Vasilja*, pridjevi su *Boccacciov* (Bokačov), *Davičov, Vasiljov* (Ne- ispl. 269, 280).

146. Od osnova na *c* pridjevi se tvore sufiksom -ev i pri tome se *c* mijenja u *č*: *Erdelječev, Gupčev, čitaočev, krivčev, glumčev, lovčev, piščev, prinčev, starčev, stričev, sučev, svečev, jarčev, magarčev, sivčev, mjesečev, sunčev* . . .

147. Vrlo rijetko dolazi -ov i nepromijenjeno *c*. S općom imenicom u osnovi našao sam svega tri pridjeva: *bracov* (AR s jednom p. ali nije naznačeno kakav je deklinacijski tip imenice *braco*; od *braco* *brace*, - *bracin*), *financov* (R. Marinković, Ruke, 235; vjerojatno je običnije *finančev*, ali nemam ni jedne potvrde), *konjicov* *skok* (Vus, 25. 5. 60. 4, 2X, običnije *konjićev*). Ta je pojava češća kad je u osnovi ime ili prezime: *Barencovo more* (Pol. 23. 7. 61. 6, *Barentsovo* : *Barents*, ELZ, 1, 390), *Blovtzov* (Vj. 11. 11. 61. 11), *Lipšicov* (Pol. 10. 9. 61. 17), *Lovrencov* (Vus, 28. 6. 61. 5, *Lovrenc* je *Slovenac*), *Rosenkranzov* (J, 8, 125), *Šulcov* (Vus, 19. 7. 61. 13, 5X), *Zebecov* (publ., 3p.), a tako katkada i *Krklecov*,

Kranjecov, Pucov, Pircov (uz Krklečev, Kranjčev, Pirčev; ne znam postoji li Pučev). U pojedinim primjerima razlozi mogu biti različiti, ali je očito da je u većini pridjeva od vlastitih imena težnja da osnova ostane nepromijenjena, to više što su uglavnom strana imena.

148. Od osnova na *r* pridjevi se tvore sa -ov i -ev: čuvarev-čuvarov, gospodarev-gopodarov, mornarev-mornarov, pisarev-pisarov... Pridjev carev običniji je nego carov koji nema suvremenih potvrda. U pridjevima od stranih imenica običnije je -ov: direktorov, doktorov, kaplarov, konobarov, mastorov, oficirov, pandurov, pastorov, senatorov, Dmitrov, Gašparov, Pirov, alabastrov...

Imenice tipa Đuro, Đura imaju samo -ov: Đurov, Hajrov, Ibrov, Imrov, Čorov... (uz Đuro, Đurč, - Đurin).

Samo -ov imaju pridjevi od imenica za oznaku bilja: borov, božurov, cedrov, cerov, javorov, kamforov, krumpirov, lovorov, šimširov...

Ako je ispred završenoga *r* glas *e*, tada dolazi samo -ov: djecevov, kažuđerov, licemjerov, premijerov, reporterov, švalerov, Glauberov, Jupiterov, Luciferov...

149. O osnovama na suglasnika *v* bit će govora kod sufiksa -ljev (§ 520). Ovdje treba samo reći da -ov dobivaju imenice tipa Ivo, Iva: Ivov, Jovov, Savov... i imenice za oznaku biljaka: ivov, gljivov, šljivov.

150. Nema primjera da se osnova završava na *i*, ali P ima Mario: Mario, Marija, vjerojatno da se izbjegne neutralizacija s pridjevom Marijev: Marije, Marija, ali se posljednji primjeri ne spominju. Koliko se ta razlika u jeziku čini, ne može se znati bez ozbiljnih podataka, a u teoretskom razmatranju treba uzeti u obzir i činjenicu da se u većem broju padeža neutraliziraju i imenice od kojih su pridjevi izvedeni.

151. Maretić u Js kaže da je pogreška od imena na -ski tvoriti pridjeve na -skov, a još gore na -skijev, npr. Zrinjskov ili Zrinjskijev od Zrinški (str. 196, ali se i danas katkada tvore takvi pridjevi: Bačvanskov, Bačvanski, B, 29, 6. 59. 8, Kandinskov: Kandinsky, Krleža u Vj. 29. 1. 61. 6, Račkov: Rački, Vl. 8. 2. 59, Stravinskijev: Stravinski, Radio-Zgb, 17. 11. 59. u 19.15. Ta pojava ostaje još uvijek u granicama individualne tvorbe.

Glasovne promjene

152. Sufiksi -ov i -ev ne uzrokuju nikakve glasovne promjene jedino što osnove na -kv odbacuju *v*: breskov, bukov, smokov: breskva, bukva, smokva, a glas se *c* ispred -ev mijenja u *č*, što je već bilo spomenuto.

153. Češće su promjene ispred sufiksa -in.

Glas se *c* mijenja sa *č* najčešće u tvorbi pridjeva od imenice sa završetkom -ica: babičin, baničin, baruničin, caričin, gazdaričin, gospodaričin, kraljičin, Daničin, Jagičin, Jeličin, Grujičin, Juričin, Desničin,

goruščin, grahoričin, grličin, juničin, krtičin, lisičin, magaričin, ždrebičin, bujičin, kotaričin, Matičin . . . (16).

U razgovornom je jeziku prilično proširena pojava da *c* ostaje nepromijenjeno pa to onda prodire i u književni jezik, npr. bakicin, Vj. 16. 3. 56. prilog *Kultura*, str. 10 (3X), ali se ni u književnom jeziku ne mijenja gdje se to *c* može smatrati karakterističnim kao u bracin, bricin, Gacin (AR), Icin, Lucin : Luca, Mičin, Pricin, Vicin, kucin, macin, klicin.

154. Posebno su pitanje pridjevi od osnova u kojima je ispred *-ica* glas *č*, *ć*, *dž* ili *d*. S posljednja su tri glasa pridjevi rijetki: *domaćičin*, V, AR, *gospodičin*, RK, D, T, za *dž* nema primjera. Sa glasom *č* ima mnogo, ali samo u P: *Aničičin*, *Ančićin*, *beračićin*, *crtačićin*, *češljačićin*, *djevojčićin*, *dobavljačićin*, *Dubravčićin*, *gombačićin*, *igračičin*, *juničićin*, *kovačićin*, *krojačićin*, *loptačićin*, *plivačićin*, *trkačićin*, *upravljajućiin* . . ., ali to je samo pravopisna norma, a nije odraz jezične prakse. Proučavanje je te promjene teško, jer su takvi pridjevi vrlo rijetki. Promjena *c* u *č* u tom položaju malo je vjerojatna zbog *-čiči-* pa je jedini potvrđeni pridjev ima samo *-čičin*, *djevojčićin*, B. 8. 2. 61. 9, MH (primjer D. Maksimović), a tako je i u NJ, 6, 123 i 124 gdje se raspravlja o tom pitanju i kaže da treba da bude *č*. »Ali se drugi jedan zakon, zakon disimilacije . . . protiviti takvoj glasovnoj izmeni. Što se tiče blagozvučnosti, pridev *djevojčićin* je skoro nemoguć, i mi ga zato ne bismo mogli preporučiti.« Kako se ne odobrava ni *djevojčićin*, predlaže se izlaz u izrazu: ove *djevojčice*.

155. Glas se *k* mijenja rijetko, što je rekao već Maretić, Gram., str. 317.⁴⁰ Od pedesetak osnova na *k* samo u dvanaest, ali ni u jednoj u potpunosti.

-Cigančin, samo V, danas vjerojatno običniji *Cigankin*, ali nema potvrde,

-djevojkin i *djevojčin* (običnije),

-Dubravčin, samo u AR, 1 p. (Gundulić), danas *Dubravkin* (= put. = trg, u Zagrebu),

-Dučin, AR, 1 p. iz 15. st., novije potvrde *Dukin*, *dukin* (P: *dukin*),

-Lučin, V, AR, danas *Lukin* (P), već bolje potvrđen u AR,

-majkin i *majčin* (običnije, P pravi razliku),

-plavočin, RK, T, *plavojkin*, P, danas vjerojatno običnije, ali nemam potvrda osim jedne MH,

-Rebečin, samo AR, danas vjerojatnije *Rebečin*, ali nemam potvrda,

-svastičin, RK, D, T, P, danas vjerojatno i *svastikin*, ali nemam potvrda,

-vladičin, V, RK, T, D, *vladikin*, P, uz *vladičin*,

-bačin i *bančin* (pretežno u Srbiji),

-školjčin samo RK.

⁴⁰ I V. Rožić u članku »Nastavak in adjektiva s osnovom na k«, NVJ, 9, 1-6, kaže da *k* gotovo svagda ostaje nepromijenjeno samo što on tu tvrdnju pokazuje na pridjevima koje je u većini sam načinio.

Ostali pridjevi zadržavaju *k*: bakin, čikin, dikin, sekin, ujkin, kokin, Mrkin, Krekin, Krkin, Jovandekin, nečak'in, jukin, perunikin, Ankin, Jablankin, Jadrankin, Lenkin, Maruškin, Milkin, Tonkin, Zagorkin, bolničarkin, mladajkin, služavkin, tetkin, ženkin, guskin, kućkin, maćkin, patkin . . .

Razlozi su različiti, ali u većini zbog toga što je *k* karakterističan suglasnik, uglavnom u hipokoristicima, ili bi njegova promjena pridjevsku osnovu previše udaljila od imeničke. Kako je takvih riječi mnogo, to je i uzrok težnji da se u suvremenom jeziku *k* ispred *-in* uopće ne mijenja.

156. Glas *h* promijenjen je samo u maćesin, AR, 1 p., ali je potvrđeno i maćehin – maćuhin, prohin samo tako – i Melšin: Melha, Mar., Gram., str. 317; V ima snahin i snašin, ali jasno označava da je prvi od snaha, a drugi od snaša; od »Epoka« je »Epohin«. Odatle se može zaključiti da se *h* u suvremenoj tvorbi ne mijenja.

Glas *g* u svim pridjevima ostaje nepromijenjen: agin, gogin (V), slugin, Dragin, Gagin (AR), Grgin, Hasanagin, đogin (V), mazgin, kugin, prećagin (B), Zadrugin.

Značenje

157. Značenje je sufiksa *-ov*, *-ev*, *-in* odnosno. Zbog pojedinih specifičnosti najbolje ga je razmotriti s obzirom na kategorije imenica od kojih su pridjevi izvedeni.

U tvorbi od osobnih imenica

158. Najčešće se tim sufiksima tvore pridjevi od osobnih imenica, vlastitih i općih, i označuju različite odnose prema pojedincu označenom imenicom u pridjevskoj osnovi. U pretežnoj se većini misli određeni pojedinac koji je prije spomenut ili je poznat. Zato su u tom tipu pridjeva vrlo česti od vlastitih imenica, što je razumljivo i bez posebnoga obrazlaganja. Primjeri: Bachov apsolutizam, Bajov drug, Botvinikova pozicija, Davičova »Pesma«, =ov intervju, držeći se neprestano u Dezdemonovoj blizini (Vus, 28. 6. 61. 13), Draškova šutnja, Filipova kuća, =o šepRTLjanje, Gašparov namjesnik, Gundulićeva mašta, Keresov sekundant, Klerausoov spomenik, Koktoov film, Mladenov kolega, Petrova šala, Richoverova optužba (R. optužuje, Vus, 28. 6. 61. 2), Silvestrov sin, Stoletov teča. . . sve s uzdahom gleda na prika Trivunovu stranu kola (Ne tuguju, 18), Vjekoslavov karakter (Kurl. 62), Zebecov klub (klub u kojem Zebec igra, Vus, 5. 7. 61. 5) . . .

Banjčev odlazak, =i koraci, Gandhijevi muzeji u Indiji (Vj. 22. 1. 59. 8), Hitrečev bik, Križovčeve riječi, Matoševa doba, Držićeva, Gundulićeva, Jurišićeva, Kumičićeva ulica . . .

Andrijin ubod (A. je ubo Filipa, Neispl. 400), Andelijina smrt, Desničina knjiga (knjiga koju je napisao Desnica, Vus, 6. 1. 60. 13), iz Jovandekina vagona (vagon u kojem se J. vozi, Ne tuguju, 19), Krđin prigovor, Mrkin advokat, Vicine kretnje . . .

159. U tom su značenju vrlo česti i pridjevi od općih imenica samo odnos prema jednoj određenoj osobi nije vidljiv u rječnicima nego tek u širem kontekstu. Zbog toga navodim nekoliko provjerenih potvrda: Uživanje u dječakovoj zabuni zakratko potraja (Ne tuguj, 9), doktorova uzrečica (Neispl. 96), =a brutalnost (Vus, 1. 5. 61. 18), krčmarova lopovština (Neispl. 32), Idem u momkovu sobu (kaže otac za sobu svog sina. VI. 22. 4. 61. 7), osamljenikove oči (Ne tuguj, 41), pokojnikov kaput (ib., 18), na popovoj jabuci (ib., 15), predsjednikov pomoćnik (riječ je o Hindenburgu, B. 23. 4. 61), pukovnikov odgovor (Ne tuguj, 103), ribarova šutnja (Neispl. 193), reporterov vodič (reporter je prije spomenut, Vus, 5. 7. 61. 11), senatorove riječi (jednog određenog s., Vj. 18. 6. 61), u sinovu sobu (Svil. pap. 22) . . .

Filip sve više osjeća negdje za vratom . . . težinu gonjačevu (Neispl. 235), mladićev pogled (ib., 202), nije nastavio očevim stopama (stopama svoga oca, Vus, 1. 5. 61. 14), =o jalovo obećanje (Neispl. 9), pijančeva čaša (ib., 32), prijateljevo nastojanje (B. 17. 6. 61. 9), starčeve oči (Ne tuguj, 14), u prisustvu starčevu (Neispl. 270), na starčevu licu (ib., 271) . . .

djevojčina zabuna (Ne tuguj, 59), =o lice (Neispl. 232), kod . . . tetke, materine sestre (Ne tuguj, 19), sestrina kuća (Neispl. 17), oči služavkine (ib., 76), staričine suze (Ne tuguj, 125), svekrvin glas (Neispl. 394), tetkino dvorište (Ne tuguj, 11), ženin vrisak (ib., 69), Videći izraz ženinih očiju (govori muž o svojoj ženi, VI. 22. 4. 61. 7) . . .

160. Često pridjevi izvedeni od imena čine dio naziva u kojem se značenje može tumačiti kao kvalitativno, ali je pridjev ipak odnosni jer je odnos prema osobi označenoj imenicom u pridjevskoj osnovi jasan, npr. Sizifov posao u RSR je protumačen »zamoran i бесплодан posao . . . težak i besciljan, uzaludan posao«. Isto je tako odnosni pridjev Bunsenov u vezi Bunsenov plamenik, iako to nije plamenik koji pripada Bunsenu, niti je to jedan plamenik koji se tako zove, nego veliko mnoštvo plamenika, nazvanih po Bunsenu koji je konstruirao prvi. Zato se takvi pridjevi i pišu velikim slovom, premda ima pokušaja da se pišu i malim, npr. rentgenov u D. Prema sadašnjem pravopisnom sustavu to je nepravilno kao što bi bilo i pisanje pitagorin poučak. Odnosni je pridjev od rendgen 'aparata' rendgenski, koji ima i D. Od ostalih takvih pridjeva možemo spomenuti: Adamov kostim, =a jabučica, Ahilova peta, Argusove oči, Eustahijeva cijev, Damoklov mač, Edipov kompleks, Glauberova sol, Gordijev čvor, Herostratova slava, Morseova abeceda, =i znakovi, Nansenova putnica, Papinov lonac, Pirova pobjeda, Potemkino sela, Prokrustova postelja, Tantalove muke . . .

161. Pridjevi izvedeni tim sufiksima od općih imenica označuju i odnos prema jednoj osobi, ali neodređenoj:

-čovjekov: . . . nije se jedamput život u isti mah i našalio i natužio na =u licu (Neispl. 259), Jadna Bosno . . . gdje se miješaju =a i vučja sjenka (Ne tuguj, 156), u =u govoru, iz =ih usta (L. I. Timofejev, Te-

orija književnosti, preveli V. Latković i Kiril Svinarski, redaktor R. Lalić, Beograd, 1950, str. 168), Raspravlanje o pojedinim stranama ili formama =e aktivnosti (Tel. 21. 4. 61. 5), Ostvarenje ovih =ih želja više zaista nije daleko (Vj. 23. 4. 61. 8), =a inteligencija (Pol., 18. 6. 61. 15, u istom članku čovječji mozak); usp. i primjere koje navodi M. Stevanović, Posesivne forme, str. 9, jer je tu pojavu na pridjevu čovjekov prvi on zapazio;

-*djevojčin*: dolazak pijemontskog zaručnika, koji od roditelja traži =u ruku (općenito, Vj. 1. 6. 61. 11);

-*Kupčevi* su troškovi oko prijenosa stvari (V. Bogišić, zakon. 82 – primjer iz AR);

-*Gospodareve* oči konja goje (AR s.v. gospodarjev);

-*Nastavnikova* je dužnost da učenike ispravlja i uči pravilnom književnom izgovoru (J, 8, 74);

-*neprijateljeva* krv (svakoga nepr., Deobe, I, 295);

-*pacijentov*: ... zbog česte promjene liječnika... moglo bi izostati temeljitije praćenje =e bolesti (Vus, 17. 1. 61);

-*piščev* odnos prema reči (Timofejev, n. d., str. 157), = rad na jeziku (ib., 158), =o proučavanje izvora (ib., 165);

-*pješakov*: ... taj radarsko-zvučni uređaj bilježi i pokrete ruku, nogu i čak =a trupa (Vl. 27. 5. 61. 13);

-*pripovjedačev*: ... u samom jeziku osećamo sud o tim činjenicama, odnos prema njima (Timofejev, n. d., str. 184, na istoj strani i gen.: odnos pripovedača prema ...);

-*putnikov*: Danas je puno gostiju u zelenom Malbašinom konačištu, omiljenom =om zastanku (Neispl. 244), =o objašnjavanje (Pol., 25. 6. 61. 4);

-*ženin*: Strahovanja i zanosi u jednom od najznačajnijih perioda ženina života (Vus, 1. 5. 61. 19).

Pojava je zanimljiva jer je s jedne strane vrlo bliska značenju spomenutom u § 159, a s druge strane ipak je to područje sufiksa -ski, -ji (čovjekov potiskuje čovječiji!). Zanimljivo je da vjerojatno nema pridjeva izvedenoga sufiksom -ski od pisac, kupac, a nisam našao ni pacijentski, i da se isti odnos izriče posesivnim genitivom. Uzroke, starost, važnost i proširenost ove pojave potrebno je posebno proučiti.

U tvorbi od imenica za oznaku biljaka

162. U toj je kategoriji -ov i osnovni i opći sufiks, jer su ostali, -ev, -in, -ski, -ni, rijetki. Sufiksom se -ov od tih imenica izvode pridjevi bez obzira na rod osnove, hrastov, kestenov, bukov, jabukov, kupinov, i na završni suglasnik, trešnjev, višnjov, jedino što nema primjera s osnovama na c, č, ć. Raspon je značenja vrlo širok: od građivnih do tipičnih odnosnih, javorove gusle – krumpirova zlatica. Većini je zajedničko to što ih možemo zamijeniti vezom prijedloga *od* s imenicom ili genitivom posesivnim.

Najobčnije pridjeve navodim s imenicama. Takvi primjeri pokazuju i značenja i odnose.

-*borov plod*, = a gora, kora, smola, šešarka, = o stablo, brdo (AR), = a grbica (B), = brežuljić (Kurl. 168), = svilac (Neispl. 19), = prelac (ib., 209), = a šuma (B. 10. 6. 61. 6), = a grada (Vj. 6. 7. 61. 9);

-*brezova metla* (RK), = ov dim (Vus, 23. 3. 60. 13);

-*bukov hlad*, panj, top, žir, = a dubrava, mezgra, = o drvo, iverje, lišće (AR), = žir, = a šuma (D), = parket (Vj. 6. 7. 61. 9);

-*dudov list*, = o drvo, = e duge (AR), = prelec (D), = a rakija, = o bure (u Oriovcu);

-*glogov kolac*, list, trn, = o kolje, trnje (AR);

-*grahov list*, = a čorba (V), = a sjemenka (bot.);

-*hrastov samar*, trup, vršak, = a daska, grana, kora, šuma, tojaga, = o drvo, kolje (AR), = parket (Vj. 6. 7. 61. 9);

-*jabukova voda* (stil., danas jabučni sok, v. § 274), = e grančice, = o drvo, granje (AR), savijač = (B), = o drvo, stablo (Pol. 18. 6. 61. 13);

-*jasenov ražanj*, = i koci (kolci), = o drvo, = o pruće (AR), cvrčak = (B);

-*javorovi dvori*, jarmovi, = a gora, = e daske, duge, grane, gusle, jable, = o drvo (AR);

-*jelov lug*, sanduk, = a gora, gorica, grana, greda, kora, smola, = e daske, grane, = o drvo, granje (AR), sjenica jelina ili = a (B), = a postelja (Neispl. 7), = a grada (Vj. 6. 7. 61. 9);

-*kestenov prut*, = o drvo, = e gljive, = e masti (boje) (AR);

-*krump'rov* (D), = a zlatica, = o lišće (ELZ, 4, 450), = a salata (Vj. 13. 11. 61. 7);

-*kukuruzova slama*, = o kopanje (AR, ali = upućuje na = an) = a stabljika (bot.), = a šuma (Ne tuguj, 34), = o komušanje (ib. 133);

-*kupinov list* (Koreni, 153), = grm (Vj. 13. 12. 59. 9), = o vino, lišće (Pol. 1. 7. 61, dodatak, str. 4);

-*kupusov*: sovica kupusna ili = a (B);

-*lipov cvijet*, = a daščica, kora, šuma (AR), = med, = čaj (T);

-*ljeskova palica*, šuma, = e strugotine, rese, = o drvo, iverje, pruće (AR);

-*makovo zrno*, zrnce, sjeme, (AR), = e čahure (ELZ, 5, 266);

-*malinov grm*, sok (T), noge = e boje (u goluba, prev.);

-*maslinov sok*, list, = o ulje, granje (AR); = a šuma (B. 10. 6. 61. 6), = moljac, = a stabla, = a mušica, = o ulje (Slobodna Dalmacija, 4. 8. 61. 2);

-*orahov panj*, = a daska, grančica, jezgra, lada, ljuska, = o drvo (AR), = a grana, krošnja (Neispl. 205);

-*šljivov* (V), = pekmez, (= pekmez od šljiva), = a rakija = šljivovica, = od šljivovine (RK), = od stablo i plod (D);

-*vrbov klin*, = o drvo (RK), = o pruće (B. 18. 5. 60. 7).

Ostale ćemo samo spomenuti: ananasov, aptov : apta (AR), bademov, bagremov, bajamov (AR), bambusov, bazgov, biberov (V i biberni, jer je veza s biljkom *Piper nigrum* daleka), bobov, božurov, brekinjov, bre-

skov, brestov, bršljanov, cedrov, cerov, cimetrov, čempresov, česvinov, čičkov, dafinov, drenov, dubov, eukaliptusov, gavezov, g'ijivov, grabov, graškov, ivov, jablanov, jasikov, ječmov, jelšov, johov, jorgovanov, jovov, kamforov, karamfilov, klekov :kleka, klenov, klokočikov, kokosov, kruškov, kukurijekov, limunov, lovorikov, lovorov, lukov, ljliljanov, mašačkov, mirtov, mušmulov, nevenov, omorikov, oskorušov, palmov, pamukov (=o ulje), pelinov, rakitov, ražov, repuhov, r'cinusov, ružmarinov, si(je)rkov, sljezov, smirnov, smokov (D, B), smrekov, svihov, semiš'jikov (V), šimširov, tisov, topolov, treskov, trešnjov, višnjov, zovov, žestikov, žukov.

163. Sa sufiksom -ev od te kategorije ima svega 18 pridjeva i u većini s malom čestotom: arišev (BT), dračev (AR), đurđičev (I, 7, 39), graničev (V: granica, vrsta hrasta), hmjeljev (samo P, zabilježen je i =ski, =ni, sve rijetko), jaglačev (prev., I p.), jedičev (znanst., I p.), kozlačev (isto), lučev (V, AR, T), pirinčev (T, RSR, zabilježen je i =ani), ražev (uz =ov, =an, =en, =ni), rujev (V, RK), smiljev (V), smrčev (V, B), srčev (V), stržev (V), trešnjev, višnjev.

Za ovu su skupinu karakteristični pridjevi đurđičev, jaglačev, jedičev, kozlačev, i to što trešnjev i višnjev imaju novije potvrde.

164. Sa sufiksom -in ima ih nešto više, pedesetak. Od toga imaju usporedne pridjeve sa sufiksom -ov ovi pridjevi: breskvin, bukvin (D), običnije =ov, gljivin (AR iz Jamb.), običnije =ov, jelin (AR, B s. v. sjednica), običnije =ov, kruškin, običnije =ov, kupinin (AR), običnije =ov, lozin (uz =ov, =ni), malinin (B s. v. staklokriľac), običnije =ov, mirtin (samo RSR, =ov AR, B, D, RSR), narančin i =ev (AR ima za svaki po jednu potvrdu i za prvi kaže: »Ne čini dosta pouzdano«, ali novije potvrde samo =in), palmin i =ov podjednako, ružin (=ev samo AR, I p.), smokvin (AR, RK, D, - B ga upućuje na smokov; u NJ, 7, 64 kaže se da je možda dijalo; smokov AR, RK, D, B, Iverje, 176, smokveni (RK), šljivin (samo B s. v. žižak), običnije =ov, topolin (samo B s. v. sumračnik i zlatica), običnije =ov, trešnjin (uz =ov i =ev), vrbín (publ., I p.) običnije =ov.

Ostali su bez usporednih likova sa -ov: alojin (RSR, uz =ski), bundevičin (RK), ciklamin (publ., I p.), gorušičin (RK, T), uz =ni, grahoricin (P), heljđin (znanst., I p., V eljđovan), juk'in (Nazor), kajsiđin (P), kamiličín (publ. I p.), kavin, konopljin (AR, Deobe, I, 324), uz =an, =ana, koprivin (AR, D) uz =an ili =ni, lavandin, levandin, ljuđičin (AR), metvičín, perumikin (Neispl. 9), repičin, uz =ni, repin (AR I p. iz zagonetke), običnije =ni, rižin, rutvičín (AR), smrčín (B s. v. vaš), sojin (RSR), sremzin (znanst., I p.), šumaričín (isto), tikvin (Koreni, 165, i prev. I p., V tikveni).

Za ovu su skupinu karakteristični pridjevi od imenica na -ica kojih nema u osnovi pridjeva sa sufiksom -ov i -ev. Očito je da prevladava analogija prema osobnim imenicama s tim završetkom. Karakteristično je što ZT ima crvac ružin, šljivin, glista repina, osa =a, muha trešnjina,

mušica bukvina, osa smokvina, trešnjina, sumračnik topolin, premda od imenica ž. r. ima u takvim vezama i pridjeva sa -ov: jabukov savijač, sje-nica jelova, maslinov moljac, = a mušica.

165. Zapaža se da razvoj polazi u smjeru da i u ovoj kategoriji na raspodjelu sufiksa utječe deklinacijski tip i završni glasovi osnove, ali još uvijek preteže sufiks -ov.

U tvorbi od imenica za oznaku životinja

166. Pridjeva sa sufiksima -ov, -ev, -in u ovoj kategoriji ima zajedno više nego pridjeva sa sufiksom -ji (130:110). Sami pridjevi i njihova čestota pokazuju da je u ovoj kategoriji primaran sufiks -ji, a da su -ov, -ev, -in u prvom redu zbog glasovnih razloga, što je objašnjeno u općem dijelu (§ 80).

167. Da su semantički razlozi ovdje potisnuti u pozadinu, pokazuje i to što sufiksi -ov, -ev, -in kao odnosni sufiksi prema određenoj individualnosti imaju svoju pravu primjenu samo kod osobnih imenica, i, u novije vrijeme, vlastitih imena tipa »Jugotonov«. Zato kod druge skupine, biljaka, imaju vrlo široko, opće značenje. To značenje imaju i u pridjevima od imenica za životinje, jer ni životinje, kao ni biljke, nemaju izrazite individualnosti. Koliko je imaju, to je zbog toga što su pojedini nizivi više imena nego opće imenice, kao npr. alat, dorat, dogat, sivač, vranac, dōga galonja, koka, kuca, kusonja, maca, mrkonja, mrkuša, sivonja, sivulja, šaronja, od kojih su pridjevi samo sa -ov, -ev, -in (premda su u većini i osnove sa glasovnom zaprekom za -ji!). Individualnost životinje u potpunosti dobivaju u pričama gdje je personifikacija najobičnija pojava, a u stvarnom životu mnoge domaće životinje imaju vlastita imena, katkada i ljudska. Na taj bi način i sa semantičke strane bio otvoren put sufiksima -ov, -ev, -in. Tako bih ja protumačio pridjev lavov, jedan od rijetkih toga tipa iz stsl. razdoblja, uz lavlji, lavski, lavovski. Lav je kralj životinja, a najstarije potvrde idu tome u prilog: Lavova mati – Od ruk lavovih. Dakako, to je pretpostavka koju bi tek trebalo dokazati opširnim istraživanjima.

168. Nije teško dokazati da se kod životinja ne pravi razlika u odnosu prema jedinini i množini. S jedne strane što pridjevi govedi, = dski, kokošji, = inji, konjski, mišji, pasji, svinjski, dakle pridjevi s tipičnim neindividualnim značenjem, nemaju usporednih pridjeva sa sufiksima -ov, -ev, -in koji bi označavali individualan odnos. Od njih jedino konjev ima u AR dvije potvrde, ali se ni taj pridjev ne upotrebljava. Zato je bezrazložno Stevanovićevo čuđenje što se pridjevi s neindividualnim značenjem susreću u službi gdje i pojedinim životinjama kao poznatima označavaju na primjer pripadnost pojedinih dijelova tijela (Posesivne forme, str. 28).

S druge opet strane veći dio pridjeva sa sufiksima -ov, -ev, -in nema usporednih pridjeva sa sufiksima neindividualnoga značenja te je očito da oni vrše i tu funkciju, npr. čukov, dabrov, dijetlov, dogatov, hrtov,

jastrebov (AR 'koji pripada jastrebu ili jastrebima'), kerov, kitov, kokotov, pijetlov, puhov, grizlijev, ježev, ponijev, sivčev, čapljin, đogin, galonjin . . .

Kad se i na jednoj i na drugoj strani razlika u odnosu prema jednini i množini nije leksički realizirala od mnogih osnova (a od nekih i ne može), tada ne treba dokazivati upotrebom da pridjevi sa -ji označuju i odnose prema pojedinoj, poznatoj životinji, a pridjevi sa -ov, -ev, -in prema svakoj ili svima (množini).

169. Time nije rečeno da te razlike nema ili da je ne može biti. Vuk čvorkov prevodi des Staars, a čvorkovlji Staar-, golubov der Taube, golubinji Tauben-, kravin der Kuh, vaccae, kravlji Kuh-, vaccarum, ali bi trebalo ispitati koliko je to odraz jezične stvarnosti, a koliko je Vuk unio teoretsku razliku u dvostruke oblike. Jer takvu on razliku pravi između lavov, des Löwen, i lavski, Löwen-, lavlji nema, a potvrde u AR pokazuju da se lavov upotrebljava u općem značenju te je i značenje opisano riječima »lavov, adj. koji pripada lavu, lavima«. S druge opet strane kobilin i kobilji prevodi samo der Stute, equae, lastin Schwalbe-. Ali ovo pitanje ostavljam otvorenim jer i suvremeni primjeri pokazuju da se katkada razlika pravi u tom smislu, npr. medvjedova pažnja (Vus. 14. 6. 61. 16), u tekstu o borbi s jednim pravim medvjedom) – Svaki bi samo pomilovao rukavom piletovu glavicu (Tel. 10. 2. 61. 13, o jednom piletu, u humorističkoj priči). Vrlo je vjerojatno da je ta pojava u vezi s velikom produktivnošću sufiksa -ov, -ev, -in. Oni prodiru u tu kategoriju zbog velike čestote, pogotovu kad im je put otvoren glasovnim razlozima.

U tvorbi od imenica za neživo

170. Najprije valja istaknuti da neke imenice mogu označiti živo i neživo i da prema tome mogu dobivati različite sufikse. Od imenice objekat sa značenjem 'predmet' (i kao gram. termin) pridjev je objek(a)tni, objekatski, ali objekat može označavati i živo biće, npr. u dijalektološkim istraživanjima: »... treba objektu postavljati i određena pitanja, ali tako da ispitivač u tom pitanju nikako ne spomene riječ, koju želi od objekta čuti . . .«, J, 8, 79. Prema tome je značenju pridjev objekto- = govor, ib., str. 81. Tako je i od subjekat kao gramatičkoga termina pridjev subjek(a)tni, subjekatski, ali isti taj subjekat u rečenici može biti i čovjek, a tada i pridjev subjektov, npr. »... izvršeno radnje do vrhunca subjektove volje (raspravljati se)«, J, 8, 46, »... objekat može biti stvoren subjektovom radnjom (pisati, kreativni)«, ib., str. 89.

171. U rječnicima se obično ta razlika ne vidi, npr. RSR ima za subjekt prvo značenje 'biće', ali su pridjevi samo nanizani bez ikakve razlike: subjektov, subjektni, subjekatski, subjekatni; D krunin prevodi sa de la courrone, a vjerojatno je taj pridjev izveden od kruna u značenju 'čovjek koji nosi krunu' (sinegdoha), ali se dokazati ne može jer drugih potvrda nema. Vidljivije je to u primjeru rdin. AR kaže »adj. poss. od

rda. Samo s jednom potvrdom: Pak još proždor kad propane i kad hrđin rob postane . . . Došen«. Očito je da ovdje rđa znači 'loš, rđav čovjek', kako AR ima rđa pod b), ali se za rđin ne kaže da je od toga značenja. Iako nema novijih primjera, pridjev je u tom značenju moguć i danas.

172. Što su sufiksima -ov, -ev, -in izvedeni pridjevi tipa anđelov, dav(o)lov, sotonin, vilin, zmajev, mislim da nije potrebno posebno objašnjavati.

173. Ti sufiksi dolaze i na osnove drugih imenica za neživo kad je posrijedi personifikacija. To je u našoj literaturi rečeno.⁴¹ Treba samo dodati da u svakom primjeru ne mora biti personifikacija, mogu biti i stilski, afektivni razlozi, npr. jaukovo drvo (batine, RK), ide mu posao kao čarapin početak (V), usta su mu kao čarapin početak (AR), čorbine čorbe čorba.

Zbog primjera spominjem nekoliko pridjeva nastalih zbog personifikacije i stilske upotrebe vrlo bliske personifikaciji:

– *Za čekičevim hodom okreću se i glave . . .* (Deobe, I, 55); Prdac je govnov poklisar (AR); jugov (V, AR), danas južan, južni, ali i jugov: Jugov ja sam vjetar (B. Čopić: Smjena godišnjih doba), i bilj. 41; dostojanstvenici karnevalovi, tužitelji i porotnici (Kurl. 142, na str. 141: Oni su bili prethodnice Karnevala), inače karneval znači »poklade« i pridjev je karnevalski (D, T) »pokladni«; Krstov dan (V), zbog počasti koju krst (križ) ima u kršć. religiji, a vidi se i po tome što ima svoj dan; o kukovo dne, na kukovo ljeto (V), tj. nikada; mrazova sestra (V, B, D), jasno zbog imenice sestra; Već čuje šum Sanova koraka (Iverje) 149), o škripovu dne (V, D, T), tj. nikada; Eto, tu, miče se uznemireno pištoljev kažiprst (R. Marinković, Ruke, 238, i iz ostaloga se teksta vidi da je posrijedi personifikacija); Bijedin grad (V, u pripovijeci), Idi, bedo bedina (I. Andrić u Vj. 29. 11. 59. 13); bujičini skutovi (Kurl. 202), kugin, AR, gdje se i kaže da pripada kuzi kao ženi, a u V s. v. kuga: »Srbi kažu da kuga živi kao žena«, usp. Šenoa: Kugina kuća; lutkine oči (Svil. pap. 70, i zbog glasovne zapreke); pitino dijete (V), -in zbog dijete; Strmendušina ograda (Kurl. 10, Neispl. 214), = a zemlja (Kurl. 9, Neispl. 214), ime njive, ali -in nije samo zbog vlastitoga imena, nego što je za siromašne Kurlane kao živo biće: » . . . njihova dobra Strmenduša, hraniteljica obitelji« (Kurl. 10); Ja sam čemer varkinių spirala (Ujević, Žedan kamen . . . , 163).

174. Posebnu skupinu čine pridjevi od imena nebeskih tijela. Ona su neživa bića, što se za mjesec odražava i u deklinaciji (vidim mjesec!), i pridjevi su mjesečni, sunčani, zemaljski. Pridjevi: mjesečev, sunčev novijega su postanja i prve potvrde pokazuju da je posrijedi bila personifikacija: da on uzme sunčevu sestricu, mjesečevu prvobratočedu (V)

⁴¹ Đ. Daničić, *Srbska sintaksa*, str. 24 i 25, Stevanović, *Posesivne forme*, str. 11–14, P. Skok, *Zbog čega nastadoše pridjevske izvedenice jugov i mrazov?*, PSKJ, III, II, 1, str. 21–23. Za jugov to kaže i Vondrak, str. 523.

-- Očajno pogleda srebrno blijedo mjesечеvo lice (Iverje, 16). Kasnije se to zaboravilo i danas se na personifikaciju više i ne misli. Uz to se mjesec, sunce, zemlja smatraju vlastitim imenima, što se odražava i u pravopisu (veliko *M, S i Z!*). Kasnije se počeo upotrebljavati i zemljin (*Z*), mjesečni se stegnuo na značenje mjesec kao dio godine. Pridjevci Marsov, Saturnov, Uranov, Venerin razumljivi su i zbog toga što su izvedeni od imenica koje su i onako imena.

175. U novije su se vrijeme ovim sufiksima počeli izvoditi pridjevi od vlastitih imena poduzeća, ustanova, novina časopisa i sl.: »Jadranov« film, »Jugotonove« prodavaonice, »Jugovinilovi« proizvodi, Kalnikovi proizvodi, »Konzumove« suhe šljive, NIP-ovo izdanje, »Nolitova« izdavačka djelatnost, »Obzorov« feljtonist, »Poletovi« prilozi, »Pozorov« pravopisni sistem, »Sljemenova« proizvodnja, »Standardov« namještaj, Tajmsov izvještaj, »Timesove« tvrduje, Uluhova izložba, Uneskov, »Varteksova« predionica, Vesnikov leksikon, »Zagrebova« serija (crtanih filmova), Akademijin Rječnik, »Borbina« nagrada, »Epošin« plan, »Industrogradnjinih« 37 kompletnih tvornica, »Iskrini« stručnjaci, »Krekina« mreža restorana (rudnika lignita »Kreka«), Kulturina izdanja, »Lokomotivin« upravni odbor, Pravdin članak, Spartino igralište, revija »Vesninih« filmova, Zadrugino bankarsko odeljenje, festival »Zetinih« filmova, »Zorina« izdanja, Zvijezdina roba (trg. pod. Zvijezda).

176. Početak je ovoj pojavi negdje potkraj 19. stoljeća. Najstariji je primjer Zadrugin, Pol. 17. 7. 1911. (u Pol. 9. 7. 61. 8). Te godine i N. Andrić ustaje protiv pridjeva koalicijin i »Slobodin«, Branič jezika hrvatskoga, Zgb, 1911. str. 47. i 48, ali sam piše *odbornik Matičin*, ib., str. 3. Pojava se proširila poslije drugoga svjetskoga rata tako da je danas u publicistici sasvim obična. Na to je vjerojatno utjecalo i podruštvovljenje poduzeća, ustanova i sl., ali kako su se i inače smatrale pravnim osobama, možemo smatrati da je proširenje sufiksa -ov, -ev, -in i na tu kategoriju normalan jezični razvoj. Vidljivo je to na pridjevima od imenice Akademija kao naziva određene ustanove. Težilo se da pridjev bude Akademijski, npr. Akademijski rječnik, NVj., 17, 1909, str. 36. i dr., Branič jez. hrv., 55. Skok, J, 1, 118, ali se danas upotrebljava gotovo bez izuzetka Akademijin. I Skok na istoj strani piše Akademijina kolekcija, a na idućoj =ina izdanja, =ina Rječnika. Akademijski se danas upotrebljava kad se misli na više akademija, npr. Akademijski savjet, ELZ, 1, 53. Ipak rijetki su pridjevi od općih imenica koji su samo dio naziva.

177. Katkada se pridjevi tim sufiksima tvore od imenica za oznaku pojedinih dijelova biljaka, stvari dobivene od biljke ili imenica koje doduše označuju biljku, ali nisu naziv pojedine vrste: bostanovo sjeme, V, jer V ima bostan 1 'Melonengarten' 2 'Melonen selbst'; brazgov (AR, RK, o tikvi, leksička riječ, a vjerojatno i arh.); drenjinova rakija (AR) od drenjina (plod), analogijom prema šljivova, kruškova rakija; gašljivkov (V), vjerojatno arh.; grmov (V), jer je u V grm jedna vrsta hrasta; kaučukov (AR, D, T), drvo je kaučukovac; kininovo drvo (RK, T); ko-

movna rakija (V, AR, T), analogijom kao i drenjinova; korijenove dlake (bot), korjenove grane (AR), korenov samoglasnik (St. Novaković, Gram., 1902); likov: lik (AR, D, T), uz lični; -ov je vjerojatno zbog izbjegavanja neutralizacije s lični: lice; lozov (AR, D), uz =ni, =in; ševarov kućerak (Neispl. 11) =a pošukuća (Kurl. 7); tamjanov: ... ići ću ka gori smirnovoj i ka humu =u (Daničić u AR s. v. smr'nov), gdje je tamjan shvaćeno kao biljka; od tamjan kao predmet javlja se tamjanski, npr. = miris. Neispl. 359 (usp. i starije livanov!); trnov (V, D, T) =a ograda, = vijenac; trsov i trsni (B s. v. ušenac; vinov, samo uz loza, inače v'nski; gomoljeva koža (bot., 1 p.); biljkin (P), obično biljni; čaškin listić (D); gumino drvo (RK), jezgrin sok (ZT), u sustavu bi bilo dosad nezabilježeno jezgreni; klicin (bot., 1 p.), uz klični, -in vjerojatno zbog glasovnih razloga; sjemenkin (bot., 1 p.), razlog kao i klicin.

Skupina je vrlo šarena, a uzroci različiti, a koliko su botanički termini, to jednim dijelom dolazi i odatle što se botaničari s tim sufiksima često susreću, a nisu svjesni da se njima izvode pridjevi od naziva za pojedine biljke, a ne od drugih imenica iz toga područja.

178. Ta skupina čini prijelaz od gradivnih pridjeva u kategoriji naziva za biljke do gradivnih pridjeva od različitih gradivnih imenica:

-ov: afionov (RSR), uz =ski, akvamarinov (RSR), uz =ski, alabastrov (RSR), uz =en, alemov (AR u jednoj pjesmi), amonijakov (RK, T, RSR), uz =čni, antimonov (RSR), uz =ski koji je, čini se, običniji, atomov (RSR), običnije =ski, azotov (RSR), običnije =ni, berilov (RSR), uz =ski, biserov (V, AR), uz =ni, cinkov (D, T, RSR), uz cinčan(i), c'nikan(i), čel'kov (rijetko i AR ga upućuje na čeličan; Njegoš ima čelikova sablja, brilijantovi prsteni i D. Vušović kaže da su takvi pridjevi prema ruskom, JF, 9, 124), grafitov (RSR), uz =ni i =ski, ilov (AR, =a peč, Šenoa, jedan od rijetkih starijega postanja), jantarov (AR), običnije =ni ili =ski, jaspisov (RSR), kisikov (D), koksov (RSR), običnije =ni, kromov (RSR), uz =ni, lakmusov (RSR), limov (AR), danas limen(i), manganov (publ., 1 p.), natrijumov (RK, T, v. natrijev), plutov (D), uz =en(i), =ni, sapunov (AR), običnije =ski, sumporov (RSR), običnije =ni i =ski, šećerov (V: n. p. glava, vjerojatno zbog te imenice), danas =ni, talkov (RSR s. v. federvajs), terpentinov (= ulje, publ.), običnije =ski, ugljenikov (RK, T), uz =čni, ugljikov (B, i upućuje ga na =čni), uranov (RSR, publ., -ov možda i zbog Uran, =ski B, D, RSR, publ., katkada oba u istom članku, npr. uranska, uranova ruda, Vj. 3. 7. 59, uranski, uranov, Vj. 21. 7. 60. 8), vodikov (D v. vodični);

-ev: (svi su neoznačeni iz RSR) barijev, berilijev, cerijev, gadolinijev, galijev, helijev, kadmijev, kalcijev, kalijev D, litijev, magnezijev (i =ski), minijev, natrijev (RSR, B s. v. natrij, RSR i =ski, natrijeve pare 2x u članku o raketi, naslov: =ski signali, VI. 24. 1. 61. 8), osmijev, plutonijev i =ski, radijev i =ski, radijumski RK, rodijev;

-in: milovkin (RSR s. v. federvajs), kredin (publ., 1 p., =ni D, RSR), naftin (publ., uz =ni, =eni), živin (D, T, publ.).

Kao što primjeri pokazuju, taj je tip u nastajanju, velik broj pridjeva ima usporedne likove s drugim sufiksima, te je zadatak terminološke, normativne i purističke literature da tu kategoriju svestranije razmotri. V. Njegovan daje prednost sufiksima -ni, -en i -ski. Uz citat naveden u § 251. kaže i ovo: »U prvi mah izgleda da bi bolje bilo kalijumov, natrijumov, aluminijumov, srebrov, kao što to mnogi i pišu. Ali... ti pridjevi treba da znače svojstvo, a ne posjedovanje. Ne kaže se zlatov prsten, srebrov sat...«. NJ, VI, 108.

179. Katkada se tim sufiksima tvore pridjevi i od ostalih imenica za neživo:

-ov: domov (AR, 1. p., danas domski), ekvatorov (RK, RSR, običnije =ski, =ijalni), grobov (AR, 1 p., obični =ni), hatarov, haterov (AR, RK, samo u posl.) kalendarov (AR, 1 p., obično =ski), kosinsov (RSR, uz =ni), kotangensov (RSR), kotlov (T, obično kotlovski), orkanov (RSR uz =ski koje je običnije, =ov možda kao i jugov ili iz kakvog pjesn. teksta), polov (RK, T, običnije polarni i u tim rječnicima), pršljenovo oko (ZT, -ov jer ima oko, ali je i u samoj ZT dva puta =ski: =lūk, =o tijelo, što je normalnije), sandukov (AR, 1 p. iz n. pj.), sinusov (RSR, uz =ni), trouglov (RK), uskrsova jaja (V; D upućuje na običniji =ni), vansredišnjikov (T, 'ekscentrični', grub barbarizam), vidikov krug (RK, T, normalnije mjesto obje riječi obzor, horizont, vidno polje);

-ev: badnjev (V, gdje je označen kao prov.), bojev (samo u vojnoj term., rusizam, boevoj), češljev (AR, bez novijih p.), kaljeva peć (Kurl. 111), studenčev (AR, 1 p.), želučeva usta (B. kao med. term., -ev vjerojatno zbog usta, običnije želučani i kao med. term.);

-in: aortin (RSR, ZT, aortalan, tj. =ni, RSR), bančin (RK, T), bankin (RSR) i danas se upotrebljavaju u značenju 'koji se odnosi na bilo koju banku', ali je običnije, i normalnije, bankovni, bankarski; bankin bi bilo dobro kao odnosni prema jednoj određenoj banci (kao Akademijin), česmin (AR, P), normalnije, i običnije česmeni (RK, T, =en AR, P), česmenski (AR, česminski (AR i u Oriovcu gdje je u svakodnevnoj upotrebi), čiodin (RK, T), dugin (=e boje, publ., 1 p.), ekliptičin: ekliptika (RK), ekliptički i ekliptičan (tj. =ni, RSR) što je normalnije, elipsin (= fokus. NJ, 4, 101, eliptički, eliptični, ELZ, 2, 252, što je normalnije), podizanje galerijine zgrade (u Beogradu, publ., o zgradi određene ustanove, zbog čega bi trebalo G=), gozbin (AR iz Stul., normalnije gozbeni dovoljno potvrđeno), gušteračin (D, ZT, =ni B što je normalnije), koronin (: Sunčeva korona, publ., 1 p.), košuljin (Sv. Čorović), kotaričin (Kurl. 199), krúpin oblak (Ncispl. 204, 429), kuglin (D), lađin (AR, običnije lađeni), lampin (AR, 1 p.), pesmin (RK, T), poštin (V, - Maretić u AR kaže da je vjerojatno od pošta u značenju čovjeka koji raznosi poštu, danas samo poštanski), prečagin (B s. v. kila, opna, zapaljenje, u abecednom redu prečagni, ZT ima prečažni, prečaga u Hrv. ošit,

a prema njemu bilo bi ošitni), sjekirin (AR, 1 p., uz =ni, oba rijetko, običnije gen. sjekire, školjčin (RK), vladin (u početku i =ni, ali je prevladao prvi, prihvatljivo tumačenje u Js), vrzino kolo (leksička veza, premda Božić ima vrzine misli, Neispl. 112).

180. Sufiksom se -ov, -ev, -in katkada tvore pridjevi i od imena rijeka i planina:

– *Kozar'n*: Oživjeli su =i proplanci, B. 2. 4. 61. 16, primjer u članku gdje se vrlo često spominje Kozarski odred;

– *Krkine cjevčice* (sadrene cjevčice na rijeci Krki), Vj. 29. 6. 61. 8, Krkin izvor, Pol. 9. 7. 61. 13;

– *Neretvini pritoci*, Vj. 15. 11. 55, =e blatije, Vj. 28. 6. 59. 2, u istom članku Neretvanska blatija;

– *Nilov*: . . . većina Nilovih izvora, B. 2. 12. 60. 7.

U zagrebačkom Popisu ulica i trgova, Zagreb, 1956, nalazi se Miljacka ulica, Sutjeska poljana, =a ulica, Učka ulica, što se može tumačiti mutacijom, ali se u Vj. 1. 7. 61. 2 zahtijeva da se zovu Miljackina, Sutjeskina, Učkina. Boranić je pridjeve Savin, Dravin, Dinarin, Velebitov s pravom označio kao pogrešne (9. izd., str. 60, 10. izd., str. 63) jer se općenito upotrebljavaju savski, dravski, dinarski, velebitski ili gen. Save, Drave, Dinare, Velebita, a tako i kozarski, neretljanski ili neretvanski,⁴² nilski (Nilov može biti i zbog personifikacije: Egipat je Nilov dar). Nemam podataka koliko se upotrebljava Krkin,⁴³ Sutjeskin i Učkin u krajevima uz njih, ali znam da se u Sarajevu ne upotrebljava Miljackin, nego ili gen. (korito Miljacke) ili prijedložna veza (drveni most na Miljacki, most preko Miljacke), a tako je i vrelo Bosne, vrelo Hrasnice. To pokazuje da iako neka imena te kategorije imaju glasovnu zapreku za sufiks -ski, ipak sve pokazuje da je tvobra sufiksima -ov, -ev, -in u toj kategoriji još uvijek individualna pojava (kao i mutacija), iako su posrijedi vlastite imenice.

– (a)n

181. Pridjeva sa sufiksom -(a)n ima izvedenih od imenica, glagola, pridjeva, priloga i prijedloga. Sufiks je živ i vrlo produktivan.

⁴² B. Šljivić-Šimšić u članku »Neretvanski ili neretljanski«, NJ, 8, 189–195, kaže da se pridjevi sa sufiksima -ski od imenice Neretva rijetko upotrebljavaju, da je češće Neretvin, a najčešće sintagma s posezivnim genitivom. Posljednje je prihvatljivo, a prvo dvoje tek djelomično, jer i njezine potvrde proturječe takvim tvrdnjama.

⁴³ Od Krka bi bilo normalno křėki, ali nemam potvrde osim AR, a i taj od Krka, manastir (vjerojatno na rijeci Krki). Malo je vjerojatno da je Krkin zbog izbjegava nja neutralizacije s křėki : Krk.

Način tvorbe

182. U tvorbi tim sufiksom nekoliko imenica odbacuje završetke -(a)k i -ka: izuzetan : izuzetak, napredan : napredak, nazadan : nazadak, postotan : postotak, izniman : iznimka, zagonetan : zagonetka, ali se zbog općega značenja sufiksa -(a)n u pojedinim primjerima može pretpostaviti i druga osnova.

183. Ako imenica ne odbacuje -(a)k, tada se pridjevi tvore s umetnutim *a*: pristupačan : pristupak, probitačan : probitak (zabilježen je i probitan, ali bez novijih potvrda), trenutačan : trenutak (trenutan može biti i od trenut, riječ zabilježena u rječnicima), i dostupačan : (nezabilježenom)dostupak, ali samo B, običnije je dostupan, od rus. dostupnyj (gdje ima i dostup), jer u našem jeziku nema ni imenice ni glagola s tom osnovom.

184. Prema imenicama alotropija, difuzija pridjevi su alotropan, difuzan, ali je vjerojatnije da su preuzeti (FWB ima allotrop, diffus).

185. I imenice na -je, -ja u tvorbi odbacuju te završetke, pa i tada kad se *j* stapa s glasom ispred sebe, ali drugih primjera nema osim saučestan: saučešće (=an pogled, Tel. 17. 3. 61. 13) i žedan : žeda. Od imenice sreća pridjev ima dva lika: sretan i srećan. U AR prvi ima mlade potvrde, ali je očito da je sretan iz starijega jezičnog razdoblja (dok je riječ sreća bila etimološki jasna), a srećan novija tvorba prema današnjem liku riječi sreća.⁴⁴

Od čudo je po pravilu čudan; čudesan je od starije osnove čudes-, a danas se ta dva pridjeva značenjem razlikuju.

Od konac, gen. konca 'kraj' pridjev je konačan, a od 'pribor za šivanje' končan.

186. Ispred sufiksa -(a)n mijenjaju se suglasnici *c*, *k* u *č*, *g* u *ž*, *h* u *š*: konačan : konac, polovičan : polovica, pravičan : pravica . . . : bučan : buka, dičan : dika, mračan : mrak, sočan : sok . . . ; brižan : briga, dužan : dug, složan : sloga, snažan : suaga, tužan : tuga, vlažan : vlaga . . . ; grešan : grijeh, siromašan : siromah, strašan : strah, uspješan : uspjeh . . .

187. Od pridjeva s našom osnovom na *k* izuzetak je od toga pravila samo pridjev dočekan (da ne bude dočećan), ali i taj samo u jednom primjeru dočekni domaćini (Glavi b. 227) jer je običnije dočekljiv. Od stranih je osnova burleskan : burleska, groteskan : groteska, jer bi promjena *k* u *č* izazvala i promjenu *s* u *š*, a to bi pridjev previše udaljilo od osnove, ali je ovdje posrijedi zapravo preuzimanje stranoga pridjeva kao što pokazuju pridjevi baladeskan (baladičan) i pitoreskan,⁴⁵ gdje se *k* iz istih razloga ne mijenja u *č*.

⁴⁴ Stj. Ivšić u članku »Kako ćemo pisati: sretan ili srećan«, NVj, 18, Zgb, 1910, str. 667-671, kaže da je sretan od *s̄br̄et̄n̄b : *s̄br̄et̄-ja kao što je žed̄n̄b : *ž̄ed̄-ja.

⁴⁵ FWB za burlesk, pittoresk naznačuje porijeklo lat. → ital. → franz., za grotesk griech. → lat. → ital. → franz., a Meyer-Lübke za francuski sufiks -esque kaže da je od tal. -esco (§ 140).

188. Suglasnik *g* ostaje nepromijenjen samo u anologan: analogija (pored analoški i analogijski), što je zapravo preuzimanje stranoga (grč. *análogos*, FWB analog).

Suglasnik *h* u *grahan*, *grahna*, samo u P (bez značenja i drugih podataka).

189. Ako osnova završava na *-st*, skupina ostaje nepromijenjena: *bolestan*, *mastan*, *radostan*, *žalostan* . . . , ali se analogijom prema ostalim padežima i ostalim rodovima *t* katkada gubi i u nom. jd. m. r. pa su neki od njih tako zabilježeni i u pojedinim rječnicima, *masan* : *mast*, *pakosan* : *pakost*, *posan* : *post* u V, RK, D, T, ali svi upućuju ove likove na *mastan*, *pakostan*, *postan*. Pridjev *raspustan* RK i T imaju samo u liku *raspusan*, a *objestan* samo *obes(t)an*, RK posebno *raspusni*, B i D samo *raspusni*, *objestan*; V prvi samo u ž. r.: *raspusnā* (knjga), što je odnosni pridjev sa sufiksom *-ni*, a drugi samo *objesan* s napomenom da se govori u Risnu i bez ekavske varijante, dakle obilježen kao provincijalizam; P *raspustan* i *objestan*.

190. Ako je pridjev leksička riječ, tj. ako je veza s osnovom prek'nuta, tada je obično i u nom. jd. m. r. bez *t*. Tako AR ima *inokostan* s napomenom da *postaje jamačno od 2. inokost* i da je oblik *bez t* običan i u nom. jd. m. r., što potvrđuju i drugi rječnici: B *inokosan* i *inokostan*, a V, RK, D, T, samo *inokosan*.

Pridjevi *lāsan* (odr. *lāsni*) 'lak' i *lāstan*, *lāsna* (odr. *lāsni*) 'udoban, besposlen' vjerojatno su oba od imenice *lāst*, a različite likove i akcente imaju iz težnje da se pojedina značenja razlikuju i posebnim jezičnim znakom.

Od osnova sa skupinama *-št*, *-zd*, *-žd* pridjevi su vrlo rijetki:

-čudovišan: *čudovište* samo RK, T, odr. oblik (ili odnosni pridjev) *čudovišni* P;

-nuždan: *nužda* B i D, *nuž(d)an* RK, *nužan*, *nuždan* T; uz *nužan* P dopušta i *nužan* kao ustupak razgovornom jeziku;

-pozan je zabilježen u suvremenim rječnicima samo tako, jer je leksička riječ (stsl. *pozdenъ* od *pozde* 'kasno' koja se danas ne upotrebljava).

Iz svih tih primjera proizlazi pravilo: od osnova na *-st*, *-št*, *-zd* i *-žd* u nom. jd. m. r. glasovi *t* i *d* ostaju ako je veza s imenicom očita, a mogu se izgubiti ako je prekinuta.

191. Ako se osnova završava na *l*, to *l* u svim padežima i rodovima osim nom. jd. m. r. dolazi na kraj sloga i katkada se zamjenjuje sa *o*, i u nekim je pridjevima prodrlo i u nom. jd. m. r., npr. *dokon*, *kaon*, *misaon*, tako da zapravo i nemamo više sufiks *-(a)n* nego samo *-n*. Kako su takvi likovi za tvorbu neproduktivni, nema te pojave u novim tvorbama, a i neki se s takvim *-on* vraćaju na izvorni oblik, npr. P *kaon* upućuje na *kalan*, ili uzimaju drugi sufiks: *kaljav*, *kalovit*.

Značenje

192. Pridjevi sa sufiksom *-(a)n* znače da je što onakvo kao što pokazuje imenica u pridjevskoj osnovi: apsurdan zaključak, bijesan pas, bolestan sin, brižna majka, čudan čovjek, dosadan posao, glasna truba, hladno oružje, koban znak, lažan novac, ljubomorna žena, mirno dijete, močvaran teren, mračna ulica, mučan posao, naporan rad, oprezan čuvar, otrovne gljive, pametan gospodar, radostan otac, savjestan činovnik, siromašna žena, slastan zalogaj, slavno djelo, slobodan narod, složna braća, smiješan događaj, strašan oganj, tamna soba, ugodna stolica, uspješan rad, vlažno tlo, zračan podrum.

193. U četrdesetak pridjeva sufiks *-(a)n* označuje obilje onim što znači imenica u pridjevskoj osnovi. Jednima je to značenje već zabilježeno u rječnicima:

bržan – AR: među ostalim, sorgenvoll,
cvjetan – AR: pun cvijeća, okičen cvijećem,
dičan – AR: kojemu je dika, koji je pun dike,
dračan – AR: pun drača,
glasan – AR: b) u kojega je jak glas,
gnjevan – AR: pun gnjeva,
hljeban – V: n. p. mjesto, t. j. gdje ima dosta hljeba,
jušan – D: qui contient beaucoup de bouillon,
krušan – D: rušan i krušan bien pourvu de toutes sortes de biens,
mastan – AR: pun masti, mašču začinjjen ili uprljan,
mliječan – AR: pun mlijeka, obilat mlijekom,
riban – V: bogat ribom,
rojan – AR: u koga je bogat roj ili u kojega je mnogo rojeva,
rušan – D: rušan i krušan plein de toutes les grâces de Dieu!
sočan – BI: što ima soka, što je puno soka,
stočan – V: bogat stokom,
zaslužan – V: verdienstvoll,
žitan – V: reich an Getreide z. B. das Jahr.

Drugi to znače u primjerima u kojima dolaze, npr. rodna loza, sušna godina, vrletna zemlja.

194. Treći imaju usporedne likove sa sufiksom *-ovit (-evit)*: blatan-blatovit, brdan-brdovit, čudan-čudovit, grešan-grehovit, grozan-grozovit, jadan-jadovit, krečan-krečovit, plodan-plodovit, smiješan-smjehovit, suzan-suzovit, tajni-tajnovit, vječan-vjekovit, ali su pridjevi sa sufiksom *-(a)n* običniji. Gotovo se podjednako upotrebljavaju pridjevi: 1. kišan i kišovit; 2. kalan (kaon) – kalovit, đubretan – đubrevit; 3. mrazan – mrazovit, ledan – ledovit, ali se prvi upotrebljavaju vrlo često, drugi rjeđe, a treći vrlo rijetko.

195. Budući da se imenica hlad udaljila od pridjeva hladan, načinjen je od nje nov pridjev – hladovit, koji RK prevodi sa schattig, schattenreich (kao i sjenovit), a ne sa kalt, kühl; glasan (koji ima jak glas) i gla-

sovit (čuvan) danas su razgraničili značenja (u AR ima dovoljno starijih potvrda u kojima glasovit znači isto što i glasan), a teži tome silan i silovit, strašan i strahovit.

196. Sa sufiksom -at imaju usporedne likove jušan-juhat, rušan-ruhat, mesan-mesat i rosat (Neispl. 387) uz rosan. Ako pogledamo osnove sa sufiksom -at, vidjet ćemo da su usporedni pridjevi sa -(a)n od osnova koje su netipične za pridjeve sa sufiksom -at.

197. Češća je usporednost sa sufiksom -nat, gdje i jedni i drugi pridjevi znače da je što od onoga što označuje imenica u pridjevskoj osnovi, a time je implicite rečeno i obilje (svi neobilježeni primjeri iz građe su MH):

kožni pas	-	kožnati pojas
= torba	-	=a torba
mesno srce (AR)	-	mesnato srce (AR)
= goveda	-	=a marva (R)
papirni dinari	-	papirnati novac
=a forinta	-	=a moneta
=e kese	-	=a vrećica
=i zmaj	-	=i zmajevi
=i zakoni	-	=a rezolucija
rosne vlati	-	rosnata trava
=i lotos	-	=o lišće
=e usne	-	=a ruka
=a zora	-	=a zora (AR)
slamni šešir	-	slamnati šešir
slamni krov	-	slamnati krov
travni sag	-	travnati tepih (publ.)

uz velik broj tih pridjeva uz druge imenice gdje se također -(a)n i -nat po značenju izjednačuju. Rjeđe dolaze pridjevi rožan, rušan, ali i oni imaju usporedne likove rožnat, rušnat.

198. Usporedne likove sa -av imaju pridjevi: 1. blatan-blatav, gnojan-gnojav, znojan-znojav; 2. dračan-dračav, kalan-kaljav; 3. čadan-čadav, hrskavičan-hrskavičav, sluzan-sluzav. U prvoj su skupini običniji pridjevi sa -(a)n, u drugoj se upotrebljavaju podjednako, ali svi rijetko, u trećoj su običniji sa -av (što je i razumljivo) jer je samo jezičav od imenice m.r., ali ja bih rekao da je od glagola jezičati premda ga nisam našao zabilježenog. Razlike među njima nema nikakve. Za neke bi se teoretski mogla postaviti, npr. kalan. gnojan, znojan 'puu kala, gnoja, znoja', a kaljav, gnojav, znojav 'koji se (često) kalja, gnoji, znoji', ali s jedne strane samo bi prvi bio prema glagolu na -(j)ati, ali taj pridjev nije čest, dok bi druga dva bila netipična, a s druge strane, što je mnogo važnije, tu razliku ne potvrđuje ni jedan primjer. Bit će dovoljno spomenuti da V znojan upućuje na znojav, a znojav prevodi 'im Schwisse',

a kao potvrdu navesti nekoliko karakterističnih primjera iz kojih se jasno vidi da znojav nije onaj koji ima običaj da se znoji, nego koji je znojao: ... znojav i namučen (Neispl. 55) – ... stade vikati na krčmara, koji se znojav užurbao oko stolova (ib., 231) – ... on bi se ispravio nad njima, vruć, znojav (Ne tugui, 137) – ... veseo, lica crvena i znojav (Bihoreci, 146) – Bio je blijed. Od nešta znojav (ib., 150) – Ljudi ih hvataju ... znojavih lica (Deobe, I, 68) – ... ima bombe u šakama, tople, pomalo znojave (ib., 343, v. i str. 231, 327, 331, 420), znojava košulja (Vus, 28. 10. 59. 13) – ... došao je unutra kapetan Radišić, znojav i umoran (Vus, 19. 7. 61. 9).

199. Pridjevi blatan, krećan, prašan imaju usporedne likove sa sufiksom -njav, blatnjav, krećnjav, prašnjav bez razlike u značenju, ali su prvi običniji (drugi su zapravo i načinjeni od prvih sufiksom -jav).

200. Dvadesetak pridjeva sa sufiksom -(a)n ima usporedne likove sa -it, u većini bez razlike u značenju. Podjednako se često upotrebljavaju: različan : različit, vječan : vječit. Pridjev razložan i razložit imaju približno isti broj potvrda, ali razložan ima više novijih; ponosan, prkosan, sumporan, uzoran običniji su nego ponosit, prkosit, sumporit, uzorit, a izrazit, rječit, zavojit nego izrazan, rječan, zavojan; temeljan i temeljit V ima oba u značenju 'zdrav, krepak', ali se osim toga temeljan upotrebljava samo u Srbiji u značenju 'dobar, solidan' (NJ, II, 21, RK za temeljan 2 protivno površan), a u Hrv. temeljni u značenju osnovni (po tome onda i solidan), a temeljit u Vukovu značenju i u značenju 'radikaln, solidan'. Potvrde u građi MH iz Hrv. za temeljan u Vukovu značenju samo iz Maretić-Ivšićeva prijevoda Homerovih djela, što je najvjerojatnije i preuzeto iz V.

Jedino se u značenju podudaraju u potpunosti pridjevi potreban i potrebit. Potreban V prevodi 1. notwendig, 2. hilflos, arm, a potrebit upućuje na potreban 2. ali se u Hrv. i potrebit upotrebljava u oba značenja, potvrđeno u građi MH; potrebit se u novije vrijeme sve manje upotrebljava.

201. Sufiks -(a)n ima veći broj usporednih pridjeva sa sufiksom -(lj)iv, ali u svakom primjeru nije lako odrediti kad su posrijedi usporedni pridjevi, a kad je ukrštanje imeničkih i glagolskih osnova. Sa sigurnošću možemo tvrditi da su oba od jedne, imeničke osnove tek tamo gdje od iste osnove nema glagola, npr. pohotan-pohotljiv, žučan-žučljiv, milostan-milostiv, radostan-radostiv (vrlo rijedak) bez vidljive razlike u značenju. Akcenat pokazuje da je pridjev žalostiv od imenice žalost, a ne od glagola žalostiti se iako se po značenju donekle razlikuje od žalostan. Vrlo je blizak deverbativnim pridjevima na -iv, a u novije vrijeme teži da se s njima i akcentom izjednači (žalostiv).

202. Po značenju se razlikuju razuman-razumljiv, strašan-strašljiv, pa možemo reći da su oni sa -(a)n načinjeni od imenica razum, strah, a ovi od glagola razumjeti, strašiti (se).

203. Ostali pridjevi, npr. plaćan-plaćljiv, prijevaran-prevarljiv, razgovoran-razgovorljiv, skrban-skrbljiv, stidan-stidljiv, zaboravan-zaboravljiv, zamoran-zamorljiv, zanosan-zanošljiv, zarazan-zaražljiv, jednaki su po značenju i zato ih je teško razgraničiti, prijevaran je od prijevara, ali to može biti i prevarljiv. Formalna se razlika nalazi tek u čestoti suvremene tvorbe pridjeva sa sufiksom -ljiv. Ipak, koliko su i jednaki po značenju, to je u prvom redu zbog šrine, općenitosti značenja sufiksa -(a)n.

204. Pokušaj V. Anića u članku »O pridjevima na -(a)n i -ljiv od istoga korijena ili osnove« (J, 7, 111–115) da pronade razliku ostao je pokušajem što je i razumljivo zbog općega značenja sufiksa -(a)n, drugo, što nije dovoljno uočio ukrštanje glagolskih i imeničkih osnova, odnosno koliko se pridjevi razlikuju da se razlikuju baš po tome što je jedan od imeničke, a drugi od glagolske osnove, premda je glasovni sastav osnova, isti, npr. brižan 'koji je pun brige, koji je u brizi, koga briga mori' i brižljiv 'koji se brine'. Oba u AR imaju u većini primjera tu razliku u značenju, imaju je baš zbog toga što je brižan izveden od briga, a brižljiv od brižiti (se), glagola koji je u AR dobro potvrđen. A da i nije, razliku bismo u značenju mogli objasniti općom jezičnom težnjom da sinonimi, ako imaju veću čestotu na istom području, s vremenom razgraniče značenje (ili se jedan od njih izgubi). Ta bi težnja brižljiv vrlo lako dovela do spomenutoga značenja zbog velikoga broja pridjeva sa sufiksom -ljiv od glagolskih osnova.

205. Anić katkada nije ni primijetio da uzima odnosni pridjev (sa sufiksom -ni), dakle pridjev koji po svojoj prirodi i ne može biti jednak s onim na -ljiv, npr. govoran, popravan, mirisan, premda za prvi kaže 'koji pripada govoru', za drugi ima primjer popravní dom, za treći mirisni trgovci, uzet iz AR s. v. mirisan iz razdjela b. gdje stoji: 'mirisan je onaj, koji u kakvojgod svezi stoji s mirisom ili s mirisima' i gdje se u primjeru izričito kaže da su to trgovci »koji začine prodaju«. Posljednji primjer pokazuje i njegovu metodska pogrešku na koju ga je navela težnja da po mogućnosti nađe što više razlika: on uzima one primjere gdje se ta razlika vidi, a zanemaruje velik broj primjera istoga pridjeva u kojima razlike nema.

206. Usporedne likove sa -an imaju pridjevi kož(a)n, kreč(a)n, loj(a)n, raž(a)n bez razlike u značenju. (Potanje kod -an.)

207. Sa sufiksom -en usporedne likove imaju samo tri pridjeva: ledan, medan, mjedan. Posljednji je slabo potvrđen (AR, B); ledan i medan i danas se upotrebljavaju, iako rijetko⁴⁶ (već ih Vuk upućuje na leden, meden), a koliko se upotrebljavaju u istom značenju, obično se ne upotrebljavaju u istom stilskom sloju.

⁴⁶ Vondrák kaže da su ta dva sufiksa imala usporedne likove i u stsl. i spominje nekoliko primjera, npr. дрѣвѣнь-дрѣвѣнь, мѣдѣнь-мѣдѣнь, осытѣнь-осытѣнь (§ 480. i 482).

208. Primjeri kao čemeran – bitter wie čemer, V, grimizan 'boje kao grimiz', AR, snjezan 'bio kao snijeg', D, (uz značenja 'pokriven snijegom' i 'od snijega') pokazuju da sufiks -(a)n može doći i u kojem posebnom značenju.

209. Iz svega što je rečeno može se zaključiti da je značenje sufiksa -(a)n vrlo široko, općenito, a to zapravo znači da je semantički prazan. Drugim je to riječima već rekao P. Skok: »... sufiks -n u današnjoj našoj jezičnoj svijesti nema nikakvo određeno semantičko značenje, nego samo morfološko, tj. kaže, da se izvjesna osnova ima smatrati pridjevom« (PSKJ, III, II, I, Sarajevo, 1951, str. 20).⁴⁷

210. Razumljivo je dakle što taj sufiks ima usporedne pridjeve s velikim brojem ostalih sufiksa i da traženje razlika u svakom paru ne može dati pozitivnih rezultata. Ipak, broj usporednih pridjeva u pojedinim kategorijama nije velik, a na osnovi se sadašnjega materijala i općih jezičnih tendencija može reći da će jedni parovi razgraničiti svoja područja, a u drugima će se jedan od usporednih pridjeva izgubiti.

Za sustav pridjevske tvorbe kakav je naš, tj. gdje nema mutacije, potreban je jedan pridjevski sufiks bez određenoga značenja.

Kategorijsko ograničenje

211. Sa sufiksom se -(a)n veoma rijetko tvore pridjevi od imenica za oznaku čovjeka. Ima ih samo desetak (od 460): čovječan, čuvaran, danguban, junačan, licemjeran, osoban, pustolovan, radišan, siromašan, a ovamo bismo mogli ubrojiti još ličan 'osoban' i krvoločan.

Od imenica za oznaku životinja i biljaka još su rjeđi:

<i>riban</i>	– V: fischreich, plenus piscium
<i>stočan</i>	– V: 1)n. p. zemlja, t.j. gdje ima dosta stoke, reich an Vieh
<i>lučan</i>	– V: mit Knoblauch gewürzt
<i>pšeničan</i>	– V: obično o kruhu
<i>ražan</i>	– V: n. p. hljeb, slama, Rogen-
<i>rogozan</i>	– V: von rogoz
<i>žitán</i>	– V: reich an Getreide, z. B. das Jahr

ali rijetko je koji od njih danas običan kao npr. riban u vezi ribne rijeke 'bogate ribom', pšeničan (žitán nije bio ni Vuku jer uza nj daje primjer: Na ti, snaho, žita, da si žitna...); pšeničan nije čist tip, jer kad je riječ o kruhu, pšenica se može smatrati predmetom, a kad nije tada je prije odnosni pridjev sa sufiksom -ni, o čemu će još biti govora.

⁴⁷ Da je sufiks -(a)n semantički prazan pokazuje i to što dolazi gotovo isključivo u posuđenim pridjevima, a pretežno i u prefiksno-sufiksnoj i složenoj tvorbi, i u takvim složenicama u kojima pridjevi dolaze s njim i bez njega, npr. kratkovid(an) i sl.

-(a)n : ski

212. Katkada nailazimo da se izjednačuju pridjevi sa sufiksima -(a)n i -ski. To u prvom redu dolazi odatle što se u nauci miješa kvalitativan sufiks -(a)n sa odnosnim sufiksom -ni. Ovaj može imati usporedne pridjeve sa sufiksom -ski u istom značenju, npr. u RSR: »dinamičan, -čna, -čno, -l. koji se tiče dinamike; koji djeluje unutrašnjom snagom; 2. pun snage, koji djeluje velikom snagom; 3. živahan, promjenljiv, pokretljiv; isto i dinamički« - »didaktičan, -čna, -čno - poučan, koji poučava; isto i didaktički«.

Za prvi dio prvoga značenja pridjeva dinamičan može biti samo dinamični, tj. odnosni pridjev od dinamika koji je jednak s dinamički. Usp. -(a)ni : -ni, §§ 240-250, a posebno § 250 s. v. akustičan, kritičan, statičan. Koliko su dinamički, didaktički jednaki sa dinamičan, didaktičan, to je samo po tome što prvi lako dolaze u prenesenu značenju. Zbog toga se u praksi katkada ne pazi koji će se od tih oblika upotrijebiti, ali se u jeziku zapaža izrazita težnja da se uzimaju oni oblici koji se jasno razlikuju, tako da se npr. didaktički, dinamički, mistički, polemički, romantički, upotrebljavaju samo u značenju 'koji se odnosi na didaktiku, dinamiku, mistiku, polemiku, romantiku', a didaktičan u značenju 'poučan', dinamičan - 'snažan, prodoran', mističan - 'zagonetan, tajanstven', polemičan - 'borben, svadljiv', romantičan - 'slikovit, čudesan, pustolovan, fantastičan, nestvaran'. Tako se u RSR razlikuje taktičan od taktički, »taktičan -čna, -čno, -l. pun takta, fin u ponašanju, spretn, obziran, pažljiv« - »taktički - koji se odnosi na taktiku, koji se slaže sa zakonima taktike«. U tom smislu piše i Maretić: »Od imenica grčkoga podrijetla, što se svršavaju na -ika, na pr. kritika, mehanika, poetika, politika, retorika, načinjeni su po pravilu pridjevi, koji znače svojstvo: kritičan, mehaničan, poetičan, političan, retoričan (na pr. pisac kritična uma) . . . Mislim da pridjeve na -ičan nije dobro upotrebljavati za pripadanje, na pr. ekonomični razvitak naše države, politične novine o tom su pisale; za to služe pridjevi -ički: ekonomički razvitak, političke novine« (Gram., str. 314). Inače, naši jezičari nisu dovoljno spoznali važnost ove misli pa bih zato ovdje citirao liječnika A. Kostića, koji uz neke zablude u osnovi dobro misli, kad kaže: »Moramo biti zadovoljni što nam naš jezik omogućava da gradimo od stranih reči dve, semantički različne vrste prideva: praktički i praktičan (praktičke vežbe mogu biti praktične i nepraktične), plastički i plastičan (plastični rezultati plastičke hirurgije), reumatična (!) i reumatičan (reumatičke pojave u reumatičnog bolesnika), mikroskopski i mikroskopan (mikroskopski pregled otkriva u organima mikroskopne promene) itd. Nešto što pripada nekom svojstvu ne može da se označuje istim pridevom kojim se ukazuje na obilje tih svojstava . . .« (NJ, 4, 313).

Način tvorbe

213. Zbog općega značenja sufiksa *-(a)n* i zbog toga što nekoliko pridjeva ima osnovu zajedničku i imenici i glagolu katkada je teško odrediti da li je neki pridjev izveden od imenice ili od glagola, npr. *prividan* : *privid* ili *prividjeti*, *stidan* : *stid* ili *stidjeti se*, *zvučan* : *zvuk* ili *zvučati*; *rojan* je u AR protumačeno 'tko je mnogo ili se često roji, u koga je bogat roj' ili u koga je mnogo rojeva' po čemu bi mogao biti i od *rojiti se* i od *roj*, možda prvo značenje od glagola, a drugo od imenice: – *rôgobôr*an je u AR 'koji rogobori' po čemu bi bio postanjem od *rogobôriti*, ali akcenat pokazuje da je od *rôgobôr*. Tako i *dôhvâtan*, *mîrisan*, *ôpôjan* (opoj je u AR dovoljno potvrđen), *pôslûšan*, *ûtješan* . . . ; *niječan* za koji bismo rekli da je od glagola *nijekati* u AR piše – izveden od imenice *nijek* (ima V).

T. Maretić u AR kaže da je *priličan* : *prilika*, a u Js s. v. *doličan* da je *doličan* od *doļikovati* kao što su *priličan*, *različan* prema *glag.* *prilikovati*, *razlikovati*.

Zato se može dogoditi da među deverbativnim pridjevima ima nekoliko za koje bi se moglo smatrati da su izvedeni od imenice, i obratno.

214. Sufiksom se *-(a)n* tvore pridjevi od svršenih i nesvršenih, prefigiranih i neprefigiranih glagola svih glagolskih vrsta.

Od glagola VI vrste (5): *djelovan*, *poslovan*, *smilovan* . . . Maretić u Js s. v. *doličan* kaže da je taj pridjev od glagola *doļikovati*, što je vrlo vjerojatno jer nema druge osnove.

Od *glag.* V vrste (27): *bujan*, *izričan*, *kopan* 'koji se lako kopa', *okretan*, *pokajan*, *pokretan*, *pomičan*, *trajan*, *ustrajan* . . .

Od glagola IV vrste (77):

a) svršeni prefigirani: *isključan*, *ispravan*, *izvršan*, *podložan*, *pogrešan*, *ponizan*, *približan*, *zaglušan*, *zasitan* . . .

b) nesvršeni prefigirani: *prelazan*, *privlačan*, *prolazan*, *zavisan* . . .

c) nesvršeni neprefigirani: *brodan*, *dojan*, *dvouman*, *gasan*, *gojan*, *mazan*, *plovan*, *trošan*, *žuran* . . .

Od glagola III vrste, 1. razr. (11): *hitan*, *poželjan*, *prešutan*, *providan*, *šuman*, *žudan* . . . 2. razr. (5): *dostojan*, *bujan*, *pristojan*, *zvečan*, *zvučan*;

Od glagola II vrste (6): *izbježan*, *dosežan*, *običan*, *postižan*, *pretežan* . . .

Od glagola I vrste ima nekoliko pridjeva izvedenih tim sufiksom: *iscrpan* : *iscrpsati*, *odrečan* : *odreći* i *tečan* (*tekući*) : *teći*, od kojih je u Hrv. *običan* samo prvi; *hoćan* je napravljen od prez. oblika *hoć-*, a *jestan* od 3. l. jd. prezenta *glag.* *biti*.

215. Pridjevi *izuzetan*, *poduzetan*, *preduzetan*, *probitan* (običnije *probojan*) postali su ili od infinitiva s odbačnim *-i* (ili od glagolskog pridjeva *trpnog*; akcenat dopušta jedno i drugo: *preduzetan* (RK) i *probi-*

tan (B) potvrđuju prvi način, a *izuzetan*, *pōduzētan*, *prēduzētan* (sve *Ď*) potvrđuju drugi način. Značenje nam sufiksa zbog svoje općenitosti može vrlo malo pomoći. No bio prvi ili drugi način, razlog je odstupanju od pravila u težnji za što izrazitijom osnovom.

Smatram da su zbog istoga razloga nastali i neki pridjevi spomenuti kod sufiksa *-at(a)n*, a ovdje bismo mogli još spomenuti pridjeve umjetan i znatan za koje Maretić kaže da imaju sufiks *-(a)n* (ako drugi nije preuzet ruski znatnyj).

Time je ta pojava dobila jedinstvenije tumačenje, ali sve je to za tvorbu zapravo nevažno jer su gotovo svi primjeri leksičke riječi.

216. Kao što se iz pridjeva moglo vidjeti ispred *-(a)n* mijenja se, kao i u imenica, *e*, *h* u *č*: *pomičan*, *izričan*, *odričan*; *niječan*, *običan*; *g* u *ž*: *izbježan*, *dost'žan*, *post'žan*, *pretežan*; *h* u *š*: *poslušan*.

Značenje:

217. Značenje je općenito kao i u tvorbi od imenica: pridjevi sa sufiksom *-(a)n* znače da je što onakvo kao što pokazuje glagol u pridjevskoj osnovi.

Jedan dio takvih pridjeva označuje stalno svojstvo, npr.:

dojan	- 'koji doji ili koji se muze', AR (danas muzan, npr. = na stoka, B. 21. 1. 61. 1)
mazan	- na svim mjestima, gdje je zabilježeno značenje, samo 'razmažen', danas 'koji se (rado) mazi'
podudaran	- 'koji se podudara'
pomičan	- 'onaj koji se pomiče, nepostojan', AR
potrošan	- 'onaj koji se troši', AR
pretežan	- 'onaj, koji preteže u prenesenom smislu', AR
privlačan	- 'onaj, koji privlači', AR.

-(a)n : (lj)iv

218. U pridjevima upravo spomenutim vidimo značenje koje deverbativne pridjeve sufiksom *-(a)n* dijeli od deverbativnih pridjeva sa sufiksom *-ljiv (-iv)*. Ipak, ima velik broj pridjeva sa *-(a)n* gdje taj sufiks ima značenje kao i *-(lj)iv*, ali kad pojedine primjere ogledamo поближе, tada vidimo da u jeziku postoji jaka težnja za razgraničenjem značenja i da je ta težnja u suvremenom jeziku u završnoj fazi.

219. Velik broj pridjeva sa sufiksom *-(a)n* zastarijeva, npr. *izbježan*, *nametan*, *prihvatn*, *probavan*, *raspadan*, *sagoran* . . . jer su danas običniji: *izbježiv*, *nametljiv*, *prihvatljiv*, *probavljiv*, *raspadljiv*, *sagorljiv* . . . ; neki od njih nemaju novijih potvrda, npr. *oprostan* ima u AR značenje 'onaj koji se oprašta, koji se može oprostiti', ali s potvrdom samo Volt., Stul.; *oprosni* kao *odnosni* pridjev i danas se upotrebljava, npr. = ni prijedlog, = na večera, = na audijencija, = no slavlje, = no pismo (sve MH).

220. Osobito je velik broj takvih pridjeva s prefiksom *ne-* gdje stariji ili manje čestotni pridjevi imaju *-(a)n*, a noviji, običniji *-(lj)iv*:

nedodiran	–	nedodirljiv
nedokučan	–	nedokuč(lj)iv
nenadmašan	–	nenadmašiv
neodgodan	–	neodgodiv
neodložan	–	neodloživ
neosjetan	–	neosjetljiv
nepobjedan	–	nepobjed(lj)iv
nepovredan	–	nepovred(lj)iv
nepresušan	–	nepresuš(lj)iv
nepromočan	–	nepromočiv
nerazdvojan	–	nerazdvojiv
neustavan	–	neustavljiv

221. Neke pridjeve na *-(a)n* suvremeni rječnici još daju u oba značenja, ali se značenje 'koji (se) može' rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava, npr. D ima:

iscrpan u značenju	'opširan' i 'iscrpljiv'
pogrešan u značenju	'netočan' i 'pogrešiv'
probavan u značenju	'probavljiv' (i 'probavni?').

222. Ipak, ima pridjeva sa *-(a)n* koji se upotrebljavaju usporedno s onima na *-ljiv*, npr.

dostižan – *dostizljiv* (*nedostižan* je običniji od *nedostizljiv*).

osjetan – *osjetljiv* (npr. *osjetna* razlika), *postičan* – *postizljiv*, *primjetan* – *primjetljiv*, *zasitan* – *zasitljiv*.

TVORBA OD PRIDJEVA

223. Četrdesetak je pridjeva sa sufiksom *-(a)n* izvedeno od pridjeva. U morfološkom pogledu nema nekih posebnosti, a isto tako ni u semantičkom. Maretić je, obradujući ovaj sufiks, rekao da među njima nema razlike, što je zaista tako jer ni jedan primjer ne pokazuje nikakve razlike. Postavlja se pitanje zašto se onda dodaje taj sufiks. Iz više razloga.

Najčešće se to događa kad koji pridjev ostane sam u svojoj kategoriji, a po tome i izvan svake kategorije, npr. *jalovan*, *lakouman*, *naličan*, *ništavan*, *oporan*, *razrožan*, *smion* (tj. *smjelan*), *ubožan*, *zališan*, a takvi su i *imućan*, *mogućan*; *domišljatan*, *umiljatan*; *milostivan*, *žalostivan* . . .

Tako su se izvan živih pridjevskih kategorija našli i jednosložni pridjevi pa su i oni često primali *-(a)n*, npr. *čilan*, *gđan*, *hudan*, *mlačan*, *mračan*, *obilan* (pa i *obilatan*), *tmastan* . . . Što nema veći broj takvih primjera mislim da je zbog velike čestote pojedinih jednosložnih pridjeva, a drugi koji se slabije upotrebljavaju postaju arhaizmi.

- *kukavan* je i zbog toga da se sufiksom *-(a)n* označi preneseno značenje pridjeva *kukav*, tj. 'žalostan, jadan, nesretan', za razliku od osnovnoga 'koji kuka' (danas rijetko);

- *tupavan* - na *tup* u značenju 'glup' dodano je *-av*, a na nj još i *-(a)n* bez razlike u značenju; spominjem ga jer je primjer svjež (Tel. 25. 11. 60. 13).

Sufiksu *-(a)n* to omogućuje opće značenje.

Što među primjerima ima pridjeva koji su već zastarjeli ili od kojih su običniji oni bez *-(a)n*, to samo pokazuje da je ova težnja u jeziku vrlo slaba.

Mnogo češće sufiks *-(a)n* dolazi u tipu pridjeva četverokutan, mesožderan da bi pojačao razlikovnost pridjeva četverokut, mesožder zbog imenica četverokūt, mēsoždēr, ali to zapravo već prelazi okvire ove radnje kao i pojava da *-(a)n* dolazi u velikom broju posuđenih pridjeva.

TVORBA OD PRILOGA

224. Četrdesetak je pridjeva izvedeno sufiksom *-(a)n* od priloga, npr. iznenadan, suvišan, usporedan, uzaludan, uzgredan . . . Maretić u Js s. v. uzgredan kaže da su i napredan, nazadan izvedeni od naprijed, nazad.

Često su u osnovi prilozi na *-ice*: djelomičan, hotimičan, izmjeničan, letimičan, mjestimičan, naizmjeničan, nehotičan . . . Poimeničan je izveden od rjeđega priloga poimence (zabilježen u AR), a od običnijega poimence pridjev je poimenačan, kao pojedinačan od pojedince, s umetnutim *a*, ali se poimeničan danas rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava.

TVORBA OD PRIJEDLOGA

225. Pridjevi protivan, suprotan, nasuprotan, posredan izvedeni su od prijedloga protiv, suprot, nasuprot i posred.

Napomena: Sufiks je *-(a)n* vrlo čest u prefiksno-sufiksnoj i složenoj tvorbi pridjeva, ali to prelazi granice ovoga rada.

-ni

226. Pridjeva sa sufiksom *-ni* ima izvedenih od imenica, glagola i priloga. Sufiks je živ i vrlo produktivan.

TVORBA OD IMENICA

Način tvorbe

227. U tvorbi pridjeva tim sufiksom nekoliko imenica odbacuje svoje završetke:

-(a)c: vatrogasni : vatrogasac

-acija: samo u primjeru kondenzni lonac (publ.), ali će prije biti načinjeno: Kondenstopf (FWB);

-(a)k: početni : početak, popravni : popravak, potiljni : potiljak, zatiljni : zatiljak, zaključni : zaključak, zametni : zametak i arh. težatni : težatak (V, danas težački : težak ili radni : rad). Neki mogu biti poduprti i analogijom, npr. popravni kao pripravní, pripremni.

-(a)nj: bubni : bubanj (samo u Srb. u med. term. bubna opna, u Hrv. bubnjić), gležni : gležanj;

-ija: buržoazni : buržoazija (ali može biti i prema rus. buržuaznyj), analogni : analogija (ali i preuzimanje grč. análogos preko evr. analog);

-ina: građevni : građevina (običnije u Hrv., u Srbiji građevinski); imovni : imovina, jamčevni : jamčevina (?), kupovni : kupovina;

-je (-lje): bogoslovni : bogoslovlje (i bogoslovija), jezikoslovni : jezikoslovlje, nárječni (D): narječje, oružni : oružje, područni : područje, sredozemni : sredozemlje (i analogijom prema zemni); proljetni : proljeće. »potječe iz onoga vremena, dok se mjesto -će u proljeće govorilo -tje ili -tije«, AR; tako je i pramaljetni : pramaljeće; noviji lik prolečni običan je samo u ek.; analogijom prema proljetni napravljen je u novije vrijeme poljetni, D (semestralni) : poljeće; tako je i nasljedni : nasljeđe.

-nja: stavni : stavnja (samo B), šetni : šetnja (samo u Srbiji, vjerojatno i tamo rijetko), štedni : štednja;

-lja: bilo bi u zemni : zemlja, ali je taj pridjev preuzet iz rus. ili češ. (Js); od zemlja je našom tvorбом zemaljski ili zemljani;

-stvo: vazduhoplovni : vazduhoplovstvo, poduprto i analogijom zrakoplovni : zrakoplov; tuzemni povezuje sa tuzemstvo, ali su obje riječi knjiškoga postanja (Js: prema češ. tuzemský).

228. Od tifus je tifusni; zabilježen je i tifni zbog pokušaja da se imenici tifus odbaci -us i izvan pridjevske tvorbe, kao u većini imenica iz latinskog jezika. Danas se tif i tifni rijetko upotrebljavaju.

Pridjev pljuvačni (pljuvačna žlijezda D, T, B s. v. zapaljenje, ZT s. v. doušni) izveden je od imenice pljuvačka odbacivanjem završetka -ka, ali bismo mogli protumačiti i promjenom k sa č ispred -ni, a zatim gubljenjem jednoga č.

229. Sa umetnutim *a* između prva dva suglasnika u trosuglasničkoj skupini izvedeni su pridjevi najamni, pojamni, prijamni,⁴⁸ sajamni, lakatni, nokatni, hrbatni, nikaljni, pogibaoni, ugaoni, smisaoni, sunačni : : sunce, da se izbjegnu suglasničke skupine -jmn-, -ktn,⁴⁹ -ptn-, -kljn-, -bln-, -gln-, -sln-, -nčn-.⁵⁰

⁴⁸ Od prijam gen. je pravilno prijma, a prema tome i prijamni, ali su od tih riječi običniji rusizmi prijem, prijema, prijemni, prema kojima su i načinjeni prvi oblici.

⁴⁹ ZT s. v. nokatni i s. v. korijen, Božić ima noktna ogledalca (Neispl. 107). Uz lakatni javlja se, rjede, i lakteni.

⁵⁰ RK ima prošnjčni : prosinac, ali je u AR prošnjčan ž. r. prošnjčana, »u Stuličevu rječniku ... griješkom za određeni pridjev prošnjčni mjesto prošnjčani«, dakle, drugi sufiks, ali se danas upotrebljava prosinački, koji ima i RK.

Neke od tih osnova običnije dolaze s drugim sufiksima: pojmovni (pojmeni), sajmeni, sajamski, nikleni, sunčani. I želučani je običnije nego želudačni (bar u Hrv.).

Ako je drugi suglasnik *r*, on može postati samoglasnik: jetrni, rebri, vjetrni, ali dolaze i sa umetnutim *a*: jetarni, rebarni. Od njih su običniji jetreni, rebreni, rebrani, vjetreni, što pokazuje da u tvorbi pridjeva nije obična promjena suglasnika *r* u samoglasnik.⁵¹

Pridjevi nebesni i tjelesni izvedeni su od osnove koja se danas vidi u množini.

230. Sufiks *-ni* izaziva glasovne promjene kao i sufiks *-(a)n* što je najzgodnije pokazati u pregledu svih dvosuglasničkih skupova:

-bn-: amebni, kubni, zubni . . .

-cn-: prelazi u *čn*: bjelogorični : bjelogorica, bujični : bujica, čahurični : čahurica, čašični : čašica, činjenični : činjenica, ćirilični : ćirilica, gorušični : gorušica, granični : granica, repični : repica tako da nema ni jedan primjer za skupinu *-cn-*, osim trosuglasničkih *ćencni*, *kvarcni* (u Srbiji, u Hrv. običnije *krcmeni*), *tercni*; od *bilanca* je *bilančni*,

-čn-: zbog prijelaza *-cn-*, *-kn-*, u *-čn-* vrlo česta skupina: u nekoliko primjera *č* je već u osnovi: *bočni*, *gušteračni*, *jezičnjačni*,

-čn-: *božični*, *kakvoćni*, *kućni*, *mišićni*, *mokraćni*, *noćni*, *pečni*, *plućni*, *pomoćni*, *ponoćni*, *voćni*,

-dn-: *abecedni*, *anodni*, *livadni*, *razredni*, *redni*, *rodni* . . .

-džn-: nema ni jednog primjera,

-đn-: *gledni*, *leđni*, *vjedni*,

-fn-: *reljefni*, *tarifni*,

-gn-: *g* ispred *-ni* mijenja se sa *ž*: *bubrežni* : *bubreg*, *dvoprežni* : *dvopreg*, *istražni* : *istraga*, *južni* : *jug*, *nožni* : *noga* . . . ; sa *g* samo analogni; **B** ima *prečagni* i = *in*, **ZT** *prečazni* : *prečaga* (u Hrv. *ošit*),

-hn-: *h* ispred *-ni* mijenja se sa *š*: *svršni* : *svrha*, *trbušni* : *trbuh* . . .⁵²

-jn-: *brojni*, *čajni*, *odgojni*, *prodajni* . . .

-kn-: *budući* da se *k* ispred *-ni* mijenja sa *č*: *bočni* : *bok*, *bračni* : *brak*, *dlačni* : *dlaka*, *dušični* : *dušik*, *istočni* : *istok*, *ručni* : *ruka*, skupina *-kn-* vrlo je rijetka: *antikni* (običnije *antički*), *barokni*, *despikni* (AR samo iz Mik. uz *despički* prema potvrdi *despički* iz Stul.), *kukni* (: *kuk*, AR, B), uz *kućni* (= *zglob*, RK, B, T), ali i *kukovni*, u Hrv. običnije *bedreni* (= *zglob*),

-ln-: sasvim obična skupina: *alkoholni*, *bilni* : *bilo*, *čelni*, *dualni*, *etilni*, *kolni*, *koralni* : *koral*, *krilni*, *prijestolni*, *signalni*, *solni*, *spolni*, *stočni*, *tekstilni* . . . ; kako se *l* nalazi na kraju sloga, katkada se mijenja sa *o*: *čconi* : *čelo*, *dioni* : *dio*, *dijela*, *kadioni* : *kadilo*, *prijestoni* : *prijesto(l)*, gen. *prijestola*, *soni* : *so(l)*, gen. *sol*, *stoni* : *sto(l)*, gen. *stola*; likovi sa *o* češći su u istočnim krajevima nego zapadnim; u novijim tvorbama *l* ostaje bez promjene,

⁵¹ Ni *jetrnji*, *jutarnji*, *kositrn* nije obično.

⁵² U sufiksano-prefiksnoj tvorbi RK i T imaju besvrhni: bez svrhe, AR ima besvršan u značenju infinitus.

-ljn-: biljni, kudeljni, posteljni, temeljni, uljni, voljni, zatiljni, zbiljni, željni . . .

-mn-: alarmni, anagramni, binomni, krmni, kromni, najamni, otpremni, reklamni . . .

-nn-: kad *-ni* dode na osnovu koja završava suglasnikom *n*, od dva *n* ostaje jedan: grkljani (D, ZT): grkljan, bataljoni (T): bataljon, dlani (B): dlan, imeni (AR): ime, imena, istini (BI): istina, koljeni (RK, Neispl. 296), kremeni (B, D): kremen, rameni (RK, B, D, T): rame, ramena, sjemeni (AR, RK, B, D, T): sjeme, sjemena, sljemeni (AR, RK, D, T): sljeme, sljemena, tjemeni: tjeme, tjemena, vasioni: vasiona. Od nekih su obični i pridjevi s drugim sufiksima: bataljonski, iskonski, istinski, sjemenski, vasioni; istinit, kamenit, kremenit (koliko njihovi parnjaci idu ovamo!). Koji se od ostalih još upotrebljava u suvremenom jeziku, upotrebljava se kao leksička riječ. U novim tvorabama na osnove sa suglasnikom *n* -ni više ne dolazi (usp. § 282. i 285).

-njn-: nema ni jedan primjer; među nekoliko odbačenih imeničkih završetaka dva su bila sa suglasnikom *-nj* (v. i § 282),

-pn-: repni, stropni, trupni, ukopni . . .

-rn-: agrarni, čvorni, sironi, sjekirni . . .

-sn-: atlasni, autobusni, kupusni, pokusni, prsni, ukrasni . . .

-šn-: u jednima je *š* već u osnovi: dušni, jurišni, kašni, kišni, međašni, a u drugima je na mjestu *h*: krušni, slušni, trbušni . . .

-tn-: azotni, bakelitni, kutni, ratni, smrtni . . .

-vn-: ablativni, dnevni, dozivni, strvni . . .

-zn-: avizni, dokazni, mlazni, pokazni . . .

-žn-: u jednima je *ž* već u osnovi: arbitražni, grabežni, križni . . . u drugima je od *g*: bubrežni, istočni, južni, lužni . . . Ako se ispred dvo-suglasničke skupine nade samoglasno *r*, ono se u potpunosti vlada kao i ostali samoglasnici: drvni, krsni, nacrti, opskrbni, smrtni, škržni, trsni . . .

231. Ako osnova završava na *-st*, *-št*, gubi se *t*: bjelokosni: bje'okost, čeljusni: čeljust, krsni: krst, lisni: list, mosni: most, mjesni: mjesto, boravišni: boravište, dvorišni: dvorište, kazališni: kazalište . . .

U nekoliko primjera nalazimo skupinu *-stn-*. U Boranićevu je Pravo-pisu (9. i 10. izd.) zabilježen samo protestni, u Beličevu ih ima više, ali je *t* u svima u zagradi: azbes(t)ni, prs(t)ni (od prst), protes(t)ni (od protest), u P ih ima već mnogo: ametistni, aoristni, azbestni, balastni, batistni, damastni, kostni, kastni, protestni, prstni, a ovamo bi išao i manifestan, *-stna* (P).

Pridjeva sa osnovom *-zd* i *-žd* i sufiksom *-ni* zapravo i nema, jedino što RK, B i P imaju žlijezdni.

232. Pisanje takvih pridjeva sa skupinama *-stn-*, *-zdn-* javlja se uglavnom u novinskom i stručnom stilu, a teoretski ih je pokušao opravdati R. Bošković u članku »Protestni, azbestni itd; telefonistkinja, pijanistkinja itd.« NJ, I, 285–294. Međutim, za to nema dovoljno opravdanih razloga.

On uopće nije uzeo u obzir izgovor (ortoeopiju). Sküpinā -stn-, -zdu- nema u izgovornom sustavu našega književnoga jezika. Ako bi u tvorbi riječi ili u morfologiji nastale, *t* se gubi gdje god je glasovni kostur dovoljno jasan da jednoznačno prenese smisao kao što pokazuju primjeri na početku prethodnoga paragrafa. A takvi su i pridjevi: amet'sni, aorisni, azbesni, balasni, damasni, manifesni, protesni.

Neki se od njih i tako pišu: aorisni, RSA (Srednjošk. term.), D. Bora- nić, Rad, 178, str. 56, azbesni. RK, T, balasni tenkovi (na podmornici), Vj. 8. 4. 60. 7, damasni stolac, MH, manifesna dispneja, I. Botteri, Interna medicina, knj. I, Zgb, 1959, str. 16, protesni, protes(t)ni RK, protesni T.

233. Ako bi se ispadanjem glasa *t* pridjev neutralizirao, tada nastaje dvoje: ili pridjev nestaje iz jezika ili uzima drugi sufiks. Tako se izgubio prstni (zapravo ррѣстнѣ), a pridjevi kosni, kastni dolaze u liku koštani, kastinski (opširnije u J, 9, 46-54).

Od batistni je običniji pridjev batisten(i).

234. Pridjev žljezdni, za koji Bošković kaže da bi bilo bolje pisati žlijezni, običniji je sa sufiksom -ani. Nije potrebno navoditi primjere iz medicinskih knjiga, dovoljno je spomenuti da je zabilježen u istom broju Našega jezika (str. 319), u D, HT (žljezdana kuga, Drüsenpest); B ima posebno žljezdani s primjerom žljezdani izraštaj. Žlezdni ima RK, T (upućuje ga, ne baš s pravom, na žlezdav), B ima žljezdni u značenju koje nije pouzdano.

235. Ako se pridjev baš n'kako ne bi mogao izvesti, vjerojatno bi se isti pojam izrazio na kakav drugi način (posesivnim genitivom, prijedlo- žnom vezom i sl.). I. Andrić npr. piše broš od ametista (Travn. 114, 2X).

236. Pridjevi sa sufiksom -ni od naših osnova ne samo da nemaju sku- pina -stn-, -zdn- nego nemaju uopće nikakvih trosuglasničkih skupina. Od 1700 pridjeva s tim sufiksom (uzete su u obzir sve tvorbe!), jedino pozajmni ima trosuglasničku skupinu, zabilježen u D s primjerom po- zajmna knjižica, ali je od njega u toj vezi običniji pridjev posudbeni (bar u Hrv.).

237. Ako u osnovi nije naša riječ, tada su trosuglasničke skupine češće:

- ftn-: samo u naftni,
- gdn-: samo u smaragdni,
- ksn-: u koksni, refleksni, sintaksni, sufiksni,
- ktn-: u aspektni, objektni, produktni, projektni, subjektni,
- lmn-: samo u psalmni, AR, ali s jedinom potvrdom iz starijega jezič- nog sloja, danas običnije psalamski (psalumni, psalmeni),
- ltm-: u asfaltni, bazaltni, kobaltni, kultni,
- mfn-: samo u limfni,
- mpn-: samo u pumpni, trampni,
- ncn-: samo u licencni,
- nčn-: samo u bilančni (od bilanca),

-ndn-: u arendni, dividendni, komandni, kontrabandni, propagandni, sekundni,

-nsn-: u anonsni, balansni, bilansni, fajansni, nijansni, renesansni,

-nšn-: samo u revanšni,

-nzn-: samo u kondenzni,

-ntn-: u ambulantsni, cementni, desantni, dijamantni, diskontni, eskontni, garantni, labirintni, patentni, pigmentni, procentni, rekoualescentni, remontni, rentni, sonatni, tangentsni,

-ptn-: samo u konceptni,

-rbn-: samo u adverbni,

-rcn-: samo u tereni, kvareni,

-rdn-: akordni, avangardni, bastardni, lombardni, rekordni,

-rsn-: konkursni, kursni,

-rtn-: desertni, eksportni, importni, koncertni, retortni, sortni, transportni,

-rvn-: konzervni, nervni, rezervni.

Sa četiri sam suglasnika našao samo tri: kontekstni, J, 5, 46, sektui i tekstni, RSR.

238. Budući da te skupine nisu u skladu s našim fonološkim iskustvom, u jeziku postoji težnja da se uklone. Očituje se na više načina:

– upotrebom naših riječi mjesto stranih: izvozni, uvozni, natječajni, tečajni, zakupni, živčani . . . mjesto importni, eksportni, konkursni, kur-sni, arendni, nervni;

– umetanjem samoglasnika *a*: psalamni, subjekatni . . .

– upotrebom druge osnove: kondenzacijski, sintaktički, adverbijalni, kontekstualni, tekstualni, sufiksalni . . .

– upotrebom drugih sufiksa: nafteni, tekstovni . . .

– vjerojatno i drugim izražajnim sredstvima.

Značenje

239. Sufiks *-ni* ima opće odnosno značenje. On označuje različite odnose prema riječi u svojoj osnovi: anketna komisija, = ni listići, autobusna stanica, baletna škola, bojni poredak, boravišna taksa, brigadni general, brodogradilišni liječnik, bubrežni kamenci, butna kost, cigaretni papir, čajni maslac, četni starješina, dlačni korijenak (ZT), = mišići (ZT), državni tužilac, = a blagajna, dužnosni primjerak, dvorišna zgrada, džepni nožić, flotni sastav, gledališni prostor, govorni organ, građevna dozvola, granični stražar, kamen, grobni spomenik, imovno stanje, ispisna taksa, ispitna komisija, isplatna blagajna, istražni zatvor, izborni zakon, izvozna carina, jurišni stroj, kamatna stopa, kazališna zgrada, knjižni fond, kolhozno zemljište, kolni put, koncertna dvorana, krovni prozor, = na ljepenka, krsna slava, krvno srodstvo, kućna pomoćnica, kupovna moć, lakatna kost, lisno zelenilo, lisna uš, livadna iglica, lovna dozvola, misno ruho, mišićni rad, mjesečna plaća, mjesna vlast, modni list, na-gradni natječaj, nastavno sredstvo, natječajni rok, navalni red, nedjeljna zarada, noćna straža, nogometni klub, nosna šupljina, nožni prst, očna

klinika, odgojni zavod, odjelni predstojnik, oglasni stup, dio, okružni sud, oltarno kamenje, operni pjevač, oružni list, otkazni rok, otkupna cijena, otpusna svjedodžba, padežni nastavak, parno grijanje, patentni ured, pečatni prsten, petne žile, platni spisak, plesna dvorana, početna brzina, pogrebni zavod, pokladne pjesme, pokusni kunić, požajna plaća, poljoprivredna izložba, popravni dom, ispit, porezni ured, porođajni bolovi, posteljno platno, pravni fakultet, pravopisna komisija, predmetni nastavnik, pretplatni iznos, pričesni stol, prijavni ured, pristanišna zgrada, prodajna cijena, proljetna sjetva, prosvjetni problemi, prsni koš, pružni radnik, putni račun, radni dan, raketna brzina, = i stručnjaci, ratni zarobljenik, razredno vijeće, rečenični tip, robni promet, ručni sat, satni mehanizam, skladišni prostor, sobni namještaj, starosna penzija, stropne grede, strujni krug, sveučilišni profesor, svjetlosni valovi, štafetna palica, štedna knjžica, tarifni pravilnik, tečajna razlika, tifusni bolesnik, trbušni tifus, trkališna staza, ulični odbor, usna šupljina, ušna školjka, uvozno poduzeće, valna dužina, vidni organ, vrtna ograda, zadržni dućan, zborna mjesto, zemljišne knjige, zidni sat, zubna pasta, župni dvor . . .

Tako je velik broj primjera bilo potrebno navesti jer sufiks *-ni* u nauci izaziva najviše nesporazuma, premda je jedan od naša tričetiri najčestotnija sufiksa. U potpunosti ćemo ga odrediti kad ga razgraničimo sa sufiksom *-(a)n* i *-ski*.

-ni : *-(a)n*

240. Sufiks je *-ni* nastao od određenoga oblika pridjeva sa sufiksom *-(a)n* (*-нъ*). Morfološka je razlika među njima prikazana shematski u općem dijelu (§ 65). Govoreći opisno, možemo reći da pridjevi sa sufiksom *-ni* imaju samo određene oblike (*-ni*, *-nā*, *-nō*), a pridjevi sa sufiksom *-(a)n* i određene i neodređene. Ovi mogu imati obje deklinacije, određenu i neodređenu, i komparaciju, drugi ni jedno ni drugo. Ta je razlika u jednom dijelu takvih pridjeva vidljiva i u rječnicima. Vuk, kad je svjestan da su posrijedi dva pridjeva, daje ih odvojeno s jasno označenim dužinama, npr.:

kīšan, *šna*, *šno*, vide *kīšovit*, n. p. godina, *regner'sch*, *pluviosus*;

kīšni, *šnā*, *šnō*, n. p. voda, *Regen-* (z. B. *Wasser*), *pluvius*;

Katkada je razlika i u samom naglasku, npr.

pōstan (*posan*), *sna*, *sno*, n. p. lonac, kašika, jelo . . .

pōsni, *nā*, *nō*, n. p. dan . . . ,

ali o toj razlici kasnije.

241. Osim te morfološke razlike među njima postoji i semantička, koja je zapravo i uzrok morfološkoj i važnija od nje. Naime, sufiks je *-нъ* imao i odnosno značenje, ali kako u suvremenom jeziku odnosni pridjevi, osim onih sa *-ov*, *ev*, *-in*, ne mogu imati neodređene oblike, stoga je sufiks *-(a)n* u odnosnom značenju dobio samo određeni oblik i time postao samostalan sufiks *-ni*. Njime se danas tvore novi odnosni pridjevi koji nikada nisu imali sufiksa *-(a)n*, npr.: agenturni, ambalažni, anketni, anodni, autobusni, fakturni, parkiralnišni, startni, štafetni . . .

242. Da sufiks *-ni* zaista postoji i da se ne smije govoriti samo o sufiksu *-(a)n*, može se dokazati na nekoliko načina.

Prvo, time što pridjevi sa sufiksom *-ni* imaju usporedne likove u istom značenju s tipičnim odnosnim sufiksima kao što su *-ski*, *-nji*, *-inji*, *-ji*, npr, autobusni-autobuski, baletni-baletski, činjenični-činjenički, kolni-kolski, livadni-livadski, operni-operski, parnični-parnički, praznični-praznički, kutni-kutnji, međašni-međašnji, središni-središnji, subotni-subotnji, zimni-zimski, očni-očinji, gusjenični-gusjeničji.

243. Drugo, zamjenom: npr. mjesto kišna godina možemo reći kišovita, a mjesto kišna kabanica ne možemo nego kabanica za kišu, mjesto zračna struja – struja zraka, zračni saobraćaj – saobraćaj po zraku, za razliku od morskoga, željezničkoga, a zračna soba sa 'soba puna (čistoga) zraka', jer znači sobu u koju lako dolazi svjež zrak, koja nije zagušljiva.

244. Tako se mnogi pridjevi sa sufiksom *-ni* mogu zamijeniti a) posebnim genitivom, npr.

brigadni general	– general brigade
četni starješina	– starješina čete
kožne bolesti	– bolesti kože
mišićni rad	– rad mišića
narodna volja	– volja naroda
operni pjevač	– pjevač opere
sveučilišni profesor	– profesor sveučilišta
vidni organ	– organ vida
vidna oštrina	– oštrina vida

što se često i čini, katkada i u istom članku, npr. natječajni rok i rok natječaja, Vj. 10. 11. 60. 10; satni mehanizam i mehanizam sata, B. 25. 11. 60. 12.

b) veznikom za + akuzativ

cigaretni papir	– papir za cigarete
kišni kaput	– kaput za kišu
koncertna dvorana	– dvorana za koncert
lovna dozvola	– dozvola za lov
očna klinika	– klinika za oči
plesna dvorana	– dvorana za ples
zubna pasta	– pasta za zube.

Ima i drugih načina zamjene, ali ih ovdje nije potrebno iscrpno nabirati.

Treće, značenjem u rečenicama, npr. u AR:

adni	– što pripada adu
dukatni	– koji pripada dukatu, dukatima
gledališni	– koji pripada gledalištu
konobni	– koji pripada konobi
matični	– što pripada matici, matični list
savezni	– što pripada savezu
očni	– adj. possess. od oko
sjeverni	– adj. pos. od sjever.

245. Ako sufiks *-ni* promatramo iz povijesne (dijahronijske) perspektive, tada se ne može razlikovati od sufiksa *-(a)n* jer je to samo sufiks *-нѣ*. Zbog toga su npr. u AR pridjevi sa sufiksom *-ni* dani pretežno pod odrednicom sa *-(a)n*, npr. govoran, građevan, graničan, ispitani, isplatan, ispovijedan, istočan, istražan, krovani, krvani, leđani, narodani, nosani, nožani, plućani, probavani... premda su za naš jezični osjećaj neobični, a vjerojatno i za jezični osjećaj obrađivača. Oni su i pridjevi koji su V zabilježeni kamo sa *-ni* unosili pod *-(a)n*, npr. grobani, južani, krušani, kućani, pljevani, pogreban, pričestani, ratani, iako je dobro poznato, što je za obrađivače, posebno za Daničića i Maretića, značivo Vukov autoritet. A što je ovdje najvažnije, za sve se spomenute pridjeve (i mnoge nespomenute) izriječno kaže da su posesivni, riječima kao: što pripada... (onaj), koji pripada... koji je u vezi s... koji se odnosi na... adj. possess. od... adj. od... (kako koji obrađivač). Oblik je sa *-(a)n* uzet kao odrednica zbog toga što je AR glavnim dijelom povijesni rječnik. Ipak su i u njemu neki dani samo sa sufiksom *-ni* kao već spomenuti adni... Pogledamo li rječnike suvremenoga jezika, od Vuka dalje, vidjet ćemo da su u njima pridjevi u kojima nema mjesta sufiksu *-(a)n* većinom zabilježeni sa *-ni*, premda kolebanja ima i u najnovijima.

246. No prije pogledajmo kako je taj sufiks obrađen u gramatikama našega jezika.⁵³ Maretić ga i Leskien u svojim gramatikama ne spominju, ali je zanimljivo da Maretić u Js s. v. *vidan* kaže: »3. vidni organi, t. j. organi vida... isp. državni, kućni, matični, narodni, očni, t. j. onaj koji pripada državi (na pr. državna štamparija), kući...; tako je i vidni, ona koji pripada vidu«. Belić ga zapaža, Nauka o građenju, § 164, ali ga još ne smatra posebnim sufiksom. Nema ga ni u BHŽ u dijelu gdje se govori o tvorbi pridjeva, str. 177–179, ali kad je riječ o vrstama pridjeva, str. 82, među posvojnima se nalazi i državni.

247. Izdvojio ga je i jasno označio kao odnosni sufiks M. Stevanović u Gramatici gdje piše: »A nastavkom *-ni* grade se pridevi koji kazuju da pojmovi uz čija imena oni stoje pripadaju onome što znače imenice od kojih su izvedeni, da su deo onoga, ili od onoga ili od strane onoga što te imenice znače, ili da su namenjeni za ono što znače reči u osnovnom delu prideva...« (str. 277). On ga spominje kao poseban sufiks i u svojoj raspravi Posesivne forme (str. 6–18): »Za tvorbu prideva, ali s pretežnije opisnim značenjem, upotrebljava se i nastavak *-ni*« (str. 16). Što ga smatra više opisnim nego odnosnim sufiksom, dolazi zbog istih razloga zbog kojih takvim smatra i sufiks *-ski* (§ 114–116).

248. Od posebnih radova ovdje valja još spomenuti izvrstan članak S. Ristića u kojem je autor dobro uočio i pokazao razliku između pridjeva sa *-ni*, *-ani*, *-eni* i određenog oblika pridjeva sa *-(a)n*, *-an*, *-en*. Nedostatak je samo u tome što nije dovoljno jasno rekao da je posrijedi više sufiksa,

⁵³ Ne mogu se ovdje uzeti u obzir sve gramatike našega jezika nego samo važnije, što je za ovaj rad dovoljno.

a ne samo -(a)n i -ni, što se akcenatske razlike samo dotakao, premda ona pruža snažan dokaz za njegovu tvrdnju, što termin odredni nije dobar i što »odredni« pridjevi nisu nova kategorija uz pojmove određeni – neodređeni pridjevi. Ali svi su ti nedostaci neznatni ili su samo formalne prirode. Važno je da je problem dobro postavljen i dobro riješen. Zato se na prigovore koje iznosi M. Pešikan u NJ, 8, 171–174, pod istim naslovom, nije potrebno posebno osvrtni.⁵⁴

249. Budući da se S. Ristić držao uglavnom građe Vukova Rječnika, a od pridjeva sa sufiksom -ni ima samo nekoliko primjera, treba u sustavnijem pregledu obuhvatiti i noviju građu i time ujedno pokazati razliku između sufiksa -(a)n i -ni. To je potrebno toliko više, što ni u jednom rječniku nema dosljednosti. Mogao bi biti leksikografski princip da se i odnosni pridjevi sa sufiksom -ni daju pod odrednicom sa -(a)n (kao što je većinom u AR, a dobrim dijelom i u D), ali u potpunosti nije tako ni u jednom rječniku, nego su jedni odnosni i kvalitativni pridjevi samo pod -(a)n, drugi samo pod -ni, treći kvalitativni pod -(a)n, odnosni pod -ni (najdosljedniji je u tome RK), četvrti se upućuju od -ni na -(a)n, a peti od -(a)n na -ni. U razgraničavanju ću se samo izuzetno osvrtni na natuknicu u AR, jer bi inače bilo potrebno govoriti gotovo o svim pridjevima sa sufiksom -ni koji su u njemu zabilježeni.

250. -agrikulturan, RSR sa zamjenama poljoprivredni, ratarski, poljodjelski, zemljoradnički, a odatle proizlazi da treba agrikulturni, -ā, -ō kao što je u RSA sa značenjem 'koji se odnosi na agrikulturu, poljoprivredu', npr. = a fizika, = a kemija; usp. kulturalan-kulturni; -akustičan, RSR i T u dva značenja: 1. 'koji se odnosi na zvuk i slušanje, zvučan', RSR, 'akustičeskij', T, dakle odnosni pridjev akustični, npr. riječ je akustična kategorija, J, 6, 118, AKUSTIČNI OSJETI v. slušni osjeti, ELZ; u tom značenju i akustički dosad zabilježen samo u RSA sa značenjem 'koji je u vezi s akustikom, koji ima veze sa sluhom', s primjerima: = aparat, = a cev (za gluve, = centar (u mozgu), = nerv; akustički »najlon«, J, 6, 118, = filter, ELZ, akustičke mrlje, ZT; 2. 'koji daje dobar zvuk ili ga dobro prima ili prenosi (na pr. akustična dvorana)', RSR, 's horošej akustikoj (zal i t. p.)', T; u tom značenju akustičan ima i RSA;

-ambulantan, RSR 'pokretan, prenosiv, putujući' npr. = na kuhinja na kolicima (publ.); RSA ambulantni i ambulantni 'koji se odnosi na ambulantu', = ni bolesnik (RSR), = na kola, B. 8. 6. 60. 5 (riječ je o automobilu koji pripada ambulanti). RSA ima 1 p. i za ambulantski;

⁵⁴ U manjim osvrtima spominju ga: A. Belić, NJ, I, 129 i 130 (ali ga ne razlikuje od -(a)n), M. S. Moskovljević, NJ, V, 175 i 176 (jasno kaže da je posesivni sufiks i navodi nekoliko dobrih primjera), Sv. Predić, NJ, 5, 77 (»pridevi stvoreni nastavcima -nji, -ni, -ji i -ski nemaju neodređenog vida«) i dr. U posebnom članku N. Rončević, J, 6, 40–45, zapaža razliku, ali ništa ne razmršuje.

- brojan, D u značenju 'velik brojem, mnogobrojan', 'koji se odnosi na broj', RK samo brojni u drugom značenju; tu su dva sufiksa i dva značenja, -(a)n s prvim, -ni s drugim; -(a)n, vidjeli smo, može značiti 'ima u velikoj mjeri ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi' i odatle pridjevu brojan značenje 'mnogobrojan', zato purističko osuđivanje značenja 'mnogobrojan' (npr. NJ, II, 127, V. Šantić: »Kako – zašto«, Subotica, 1957) ne može imati uporišta u sufiksu. Želimo li brojan osuditi, treba dokazati da često nije dovoljan ni kontekst da se razlikuje od pridjeva brojni (premda ima i drugih mogućnosti, v. § 261);⁵⁵
- břozjavan, D s prijevodom télégroph'que i s primjerom = ni činovnik, prema tome treba břozjavnĭ kao RK, T;
- civilan, RSR 1. građanski; 2. pravni, što se tiče općega građanskoga (privatnoga) prava; prema tome civilni kao u RK, D, T; ovdje je zapravo u osnovi latinski pridjev civilis, jer je naša tvorba od osnovne imenice civil – civilski (Hrv. b. Mars, 106, 108, 388, Na Drini, 213, Ne tuguj, 124, ali je očito da ga Krleža upotrebljava zbog stilskih razloga);
- čulan, D (puten) sensuel; = lni organi les organes des sens; dakle dva značenja i dva sufiksa;
- gläsan, V samo u značenju 'glasovit, čuven', RK 1. laut; klangvoll; deutlich; pod 2 ima Vukovo značenje, D sonore, fort; RK ima posebno gläsni 'lautlich; glasna žica v. glasnica 2'; gläsne žice kao termin ZT, ali ga D (s. v. glasan) upućuje na gläsнице; odnosni je pridjev u primjeru končić gläsni (Neispl. 391); od glas kao imenice za gramatički termin običniji je pridjev glasovni;
- hljēban, V 'n. p. mjesto, t. j. gdje ima dosta hljeba, brotreich' (značenje danas vjerojatno zastarjelo); hljēbnĭ, V Brot-; usp. krušan, = ni;
- izvoran, 'originalan', npr. izvorno djelo; izvornĭ, 'sa izvora, od izvora', npr. izvorna voda (za razliku od potočne, bunarske); u novije vrijeme za drugo značenje i izvorski (AR, RK, D, T); RK izvorni 1 upućuje na izvorski;
- jägodičan, D samo s primjerom = na kost; treba jägodičnĭ kao što ima RK, T (AR s. v. jägodičan 'koji pripada jagodicama': jagodica – 'dio ljudskog lica');
- jezičan, AR ima u dva značenja, oba dobro potvrđena; 1. 'koji pripada jeziku', potvrđeno primjerima u kojima to jezičan zaista i znači, npr. jezičnom mudrostju, jezični strup (otrov), jezična kost i više potvrda iz Šul. u značenju sprachlich, odnosno Sprach- i 2. u značenju 'brbljav, lajav'; D ima jezičan u prvom značenju, a za drugo upućuje na jezičav. V ima samo jezičan u drugom značenju.

⁵⁵ I. Grickat, polazeći od značenja osnove, dolazi do istog zaključka, NJ, 10, 221.

Budući da su oba pridjeva vrlo česta, a razlika je među njima neznatna (1. jezični, -ā, -ō : 2. jezičan, -na, -no, odr. jezični, -ā, -ō) postojala je očita težnja da se minimalna razlika povećā. U Hrvatskoj se to dogodilo tako da se jezičan izgovor, a njegovu je funkciju preuzeo jezičav. U Srbiji se, prema građi MH, jezičan više upotrebljava. Kako imenica jezik ima dva značenja (die Zunge, die Sprache), tako ima i pridjev jezični: 1. jezični mišić, = (likvidni) glasovi, = a bradavica, = a žila, = a kost; 2. jezični razvoj, = osjećaj, = zakoni, = a pogreška, = a upotreba, = a zajednica, = o blago. Kad nam ne smetaju dva značenja imenice jezik, ne smetaju nam ni dva značenja pridjeva. Iz težnje da se i ta dva značenja odvoje, Šulek je, po potvrđama iz AR, izveo jezikovni (za sprachlich). Taj se pridjev neko vrijeme upotrebljavao i u Srbiji (ima ga i RK), a kasnije je izveden jezički koji se za drugo značenje jedino upotrebljava. Međutim, to je učinjeno više da se jezički razlikuje od jezičan, a ne jezični 1 od jezični 2;

-južan nije jednostavno razgraničiti od odnosnoga južni, premda ih V ima posebno; AR: Bolje je božić kužan nego južan – Južnu božiću i prijateljskom kolaču ne valja se radovati; MH: Zapovjedi jedrinu zadnjem voću; udijeli mu još dva južnija dana...; južniji vjetar, gdje dakle južan znači gotovo što i topao (znam da se govori snijeg je južan, kad je vlažan, mokar); južni, V, D, RK (i južni), u značenju 'koji pripada jugu', npr. južna strana, Južni pol, južni Slaveni, Južna Morava, Južna Amerika; katkada je teško odrediti koji je pridjev posrijedi, jer se govori i južniji krajevi; teškoća je u toliko veća što u obzir treba uzeti i imenicu jugo;

-kāraktēran, RK, B, D, sa značenjem 'čvrstoga značaja, pošten. koji ne odstupa od svojih načela', RSR; karakterni ni u jednom rječniku, ali dovoljno potvrđeno u građi MH: = ne igre, = na figura, = na komedija, pogotovu što u ELZ s. v. komedija ima samo komedija karaktera, (u primjerima kao = na crta, = ne crte bez širega se konteksta ne zna da li su to karakteristične crte ili crte karaktera);

-kišan, V vide kišovit, AR 'koji donosi kišu, koji je obilat kišom' (vrijeme, oblak itd.) što je dobro potvrđeno u građi MH: Siv kišan dan – Bio je kišan dan – oblak lep kišan – kišni oblaci (i kišonosniji oblaci); a jedan primjer u značenju 'mokar': Isplivam te onako kišan...; kišni, V. n. p. voda, što je jasno u primjeru MH: kišna voda se mrzne na 0°, zatim kišni kaput, kišna alga, kišne kaplje – Levin kroz gusti kišni zastor... ugleda; kišna procesija (procesija za kišu, Neispl. 366); katkada uz jednu imenicu mogu doći i oba značenja, npr. kišno doba, vrijeme, može značiti kišno, tj. kišovito i kišno, tj. doba, vrijeme, kad obično pada kiša; zbog te je neznatne razlike razumljivo što u prvom značenju dolazi i pridjev kišovit, premda još nije istisnuo oblik kišan;

-kontrolni, RK, D; AR = an 'koji pripada kontroli', a među potvrđama nijedna u neodređenom obliku; dakle T pogreškom = an, pogotovu što AR ima jednu potvrdu za kontrolski;

- kònzūman, RSR 'koji se odnosi na konzum' s primjerom kònzūmnò društvo – potrošačka zadruga; dakle samo kònzūmnì;
- kritičan ima više značenja jer je pridjev od dvije imenice, kriza i kritika, a kako je zapravo riječ o posuđenom pridjevu, grč. kritikós, lat. criticus, trebala bi posebna rasprava da se sve u potpunosti prikaže. Najčešći je: kriza, ali nas ovdje zanimaju pridjevi od kritika: 1. kritičan, 'koji (rado) kritizira, koji sve ne prima pod gotov groš', npr. Kolonja je bio... »filosof«, slobodouman i kritičan duh (Travn. 248) – on je mnogo kritičniji (čitalac, publ.) – Ti si tako kritičan, ti si uvijek zajedljiv kad govorimo o organizaciji (prev.); 2. kritični, odnosni pridjev 'koji se tiče kritike', npr. kritične napomene (znanst.), ali je u tom značenju običniji kritički, D;
- krušan – V samo krūšni, n. p. peč, Brot-, AR: krūšan, krūšna 'koji pripada kruhu', ali među primjerima ima dvojakih, prvo: krušna boginja, = e mrvice, pod krušnom prilikom, od = ne srjedine, = ni kvas; drugo: Vrača se sretnji brod k domaćoj luci... rušan i krušan... – On nikad kruva ne kupuje, njegova je kuća vavije krušna, D krūšan, v. krušni, a posebno primjer: rušan i krušan, s prijevodom: bien pourvu de toutes sortes de biens; s. v. krūšni de pain, à pain i primjerom -a karta; B s. v. krūšni upućuje na krušan, gdje ima posebno primjer krūšna péc (bez dužine na -a); očito je da su posrijedi dva značenja i dva lika, 1. krušan 'bogat kruhom' (danas vrlo rijetko) i 2. krūšni 'koji se odnosi na kruh', npr. krūšna peč;
- kulturan – svi rječnici neodređeni oblik, što je za značenje 'obrazovan, prosvijećen' (RSR), civilisé, cultivé (D samo tako) dobro, ali on dolazi i u značenju 'koji pripada kulturi', AR samo u tom značenju s primjerom kulturna historija; takvo je značenje i u primjerima = ni spomenici, = ni radnici, = na zaostalost; DJ kulturan, culturale, di cultura; (izobražen), colto, civile;
- ličan: lice 'osoba' ima T u tri značenja 1) ličnyj; 2) subjektivnyj, pristrastnyj; 3) vidnyj, otmennyj; treće je značenje zabilježeno i u AR 'pristao, prikladan, pristojan, lijep', ali se danas u tom značenju rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava; ostaju dva značenja od kojih je prvo odnosni pridjev lični, npr. = ni ugled, = ni lekar, = na sloboda, = no poznanstvo; = ni glagol, = na zamienica (sve RK); ličan 'subjektivan, pristran' npr. = na kritika (RK); 'koji je u društvenom ophođenju preterano osjetljiv, koji naglo reaguje', NJ, 8, 62; = na kritika, RK; usp. osoban;
- médan V ima s primjerom: Na ti, snaho, meda, da si medna; mèdnì posebno s prijevodom honigsüss i primjerom: kapetane, moja medna usta, a s. v. meden; Medena usta gvozdna vrata otvaraju, po čemu se vidi da medni nije odnosni pridjev; nešto je bliže tome značenju u primjeru mèdnā jamica, BT, ali se može protumačiti i u Vukovu značenju medan pogotovu zbog lat. prijevoda: foveola nectarifera; svi primjeri u građi MH iz pjesničkoga su stila i samo u značenju 'sladak kao med';

-mřsan ima V posebno od mřsnı:

mřsan, sna, sno, n. p. lonac, jelo, zu Fleischspeisen gehřrig, carnicus . . .

mřsnı, nā, nō, n. p. dan, Fleischtag (im Gegensatz von Fasttag, dies crassa(?)).

Očito je da su to dva pridjeva koja se razlikuju čak i akcentom, samo što tumačenje prvoga pripada drugome; mřsan je u istom odnosu prema mřs, mřsa kao mástan: māst, māst', dakle mřsan, mástan lonac, mřsno, māsno jelo (u gradi MH uz primjer: kuća mrsna dodano je tumačenje 'kuća u kojoj ima mrsa, a po tome i bogata'; mřsnı 'koji se odnosi na mrs, npr. mřsnı dan, tj. dan kad se smije jesti mrs; kad to znamo, lako možemo razmrsiti sva ukrřtanja akcenata i značenja u ostalim rječnicima; usp. pōstan i pōsnı;

-nāpadan, D aggressif, offensif; (što udara u oči) . . . ; primjer za kvalitativno značenje: napadne kokoši (prev., u drugom prijevodu istoga originala: drzovite kokoši), za odnosno: nāpadni, RK: Angriffs- s primjerima = na artilerija, = ni bok, = na tačka; T = na kolona, tj. kolona koja je određena za napad, a po svojoj borbenosti može b'iti i defenzivna, razlika je, dakle, između, nāpadan i nāpadni jasna; značenje pridjeva nāpadan 'što udara u oči', tj. upadljiv, uočljiv, izrazit, germanizam je, v. JS s. v. napadan, NJ, II, 32, III, 122;

-nārodan, D, T, AR, ali posljednji izričito kaže 'adj. possess. od imenice narod', a zatim pod a) 'koji pripada narodu'; B ima oba, a V, RK samo nārodni; V dodaje: »jedni, osobito seljaci, govori narodnji, nja, nje«, što pokazuje da je posrijedi odnosni pridjev. To potvrđuju i primjeri u svim rječnicima jer su izrazito odnosni, npr.: = ni predstavnik, = ni poslanik, = na skupština, = na nošnja, = na volja, = pjesme; smatram da može postojati i pridjev narodan, ali bi se upotrijebio u rijetkim situacijama. Od mnogobrojnih primjera u gradi MH samo je jedan takav: U Dositejuv dakle jeziku ponaj-prije nije jošte sasvim narodan izraz (Jagić);

-ōporučan, D, AR, ali AR sa značenjem 'onaj koji pripada oporuci, koji je u svezi s oporukom' i primjerom: oporučni svjedok, dakle odnosni pridjev i prema tome treba ōporučni;

-ōsjećajan, D, T, 'čuvstven, osjetljiv', dovoljno jasno i bez primjera; odnosni pridjev upotrebljava se rijetko, ali postoji; AR ima samo = an bez primjera, ali sa značenjem 'onaj koji pripada osjećaju, osjećajima', samo u Popovićevu rječniku (osećajni, Empfindungs-); osjećajna prenapetost (dakle prenapetost osjećaja);

-osoban, D ōsobni upućuje na osoban, ali su svi primjeri u odnosnom značenju: = ni opis, = ni podaci, = ni vlak; osoban bi značio 'subjektivan, pr'stran', kao ličan, ali nemam potvrda za to značenje, osim možda u primjeru: Odviše je pristojan bio, da bi glasno izrekao ma kakvu osobnu pripomenu (MH);

- plōdan je vrlo čest u značenju 'rođan, plodonosan, plodovit': plōdni: plod kao odnosni pridjev dolazi u terminološkoj upotrebi, npr. plodni listić, BT, tj. listić koji pripada plodu, a ne cvijetu;
- pōstan i pōsni imaju u V isti prijevod Fasten-, jejunii, ali nemaju iste primjere, prvi: lonac, kašika, jelo, a drugi: dan, dakle razlikuju se kao mřsan i mřsni, što se može pokazati na primjerima iz građe MH: pōsni: Ja se ne bojim na posni dan jesti meso... – u postno vrijeme prije uskrsa – ...morske patke s crnim nogama... kao što i riba broje (se) u posna jela; za pōstan: voli masan zalogaj, ama jede i posne papule – uveće te čeka posna večera...; zatim u značenju 'nepognojen': posna njiva, posna zemlja, a tako i u drugim prenesenim značenjima. Teškoća je u razgraničenju u tome što uz jednu imenicu mogu doći oba značenja, npr. posno jelo, pōsno znači 'suho, nemasno, bez mrsa', a može i pōsnō, tj. 'jelo koje se jede na posni dan' makar bilo i mřsno, kao što je u trećem primjeru za pōsni. Zato je primjer: U taj dan jelo se obično posno jelo... dvoznačan, a od takvih primjera potječu ukriřtavanja značenjā i oblikā u rječnicima. Postanak je današnjega značenja pridjeva pōstan išao, vjerojatno, ovim putem: Najprije je bilo pōsnō jelo, tj. jelo koje se jelo kad je post, a po tom je posno jelo dobilo značenje 'nezačinjeno, nemasno, bez mrsa', a zatim su se značenja i oblici razgraničili. Starijega značenja pridjeva pōstan 'natašte', dovoljno potvrđenog u AR, nema među suvremenim primjerima osim u jednom iz građe MH, ali ne s istim nego bliskim: Ali ko pošteno 'oće da živi... mora da pati i nosi posna crijeva;
- pripravan, tj. spreman, gotov, u AR, RK, D, T, a odnosni je pridjev priprāvni, RK, D, običan u primjeru = ni tečaj, RK, gdje je razlika jasna priprāvni tečaj nije pripravan; ista je razlika između pripreman i pripremnii;
- prirodan, BI 'što pripada prirodi, što je prema prirodi?; primjeri za odnosni: = ni zakon, = ne nauke, = no blago; za kvalitativni: U tom je djelu prirodniiji i življi nego u kom drugom (BI) – Od prirodnog načina života (MH), premda u svakom primjeru nije lako odrediti koje je od ta dva značenja;
- privredan imaju AR, RK i T, ali samo RK sa značenjem koje ima neodr. oblik: 1. erwerblich, gewerblich, 2. ziemlich fleiss'g, arbeitsam; AR: 'koji pripada privredi, koji je s njom u svezi', što RK ima posebno s primjerima: = na kriza, = na politika; privredan se danas rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava, u građi MH nema ni jedan primjer;
- prōbavan D prevodi: de (la) digestion, digestif; digestible; posebno primjer = ni sistem; RK ga upućuje na svarljiv (D probavljiv digestible); AR 'onaj koji pripada probavi, koji je u vezi s probavom'; očito je da su posrijedi dva pridjeva, prvi prōbavan izveden sufiksom -(a)n od glagola probaviti sa značenjem 'koji se može probaviti',

a drugi je pröbävni, dosad u tom liku nije zabilježen ni u jednom rječniku, izveden od probava sufiksom -ni, npr. probavne smetnje nisu smetnje koje se mogu probaviti, nego smetnje probave, smetnje u probavi;

- prometan, AR 'koji se promeće', D (čovjek) industrieux; D = put passant, = tna ulica rue passante; rekao bih da je prvo značenje arh. ili prov., drugo je značenje očito u primjeru: most... kakvog nemaju ni mnogo bogatije i prometnije varoši (Na Drini, 8) – Ondašnja je Ljubljana bio miran i ne odviše prometan grad (znanst.); odnosni je pridjev prömetni koji D ima posebno s primjerima = ured, = znak, = a nesreća, = redar, = kapital;
- rāzgovōran, RK, gesprächig, gesprächsam, s primjerom = čovjek, dakle 'koji rado i lijepo govori'. AR; odnosni pridjev rāzgovornī RK ima posebno. 1. (u obliku, u vidu razgovora) gesprächlich, 2. = jezik Umgangssprache, dakle jezik koji se odnosi na razgovor;
- rōdan imaju posebno od rōdni RK, D: RK = fruchtbar; rōdni 1. (rod 2) Gattungs-, = ni pojam, = Geburts-, = no mjesto, = na gruda;
- rōsan – Ristić je dobro protumačio razliku između rōsan i rōsnī, npr. rōsnā tačka, ali taj term'n pripada uskom stručnom području, gdje se za isti pojam upotrebljava i termin rosište;
- sāmrtan, sāmrtni imaju V i RK s jasnom razlikom, ali budući da se oba rijetko upotrebljavaju, praktičnije će biti da razliku pokažemo na suvremenijim likovima smrtan, smrtni, pogotovu što se ovi miješaju i u novijim riječnicima, npr. D smrtni upućuje na = an, B oba prevodi zajedno, RK ima posebno = an, a posebno = ni, ali pod = an daje i značenja koja idu pod = ni, a razlika je već u V jasna: smrtan 1) sterbend, 2) n. p. čovjek je smrtan, sterblich, smrtni upućuje na samrti gdje je i po prijevodu Sterbe-, Todes- i po primjerima, čas, svićea, grijeh, jasno da je posrijedi odnosni pridjev;
- snjēžan, -žna, -žno (V samo -žana, -žano), D ima u značenju 'pokriven snijegom'; 'bio kao snijeg'; 'od snijega' de (la) neige; ne znam treba li u posljednjem značenju -ni, ali je -ni sigurno u primjeru = na kaljača, tj. kaljača za snijeg (B. 9. 2. 59. 8);
- stārostan AR, RK, D, B, T imaju samo u značenju 'brižan, zabrinut' (AR), ali je u suvr. upotrebi stārosni, npr. = na granica, = na penzija;
- stātičan, stātički, B, D imaju izjednačeno, RK samo stātični -statisch (Mackensen, Deutsches Wörterbuch: stillstehend; Statik-), RSR: stātičan 'koji se odnosi na statiku; nepokretan, promatran u stanju mirovanja i ravnoteže (a ne u pokretu); isto i stātički'; očito je da su dva značenja, a potvrde pokazuju da je u odnosnoj upotrebi stātički običniji;
- stīdan, AR 'sraman, stidljiv, koji se stidi'; stīdni RK posebno s drugačijim prijevodom i primjerom = na kost, očito odnosni pridjev;

- stôčan – V: 1) n. p. zemlja, t. j. gdje ima dosta stoke . . . 2) mlijeko, t. j. od koza i ovaca; S. Ristić piše: »Drugo značenje ovoga prideva u vezi stôčnô mleko ne ide pod pridev stôčan već ga je trebalo odvojiti pod pridev stôčni . . .« (str. 83), što je u RK i učinjeno; D i B upućuju = ni na = an, iako D ima na prvom mjestu značenje 'stôčni' označeno: (stoke) s pridjevom de (du) bêtail, de (des) bestiaux i s primjerima: = na hrana, = no tržište, = na zaraza, gdje je očito odnosni pridjev;
- strôjan sa značenjem 'lijepa stasa' danas je leksička riječ, ali ga je ovdje potrebno spomenuti zbog opozicije na strôjni, 'koji se odnosi na stroj', npr. strojni kapaciteti, strojni park (publ.); strojno prevode-
nje (znaust.);
- stručni nema nijedan rječnik, stručan AR, RK, B, D, T, ali je teško naći primjer koji bi jasno pokazao da postoji sufix -(a)n, možda je to u primjerima: = na komisija, = no osoblje – zapovijedali su njime stručni oficiri (sve MH), dok za stručni u odnosnom značenju ima jasnih primjera, npr. = ni časopisi, = ni nazivi, = na terminologija, = na literatura, = no udruženje; uz stručni dolazi i strukovni, npr. strukovne organizacije, = ni savezi, = ne knjige, = na braća, ali rjeđe;
- têretan V ima u značenju 'opterećen, natovaren', RK još i 'težak, naporan'; odnosni pridjev têtretni RK ima posebno, B = an upućuje na = ni, D i T imaju samo = ni, ali B, D, T nemaju kvalitativnoga značenja, jer se ono sve manje upotrebljava, u građi MH ima nekoliko potvrda za značenje 'težak, naporan', ni jedna za Vukovo; odnosni je vrlo običan u vezama = na kola, = ni vlak, = ni vagon, = ni automobil, = ni saobraćaj; razliku je dobro prikazao S. Ristić (str. 91);
- tjêlesan u BI, B, D, T, ali su značenja gotovo bez izuzetaka odnosna, što BI kaže: = an upućuje na = ni; V i RK imaju samo tjêlesni, a to značenje potvrđuju i suvremeni primjeri: = ni rad, odgoj, = na iznemoglost, kazna, konstitucija, povreda, snaga, straža (sve MH);
- ûman i ûmni D daje odvojeno jer je razlika očita: ûman 'razuman, pametan', ûmni 'koji se odnosi na um', npr. umni rad, umna snaga;
- zârazan, RK, B, T, zârazan D; posebno zârazni ima samo RK, ali ni on s jasnim razgraničenjem; odnosni je pridjev, bez sumnje, s primjerima zâraznâ bolnica, HT zarazno odjeljenje, MH, vjerojatno i u primjerima: tih zaraznih uzročnika, MH, zarazne bolesti (ELZ s. v. bolesti domaćih životinja ima: organske bolesti, zarazne bolesti, parazitarne bolesti); zârazan znači 'koji može zaraziti', dakle pridjev izveden sufixom -(a)n od glagola, ali je vrlo rijedak, uz posebno traženje jedva sam našao jedan primjer koji je dovoljno izrazit, ali ni taj nije u medicinskom smislu: Sjeti se čovjeka . . . čiji je brzoviti, metaforički način izražavanja bio tako zârazan i duhovit . . . (Ne'spl. 309);

- zračan – zračni splet je više značenja, prvo, zbog neutralizacije pridjeva od imenice zrāk 'uzduh' i zrāka (RK zrak, m) der Sonnenstrahl (BI), drugo, zbog kvalitativnoga i odnosnoga značenja. Zanimarit ćemo pridjev od zrāka i uzeti samo od zrāk 'uzduh'. D zračni upućuje na zračan, a s. v. zračan ima primjere koji jasno pokazuju razliku, s jedne strane odnosni: = na pruga, = ni napadaj, = na pošta, a s druge kvalitativan u primjeru = na soba;
- zvučan, zvučni ima posebno samo RK s jasnom razlikom u prijevodima = an: tönend, schallend, hellklingend, wohlklingend, klangvoll, laut, gell; = ni samo Schall-; zaista nije isto: zvučni izvor, tj. izvor zvuka i zvučan glas; u odnosnom značenju javlja se i zvukovni;
- žitān, V reich an Getreide, z. B. das Jahr; žitni Getreide-, = ni kupac; s tom razlikom i RK; B upućuje žitni na žitan, a D obratno i tamo daju oba značenja; u građi više potvrda za žitni, npr. = ni trgovac, = ni agenti, = na burza, = no zrnje, a ni jedan za žitan, danas je u tom značenju obično žitōrodan (D, T);
- životni je vrlo običan kao odnosni pridjev: = na opasnost, T, = ni minimum, D, = no osiguranje, D, = no iskustvo, MH, okrutni = ni zakoni; MH; životan se u Vukovu značenju ne upotrebljava (wohlbeleibt, n. p. životno janje, može se ispeći) i D = an upućuje na = ni, ali se = an i danas upotrebljava u značenju 'vitalan, živ' kao što pokazuju primjeri iz građe MH: Proživjela je kao djevojka dosta, a da bi s udajom . . . postala životnija i požudnija – Najživotniji dio . . . češkoga naroda dao je iz sebe najživotniju i najsadržajnu književnost – Prva je koncepcija mrtva, blijeda, suha, druga životna . . . ;
- žučan se upotrebljava samo u prenesenom značenju, 'pun žuči, žestok, gorak': = ne riječi (D), = ne propovijedi, = na invektiva, – zavijanja pasa sve su žučnija – žučni kruh emigracije (sve MH); žučni RK ima posebno s jasnom razlikom, D sve s. v. = an, ali u osnovnom značenju svi su pridjevi odnosni; = ni mjehur, = ne bolesti, = ni kamenac, BI samo žučni 'što pripada žuči' ali bez primjera.

251. Posebnu skupinu čine građivni pridjevi, ili, preciznije rečeno, pridjevi koji u osnovi imaju imenicu za oznaku tvari. Njihovo je razgraničavanje katkada mnogo teže od primjera koje smo dosad spominjali.

Sufiks -ni dolazi u kemijskim terminima za razne spojeve. V. Njegovan kaže: »Za obična sjedinjenja upotrebljavamo po mogućnosti nastavak -ni, a samo kod onih elemenata koji se svršavaju na -n pravimo prideve sa -ski; na pr. sumporna kiselina, fosforna kiselina, azotna kiselina, kalijumni klorid, gvozdeni sulfat, kalajni klorid, ali arsenska kiselina, platiniski klorid« (NJ, VI, 107).

S. Ristić ih sa nekoliko primjera razgraničava od građivnih sa sufiksom -(a)n: »A je li u vezama sumporna šipka i sumporna kiselina pridev sumporni isti? Ne. Sumporna kiselina nije načinjena od sumpora kao sumporna šipka, već je to stvar, kiselina, određena elementom sumporom pored dva atoma vodonika i četiri atoma kisonika (H₂SO₄).

Slično je sa spojevima azotna kiselina, sonda kiselina, fosforna kiselina itd. Mlěčnā krava (za razliku od krave koja nije mlečna) i mlěčnā kiselina razlikuju se po tome što je uz kiselinu uzet određni pridev, a ne određeni vid prideva mlečan. A srebro-nitrat ima da glasi našim jezikom srebrni nitrat, gde pridev srebrni nije određeni vid prideva srebrn : srebrni, već je određni pridev izveden od imenice srebro. Kao što se kaže našim jezikom vėtrni mlin (= vetrenjača; Vuk, Rječnik, str. 68), tako se mora reći srebrni nitrat ili srebrni nitrat, bakreni sulfat« (str. 91).

Za potanje je raspravljano o njima potrebno začu u područje prirodnih nauka, a to već prelazi okvire ovoga rada. Osnovno je rečeno spomenutim citatima.

252. Time, međutim, ova kategorija nije iscrpna. I u općem književnom jeziku nalazimo velik broj takvih pridjeva. Većina ih dolazi u određenu obliku i određenoj deklinaciji, a u pismu je formalnih razlika još manje, te zbog posebnosti u značenju nije lako odrediti kada su gradivni, a kada odnosni. Zavisu to uglavnom od veze u kojoj dolaze. Nesumnjivo su odnosni u primjerima:

alkoholno vrenje (MH), = na industrija (T), asfaltni finišeri (MH), barutna kesa (V), biserno zrno (V), boksitni rudnici, cementne vreće, drvena industrija (sve publ.), fosforne fabrike (MH), kameno doba (MH), lice kamene boje (MH), koksna peć (NJ, 4, 126), kožne bolesti (D), krećna peć (AR), kristalna kemija (MH), kukuruzni koševi (AR), = na kopnja (MH), mesna industrija (publ.), metalna industrija (MH), danas se javlja i metalski, = o poduzeće, Vus, 5. 4. 61. 5, ali u većini u vezi s riječju radnik, jer se ne dovodi u vezu s metal, već s metalac, npr. u istom članku = ski radnici, = na industrija, B. 25. 4. 61. 4), olovna boja tvrdoga tla (MH), pamučna industrija (D), = ni kombinat (Vj. 6. 7. 61. 5), piritno rudište (T), pšenično klasje (AR), = na žetva (AR), silikatne tvornice (MH), sumporni rudnik (MH), šećerna tvornica (D), tekstilna industrija (RSR, B. 21. 6. 61. 1), = ni tehničar (B. 25. 6. 61. 13), željezna industrija (D), željezno doba (MH) . . .

253. Gradivni su u primjerima:

alkoholno piće, asfaltna cesta, atlasni prsluk, bakelitna čaša, biserna ogrlica, toranj bjelokosni, boksitna ruda, brokatne zavjese, briljantan prsten (RSR, koji ima i = an u značenju 'sjajan, blistav, svijetao' gdje je nesumnjivo neodr. oblik), celuloidna kutija, celulozni papir, cementna pojlja, čelična oštrica, čokoladni bomboni, fosforna ruda, grafitne elektrode, granitni stup, kamena kuća, kobaltna bomba, kristalno posude, kukuruzno brašno, kožne rukavice, metalni novac, = na kutija, mineralna voda, mlječna hrana, mramorna grobnica, olovno zrnje, pamučna haljina, papirna kapa, pšenično brašno, slamni šešir, sumporno vrelo, šećerna repa, tekstilna roba, zlatna medalja, željezna kruna.

254. Karakteristične su i definicije pojedinih gradivnih pridjeva. U AR Budmani s. v. krećan kaže: 'koji pripada kreću, koji se sastoji iz kreća', što je zbog primjera krećna peć i razumljivo, ali takve formulacije ima

i s. v. granitan, kositeran, kristalan, gdje nema izrazito odnosnih primjera, Maretić s. v. mineralan: 'što pripada mineralima', a primjer je samo: mineralna voda, RSR za isti pridjev: 'koji se odnosi na minerale, rudni', RK, B, D samo mineralni, BI s. v. metalan: 'što pripada metalu'.

255. Još su karakterističniji oblici u kojima gradivni pridjevi dolaze. Iako se autori rječnika kolebaju u određivanju oblika, pa isti pridjev može u jednom doći sa -(a)n, u drugom sa -ni, mnogo ih je u svim rječnicima (uzevši u obzir i P) zapisanih samo sa -ni, npr. ahatni, asfaltni, atlasni, azbesni (azbestni), celuloidni, cementni, čokoladni, fosforni, krômnî, krômnî), piritni, šamotni . . .

256. I kad je odrednica sa -(a)n, obično među primjerima nema ni jedan koji bi imao nesumnjivo neodređen oblik, npr. u AR s. v. čeličan, kositeran, kositrn, mliječan, slaman, a tako je većinom i u građi MH, npr. potvrde za cementni, metalni. Rijetko se među potvrdama za gradivne pridjeve nađe oblik kao: u kamenu Senju, kamen pod, komadić kukuruzna kruha, parče kukuruzna hljeba (sve MH), pšeničan kruh, pšenična kruha (AR s. v. pšeničan, ali u starijim potvrdama, premda se vjerojatno i danas može čuti, npr. pšeničan hleb (I. Andrić, Odabr. prip., II, Bgd, 1954, str. 13).

Kad je značenje gradivnoga pridjeva preneseno, tada je neodređeni oblik razumljiv, npr. kristalan jezik (MH), olovan umor (I. Andrić, ib., str. 54), željezan narod (MH).

257. Očito je da gradivni pridjevi u većini imaju određeni oblik i određenu deklinaciju. Teže da u potpunosti prijeđu u kategoriju odnosnih pridjeva s kojima imaju zajedničko i to što nemaju komparacije. Proces je poduprt još i ovim:

1. što je oblik gradivnih pridjeva jednak odnosnima (željezna industrija – željezna vrata),
2. što velik broj takvih pridjeva dolazi u terminima za kemijske spojeve gdje imamo samo -ni, a razlika je među njima katkada neznatna,
3. što u stalnoj vezi pridjeva i imenice dolaze samo određeni oblici (usp. Mar. Gram., str. 422),
4. što su u suvremenom jeziku određeni oblici češći od neodređenih.

Da bismo mogli dati određeni sud o stanju u današnjem jeziku, potrebna su opsežna istraživanja sinhronijskoga prijesjeka.

258. Tako velik broj primjera bilo je potrebno navesti da se pokaže kojim putem treba ići u njihovu razgraničavanju jer nisu iscrpeni ni svi primjeri niti je svc rečeno što se o tome može reći. Ima primjera koje je teško razgraničiti, katkada sam to i spomenuo, a dopuštam da i neko moje razgraničenje nije najbolje, jer teškoće su na tom području velike. Nisu one u onih nekoliko pridjeva sa sufiksom -(a)n koji dolaze samo u određenu obliku (jer oni nemaju odnosno značenje), nego u tome što i ostali mogu doći, i dolaze, u određenom obliku i određenoj deklinaciji

pa morfološka razlika nestaje. Kad je posrijedi pisani jezik, a u većini njega proučavamo, tada se morfološka razlika ne vidi ni u ž. r., a jednim dijelom ni u m. i sr. r. Teškoće su toliko veće

- što i pridjevi s odnosnim sufiksima imaju u određenim uvjetima kvalitativno značenje,
- što je katkada teško odrediti značenje,
- što za svaki pridjev nemamo dovoljno (dobrih) primjera,
- što nemamo opširne studije o upotrebi određenih i neodređenih pridjeva s posebnim osvrtom na predikativnu upotrebu.

259. Velik se broj pridjeva mogao lako razgraničiti, jer je često za razumijevanje značenja dovoljan odnos imenice i pridjeva, a rekli smo već da značenje sufiksa u takvu odnosu gubi od svoje važnosti. Ipak, takav splet oblika i značenja nije najpovoljniji za naš jezični sustav i stoga u jeziku djeluje nekoliko težnji da razgraniče kvalitativne i odnosne pridjeve načinjene od iste osnove:

1. gube se iz jezika pridjevi sa sufiksom *-(a)n*, npr. jezičan (u Hrv.), hljeban, krušan, privredan, starostan, teretan, tjelesan...; brojani je primjer za pokušaj da se jedan od njih silom izbaci;
2. uzimanjem drugih sufiksa
  - a) mjesto *-(a)n*: probavan–probavljiv, zarazan–zaražljiv, žučan–žučljiv;
  - b) mjesto *-ni*: glasovni, strukovni, zvukovni, akustički, kritički, statički, izvorski, jezički (u Srb.), metalski,
3. upotrebom drugih jezičnih sredstava, npr. glasnice mjesto glásnē žice, rosište mjesto rōsnā tačka;
4. pokušajem da se usporedni pridjevi razlikuju akcentom.
O posljednjoj je težnji potrebno reći nešto više.

260. Spomenuto je da se te razlike dotakao S. Ristić. Zaista, samo dotakao, jer koliko on i govori o njoj, pokazuje ju na sufiksima *-ani, -eni*, gdje je razlika očita, a od pridjeva sa sufiksom *-ni* samo se čudi Vukovoj razlici lövni: löv, lövä, a tōrni : tōr, tōra. I izriječkom kaže da akcenatska pitanja ostavlja po strani: »U pitanje naglasaka ovde ne ulazim; naglasak se koleba« (str. 86).

261. Akcenatska su pitanja ovdje vrlo složena te ih ni ja ne kanim u potpunosti riješiti, želim samo upozoriti na pojavu koja, koliko je meni poznato, u stručnoj literaturi nije zapažena, a prilično je važna.

Vratimo se na Vukove akcente pridjeva od imenice *mfs, mfsa i pôst, pôsta*.

Kvalitativni pridjevi imaju ove akcente:
mfsan, mfsna, mfsno, pôstan, pôsna, pôsno.

Određeni oblici nisu naznačeni, ali ih prema velikom broju analognih primjera možemo odrediti:

mfsni, mfsnā, mfsnō, pôsni, pôsnā, pôsnō.

Tako je npr. u D.

A odnosni pridjevi imaju akcente:

mīrsnī, mīrsnā, mīrsnō, pōsnī, pōsnā, pōsnō.

Očito je dakle da se akcentom razlikuju odnosni pridjevi od određenih oblika kvalitativnih.

262. U osnovi je to morfološka pojava jer i neki kvalitativni pridjevi imaju u određenim oblicima dvojake akcente, npr.: krúpān, odr. krúpni i krúpni, Daničić, Srp. akcenti, str. 215, slādak, slātka, odr. slātki i slātki, ib., str. 222, ali ta je morfološka dvostrukost iskorištena kao razlikovni znak. Takvi su kvalitativni pridjevi rijetki. Sa sufiksom je -(a)n krupan jedini, a i njega Vuk ima odr. samo krúpni, -ā, -ō. A odnosnih tipa mīrsnī, pōsnī ima više. Jednu skupinu daje i sam Daničić, premda nesvjesno: »Š promjenom po kojoj u složenoj deklinaciji dolazi `ima još nekoliko adjektiva, ali su u običaju samo u toj deklinaciji, te se ne može znati kako bi imali u nominalnoj... taki su: glūhnā nedjelja, dēsni, kōsnī, krēčni, kīrsnī, lōvnī, nōčni, rūčni, stīvnī i stīni, tōrnī, trūšni, cvjētnī, časni, rēdnji«, ib., str. 222.

263. Pogledamo li ih malo поближе, vidjet ćemo da su u većini odnosni pridjevi, dani uglavnom prema Vukovu rječniku.

- cvjētnī, -nā, -nō, V ima samo taj pridjev s primjerom nedjelja, ponedjeljak, očito da je odnosni pridjev, a tako je i u BT: cvjētnī prah, cvjētnī pupoljak; AR ima cvjētan, cvjētna sa značenjem 'pun cvijeća, okičen cvijećem' a posebno odnosni sa značenjem 'što pripada cvijetu, što dolazi od cvijeta', ali već daje oba akcenta cvjētnī i cvjētni; u RK je kao u AR; D cvjētan, odr. cvjētni i posebno cvjētnī, u P zajedno sve mogućnosti;
- časni, -nā, -nō, V »n. p. post, krst, geehrt, heilig, sanctus: časni post, dic grosse Faste vor Ostern, jejunium quadragesimale«, gdje doduše nije izrazit odnosni pridjev, ali je ipak bliže njemu nego kvalitativnom; D časni v. častan s primjeran = sud, ostali primjeri pod častan; AR, RK častan;
- kōsnī zbog kōsa razumljivo; Daničić ne daje značenje, ali bit će od kosa 'oruđe' jer V ma samo taj pridjev s primjerom kov, gladilica;
- krēčni, V »n. p. kamen«, što je odnosni pridjev, imenica krēč, krēča, ali AR krēčan, krēčna sa značenjem 'koji pripada kreču, koji se sastoji iz kreča' i napomenom »Upotrebljava se možebiti samo u složenom obliku: (s drugijem akcentom) krēčni; RK ima posebno krēčan i krēčni s različitim prijevodima, B, D, T, RSR krēčan;
- kīrsnī, V kīrsnī : kīrst, kīrsta, tipičan odnosni pridjev npr. kīrsni kum, = a slava, = o ime, AR ima kīrstan, ali značenje 'koji pripada krstu';
- lōvnī, V, RK, D, T, nesumnjivo odnosni pridjev, imenica lōv, lōva, očekivali bismo i lōvni zbog -vn-, AR ima lōvan, lōvna s odnosnim značenjem 'koji pripada lovu' i napomenom: »Ne znam uprav kako je akc. u prostijem oblicima; u složenoj je deklinaciji lōvni«;

- nòčni, V, D; nòčni RK, T; imenica nòc, nòći, nesumnjivo odnosni pridjev;
- rùčni, V, AR, B; rùčni RK, D, T; imenica rùka, rùkē, rùci; nesumnjivo odnosni pridjev;
- střvní, střni, V ima oba (prvi iz Bačke i Like) kao odnosne prema střn, střni (BI), ali imenice nema; od střv, střva 'střvina, erkotina' ima »střvan, -vna, -vno n. p. pas, Hund der vom Aas gekostet, canis qui cadaver gustavit, ferox«;
- tòrni – Daničić uza nj dodaje bilješku: »Ovome nije zabilježen akcentat u rječniku, ali mislim da ide ovamo.« Bit će da je riječ o kojem starijem izdanju Vukova Rječnika, jer je u IV (III) tòrni; tòr, tòra, zaci-jelo zbog -rn-;
- trùšni, V n. p. kruh, ali bez imenice truh; BI ima truh, ali bez akcenta;
- rèdnji ne ide ovamo, ali je isto s pridjevom rèdni, AR, D; rèdni, RK, B, T; rèd, rèda.

264. Od ostalih pridjeva s takvom promjenom možemo još spomenuti:

- bròjni, stròjni: bròj, bròja, stròj, stròja, prvi u primjeru dvojčani bròjni sustav, Naše teme, 6, 1959, str. 291 (za razliku od bròjni, odr. obl'k od bròjan 'mnogobrojan'), a drugi u primjeru stròjnō provođenje. ih., str. 296, (za razliku od stròjni, odr. oblik od stròjan, B 'dobro građen, vitak');
- glàvni : gláva, glávē, V s primjerom novci, das Kapital, D glàvni i glàvni u značenju 'osnovni, važan';
- jājni, T, jáje, jája (jájeta), AR; jájeta, RK, ali je jājni ipak karakteristično zbog -jn-, D jājni, AR jájan, jájna 'koji pripada jáju';
- lisni: list, lista posebno je zanimljiv jer ima sva četiri akcenta: lisni, D, BT, lisni, RK, T, B s. v. šiškar, ZT babuškar lisni; listan, lisna (listana), AR 'koji pripada listu; listat', s primjerima za prvo značenje lisni vlas, = na pošta, = a drška; lisni, B s. v. babuškar, lisni i lisni, P;
- mèšni i mèšni (ek.: mèh), mīješni i mjěšni (ijek.: mijeh), P;
- òčni i òčni, AR, P, òčni, V, D, RK, T; òko, òka, òči;
- rījēni i riječni (ijek. prema rījē i prema rijēka), P; od rijeka AR i D imaju riječni s dodatkom u AR: »Govori se u Slavoniji, gdje je riječ zabilježio s naznač. akc. Ivšić«; RK, T: rēka imaju rēčni; od riječ V ima riječan (u Crnoj Gori) i upućuje na rječit, RK rēčan, v. rēčit;
- rùdni, u AR s. v. rudan 3 od rúda (mineral) i s. v. rudan 4, od rúda (dio kola), pod 3 i rúdan, rúdna; V rúdni u značenju pod 4, BI rúdni za oba, RK, D, T rúdni za oba, B rúdni za 3, rúdni za 4;
- zvūčni: zvúk, zvūka, RK, ostali samo zvūčan, ali uz zvūčan RK i T imaju i zvūčan, a to će biti akcentat odnosnoga zvūčni;

-žučni, BI s tim akcentom i jasno označen kao odnosni pridjev 'što pripada žuči', ali bez primjera; čuo sam žučni čaj; takav je akcenat i u P, ali P s. v. žučan ima ž. r. žučna i žučna; RK žučan i žučni, D žučan, odr. žučni: svi žuč, žüci.

265. Među primjerima vidimo i neke s brzim akcentom gdje ga ne bismo očekivali, a ovdje se mogu još spomenuti ädni : äd, düšni : düša (uz düšan, düšni), križni : križ (uz križni), klipni : klip, lëdñi : lëda (uz lëdñi i lëdñi), mläzñi : mlâz (uz mlâzñi), plüćni : plüća ili plüća (uz plüćni), slüšñi : slüh, prema velikom broju pridjeva s drugim akcentima, npr. brâćni, brüsnñi, kübnñi, kvâsnñi, môdnñi, pâduñi, pëtnñi i pëtnñi (govori se i pëtnñi, ali nisam našao nigdje zabilježeno!), prüzñi, pütñi, râdnñi, ûmnñi, da i ne spominjemo primjere gdje je dugi akcenat zbog suglasničkih skupina koje izazivaju sekundarno duljenje (bôjnñi, čäjñi kôlnñi, krôvnñi, kfvñi, sírnñi i sírnñi uz sírnñi i dr.).

266. Prema dugim akcentima osnovne imenice i pridjevi sa sufiksom -(a)n mogu imati brzi akcenat, npr. glâsan, cvjëtan, grëšan, snjëžan, vjëčan... Ovdje je to potrebno spomenuti da pitanje akcenta ne bismo jednostrano rješavali,⁵⁶ jer ima pridjeva koji se razlikuju samo brzim akcentom, npr. lüćni : lük, lüćni : lük, rëpnñi : rëpa, rëpnñi i rëpnñi : rëp, smjërnñi, odnosni od smjer, smjërnñi, odr. od smjëran 'ponizan', ali su im i osnove različite te se ne može reći da je to kategorijska razlika.

267. Pokušaj da se akcentom razgraniče pridjevi lüžni, D de lessive i lüžni, D de (du) bois, ostaje samo pokušaj (v. § 289). Splet lićni (oko šest značenja prema lik, lice 'dio glave' i lice 'osoba') treba rješavati drugim sredstvima.

268. Među trosložnim i višesložnim pridjevima nisam zapazio da bi akcenat imao razlikovnu službu.

Iz svega proizlazi da u jeziku postoji izrazita težnja da dvosložni odnosni pridjevi sa sufiksom -ni imaju spori akcenat bez obzira na akcenat riječi od koje je izveden i bez obzira na dvosuglasničke skupine koje izazivaju sekundarno duljenje.

Ta težnja nije u potpunosti ostvarena iz više razloga:

- a) zbog analogije prema velikom broju pridjeva sa -ni kojima je akcenat irelevantan jer nemaju usporednih likova sa -(a)n;⁵⁷
- b) što je imenica u neprestanoj vezi s pridjevom i tako nameće svoj akcenat;
- c) što često nastaju glasovne skupine koje izazivaju duljenje;
- d) što je razlika minimalna kad je posrijedi brzi i spori akcenat;

⁵⁶ Kao primjer je dovoljno spomenuti kako Budmani u AR muku mući da objasni Vukov akcenat križni.

⁵⁷ Statistički podaci pokazuju da pridjeva od imeničke sufiksne tvorbe sa sufiksom -(a)n ima 460, a sa sufiksom -ni 1200. Dakle, 740 pridjeva nema usporednih likova, a taj je broj još i veći jer su i ostali dobrim dijelom s različitim osnovama, a među svima je velik postotak dvosložnih.

- e) što i u usporednim likovima kontekst u velikoj većini osigurava jednoznačnost;
- f) što ta pojava u nauci nije zapažena te ne samo što nije iskorištena u novim tvorbama ni u izbjegavanju neutralizacije nego je zanemarena i u onim pridjevima u kojima je već ostvarena.

-ni : **-ski**.

269. U traženju granice između pridjeva sa sufiksima **-ni** i **-ski** zapažamo nekoliko činjenica.

Prvo, među pridjevima sa sufiksom **-ni** nema ni jednoga koji bi bio izveden od vlastitih imenica. Ta kategorija u potpunosti pripada sufiks **-ski**.

Drugo, među pridjevima sa sufiksom **-ni** vrlo su rijetki pridjevi izvedeni od općih imenica živih bića razumijevajući pod njima čovjeka, životinju i biljku.

270. Od imenica za oznaku čovjeka i životinje ima ih samo nekoliko, rijetko s većom čestotom, jedni su izvedeni od posuđenih imenica ili pridjeva, a većina dolazi i s drugim odnosnim sufiksima te se može reći da su za suvremenu tvorbu irelevantni, pogotovu kad se podsjetimo da pridjeva sa sufiksom **-ni** samo u sufiksaloj tvorbi ima preko 1200.

271. On imenica za oznaku čovjeka samo ovi:

- porodiljni, uz porodiljski u RK i T, ali je drugi običniji, što je već rečeno u općem dijelu (§ 75);
- regrutni i regrutski imaju RK i T, ali samo T djelomično izjednačuje = ni sa = ski. RK ima različite prijevode: = ni Rekrutierungs-, = ski Rekruten-, dakle regrutni 'koji se odnosi na regrutaciju';
- rekonvalescentni samo u RK s prijevodom Rekonvaleszenten-; RSR ima rekonvalescentan : rekonvalescencija, što će biti preuzet njem. pridjev rekonvaleszent, FWB (lat. je convalescens, fr. convalescent);
- vazalni RK, D, RSR, T, a vazalski samo RSR; -ni je vjerojatno zbog lat. vassalus, fr. vassal, njem. vassalisch;
- lični i osobni preuzeti su s imenicama lice 'čeljade' i osoba iz stranih jezika, prvi iz ruskoga, ličnyj, drugi iz češkoga, osobní; lični je od lice 'dio glave' normalna tvorba.

272. Pridjevi ekipni, narodni, porodični, posadni izvedeni su od imenica koje u gramatičkom smislu i ne idu u kategoriju živih bića, što imenica narod pokazuje i svojom deklinacijom (ak = nom.). Pod imenicom za oznaku čovjeka treba smatrati takve imenice koje označuju čovjekajedinku (primjere vidi u § 117), jer se od njih izvode primjeri sufiksom **-ski**. Time dakako nije rečeno da se njime ne mogu izvoditi od zbirnih imenica, od momčad je samo momčadski, a AR i D imaju porodičan i porodički.

273. Vrlo su rijetki pridjevi sa sufiksom -ni od imenica za životinje:

- amebni, samo u HT i RSR, dakle rijetko, terminološki i od takve imenice za koju samo stručnjaci znadu;
- glisni : glista, samo P, vjerojatno iz koje terminologije; AR od glista ima kao odnosne pridjeve glisten i glistin;
- gusjenični samo AR (s jednom potvrdom iz 18. st.) i T; AR i gusjenički, D i ZT gusjeničji;
- paraziti, RK, RSR, T, uz parazitski, posljednji je običniji jer se parazit kaže i za čovjeka;
- paučni, ZT; u AR paučan 'adj. possess. od pauk'; AR ima i paučji (bože potvrđeno od paučan), obično je i paukov.

Jedino je sasvim običan pridjev stočni, ali to je već kategorija kao i ekipni, narodni.

274. Nešto više i običnijih pridjeva sa sufiksom -ni ima izvedenih od imenica za bilje, ali ni njih nema mnogo, a usporedne likove nemaju sa -ski nego s drugim odnosnim sufiksima:

gljivični, samo P, gorušični i = in, hmeljni i = ski, oboje rijetko, jabučni i = kov, koprivni i = in, oboje rijetko, krompirni RK, krumpirski MH, 1 p., običnije krumpirov, npr. = ova zlatica, kukuruzni i = ov, kupusni (običnije), i = ov, lovorni (AR, B), običnije = ov, lozni (običnije), i = ov, = in, lubenični, V, AR, lučni i lukov, pšenični (i = an), ražni i ražev (i = an, = en), repični, rěpni, salatni, zobni, žitni.

Pridjevi biljni, bjelogorični, voćni opet su izvan te kategorije.

Kao što primjeri pokazuju, dobar ih dio ima i druge odnosne sufikse, jedni se upotrebljavaju i kao predmeti (kukuruz, pšenica, raž, žito), a zapaža se već i kategorijsko razdvajanje, npr. jabučni se upotrebljava kao pridjev od jabuke ploda, jabučni sok, a jabukov od jabuke stabla, = ovo drvo, = ov savijač.

275. Pravo je područje sufiksa -ni uz opće imenice za neživo, konkretne i apstraktne. No, na tom području dolazi i sufiks -ski. Oko stotinu pridjeva ima usporedne likove s oba sufiksa bez razlike u značenju.

276. U paru je običniji -ni: čajni (bar u Hrv.), čajski RK (= sko posude) i T (= ski list), električni, = čki samo B s. v. som (s. v. jegulja ima i = ni), folklorni (= ski AR), reklamni (bar u Hrv.), remontni, ribolovni, signalni (bar u Hrv.), telurni.

277. Oba se podjednako upotrebljavaju, ali sa -ski su većinom običniji u Srbiji, a sa -ni u Hrvatskoj.⁵⁸

⁵⁸ Na prvi pogled grada navodi na pomisao da su pridjevi na -ni običniji što više idemo prema zapadu, pogotovu što je -ni u slovenskom jeziku još običniji nego u hrvatskom (običan je i u poljskom pa bi bila zanimljiva poredbena istraživanja). No česti su i u makedonskom, npr. keramična industrija (natpis u Skoplju), veterinarska stanica (u Strugi), sintaktičnata materija (B. Koneski, Gramatika, str. 3), jazična materija (ib., u dijelu ih o tvorbi ne spominje!) pa treba tražiti druge uzroke. Neke

ablativni, adjektivni, adverbni, akuzativni, anagramni, aspektni (=katski), atributni, buržoazni, činjenični, ćirilični, dekadni, deminutivni, epizodni, goljenični, građevni-građevinski, imovni-imovinski, hidraulični, kolni, krevetni, labirintni, latinični, licejni, livadni, lovni, mirazni (D, RSR), = ski AR s jednim primjerom iz Srbije: = ski novci, nadnični, objektni (= katski), oblični, oborni (V, AR), = ski (RK, T), otočni, parnični, participni, pazarni, pigmentni, planetni, pluralni, predmetni, porezni, praznični, predikatni, preteritni, pridjevni, priložni, rečenični, repertoarni, subjek(a)tni, tarifni, vašarni, veljačni, zamjenični, zborni.

278. Još su i danas teritorijalno ograničeni: autobusni, baletni, jezični, krovni, obalni, operni, u Hrv., a njihovi parnjaci sa -ski u Srbiji.

279. U paru su običniji sa -ski:

artički, atomski (= ni RSR), balistički (= ni RK), brdski (= ni V, RK, T), brodski (= ni RK, T), ekonomski (= ni i danas katkada u Hrv.), fabrički, gramatički (= ni Vuk, potvrda u AR), klinički (= ni RK), kozmetički (kosmetični RK), lingvistički (= RK), matematički (= ni RK; D = čan i = čki na istom mjestu s jednim prijevodom), nesbeski (= ni V, AR, Neispl. 410), redakcijski (= ni B), statički (= ni RK), statistički (= AR, RK), stihijski, tamnički (= ni T), zimski (= ni V).

280. Teoretski bi svaki pridjev u toj skupini mogao imati usporedne likove s oba sufiksa, ali navedeni primjeri pokazuju da je taj broj neznan. Promatrajući na primjerima kad se koji od ta dva sufiksa upotrebljava, zapazio sam da odlučuju glasovni razlozi:

281. Sufiks -ski dolazi gotovo bez izuzetka na imenice sa završetkom -ija, bilo da ga zadržavaju (175) ili odbacuju (9); primjeri su obilno navedeni u § 100 b. Sa sufiksom -ni našao sam samo tri usporedna para:

- ćelijni : ćelija, AR (2 p. iz 13. st.) i RSR, obično ćelijski,

- redakcijski, samo B (dakle u Hrv.-polj. rječniku, autor J. Benešić i zbog toga možda pod utjecajem polj., gdje je redakcijski, obično redakcijski, = ion),

- stihijni, RSR, gdje se kaže »po ruskom«, obično stihijski.

282. Sufiksom se -ski tvore pridjevi:

- od imenica sa -ij: akvarijski, aluvijski, diluvijski, imperijski, kriterijski, laboratorijski, oratorijski . . .

- od imenica na -ika, bilo da ga zadržavaju: akustički, analitički, aritmetički, beletristički, botanički, fizički, gimnastički, muzički, optički, politički, republički, tehnički . . . (90), bilo da se tvore bez njega (13). Od desetak usporednih pridjeva, spomenutih u § 276, samo je električni običniji nego električki;

veze ima i jezični kontinuitet, a njega srpski književni jezik nema, pa kad su od učenih riječi izvedeni novi odnosi pridjevi, izvedeni su sufiksom koji je imao najveću čestotu, a to je -ski. Kako su najsvježenije tvorili gramatičari, a oni su vrlo kasno spoznali da je i -ni odnosni sufiks, tako se dogodilo da baš u gramatičkoj terminologiji ima najviše razlika.

– od imenica s osnovama na *n*, u suvremenoj tvorbi sve imenice: antenski, balonski, carinski, disciplinski, domovinski, dopunski, dućanski, dužinski, elektronski, feljtonski, gramofonski, higijenski, površinski, pozadinski, salonski, skupštinski, sudbinski, tavanski, vagoni, visinski . . . (209). Desetak usporednih pridjeva spomenuto je u § 230;

– od osnova na *nj* sve imenice koje ne odbacuju završetak: bubanjski, gibaujski, gunjski, kuhinjski, siječanski, travanjski . . . (16).

283. Time je obuhvaćena polovina pridjeva ove kategorije (520 od 1 109). Ali i među ostalim pridjevima dobrim dijelom prevladavaju glasovni razlozi samo što n'su tako očiti kao u dosad spomenutima. Žapaža se da sufiks *-ski* imaju pretežno imenice sa završecima *-(a)r*, *-ar*, *-or*: barometarski, cilindarski, septembarski . . . (15), abecedarski, ambarski, dinarski : dinār, dolarski, februarski, kalendarski . . . (28), akumulatorski, ekvatorski, logorski, taborski, traktorski . . . (19). Razlog može biti u tome što velik dio takvih imenica označuje osobe, gdje je *-ski* obavezan. To je toliko razumljivije što imenice na *-ač* dobivaju samo *-ski* i kad ne označuju osobe, npr. mjenjačka kutija (dio motora), odašiljačka antena, tegljačka povorka (tegljač, riječni brod).

284. I imenice sa završetkom *-nica*, *-nik* imaju pretežno *-ski*: bolnički, gostionički, kazionički, riznički, tvornički, uputnički, zajednički, zalagaonički . . . ; prašnički, rječnički, samoglasnički, suglasnički, zapisnički . . . Osim razloga spomenutog kod prethodne skupine ovdje može djelovati i disimilacija (*-nički* mjesto *-nični*). U toj skupini ima i pridjeva samo sa *-ni*, u većini s malom čestotom: jedinični, krunični, oranični, stanični; med. term.: dišnični, dvanaesnični, groznični, grudnični, krvnični, zjenični, znojnični . . . s većom su samo granični i mjenični. Usporedni su likovi spomenuti u § 277. i 279.

285. Od gradivnih imenica ima osamdesetak pridjeva (79) izvedenih sufiksom *-ski*. Polovini (41) osnove završavaju suglasnikom *n*: acetilenski, afionski, alaunski, anilinski, antimonski, baršunski, benzinski, betonski, bitumenski, glicerinski, hidrogenski, karbonski, kartonski, katranski, kininski, kovinski, kretonski, kseonski, naftalinski, najlonski, parafinski, platinski, plinski, porculanski, sapunski, stearinski, tamjanski, taninski, terpentinski, uranski, vinski, vitaminski . . .

286. Ostali su od drugih osnova: ahatski (P, i = ni), aldehidski (RSR), alkalijski (D, RSR, i = lni), alkaloidski (RSR, i = dan), alkoholski (RSR, običnije = ni), aluminijski, asfaltski (običnije = ni), bazaltski (RSR, i = ni), benzolski (RSR), berilski (RSR, i = ov), bril(i)jantski (i = an), čajski (RK, T, običnije = ni, bar u Hrv.) čilibarski, dijamantski (i = ni), emajlski (1 p.), flanelski, grafitski (1 p., i = ni, = ov), granitski (i = ni), hidrantski (i = ni), jantarski (i = ni, = ov), karbidski (*-tski*, običnije *-dni*, *-tni*, bar u Hrv.), kristalski (AR, 1 p. iz 13 st.), magnezijski (RSR, i = ev), markizetski : markizet (tkanina, P), natrijski (RSR, i = ev), olovski (običnije = an, = ni), opij(um)ski, petrolejski, piketski (T), plutonijski (RSR, i = ev), polivinilski, radijumski (RK), sumporski (AR, rijetko), ugljenički (u Srb., u Hrv. ugljični), vapnenački.

Odmah se zapaža da je većina s malom čestotom, s usporednim likovima (od osnova na *n* usporedne likove imaju samo četiri: afionov, anti-monov, terpentinov, vinov), da je u pojedinim -ski zbog glasovnih razloga (-ij).

287. Pravi su gradivni pridjevi obični samo u prvoj skupini: anilinske boje, betonska podloga, glicerinska mast, kartonska kutija, kartonske materije (RSR 'koji je od kartona'), najlonske čarape, parafinska svijeća, platinska žica (RSR 'koji je od platine'), polivinilski stolnjak, porculansko suđe, stearinska svijeća . . . , a u drugoj rijetki, npr. aluminijska ploča, markizetska haljina.

288. Sufiks -ni dolazi gotovo uvijek na osnove sa -st, -št: čeljusni, krsni, lisni, oprosni, starosni, svjetlosni . . . , boravišni, dvorišni, kazališni, kupališni, pozorišni . . .

289. U nekoliko se pridjeva osjeća težnja za izbjegavanjem neutralizacije, težnja za većom razlikovnošću:

- listopadni, listopadski, D oba d'octobre, ali se zapaža težnja, da se od listopad 'oktobar' upotrebljava samo drugi zbog upotrebe listopadno drveće (RK), listopadna bjelogorica (BT);
- lūžni, D de (du) bois (AR lūžan 1), lūžni D de lessive (AR lūžan 2), RK oba lūžni, ali od lug 'šuma' običniji je lūški, V, AR, RK, D, T (i u Oriovcu, npr. lūškā hrastovina);
- osnovni, danas i osnovski, ali samo od osnova kao gramatički termin; inače osnovski ima i AR (iz Stul) sa značenjem 'isto što i osnovan' i napomenom »Nepouzđano«;
- otočni, D otočni 1 upućuje na otočki jer otočni 2 ima s primjerom = na cijev; druge potvrde ne dopuštaju takvu razliku;
- štabski : štab u RSR i P, štabni ni u jednom rječniku, ali u građi MH prvoga nema, a drugi je obilno potvrđen, od generalštab i RSR i P imaju samo generalštabni; koliko pisci i upotrebljavaju -ski obično u pismu ne provode jednačenje po zvučnosti (primjere v. u § 107);
- vidni, RK, B, Js (D vidni upućuje na vidan), danas u Srbiji i vidski, ali samo u značenju 'aspekatni';
- župni, župski; u krajevima u kojima se upotrebljava župan, -pna, -pno, 'sonnig' od župa 'ein sonniges Land' (V), govori se župski : župa 'crkvena pokrajina', npr. oko Konjica (po usmenom saopćenju M. P.), u Oriovcu nema župan, a od župa u drugom značenju samo župni (župni dvor).

Usp. i izvorski i jezički (§ 250).

Potpuno su se razgraničili: lūčni : lūk, lūčki : lūka, zatvorni 'okluzivni', zatvorski 'tamnički', svetačni : svetak, svetački : svetac, kfvnički, kfvnički : kfvnik, kfvnik, kfvnični : kfvnica (žila), P, što je razumljivo kad je posrijedi živo biće i predmet.

Š afektivnom su razlikom knjiški i narodski:

- knjižni u osnovnom značenju 'koji se odnosi na knjige', D du livre, npr. knjižni fond, knjižno tržište, a knjiški u značenju 'neprirodan, izvještačen, suhoparan', premda D ima knjiška riječ 'mot savant';
- narodni je vrlo čest tako da se narodski mogao javiti samo u drugom značenju 'popularan, pučki'.

TVORBA OD GLAGOLA

290. M. S. Moskovljević u NJ, V, 175–176 raspravlja o izrazu borna kola i kaže da pridjev nije dobar jer nije izveden od bor 'drvo' ili 'kemijski elemenat', a -ni da ne dolazi na glagolske osnove. Međutim, od glagolskih je osnova sufiksom -ni izvedeno oko šezdesetak pridjeva. Prvi primjeri potječu iz 19. st. V ima dva: isposni i ôrni, RK nekoliko, B i D već nešto više, ali ih većina još i nije zabilježena u rječnicima.

Za sve je teško utvrditi da li je posrijedi sufiks -(a)n ili -ni, tj. kvalitativno ili odnosno značenje, da li je uopće glagolska osnova ili je imenička s odbačenim sufiksom, ali se za neke ipak može sa sigurnošću tvrditi da je i glagolska osnova i sufiks -ni.

291. Put je do ove tvorbe lako objasniti. S jedne strane općenitost značenja sufiksa (a)n i njegove bliske veze sa sufiksom -ni (kad se pridjevi od glagola tvore s prvim, nema formalne zapreke ni za drugi), a s druge strane odbacivanje imeničkoga završetka ukida u nekim primjerima razliku između imeničke i glagolske osnove, katkada je i bez toga ista, npr. doplatni list, = na isprava može biti i od doplata, doplatak i doplatiti, isključni od isključak i isključiti.

292. Semantička je mogućnost u tome što takvi pridjevi označuju odnos prema glagolskoj radnji. Doduše, ona ima svoj jezični oblik, glagolsku imenicu, ali su te imenice neprikladne za bilo kakvu sufiksalsnu tvorbu i zato možemo pretpostaviti da se pridjevi tvore bez završetka -anje, -enje, kao i od drugih imenica koje odbacuju sufiks koji smeta u tvorbi. RK ima proširni s prijevodom Erweiterung-, a proširenje sa Erweiterung, RSR pridjevu tempirni daje značenje 'koji se tiče tempiranja' (na pr. tempirna granata), u tekstu o cijepljanju upotrijebljen je pridjev cijepni (= no mjesto).

293. Od karakterističnijih primjera možemo spomenuti:

crpna stanica, dišni putovi (i prema posuđenom: respiratorni), grijna površina, klizna ploha (u skija), kopirno knjigovodstvo (vjerojatno prema njem. Kopir-, Šamšalović u Njem.-hrv. rj., Zgb, 1960, sve prevodi sa »za kopiranje«), lansirna cijev, ekipa, rampa, plovni položaj tijela, = na ruta, potisna snaga (ako nije od potis-ak), produžna škola, saslušni zapisnik, završni akord, govor.

Gramatički termini: dopusni, isključni, pokazni, trpni mogli su nastati analogijom prema namjerni, posljedični, uzročni, a pridjevi isledni, saznajni, vaspitni prema istražni, spoznajni, odgojni, ako nisu kojega drugog postanja.

TVORBA OD PRILOGA

294. Nekoliko je pridjeva ovim sufiksom načinjeno od priloga, npr. doljni od dolje (običnije donji), okolni : okolo, sinočni : sinoć (uz sinoć-nji).

Bilješka: Sufiks -ni dolazi i u prefiksarno-sufiksaloj tvorbi i u tvorbi složenih pridjeva.

-an i -ani

295. Pridjeva sa sufiksom -an ima izvedenih od imenica, pridjeva i glagola, a sa sufiksom -ani samo od imenica. Sufiksi su živi, ali slabo produktivni zbog ograničene primjene.

296. U tvorbi tim sufiksima glasovi *k* i *c* mijenjaju se sa *č*. Stoga možemo pretpostaviti da uz sufikse -an i -ani postoje i -jani. Maretić u Gram. posebno spominje -jan, § 365 c, doduše kao -j(a)n što je zabunom, jer je očito da treba -jan.⁵⁹

Primjeri: srčan, brončan : bronca, konačan, sunčan, novčan, živčan, daščan, koščan : koska, pješčan, palčani, pramčani, nepčani, brojčani, vijačni, pupčani, puščani.

Bez promjene ostaju: cican : cic (da se pridjev ne udalji od osnove), uz cinčan : cink javlja se i cinkan (pretežno u istočnim krajevima), a čipkan može biti i glagolski pridjev trpni od glagola čipkati, premda se akcentom, kako je zabilježen u rječnicima, razlikuje od njega: čipkan : čipkân.

S osnovama na *h* i *g* samo su čohan, plehan i mesingan.

297. Za ove je sufikse karakteristično da dolaze pretežno na osnove sa dva završna suglasnika od kojih je drugi palatal ili *c* i *k* (koji se mijenjaju sa *č*!). Osim već spomenutih primjera takvi su još: zemljan, konopljan, kopljani, grožđan(i), pirinčani; jedino je ognjen običnije nego ognjan. Ti sufiksi dolaze i na osnove sa završnim št, zd (žd); plaštani, grozdani, zvjezdan(i), žljezdani, (moždani), osim gvozden.

298. Dolaze i na druge osnove sa završnim dvosuglasničkim skupinama, ali velika većina ima usporedne likove sa -en i -eni: rebr-ani/-eni, taftan, cigl-an/-en, lakt-ani/-eni (uz lakatni), tint-an/-en, bronzan, gipsan, batistan, običnije batisten, batis(t)ni, koštan, tještan/tjesten (od tijesto).

⁵⁹ Što među primjerima spominje pridjev postojan, to će biti zabunom jer *j* pripada osnovi, a u pijan je -jan samo po tome poseban sufiks što nemamo pouzdanoga dokaza da *j* pripada osnovi, a ne sufiksu. Naime, možemo uzeti pi-jan : pi-ti ili pij-an : pij-em.

299. Ima nekoliko pridjeva i od osnova s jednim završnim suglasnikom, ali i takvi pridjevi u većini imaju usporedne likove i sa sufiksima -(a)n, -ni, a pojedini i sa -en: tučan, ključani, uz ključni, krečani, običnije krečni, pređan, kadif-an/-en, štof-an/-en, čohan, plehan, lojan, uz loj(a)n, solani, danas solni, zeljan, uljani, običnije uljni, sanan, plišan, glot-an/-en, jut-an/-en, kož-an/- (a)n, raž-an/- (a)n/-en, rož-an/-en. a snjež(a)n je danas običnije nego snježan. Razlozi ovoj pojavi mogu u pojedinim primjerima biti različiti, ali su uglavnom glasovne prirode i zbog toga što su u većini gradivni pridjevi.

300. Sufiks je -an kvalitativan sufiks s općim pridjevskim značenjem ili, preciznije rečeno, semantički je prazan kao i sufiks -(a)n. Od njega se razlikuje po tome što ima postojan samoglasnik, a to je za tvorbu važno. Pretežno dolazi u gradivnim pridjevima i pridjevi tako postali znače od čega je što, ali to značenje nisu dobili od sufiksa, nego od osnove. Nekoliko pridjeva ima i druga značenja: groždan 'pun grožđa', sanan 'pospan', sračan 'odvažan', sunčan 'pun sunca', svečan 'dostojanstven', trnjan 'pun trnja' (D), zvjezdan 'pun zvijezda', živčan 'nervozan'.

Ako je osnova pridjevska, tada izvedeni pridjevi imaju deminutivno značenje (osim mekan i leksičke riječi lagan) i upotrebljava se u pjesničkom stilu: ludan, milan, punan, tanan, tihan, uzan, a takvi su i bljedan, glađan, hladan, mladčan, sićan, slađan, zlaćan, žedan, gdje opet možemo pretpostaviti sufiks -jan.

Od glagola su dostojan (i pijan), a u V je zabilježen i gojan, ali potvrđeno samo stihom: A za njima gojani Alile, gdje je očito da je -an zbog metričkih potreba. Od gojiti V ima gojan, jna jno.

301. Sufiks je -ani odnosno sufiks i pridjevi s tim sufiksom označuju različite odnose prema imenici u pridjevskoj osnovi: brojčana vrijednost, groždani leptirak, savijač groždani, kopljani rt, = e oštrice, nječana kost, novčana kazna, uputnica, vrijednost, palčana kost, pupčana vrpca, puščani prah, metak, = o zrno, = šipka, cijev, žljezdana kuga . . .

302. Da su -an i -ani dva sufiksa, može se pokazati na više primjera, ali je kao dokaz dovoljno navesti pridjeve sunčan i sunčani. Ta su dva pridjeva različita:

1. po obliku:

- a) sunčan ima određene i neodređene oblike, određenu i neodređenu deklinaciju, sunčani ima samo određeni oblik i određenu deklinaciju;
- b) po akcentu: sunčan, -a, -o ima određeni oblik sunčani, -ā, -ō, a odnosni pridjev uz sunčani, -ā, -ō i sunčani, -ā, -ō; sunčan nema u određenom obliku sunčani;

2. po značenju: sunčan znači 'pun sunca', a sunčani 'koji se odnosi na sunce (Sunce)', npr. sunčan 'dan s mnogo sunca' (za razliku od kišovitoga), a sunčani dan 'dan koji traje 24 sata i 3 min (Vj. 13. 12. 59. 8), za razliku od zvjezdanoga (23^h 56^m) i Mjesečeva (24^h 50^m,

usp. i ELZ, 2. 233). Slično je i sa sunčana i sunčana godina. A odnosni je pridjev još i u vezama: = i sat, zalazak, žar, = i zraci, pramovi, = a energija, pjega i sl.;

3. po zamjeni: sunčani se može zamijeniti sa sunčev (Sunčev), a sunčan ne može, npr. o zalazu sunčanom (MH) – Sunčev zalazak (VI. 30. 6. 61. 6)), sunčana svjetlost (MH), – Sunčeva svjetlost (Kurl. 111), sunčani sistem (MH), Tel. 27. 10. 61. 11) – Sunčev sistem (Vj. 2. 7. 61. 8). Katkada se upotrebljavaju oba u istom članku, npr. sunčani zraci, = a energija i sunčevi zraci, = a energija, B. 13. 1. 58. – ... proučavanje sunčanih tajni i tajne Sunčeve korone, Vus, 12. 4. 61. 9.
4. Jasnu razliku između sunčan i sunčani nalazimo i u rječnicima, npr. u RK i D (V ima samo sunčani Sonne).

303. Razlika je i između pridjeva novčan, V: »n. p. čovjek, geldreich« i novčani, V: »n. p. kesa«, srčan 'hrabar' (D) i srčani 'što se odnosi na srce' (D), npr. u vezi = ni infarkt, = e bolesti, = a žila. U primjeru »Trebalo li da srčani bolesnici ranije stupe u mirovinu«, Vus, 8. 4. 59, pridjev je srčani odnosni pridjev, premda u vezi srčani bolesnici može biti i kvalitativan, tj. u značenju hrabri bolesnici; zvjezdan je kvalitativan pridjev u vezi = o nebo, tj. nebo puno zvijezda, a zvjezdani je odnosni pridjev u vezi zvjezdani dan; živčan u vezi = čovjek znači 'nervozan', a u vezama živčani čvor, sustav, = a klinika, = e bolesti pridjev je odnosni sa značenjem 'koji se odnosi na živce'.

304. Posebno je značajan akcenat odnosnih pridjeva, jer V nema među kvalitativnim pridjevima ni jedan sa spornim akcentom na sufiks, osim što uz zeljan ima u zagradi i zeljani, -ā, -ō. Na odnosnim je pridjevima takav akcenat u V čest, npr. ključani (n. p. rupa), novčani, puščani, rebrani, solani, sunčani, uljani (u Boci, n. p. mlin). Primjeri očito pokazuju kako u jeziku postoji izrazita težnja da se odnosni pridjevi razlikuju od kvalitativnih i akcentom. U stručnoj literaturi nije to uočeno, osim u spomenutom članku S. Ristića koji govori o toj razlici (str. 83). Jasno je da pojava nije mogla biti dobro proučena ni u pojedinim radovima, d'jalektološkim na primjer, a prema tome ni dobro obrađena u normativnim priručnicima. Treba dodati da odnosni pridjevi mogu imati akcenat i na osnovnim slogovima, pogotovu oni koji nemaju usporednih pridjeva sa -an.

-en

305. Pridjeva sa sufiksom -en ima izvedenih od imenica i pridjeva. Sufiks je živ i produktivan.

Za ovaj je sufiks karakteristično da dolazi u prvom redu na osnovne dvosuglasničkim i višesuglasničkim skupinama: bakren, batisten, borben, božanstven, brašnen, čuvstven, dostojanstven, društven, dvojbjen, glazben, gvozdjen, himben, ječmen, jedinstven, kos'tren, mislen, molitven, ogujen, papren, pismen, platnen, poslen, pusten, sadren, služben, staklen, suknen, svojstven, vapnen, vatre, veličanstven.

Dolazi i na nekoliko osnova s jednim suglasnikom: cinen, jutten, kadifen, laneu, leden, limen, meden, mjeden, pluten, prosen, svilen, voden, vunten, puten, sanen, silen. Razlozi u pojedinim primjerima mogu biti različiti, ali je karakteristično da su svi građivni primjeri osim posljednja tri. Puten je zbog razlike s pridjevom od pût 'via', sanen zbog završnoga *n*, a silen je danas pjesnička riječ, u običnijoj je upotrebi silan.

Dosad se obično isticalo da pridjevi s tim sufiksom znače od čega je što, ali to značenje pridjevi nisu dobili od sufiksa nego od osnove. Sufiks je *-en* semantički prazan kao i sufiks *-(a)n*, a razlikuje se od njega po tome što ima postojan samoglasnik. Za tvorbu je to vrlo važno.

Od ostalih osnova s velikom je čestotom samo malen. Pridjevi hitren, hrabren, mlađen, strmen, ako se još upotrebljavaju, upotrebljavaju se zbog stilskih razloga.

-eni

306. Sufiksom se *-eni* tvore pridjevi kojima osnove završavaju na dvosuglasničku ili višesuglasničku skupinu: bačveni, baščeni, bedreni, blitveni, crkveni, česmeni, čabreni, dražbeni, društveni, glazbeni, grleni, gusleni, gvozdeni, hrpteni, igleni, izložbeni, izvedbeni, jetreni, kazneni, kičmeni, kletveni, knjigovodstveni, korizmeni, krizmeni, krunidbeni, kvatreni, lakteni, litreni, marveni, nafteni, nagodbeni, octeni, odredbeni, pakleni, pismeni, pogodbeni, pomirbeni, poredbeni, posleni, prosidbeni, provedbeni, prvenstveni, rebreni, redarstveni, rotkveni, sajmeni, selidbeni, sejtveni, službeni, sudbeni, svadbeni, takseni, tikveni, tužbeni, urudžbeni, usneni, vazmeni, vjetreni, vježbeni, zdravstveni, žalbeni, ženiđbeni, žetveni, žrtveni.

307. S jednim su suglasnikom vrlo rijetki i u većini s malom čestotom: drveni, danas običnije drvni (jer veza drveni majstori, = zanati, AR, u suvr. jeziku nije više obična), juheni, uz jušni (običnije), kafeni, kaveni, kaseni (od kasa, zbog izbjegavanja neutralizacije s određenim oblikom pridjeva kasan), lađeni, uljeni, običnije uljani, uljni, vileni, vodeni, uz novije vodni, zobeni, uz zobni.

308. Značenje je sufiksa *-eni* odnosno kao i sufiksa *-ni*, a razlikuje se od njega samo po tome što počinje postojanim samoglasnikom. Važnost te razlike pokazuju upravo navedeni primjeri.

Po svemu se može zaključiti da sufiksi *-(a)n* i *-ni*, *-an* i *-ani*, *-en* i *-eni* teže da tvore takav sustav u kojem prva dva sufiksa dolaze na sve osnove bez glasovnih zapreka, *-cn* i *-eni* na osnove s dvosuglasničkim i višesuglasničkim skupinama, ako drugi glas nije palatal ili *c* i *k*, jer tada dolaze sufiksi *-an* i *-ani*.

309. Razlika između sufiksa *-en* i *-eni* ista je kao između sufiksa *-(a)n* i *-an* s jedne strane i sufiksa *-ni* i *-ani* s druge. Dok je sufiks *-en* kvalitativan, sufiks je *-eni* odnosni sufiks. Najbolje je tu razliku pokazati na nekoliko primjera:

bòrben 'kampflustig' (RK), bòrbeni 'Gefechts-' (RK), tj. 'koji se odnosi na borbu', npr. borbeni dnevnik (Vjesnikova redovita rubrika, npr. 13. 1. 59. 2), zelena borbeni uniformi (Vj. 13. 7. 61. 3). Odnosni je pridjev i u vezi = e jedinice (Vj. 1. 2. 60. 7) jer je time učinjena razlika s onim jedinicama koje nemaju neposrednu vezu s borbom (sanitetske, opskrbe, administrativne). Treba samo upozoriti da u istoj vezi može doći i kvalitativan pridjev;

brašnen znači 'od brašna', brašneni (brašneni) odnosni je pridjev, npr. brašnena torba (V), grinja brašnenā (ZT), moljac brašneni (ZT);

britven 'oštar': »... jezik ti je britven« (Ne'spl. 199), britveni 'koji se odnosi na britvu, npr. = e kore (V), = i tok (AR);

društven 'druževan'; društveni, društveni 'koji se odnosi na društvo', primjeri za kvalitativno značenje: B'o je to čovek četrdesetih godina... društven i srdačan (MH) – A za vas sam... veli, čuo, da ste šaldžija, jedan veseljak i jedan dobar i društven čovek (MH), za odnosno: = i položaj (Kurl. 8), = i dinar (Vj. 15. 5. 61. 2), = i investicioni fondovi (B. 21. 6. 61. 1), = a kontrola (B. 11. 6. 61. 3);

glazben 'muzikalan', glazbeni 'muzički', npr. glazben dječak: glazbeni zavod;

marven se danas vjerojatno više ne upotrebljava, ali je u V i RK jasna razlika s marveni; prvi znači 'bogat marvom', a drugi 'koji se odnosi na marvu, marvinski, stočni', npr. marveni trg (RK), = i ljekar (B s. v. ljekar);

pakleni je odnosni pridjev od pakao, a paklen kao kvalitativan pridjev dolazi samo u prenesenu značenju 'ljut, nemio, strašan, zao, opak, griješan, bezbožan' kako je i naznačeno u AR, premda razlika nije svjesno učinjena;

pismen, 1. 'koji zna pisati' 2. 'koji zna dobro pisati', pismeni 'koji se odnosi na pismo', npr. pismeni znak, zadatak, = a izjava, preporuka; pismeni zadatak može biti vrlo nepismen;

pòslen 'radljiv, marljiv', pòsleni 'koji se odnosi na posao'; V ima samo drugi s primjerom dan, doba i prijevodom Arbeits-, Werk-; primjeri za kvalitativno značenje: ... biraj čedno zdravo i poslenu čeljade (MH), počtena je, pobožna, poslenu žena (MH);

služben 'suh, formalan, nategnut, ukočen', službeni 'koji se odnosi na službu', npr. = a dužnost, = o putovanje;

vatren 'žestok', npr. konj, čovjek, oči (V) = i pristalica (T), vatreni 'koji se odnosi na vatru', npr. = o oružje, = i položaj (vojn.);

voden V ima s primjerima kruška, jabuka, vino i prijevodom wässrig, aquosus, a posebno vodeni s primjerima sud, tikva i prijevodom Wasser-, aquaticus; razlika je još jasnija kad znademo da Vuk s. v. tikva kaže da vodena tikva služi za nošenje vode; posebno ima vodeni bik, kos, cvijet; tako i = i stanovnici (Vj. 1. 10. 61. 5) nisu vodeni, nego su stanovnici vode.

Veći broj pridjeva navedenih u prethodnom paragrafu nema usporednih pridjeva sa sufiksom -en i prema tome nemaju neodređenih oblika, premda su u rječnicima i raznim jezičnim priručnicima zabilježeni i u tim oblicima.

310. Za razlikovanje ta dva sufixa i ta dva značenja važna je i akcentna razlika. Njome su se mučili gotovo svi proučavatelji naših pridjeva, ali nitko nije pravo shvatio kakva je funkcija akcenta osim S. Ristića. On u već spominjanom članku kaže: »Pada u oči naglasak u pridevu marvèni. Mišljenja sam da je ovdje naš jezik postupio vrlo tanano da bi naglaskom odvojio odredni pridev marvèni od određenoga vida mārveni. Ustvari, ovaj odredni pridev trebalo bi da glasi mārveni, ali zbog nagomilavanja suglasnika pojavio se nastavak -eni kao u žetveni (mesto žetvni), setveni (mesto setvni). svadbeni (mesto svadbni) itd.«, o. c., str. 83. Svu širinu pojave nije pokazao, a nije ni mogao, jer vjerovatno nije imao dovoljno primjera. Sakupljena građa pokazuje da spori akcent na prvom slogu sufixa, tj. -èni, imaju samo odnosni pridjevi. Evo potvrda: bačvèni (RSA), baščèni (V i dr.), blitvèni (V i dr.), bradvèni (V), britvèni (V), crkvèni (V i dr.), iglèni (V i dr.), jaspreni (V), kavèni (V s primjerima koji jasno pokazuju da je pridjev odnosni: z. B. Löffel, Schalle), ladèni (V), marvèni (V), maslèni (V n. p. lonac), odrèni (V), rotkvèni (V n. p. list), tikvèni (V), vazmèni (V). Nigdje nije zabilježeno da bi u književnom jeziku izraziti kvalitativni pridjevi imali u određenom obliku -èni. Što se u pojedinim rječnicima i priručnicima nalazi brašnen, odr. brašneni i brašnèni, dīven, odr. dīveni i drvèni, gvōzden, odr. gvōzdeni i gvōzdèni, vōden, odr. vōdeni i vodèni, to je došlo odatle što se jedne strane nije bilo spoznaje da je razlika u akcentu između kvalitativnih i odnosnih pridjeva (ta razlika nije bila dovoljno jasna kad su bile posrijedi i druge pojave), a s druge strane što se ti pridjevi navode bez primjera.⁶⁰ U V nema ni jedan kvalitativan pridev u određenom obliku -èni, jedino pridjev zobèni, koji V ima tako s primjerom kruh, ali on nije čist tip, to više što dolazi u vezama u kojima je nesumnjivo odnosni pridev zobèni usjevi (D), = e pahuljice (Vj. 3. 10. 61. 10). Zabunu je s druge strane povećalo i to što ima izrazitih odnosnih pridjeva koji nemaju -èni, nego im je akcent na osnovnim slogovima. Tako u V nalazimo samo: bēdreni, klētveni, svādbeni, žēnidbeni, žēveni, a u drugim rječnicima: bōrbeni, glāzbeni, gīleni, hīpteni, izlozbeni, kičmeni, kičmenī (pouzdamo znam da se govori i kičmèni), kōrizmeni, krīzmeni, kvātreni, redārstveni, sūdbeni, tākseni, tūzbeni. To je zbog toga

⁶⁰ Posebno to vrijedi za dijalektološke radove. Tako npr. J. Vuković u studiji »Akcentat govora Pive i Drobnjaka«, Srp. dij. zbornik, X, kaže da je akcent u određenom vidu brašneni (ali i brašnèni), žetveni, stākleni (ali i staklèni), paklèni (ali i paklèni), iglèni »nema, čini mi se, Iglèni« (str. 286), željani i zeljani, vōdeni, bākreni i baktreni, marvèni (samo tako), dīveni i drvèni, gvōzdeni i gvōzdèni, kāmèni, i kamèni, sūnčani i sunčani, rāžani i ražani, lēdeni i ledèni, samo kavèni, crkvèni, iglèni (str. 289). On ne spominje razliku u značenju, a kako ne navodi ni minimalan kontekst, ne možemo ga kontrolirati niti utvrditi, postoji li razlika kao u Vuka ili je u tim govorima slobodna raspodjela tih akcentata. Ipak, navedeni primjeri daju naslutiti da nije.

što je pojava da se akcentom razlikuju odnosni pridjevi od kvalitativnih bila samo jezična težnja, koja se nije u potpunosti ostvarila. A nije se vjerojatno baš zato što velik broj odnosnih pridjeva nema usporedne kvalitativne pridjeve sa -en pa akcenatska razlika nije ni potrebna. Kad je kod velikoga broja nema, nije onda čudo što se u novije vrijeme nameću akcenti osnove i tamo gdje je već bila ostvarena, to lakše što spoznaja o pravoj prirodi te razlike nije nikada u potpunosti bila jasna. Kakve se razlikovne mogućnosti književni jezik time lišava, nije potrebno posebno isticati.

311. Sufikse -nī, -anī, -enī povezuje dakle i akcenat, tj. pojava sporga akcenta na pretposljednem slogu s težnjom da bude znak za razlikovanje odnosnih pridjeva od određenih oblika pridjeva od iste osnove sa sufiksom -(a)n, -an, -en. Težnja se ni u jednom sufiksu nije u potpunosti ostvarila gotovo zbog istih razloga.

-ljiv, -iv, -jiv

312. Pridjeva s tim sufiksom ima izvedenih od glagola i imenica, a nekoliko pojedinačnih i od drugih osnova. Sufiksi su živi i vrlo produktivni.

TVORBA OD GLAGOLA⁶¹

Način tvorbe i raspodjela sufiksa

313. Sufiksima -iv, -jiv i -ljiv tvore se pridjevi od svršenih i nesvršenih glagola svih glagolskih vrsta.

Od glagola I vrste (33): bodljiv, dovrtljiv, iscrpljiv, kradljiv, podatljiv, potrešljiv, propadljiv, proždrljiv, raspadljiv, savitljiv, spašljiv, susretljiv, zagrižljiv, zajedljiv . . . iscrpiv, izvediv, jestiv, provediv . . .

⁶¹ U proučavanju pridjeva s ovim sufiksima ima više teškoća. Katkada je teško odrediti od kojega je glagola pridjev izveden jer se odbacivanjem glagolskih završetaka može dobiti ista osnova, premda je od različitih glagola, uglavnom s razlikom svršeni-nesvršeni. Pojedini glagoli mogu ići u dvije glagolske vrste, a katkada se čak i kolebamo da li je pridjev izveden od glagola ili imenice (što Bajec kaže i za slovenske, str. 20). U takvim pridjevima obično ne pomaže ni značenje, jer se ono uvijek ne podudara sa značenjem osnove.

No te su teškoće manje od činjenice što unatoč velikom broju pridjeva (1 121) nema dovoljno suvremenih primjera. Većina ih je u građi iz rječnika, a to nije dovoljno za proučavanje ovih sufiksa jer je cijela kategorija u previranju. Teškoća je u sakupljanju tih pridjeva zapravo u tome što u pretežnoj većini dolaze s prefiksom *ne*, a oni ne ulaze u ovaj rad.

Teškoća je i u tome što o tim sufiksima nema pojedinačnih rasprava i članaka, osim rada A. Šojata, »Pridjevski nastavci -iv i -ljiv«, *Filologija*, 2, Zagreb, 1959, str. 93-110. Raden je na temelju velikoga broja primjera, koji su u većini i navedeni te omogućavaju i dalja proučavanja, premda je sam autor dao više dobrih zaključaka. Posebno valja istaći da je način tvorbe gotovo u potpunosti prikazan, pogotovu raspodjela sufiksa s obzirom na glasove osnove. Zato u tom dijelu mogu samo neka pitanja potpunije i sustavnije prikazati. Kako sam taj dio radio nezavisno od Šojatova rada, od većega su značenja podudarni zaključci. Ipak će o nekim pitanjima biti potrebna i dalja istraživanja.

Glagoli II vrste (25) obično odbacuju -nuti: dodirljiv, istegljiv, otegljiv, proteljiv, rastegljiv . . . , ali ne svi: čeznutljiv, ganutljiv, prionljiv, rasprsnjiv.

Od glagola III vrste (22): gorljiv, predvidljiv, razumljiv, sagorljiv, smrdljiv, strpljiv, svidljiv, štedljiv, šutljiv, vidljiv . . . , goriv, predvidiv . . . i odoljiv: odoljeti.

Najviše ih je od glagola IV vrste, gotovo dvije trećine svih pridjeva sufiksalne tvorbe (436 od 648): dosjetljiv, gadljiv, govornjiv, hlapljiv, ishlapljiv, isparljiv, istrebljiv, izgovornjiv, izvodljiv, lomljiv, ljepljiv, ostvarljiv, osvetljiv, plašljiv, podnošljiv, pokvarljiv, pomirljiv, popravljiv, prihvatljiv, prilagodljiv . . . ; dopustiv, isključiv, isplativ, nadmašiv, nadoknadiv, obradiv, oprostiv, premostiv . . . ; djeljiv, hranjiv, iscjeljiv, kažnjiv, raspaljiv, razjašnjiv, sablažnjiv, umoljiv, zamljenjiv, zapaaljiv . . .

Od glagola V vrste (101): čitljiv, dirljiv, dremljiv, hriputljiv, izbirljiv, izdržljiv, kolebljiv, nametljiv, nasrtljiv, otopljiv, pokretljiv, prevrtljiv, raskidljiv, razmetljiv, uračunljiv, uspavljiv, zanimljiv . . .

Od glagola VI vrste svega desetak: eskontljiv (RK, T): eskontovati, namigljiv (D): namigivati, osmješljiv, (AR, RK, T): osmjehivati se, podmigljiv (V i dr.): podmigivati, podrugljiv (V i dr.): podrugivati se, podsmješljiv (AR, T): podsmjehivati se, podrugljiv (AR, RK, D, T): podrugivati se, sazivljiv (RK): sazivati (zusammenberufbar), snebivljiv (AR, RK, D, T): snebivati. Pridjevi popuzljiv (V i dr.) i popuziv (AR) mogu biti i prema popuzivati i popuznuti.

314. Raspodjela sufiksa nije uvjetovana glagolskim vrstama, osim što pridjeva sa sufiksom -iv od glagola V vrste ima malo (13 od 101), a obično su vrlo rijetki po upotrebi: bljuviv (Kurl. 149), dokaziv (D), igriv (Letopis MS, 1961, 1, 38), izberiv (AR, B, D, Js), kolebiv (B), laživ (AR, B, D), maziv (publ.), savladiv (D), sumnjiv (AR, D, B, T), škakljiv (V i dr.),⁶² utjeriv (B, D), zabavljiv (B), zgrušiv (D).

315. Isto tako na raspodjelu ovih sufiksa ne utječe aspekt glagola, tj. svršenost ili nesvršenost, premda se zapaža da su pridjevi od svršениh glagola mnogo običniji.

Na raspodjelu utječu samo glasovni razlozi, a i oni djelomično.

316. Tako sufiks -jiv dolazi na osnove koje završavaju na *l* i *n*: branjiv, djeljiv, hranjiv, iscjedljiv, ispunjiv, izračunjiv, kažnjiv, objašnjiv, opredjeljiv, otklonjiv, procjenjiv, promjenjiv, ranjiv, raspaljiv, razjašnjiv, sablažnjiv, sažaljiv, šaljiv, umoljiv, upaljiv . . . Ali na osnove sa *n* dolazi i -ljiv, a katkada i -iv.

Sufiksi -iv i -ljiv imaju slobodnu raspodjelu uz neka glasovna ograničenja. Pri tome treba imati na umu da je sufiks -ljiv čestotniji (450 : 150 u sufiksnoj tvorbi, sa svima ostalima 693 : 323).

⁶² Pridjevi sumnjiv i škakljiv i ne mogu imati -ljiv i -jiv.

317. Prema glasovima osnove raspodjela je ovakva:

- a) *osnove na jedan suglasnik*
- b – -ljiv: grabljiv, istrebljiv, izgrabljiv, sagibljiv, skrbljiv, upotrebljiv, zaljubljiv... (24),
-iv samo pet: drobitiv, kolebitiv, prisposodbitiv, uporabiv, upotrebiv, i svi imaju usporedne likove sa -ljiv u većini čestotnije;
- c – baciv samo u AR bez novijih potvrda, goličljiv RK, T upućuju na = cav, proničljiv RK, T, na = cav ga upućuju B, D, vrljiv (Neispl. 17);
- č – slobodna raspodjela (-ljiv 18, -iv 12) osim općega ograničenja za sve osnove s palatalom (v. § 318);
- ć – bez primjera;
- d – pretežno -ljiv (73), a manje -iv (20) od kojih većina (15) ima usporedne likove sa -ljiv, a možda i ostali samo nema primjera;
- dž – bez primjera;
- d – otudljiv RK, T, otudiv D;
- j – bez primjera;
- g – istegljiv, namigljiv, odvugljiv, otegljiv, pobjegljiv, podmigljiv, po(d)-rugljiv, prenebregljiv, protegljiv, rastegljiv, stegljiv, tegljiv, vugljiv, s promjenom g/ž samo dostižljiv, postižljiv; sa -iv ni jedan;
- h – osmješljiv, podsmješljiv, tuhljiv samo B (možda prov.);
- j – brojljiv, odvojljiv, osvojljiv, zdvojljiv, spojljiv, usvojljiv imaju samo RK, T osim što D uz razdvojljiv ima i = jljiv; brojiv AR (u Bel. i Stul.), izbrojiv AR, D, odvojojiv D, a T uz = jljiv, osvojojiv, D, razdvojojiv AR, D, spojiv AR, D, ubrojiv D, usvojojiv D;
- k – dočekljiv, hrakljiv; pronikljiv, B i upućuje na pronicav; sa zamjenom k/č u plačljiv, ali može biti od plač; sa -iv ni jedan primjer;
- l – samo -jiv;
- lj – samo -iv, što je i razumljivo: kičeljav, m'goljav, odoljav, produljav, udaljav;
- m – -ljiv većina (18), a -iv samo lomiv (D koji ga upućuje na lomljiv) i razumiv (AR bez novijih potvrda);
- n – uz spomenute sa -jiv, sufiks -ljiv imaju hranljiv, ispunljiv, izmjenljiv, izvinjav, krunljiv, ocenljiv, otklonjav, primjenljiv, prionljiv, procjenljiv, promjenljiv, proračunljiv, ranljiv, razmjenljiv, smanljiv, (RK, T: smanjiti), uklonljiv, uračunljiv, utamanljiv, zbušnjiv, ali su oblici na -ljiv gotovo svi u RK, T, a na -njiv gotovo svi u D, što navodi na zaključak da su prvi običniji u Srbiji, a drugi u Hrvatskoj, ali su za pouzdan sud potrebna opširnija istraživanja; sufiks -iv samo hraniv, B i AR (bez novijih potvrda), promjeniv, B, skloniv, AR (bez novijih potvrda);
- nj – samo -iv u pridjevu sumnjiv;
- p – ljepljav, okrepljav, opipljav, otkupljiv, potkupljiv, strpljav... (29), a -iv samo hlapiv, iscrpiv, ljeziv, rascjepiv, rasklopiv, rastopiv, sklopiv, topiv, i svi imaju usporedne likove sa -ljiv koji su ujedno običniji;
- r – velika većina -ljiv: dirljiv, govornjav, izbirljav, povjerenjav... (51), a -iv samo nekoliko (15) i gotovo svi imaju usporedne likove sa -ljiv;

- s – u pretežnoj većini -ljiv i pri tome se s mijenja sa š (nema ni jednoga primjera bez te promjene): izmišljiv, nošljiv, podnošljiv, potrešljiv, prenošljiv, prkošljiv, snošljiv . . . (14), a -iv samo nosiv, podnosiv, prenosiv, ugasiv i svi imaju uporedne likove sa -ljiv;
- š – pretežno -ljiv (28), a nekoliko i -iv (11), i svi s usporednim likovima sa -ljiv;
- t – u pretežnoj većini -ljiv (50), a -iv samo isplativ, naplativ, otplativ, plativ, povrativ, skrativ i uplativ i gotovo svi imaju usporedne likove sa -ljiv;
- v – gotovo svi -ljiv (25), a -iv samo bljuviv (Kurl. 149) i okriviv (AR iz Stul.), a oba imaju i -ljiv;
- z – pretežno -ljiv u velikoj većini s promjenom z/ž: dokazljiv, grožljiv, iskažljiv, izražljiv, opažljiv, oporežljiv, pažljiv, prevožljiv, prikazljiv, pronalazljiv, razmazljiv, snalazljiv, uvožljiv, zagrižljiv, zaražljiv; zatežljiv; bez promjene otezljiv i (otegijiv), popuzljiv, sustežljiv; stezljiv i rastezljiv imaju likove i sa ž i sa g; sa -iv samo dokaziv, maziv, oporeziv, popuziv i prikaziv. Od njih samo drugi nema usporedni pridjev sa -ljiv;
- ž – slobodna raspodjela (-ljiv 21, -iv 12).

318. A. Šojat je upozorio (rad je naveden u bilj. 61) da je važan problem i disimilacija (str. 101). Ako osnova završava na palatal, osim razumljivoga ograničenja za *lj*, *nj*, jedino je još težnja da iza *j* dolazi -iv, a ne -ljiv, ali, kako građa pokazuje, samo u Hrvatskoj.

Ako osnova završava na palatal, a i ispred njega se nalazi palatal samo rastavljen samoglasnikom, tada u većini dolazi -iv, npr. isključiv, izbježiv, D razrješljiv upućuje na razrješiv (RK, T razrešljiv), izlečljiv RK, T (RK izlečiv upućuje na -ljiv), izlječiv AR, D, Vj. 25. 10. 59. 8, lječiv AR, B. Odstupanja su neznatna: odrješljiv AR (iz Bel.), odrješiv (iz Stul.), D rješljiv, rješiv, a uz utješiv upotrebljava se i utješljiv.

b) osnove sa dvosuglasničkom skupinom

- gr- samo u igriv;
- jm- unajmljiv, pojmljiv, pozajmljiv;
- klj- škakljiv;
- mnj- u sumnjiv;
- mt- u pamtljiv;
- mz- u gramziv (B, D, T), gramzljiv (AR, RK; na = ziv upućuju B, D), gramžljiv (RK, na = ziv upućuju D, T);
- nt- u eskontljiv: eskontovati (RK, T);
- st- samo -iv imaju jestiv i premjestiv, usporedne dopustiv-dopustljiv, oprostiv-oprosljiv, premostiv-premostljiv, a iskoristiv (publ., 2 p.) RK i T imaju iskorišljiv; u NJ, 8, 277 zabilježen je porašljiv (za travu koja dobro raste); samo -stlj- imaju nadomjestljiv, popustljiv, uprosljiv; vjerojatno imaju i -iv, ali nemam potvrda;
- št- poništiv, zablještiv, uništljiv;

- tr- snativ;
- vč- unovčiv;
- vlj- zabavljiv;
- zg- zvizgljiv;
- zr- obazriv, prezriv.

S osnovama su na tri suglasnika samo saopštljiv i uopštljiv, oba RK, T. Od glagola saopćiti, priopćiti zabilježeni su pridjevi priopćiv i saopćiv, a prema uopćiti bilo bi uopćiv.

Značenje

319. Između sufiksa -iv, -jiv, i -ljiv nema nikakve razlike u značenju niti se zapaža ikakva tendencija da značenja utječu na raspodjelu sufiksa.

A. Šojat tvrdi suprotno. Iako kaže da nemamo uvijek jasnu i sigurnu podjelu po značenju jer osim semantičkih uzroka djeluju i drugi, naročito fonetski, ipak kaže da je tendencija razvitka da pridjevi sa sufiksom -ljiv imaju aktivno značenje, a pridjevi na -iv pasivno. Tu svoju tvrdnju potkrepljuje s petnaestak opozicijskih parova, str. 102, ali ti parovi nisu nikakav dokaz jer nisu pravi opozicijski parovi. Da i ne ispitujemo, jesu li svi jednako suvremeni, dovoljno je reći da parovi u većini ili nisu od istoga glagola ili nisu od iste osnove. Čak je pomiješana i prefiksna tvorba s prefiksom ne-. Doduše, on je prije rekao da nije mogao opaziti da se uz pridjeve pozitivnoga vida veže jedan sufiks, a uz zaničkanе drugi (str. 95), ali ta tvrdnja nije dokazana.⁶³ Ni pozitivni pridjevi nisu dovoljno uvjerljivi, to više što ne daje značenja niti ih potvrđuje. Tako je npr. kao par naveden radljiv : obradljiv, prvi od nesvršenoga glagola, a drugi od prefigiranoga vida veže jedan sufiks, a prava opozicija obradiv : obradljiv ne pokazuje tu razliku. D i T imaju oba pridjeva na istom mjestu s jednim prijevodom. U paru podnošljiv : podnosiv rječnici ne pokazuju razlike; podnosiv ima AR u oba značenja, B ga upućuje na podnošljiv, ostali rječnici imaju samo podnošljiv pretežno s pasivnim značenjem. Jedino primjer gorljiv čovjek : gorivo drvo potvrđuje njegovu tvrdnju, ali smatram da je to slučajno razjednačivanje sinonimnih oblika. Pedesetak ostalih pridjeva sufiksalne tvorbe koji imaju usporedne likove sa -ljiv i -iv ne pokazuju nikakve razlike u značenju.

Sufiksima -ljiv, -jiv, -iv izvode se pridjevi koji označavaju da se može (iz)vršiti ono što znače osnovni glagoli. Najčešći su pridjevi u pasivnom značenju, tj. takvi koji kazuju da se što može učiniti (320). Među njima su u velikoj većini pridjevi izvedeni od svršenih prelaznih glagola: dohavljiv, dodirljiv, dokazljiv, dostavljiv, ispunljiv, izgovorljiv, izmjerljiv, izvodljiv, obnovljiv, opipljiv, ostvarljiv, podmitljiv, ponovljiv, popravljiv, predvidljiv, prevodljiv, prihvatljiv, probavljiv . . . , dopustiv, izbro-

⁶³ Da posumnjam, navodi me odnos pridjeva u gradi. U sufiksnoj je tvorbi odnos: 3:1 (-ljiv 449, -iv 150), a u prefiksnoj 3:2 (-ljiv 174, -iv 116), što doduše ne uzimam kao dokaz, jer prefiksnu tvorbu ne proučavam. Karakteristično je da u njegovu stupcu ima sa -ljiv 6 negiranih primjera, a sa -iv 11.

jiv, izlječiv, izvodiv, nadoknadiv, odgodiv, odloživ, odvojev, otudiv, premjestiv, razdvojev, razoriv, rješiv, spojiv, unovčiv, usvojev, utjeriv . . . , objašnjiv, primjenjiv, ranjiv, razjašnjiv, upaljiv, zamjenjiv, zapaljiv . . .

Znatno su rjeđi s tim značenjem od nesvršenih glagola: cjepiv, čitljiv, drobljiv, mjerljiv, brodiv, brojiv, drobitiv, jestiv, lječiv, mjeriv, nosiv, branjiv, djeljiv.

U aktivnom značenju obično znače da tko lako, rado ili često čini ono što znači glagol u pridjevskoj osnovi. Takvi su pridjevi najčešće izvedeni od nesvršenih glagola, rjeđe od svršenih i tada obično od povratnih: bestidljiv, bodljiv, čutljiv, dočekljiv, govorljiv, kidljiv, pamtljiv, plačljiv, razgovorljiv, snalažljiv, dosjetljiv, nadražljiv, odlučljiv, osvetljiv, pomirljiv, povjerljiv, povodljiv, razdražljiv.

320. Pridjevi izvedeni tim sufiksima znače često da tko čini ono što znači osnovni glagol ili da je takav. I ti su pridjevi u velikoj većini izvedeni od nesvršenih glagola, a znatno rjeđe od svršenih: grabljiv, gramžljiv, izbirljiv, kolebljiv, lažljiv, nametljiv, nasrtljiv, pažljiv, plašljiv, popustljiv, prevrtljiv, privlačljiv, probirljiv, radljiv, razmetljiv, smrdljiv, stidljiv, strašljiv, strpljiv, svrbljiv, škodljiv, štedljiv, šutljiv, zaboravljiv . . . , promjenljiv, proždrljiv.

321. Katkada je aktivno značenje vrlo blisko pasivnom: pridjevima se s tim sufiksima kazuje da tko ili što može učiniti ono što znači osnovni glagol. Obično takvi pridjevi imaju oba značenja aktivno i pasivno.⁶⁴

-izdržljiv, aktivno: izdržljivi vojnici (MH), = i nervi (MH).

-izmišljiv, AR: a) 'koji se može izmisliti', b) 'koji lako ili često izmisli', -obmanljiva neusiljenost, Pol. 10. 9. 61. 17,

-osljepljiv bljesak, Ne tuguj, 152,

-pronalažljiv, T: legko otyskivajemyj, nahodimyj bez truda; 2) izobretatel'nyj,

-sablaznjiv, D: 'koji sablažnjava' i 'koji se može sablazniti',

-shvatljiv, RK: 1. 'koji može biti (lako) shvaćen', 2. 'koji (lako) shvaća',

-smutljiv, AR: a) 'koji smućuje, čini smutnju', b) 'koji se može smutiti',

-ubedljiv, RK: 1. 'koji ubeđuje', 2. 'koji ume da ubedi', 3. 'koji se može (lako) ubediti',

-uvjeljiv, T: ubeditel'nyj; 2. legko poddajuščijsja ubeždeniju.

322. Oba značenja označuju svojstvo, a što jedni imaju aktivno i pasivno, to značenje nije u sufiksima nego u glagolskoj osnovi. Koje će se ostvariti, zavisi od govorne situacije. Ipak očita prevlast pasivnih značenja pokazuje težnju da ono jedino postane produktivno, ali to pripada jezičnoj budućnosti.

Neki pridjevi izvedeni sufiksima -ljiv, -iv, -jiv od glagolskih osnova imaju i pojedinačna značenja.

Pridjevi s tim sufiksima vrlo često dolaze prefiksom *ne* i znače da se što ne može učiniti, ali proučavanje te pojave prelazi okvire ove radnje.

⁶⁴ Za svako značenje nema dovoljno dobrih potvrda, ali je od većine pridjeva i drugo vrlo vjerojatno.

Tvorba od imenica

323. Sedamdesetak pridjeva sa sufiksima -ljiv, -iv, -jiv izvedeno je od imenica. Primjeri pokazuju da je raspodjela jasna. Na osnovu s jednim suglasnikom dolazi sufiks -ljiv, a na osnovu s dvosuglasničkim skupinama sufiks -iv. Izuzeci su od toga vrlo rijetki i većinom u pridjevu koji nisu obični kao svojtljiv i vrancljiv (oba V), a u bolešljiv ispalo je *t*; od bušiv (AR) i ušiv (D) običnije je bušljiv, buvljiv, ušljiv. Zbog glasovnih je razloga -iv u jeziv 'jezovit' (zbog ježljiv?), krmeljiv (zbog *lj*) i lišajiv (zbog *j*).

324. Pridjevi tako izvedeni najčešće znače da tko ima ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi: bušljiv, buvljiv, crvljiv, dračljiv, dimljiv (značenje 'koji se dimi' od osnove je glagola dimiti se), mravljiv, paučljiv (od paučina), smetljiv, sujetljiv, škrapljiv, ušljiv, žizljiv, krmeljiv, lišajiv, pljesniv. Pri tome se može misliti da u pojedinim primjerima znači da ima u velikoj mjeri, a ako je riječ o kojoj bolesti, da je bolestan kao što je bolešljiv, sipljiv (od sipnja), svrabljiv, kašljiv.

S posebnim su značenjem ćudljiv, urokljiv, zimljiv, milostiv, a žučljiv se upotrebljava u prenesenu značenju.

Primjeri pokazuju da ova kategorija prestaje biti produktivna.

Od ostalih su osnova ljeniv. (V, AR, D, T), nazorljiv (V, AR, T), suprotnljiv (T).

-ast

325. Pridjeva sa sufiksom -ast ima izvedenih od imenica, pridjeva i glagola. Sufiks je živ i vrlo produktivan.

TVORBA OD IMENICA

Način tvorbe

326. U tvorbi pridjeva tim sufiksom nekoliko imenica odbacuje svoje završetke, ali od običnijih samo tri: brežuljast : brežuljak, patuljast : patuljak, pupoljast : pupoljak. Upotrebljavaju se i pridjevi s punom osnovom, brežuljkast, patuljkast, pupoljkast, i samo je patuljast češće nego patuljkast.

327. Premalen broj primjera ne dopušta da se izvede pouzdan zaključak, ali se ipak može reći da se bez imeničkoga završetka mogu izvesti i novi pridjevi od onih imenica kojima je ostatak glasovnoga kostura izrazito jasan, kao što je brežulj-, patulj-, pupolj-.

Od imenica sr. r. bez nastavka u nom. jd. pridjevi se tvore na dva načina: od imenica sjeme, sljeme, bure, burence, gen. sjemena, sljemena, bureta, burenceta, pridjevi su sjemenast, sljemenast, buretast, burencetast, ali od dugme, vižle, gen. dugmeta, vižleta, – dugmast, vižlast; od imenice jaje, gen. jaja i jajeta, pridjev je samo jajast.

Izuzetak je i pridjev *bakarast*, zabilježen u RK, T, RSA; u sustav ide *bakrast* (RSA 1 p., B i MH imaju *bakrenast*), jer se ostali pridjevi od imenica toga tipa tvore od genitivne osnove: *tigrast*, *ražnjast*, *šljunkast*, *tučkast*, *valjkast*.

328. Sufiksom se *-jast* tvore pridjevi od imenica kojima se osnove završavaju suglasnicima *c, k, g, h, l, n*.

Najbrojnija je skupina sa suglasnikom *c* jer obuhvaća velik broj pridjeva izvedenih od imenica sa deminutivnim sufiksom *-ica*: *bobičast*, *bradavičast*, *glavičast*, *igličast*, *jagodičast*, *kesičast*, *ljubičast*, *mišičast* (*mišičast*: *mišić!*), *ružičast*, *streličast*, *trubičast*...; s ostalim završecima: *jazavčast*, *klinčast*, *končast*, *lančast*, *zupčast*, *žičast*, *žličast*, *mješestast*, *zvončast*, *vrpčast*. *Srčast* ima u AR više potvrda nego *srčast*, ali je danas običan samo drugi oblik, očito iz težnje da se osnova sačuva nepromijenjenom. *Špicast* je provincijalizam, zabilježen u B, D, RSR (D ga upućuje na *šiljast*), ali se govori i *špičast*, jedini primjer MH (iz *Varoša*) u tom je liku, za *špicast* nema ni jednoga;⁶⁵ *macast* dolazi samo sa *-ast*, da se ne izgubi hipokoristično *c*, ali i nema druge glasovne mogućnosti, jer *mačast* znači drugo.

Uz osnove na gutural *k* u velikoj većini dolazi *-ast*: *četkast*, *čipkast*, *klekast*, *lutkast*... (46), a samo nekoliko sa *-jast*: *dušičast*: *dušik* (= a *kisclina*), *jabučast*, *jastučast*, *jezičast*, *klupčast*, *kučast* (danas običnije *kukast*), *mlječast* (možda i : *mliječ*), *pamučast*...

Uz osnove na *g* češće dolazi *-ast*: *kacigast*, *kvrgast*, *sigast*, *pjegast*, *prugast* (i u pokr. *firgast*, *murgast*, *spugast*, *pirgast*), a rjede *-jast*: *hubrežast*, *kvržast*, *rožast*.

Uz osnove na *h* dolazi samo *-jast*: *trbušast*, *jušast*, *grašast*, *orašast*, *pastušast*. AR ima *juhast*, ali samo iz *Stul*. sa značenjem izvan sustava, a *vrhast* je zabilježen samo u T.

Uz osnove na *l* dolazi u velikoj većini *-ast*: *budalast*, *đavolast*, *iglast*, *kuglast*, *maglast*, *metlast*... (32), a sa *-jast* samo *pepeljast* i *vižljast*, ali drugi i *vižlast*.

Uz osnove na *n* dolazi *-ast*: *benast*, *čapkunast*, *gavranast*, *hladetinast*, *maslinast*, *prstenast*... (72), a *-jast* samo u *brašnjast*, *četinjast*, *grumenjast*, *kestenjast*, ali svi imaju i likove sa *-ast* koji su ujedno i običniji, osim *kestenast*, *kestenjast* koji se upotrebljavaju podjednako.

U značenju između *-ast* i *-jast* nema nikakve razlike.

Značenje

329. Osnovno je značenje pridjeva sa sufiksom *-ast* (*-jast*) sličnost s kojim svojstvom imenice u pridjevskoj osnovi: *bademast miris*, = e oči, *baršunasta koža*, = a latica, *čorbast pasulj*, *kožast list*, *lješinast zadah*, *mahovinasta brada*, = a ruža, *paperjast snijeg*, *paucinast*, *sjenast oblak* *svilasta paučina*, *vunasta kosa*, *želatinasta masa*.

⁶⁵ I u poljskom je č: *spiczasty*.

Najčešća je sličnost po obliku: deltasto ušće, iglast zub, = o čeljade, jajast list, jeguljast struk, koritasta leđa, kukast nos, lepezast rep, potkovast hodnik, prstenasta pomrčina sunca, sabljast kljun, rep, sedlast krov, konj, slonasta kornjača, vrečasta haljina, zmijast put, zvonast vjenčić, bubrežast list, igličaste kosti, lubeničasta glava, potkovičast magnet . . .

Vrlo je česta sličnost po boji: kestenasta kosa, maslinasta, narančasta boja, platinasta kosa ('vlasi'), zekast vol. = o svinjče, zlatasta osica, ljubičast, ružičast . . .

Obična je i sličnost po vladanju: budalast, đavolast čovjek, muško-banjska udovica, srnasto dijete, vižlasta djevojka, zvrkast momak.

340. Pridjevi sa sufiksom -ast znače katkada 'kao da imenica ima ono što znači riječ u pridjevskoj osnovi'. Dakle opet neka sličnost. Najčešće je to za kakav znak u životinje: cvjetast (vol, krava s bijelom mrljom na čelu), čarapast (konj u kojega je noga odozdo bijela kao da je obuo bijelu čarapu), gačast (o pijetlu, kokoši, golubu u kojih je perje na nogama kao gaće). tako i brnjast, grivast, grošast, krilast, krunast, pasast, pojasast, prutast, zvjezdast . . . Vrlo rijetko o čemu drugome: kolasta azdija, = a zavjesa (šarena na kola, krugove), grošast (u AR i za čovjeka).

Pridjeva s tim značenjem ima malo (25 od 720), jedni su od njih arhaizmi (barast, grivast), drugi su provincijalizmi (pikujast, štrafast), treći dolaze u novije vrijeme u osnovnom značenju (to je značenje u novijim rječnicima ili samo ili je na prvom mjestu, npr. cvjetast, krilast, zvjezdast), a jedan se dio rijetko upotrebljava. Koji se upotrebljavaju postaju leksičke riječi (gačast, krunast, točkast). To je značenje na putu da postane neproduktivno. Podržavaju ga još oni noviji primjeri u kojima pridjev nije napravljen prema osnovnom značenju imenice, nego prenesenom, kao što je u primjerima: čekinjasto lice, bradavičasta kora, žiličast granit, končaste mahune. O tim će pridjevima biti govora malo kasnije.

Sufiks -ast ima i druga značenja i često je u značenju izjednačen s pridjevima od iste osnove, ali s drugim sufiksom. Potrebno je takve primjere posebno razmotriti i utvrditi prirodu tih odnosa.

-ast : av

341. U četrdesetak pridjeva sufiks -ast dolazi u značenju da nešto ima ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi, dakle u značenju sufiksa -av. Međutim, većinom u starijim potvrđama. Tako npr. AR ima:

-jagodast, 'koji rađa jagode', s potvrđama Bel. i Stul.,

-lokvast, 'pun lokava', Bel. i Stul.,

-smolast, 'pun smole', Bel., Jamb. i Stul.

Sa istim su značenjem jagodav i lokvav, a takvih usporednih likova AR ima velik broj. Već Budmani, obrađivač prvih dviju riječi, kaže, s. v. jagodast: »ali ja mislim da bi pravo značenje bilo: koji je nalik na jagodu«, s. v. lokvast: »uprav nalik na lokvu«. A u tom su značenju u

novijim rječnicima i novijim potvrdama: D jagodast prevodi sa bacci-forme, T pohózij (po forme) na jagodu zem'aniki, klubniki, smolast Šul. sa harzartig, pecharstig (V nema smolastig, ali ima smolav, pech'ig. s pri-njemom = e ruke, što je u sustavu značenije sufiksa -av).

Stul. ima izjednačene pridjeve:

-gagričast i gagričav – pun gagrica, izgrizen od gagrica,
-gusjeničast i gusjeničav – pun gusjenica,
-stjeničast i stjeničav – pun stjenica, a noviji rječnici, ako imaju te pridjeve, imaju ih u značenju prema sufiksu. Tako V ima samo gagričav, 'n. p. koža wurmstichig, von Würmern zerfressen', gusjeničav, 'n. p. voće, voll Raupen', stjeničast Šul. i RK prevode wanzenartig, stjeničav Šul., RK wanzig, RK još i voller Wanzen, = av kavalet (krevet). Hrv. b. Mars, 327, = i hoteli, Vj. 30. 8. 61. 6.

Najveći broj potvrda za pridjeve sa sufiksom -ast u značenju sufiksa -av potječe upravo iz Stullijeva rječnika. On je gotovo sustavno izjednačivao sve pridjeve sa -ast i -av, ali u značenju sufiksa -av. Osim spomenutih i dolinast i dolinav, hvojest i hvojav, ikrast i ikrav, korast i korav, lojest i lojav, pa čak i takve kao što su lukast i lukav: 1. lukast = lukav 'prepreden, previjan', 2. lukast 'u kojemu ima dosta luka 'pristaništa'. Očito je da je to bio njegov samovoljni sustav, bez veze s jezičnom stvarnošću. Zbog toga obrađivači AR velik dio takvih riječi nisu uopće uzimali u rječnik, ili, ako su ih uzimali, stavljali su napomenu: nepouzđano (npr. Budmani s. v. glistast: »nije sasma pouzđano«, 2. lukast: »nepouzđano«, od novijih rječnika lukast ima samo T, ali on u značenju 1. lukovice-obraznjy; 2. napominajušćij vkus luka) ili su ispravljali značenje (npr. Budmani s. v. lojest). U novijim rječnicima nalazimo više primjera, gdje autori pridjev sa sufiksom -ast, kad on ne znači sličnost, ne tumače, ne prevode, nego ga upućuju na drugi, npr. V pjegast, vide pjegav, AR gubast, vidi gubav, D bodljikast, v. boljikav. V ima samo šupljikast, ali ga RK i D upućuju na šupljikav. Ipak su neki pridjevi sa sufiksom -ast u značenju -av došli preko AR u novije rječnike, D npr. izjednačije korast i korav, lojest i lojav, hvojav nema, a hvojest prevodi sa branchu. Katkad kojega autora prevari i to što razlika nije lako uočljiva. Tako T prevodi jednako dlakast i dlakav, očito prema RK, premda RK oba pridjeva ne prevodi baš potpuno jednako: dlakav -haar'ig, behaart, dlakast -haarig, haarähnlich. Jedan suvremen primjer pokazuje da je razlika jasna: dlakaste izrasline (na voću NJ, 5, 44). Ako sve to ne bismo uzeli u obzir, mogli bismo doći do pogrešnih zaključaka.

342. Razlika se između -ast i -av može jasno pokazati upravo na opozicijskim parovima:

-trp glistasti (B. dakle kao glista): glistav (čovjek, AR 'kojemu su gliste u crijevima, koji boluje od glista'),
-pupoljaste grudi (Iverje 47): pupoljav (AR 'pun pupoljaka, pupova'),
-rdast kaput (Neispl. 115), rdaste i mutne oči (Neispl. 304), savijač graškov rdasti (B), rdaste pegice (pjegice od krvi, Deobe, I, 91), dakle sličnost po boji : rdav mač, čavao, dakle zardao, pun rde,

-bobičast kamen, zrenjem semenke narastu i dobiju bobičast izgled : bobičavo meso (sve NJ, 4, 17).

343. Uzevši u obzir osnovno i preneseno značenje, razliku možemo pronaći i onda kad su značenja -ast i -av naoko jednaka, ili, što je možda preciznije, možemo bar pokazati zbog čega se u nekim primjerima ta dva nastavka miješaju.

Po primjerima:

čekinjava kosa, = a brada, = o lice

čekinjasta kosa, = a brada, = o lice (sve MH, posljednji Gluvi b. 67) možemo zaključiti da su pridjevi -ast i -av istoznačni. Međutim, treba odmah reći da odnos čekinjava, čekinjasta kosa nije jednak kao odnos čekinjavo, čekinjasto lice. Riječ je brada dvoznačna pa za nju vrijedi u jednom značenju što se kaže za riječ kosa, a u drugom za lice. Čekinjasta kosa znači 'kosa kao čekinje', kao što to čekinjast znači u primjerima = o perje (ZT), = i brkovi (MH); čekinjav u skladu sa značenjem sufiksa -av znači 's čekinjama, pokriven čekinjama', ali je očito da to ne znači u vezi čekinjava kosa, nego znači 'kosa kao čekinje'. Prema tome tu je sufiks -ast u osnovnom značenju, a iz kruga je svoga značenja izašao sufiks -av. U primjeru čekinjavo lice pridjev je u skladu sa značenjem sufiksa, a čekinjast uz lice znači 'kao da ima čekinje' ili 'koji ima čekinje'. To prema tome kako shvatimo riječ čekinja: 'debela i čvrsta svinjska dlaka' ili 'debela i čvrsta dlaka uopće'. Iz dosadašnjih se rječnika ne može sa sigurnošću utvrditi koje je osnovno značenje riječi čekinja. Po građi MH izlazi da je osnovno prvo, ali ima nekoliko primjera u kojima nije vidljivo da je značenje preneseno: struga tvrdu čekinju (s lica); - kaplja (suza) kliznu mu niz jagodice... i nestade tu u čekinjama. Značenje je dakle riječi kao brada, čekinja prelazište značenja sufiksa -ast i -av.

344. Mišičast (mišičast) ima prvu potvrdu u AR, mišičast 'u koga su jake mišice' (Jamb.), RK, T samo mišičast sa značenjem muskulös, muskulistyj, D = čast i = čav prevodi na jednom mjestu sa musculoux, musclé. Zaključak je: -ast znači što i -av. Potvrde pokazuju ovo: starije -ast, novije -av: = časti laktovi, Šenoa (MH), = često žensko, Šenoa (MH), = časte ruke (Iverje, 117); mišičav (RSR s. v. muskul), = a ruka, Šovary (MH), = i profil (Draškovi, Neispl. 365), = čav student (Vus, 13. 5. 60. 10), = o tijelo (B. 18. 5. 60, Uzorana ledina, Vus, 28. 6. 61. 13), = i kretan (B. 20. 3. 61. 15), = vrat (Deobe, II, 223). Od imenice mišić (mišića) danas je običnije značenje 'dio tijela', a usporedimo li potvrde s kretanjem značenja od osnovnoga do prenesenoga, zaključak je jasan.

345. Slično je s pridjevima mušičav i mušičast. Maretić u Js s. v. hir piše: »najbolje je izbaciti tu riječ iz književnosti i upotrebljavati: mušica ili mušice, koje ima ARj., a od te se imenice može načiniti adj. mušičav ili mušičast sa značenjem njem. launenhaft (mjesto hirovit)«. I zaista, možemo reći: mušičav čovjek, mušičast čovjek, ali ipak ne možemo tvrditi da je -ast = -av. Oba su značenja prenesena, ali ne na isti način:

mušičav znači 'koji ima mušice (u glavi)' (mušica = hir, kapric), a mušičast 'koji je kao mušica' (sad leti amo sad tamo, sad hoće ovo sad ono). Ali ovdje treba dodati i to, da je mušičav dobro potvrđeno, a mušičast nema druge potvrde osim Maretićeve u Js.

346. Bez takva promatranja danih primjera ne samo što nećemo moći odrediti područje na kojem se sufiksi -ast i -av miješaju ni razloge zbog kojih se miješaju nego nećemo moći dati nikakve zaključke za normativne potrebe. Poučan je u tom pogledu opširan rad M. Pavlovića: »Značenje prideva s nastavkom -ast i njegovim varijantama«, NJ, 4, 9–24, 99–114, 175–195. On o tom sufiksu raspravlja na pedeset strana, a nije došao ni do kakvih čvršćih zaključaka. A nije jer uopće ne govori o odnosu osnovno značenje-preneseno značenje, a često dovoljno ne povezuje značenje pridjeva sa značenjem riječi od koje je izveden. Na primjer, veoma je blizu bio dobrom putu kad piše: »Tako *škrbast* može da ima situaciono sinonimnu vrednost sa *škrbav*, kad se tiče zuba; ali čovek *škrbastih* zuba nije *škrbast* nego *škrbav*« (str. 16), ali ne spominje značenje riječi *škrba* i ne kaže da ona znači dvoje 1. Zahnlücke, 2. Scharte (RK) i da je onaj čovjek koji ima *škrbe* (u bilo kojem značenju ili u oba) – *škrbav*, a zub koji je kao *škrba*, dakle kao *škrba* 2 'krhotina, krnja', da je *škrbast*. Dobro daje značenje pridjeva *bobičav* 'onaj koji sadrži bobice', a *bobičast* 'koji je nalik na bobice', ali za primjer: »U škrljivim stenama nastaje slojevitost, te one postaju kristalaste ili *bobičaste*« kaže da tu pridjev *bobičast* ima značenje pridjeva *bobičav*: »koji ima bobice, koji se sastoji iz bobica« (str. 17), jer i ne pomišlja na značenje riječi *bobica*. Za kukast štap kaže da je štap sa kukom, dok mu je kukast nos nalik na kuku (str. 16). Ne vidim tu razliku tako očito. AR za kukast daje značenje 'nakrivljen kao kuka', a to je Vukovo 'hakenförmig'. Značenje riječi kuka AR određuje ovako: 1. KUKA, f. kao oruđe (najčešće gvozdeno) tako nakrivljeno da se može njim što hvatati i vlačiti, ili da se na ono može što objesiti. Štap baš takvu kuku nema. Zato i kukast križ nije križ sa kukama, nego križ kojemu su krajevi slični kukama, kukasti. A ne bi bilo neobično da kukast dolazi i u čistom značenju 'sa kukama', jer ne može kukav.

347. Ako dakle tako promatramo njegove primjere za bradavičast: – Bujača ima mnogo bolje meso za jelo od duleka . . . , samo joj je tvrda i često bradavičasta kora. – Prsti na nogama kod ptica su dugački i imaju ozgo bradavičaste rape. – U ustima na desnim, jeziku i usnama često se viđaju kod pasa bradavičaste izrasli. – Napadnuta mesta na plodu kajsije orapave i okrastave, tj. prekriju se bradavičastim, malim izraštajima – onda vidimo da je u posljednja tri primjera jasno izrečena sličnost i da u tim vezama nema mjesta sufiksu -av. U prvom je primjeru bradavičast upotrijebljen baš zato što nije riječ o pravim bradavicama, ali ih možemo zvati bradavice, ako baš hoćemo. U AR je osnovno značenje riječi bradavica ono što dolazi na tijelu čovjeka ili životinje i u tom je značenju dobro potvrđena, a za bilje su dvije potvrde novijih botaničara, Pančića i Crnogorca. Ako za primjer bradavičasta kora (u

bundeve) kažemo da bradavičast znači 'onaj koji ima bradavice', onda to ne možemo reći po svom shvaćanju značenja riječi bradavica, nego kako je shvaća pisac koji je napisao bradavičast. Pančić šire shvaća značenje riječi bradavica, ali on piše i bradavičavo stablo (AR s. v. bradavičav).

348. Slično je tako i sa žiličast. Istina je da se za žiličaste šare ne može reći da su žiličave, a može se žiličav ili žiličast granit, kao što kaže Pavlović (str. 18), ali to se može samo onda kad ne pazimo ili ne znamo što znači riječ žilica. Ona znači 'mala žila' (u čovjeka ili u bilja i po svom je sastavu čvrsta, ne kida se lako, a granit nema takvih žilica, njegove se žilice tako zovu samo zbog vizualne sličnosti i zbog toga je granit žiličast. A tko preneseno značenje uzima kao osnovno, taj će i za granit reći da je žiličav. Za to nemam ni jedan primjer, ne daje ih ni Pavlović, ali da je tako vidimo na primjeru vrlo bliskoga pridjeva žičast. RK za žičast ima značenje 'gangartig', a u zagradi ga dovodi u vezu sa žica 5, a to je rudna žica, dakle ono što zapravo nije žica, zato žičast.

349. Pavlović zatim kaže da postoji i usporedna upotreba sufiksa -ast i -av, a među primjerima navodi končast i končav (o mahunama). Vjerojatno je da se govori, ali to je moguće zato što u prenesenom smislu i za mahune kažemo da imaju konce. Po tome ipak ne smijemo zaključiti da končast znači isto što i končav, pogotovu što primjeri jasno pokazuju da končast znači 'kao konac, sličan koncu'. Svi su primjeri MH samo u tom značenju: končast mlaz krvi, = a kosa, = e tvorevine (u jezgri), = e lažne nožice, = e žile, a tako i ostali: = a ticala (AR), = i korijen (BT), = e dlake (ZT).

350. Dakle, sufiks -ast dolazi mjesto sufiksa -av kad je u svijesti jasno da je posrijedi preneseno značenje i da pojam zapravo nema ono što bi mu se pridalo pridjevom sa -av. Međutim, kako je značenje 'kao da ima ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi' netipično, dolazi -av i od prenesena značenja. Tu je područje gdje se sufiksi ukrštavaju. Primjeri pokazuju da je -av običnije nego -ast od onih imenica koje se u prenesenom značenju upotrebljavaju i izvan pridjeva, mišičav, mušičav, končav, a pogotovu tamo gdje bi došlo do neutralizacije, npr. končast korijen imao bi uz značenje 'tanak kao konac' i 'kao da ima konce', zato u drugom značenju dolazi končav: »Suv je koren dosta žilav i končav« (AR), premda je jasno da nije riječ o pravim koncima.

351. Malen je broj pridjeva gdje takve razlike nema, ali i u njima vrlo rijetko -ast dolazi u potpunosti u značenju -av. Za pridjev točkast u primjeru točkasta tkanina još se može smatrati da mu je u osnovi preneseno značenje riječi točka (tačkast RK prevodi 1. punktuell, 2. punktförmig), ali se ne može za prugast u primjerima: prugast vo, = a krava, svinja, grmuša (uz cvjetar crveno-prugavi, tustošija prugava), jer riječ pruga ima vrlo široko značenje. Šupljikast je i rupičast u značenju šupljikav i rupičav moguće zato što prvi u svojoj kategoriji nemaju što da znače (što bi bilo šupljikasto?). Međutim, danas je mnogo obič-

nije šupljikav, rupičav, a svi primjeri za rupičast nisu jednoznačni; nekoliko ih je u značenju rupičav: rupičast kamen, = a zemlja, = a krpa; jedan se može tumačiti u značenju i -ast i -av: rupičaste sjene padale su na stranice knjige, a jedan je, bez sumnje, u skladu s osnovnim značenjem sufiksa -ast: veliki broj rupičastih udubina.

352. Od pridjeva ćubast, huhorast, kopurast, krunast, kukmast samo ćubast ima -ast značenje sufiksa -av (ćubast znači 'koji ima ćubu', ćubav nije nigdje zabilježen). Vrlo je vjerojatno da je taj pridjev došao do nas iz starjega jezičnoga razdoblja. Ostali, premda su na prvi pogled istoga tipa, imaju u osnovi preneseno značenje riječi kukma, kruna, kopurica.

-kukmast je u AR objašnjeno riječima: 'u kojega je kukma na glavi (o ptici)', s. v. kukma: »vidi ćuba, huhor« uz dodatak: »Misli se da je od tur. quqa, kapa s perjanicom«. Ali, što je još zanimljivije i važnije, u građi MH svi primjeri za kukma označuju samo ono što je na čovječjoj glavi: »Kukma je jako velika na formu čuna. Tako je velika, ko da se sva kosa smota i zavoj oko velike kose sveže«, opis kukme iz sela Otoka s još tri primjera iz istoga sela, po jedan od Kosora i Kaleba u istom značenju, a Krleža kukmom zove kape redovnica; u građi su dva primjera za kukmast, oba u skladu s onim što je već rečeno: = kapucin (ptica), = a derišad (Jurković o slovima ć, č, š, ž);

-krunast AR tumači preciznije: 'na kojemu je (ako je životinja, na glavi) nješto kao kruna' s primjerima kokoš (iz V), . . . zmija . . . kratka repa a = c glave - A na jednoj strani (ima Niš) neko = o utvrđenje; MH: = ždral, = a kula, jer pravu krunu ima samo čovjek; u velikom obilju primjera u AR i MH nema ni jedan za ćubu ili kukmu (što je i razumljivo kad se sjetimo etimologije, kruna od lat. coronna 'vijenač'); u jednom novijem primjeru nesumnjivo je značenje sličnosti: Nove boce (s mlijekom) imaju krunasti čep, slično pivskim bocama, B. 29. 7. 61. 4.

-huhorast doduše znači 'koji ima huhor', ali upravo taj pridjev ima i usporedan lik huhorav, ali oba rijetka (huhorast Stul., Slovinac 1880, Fink (MH); uhorast, huhorav Mik. i Bjel.).

353. Pridjev kovrčav dobro je potvrđen i dolazi u značenju 'koji se kovrča (kovrči)', 'koji ima kovrče': = šoferčić, = kao jagnje, = a mahovina, = a dlaka, = a dlačica, metvica = a, = a linija misli, = i kolutovi dima, ali u tom značenju dolazi i kovrčast: = ljubimac puka, = i teoci, = a glava, = a brada, = a kosa, = c vlasi, a rijetko u takvu primjeru za koji bismo mogli reći da znači 'kao kovrča, nalik na kovrču': kovrčast repić. Uzrok je tome što ti pridjevi nisu izvedeni ni od kovrča, ni od kovrčati (kovrčiti), nego od tur. pridjeva kivircik (AR, Škaljić), a mi smo ih tek kasnije povezali sa kovrča, kovrčati. U svih ostalih sinonima prevladava -av: kudrav, kuštrav, kuždrav, kušljav, kokorav, krecav, gugurav, čupav, što je za većinu i razumljivo, i zbog postanka i zbog naknadnog povezivanja.

354. Čipkast D ima samo 'garni de dentelles', ali dolazi i u značenju 'nalik na čipku', što je već rekao M. Pavlović (str. 16). Čipkast u prvom značenju možemo tumačiti i time što je prije bilo obično čipkan : čipkati, pa zbog glagolske blizine nije napravljen čipkav. Sufiks -(a)n ne može zbog *čipčan. *čipčna, i tako čipkast vrši službu i čipkav.

U književnom je jeziku potrebno razgraničiti takve pridjeve, gdje god je to moguće, jer inače mnogi primjeri postaju dvoznačni (primjeri u § 381). To je zaključak i M. Pavlovića: »Ovaj tip ako potiskuje prideve sa -av, - to je znak prividne vitalnosti, a ustvari je znak manje preciznosti« (str. 185).

-ast : -at

355. Česta je i usporednost sufiksa -ast sa sufiksom -at, ali analiza primjera pokazuje da se granica između tih sufiksa može utvrditi. U prvom redu na opozicijskim parovima s jasnom razlikom:

brašnast sok, prah	: brašnata jezgra
= a jabuka, kruška	: brašnata pričuva (u zrna)
jajasta glava	: jajat (mudat) čovjek
kesast organ (u biljke)	: kesat čovjek (bogot)
klipasti telac (za dječaka)	: klipat kukuruz
šakast list	: šakat čovjek
vunast oblak, = a kosa	: vunato stado.

356. U nekoliko pridjeva samo starije potvrde izjednačuju -ast i -at, a novije pokazuju da -ast znači sličnost. AR ima nosat u značenju 'koji je velika nosa' s potvrdama samo iz starijih rječnika: Mik., Bel., Bjel., Jamb., Volt., i Stul.; klasast = klasat s potvrdama Bel. i Volt., a klasast 'koji je kao klas' Šul. i noviji pisci (Pančić i Crnogorac); kostast 'koji je pun kosti, u kojega su velike kosti', Bel., Volt., i Stul., a RK ima već *knöchling*, *knöchuartig*; kljunast ima AR u dva značenja: a) koji ima kljun (može se kod toga isticati i da je velik kljun), s potvrdama Volt., Stul. i M. Pavlinović, b) nalik kljunu, gdje već i sam Pavlinović daje značenje: 'kljunast — reče se porugljivo žensku duga nosa', a to već znači '(ružan) kao kljun', što jasno pokazuje potvrda iz Like: Lijepe cure, po bogu brte, samo da joj nos nije kljunast; juhast 'jure abundans', samo Stul., a Budmani dodaje: »nepouzđano (kad bi doista bilo ove riječi, imala bi drugo značenje: sličan jusi«. (To značenje ima jušast u Šul.).

Takvi primjeri ujedno pokazuju da je jezični razvoj usmjeren potpunom usustavljanju sufiksa -ast. Naime, sufiks je -ast novijega postanja⁶⁶ i zbog toga je tek tražio svoje mjesto u sustavu s ostalim sufiksima.

⁶⁶ Vondrák misli da je nastao ukrštanjem sufiksa -aso sa sufiksom -ato: »Suffix -asto-. Es ist möglich, dass hier eine Verquickung des Suffixes -aso- z. B. in b., slowak. *bélasý*, ebenso klr. *bilasýj*, p. *biaľasy* 'weisslich' mit dem vorhergehenden (vgl. *bělovatř subalbus*) vorliegt« (Vergl. Gram., I, 594). Ovdje bi bila zanimljiva komparativna istraživanja jer bi pokazala kako je isti jezični materijal iskorišten u pojedinim slavenskim jezicima. U ruskom je jeziku razlika između -ast- i -at- neznatna (v. Gram. rus. j., I, str. 334).

357. Ta se dva sufiksa mogu razgraničiti i u pridjevima u kojima se i po novijim potvrđama čini da su -ast i -at izjednačeni. Primjeri: rebrasta ploča (u hladnjaka), = a čaša mogu navesti na misao da tu -ast znači 'onaj koji ima rebra', ali tu -ast dolazi zato što je riječ rebro u prenesenu značenju, prava su rebra samo u čovjeka ili životinje. U AR se s. v. rebrast daju značenja: a) 'koji ima rebra, velika rebra' s potvrđama Bjel., Jamb., Stul. i Šul., b) prutast (o kukcima), ali suvremeni su primjeri u značenju gdje je jasno da znače 'sličan rebrima, nalik na rebra': tkanina s poprečnim rebrastim brazdama (RSR s. v. rips), = a ljuska (u oraha, Koreni, 243), = e televizijske antene (Vj. 22. 3. 59. 9), = i kapci na prozorima (B. 29. 5. 60, Uzorana ledina).

358. Dakle, do tvrdnje da je -ast = -at može doći i zbog pogrešne analize primjera, a može i zbog generalizacije individualne tvorbe ili pojave koja se u književnom jeziku nije još ustalila. Tako M. Pavlović kaže: »bokast je sud sa izrazitim bokovima, ili čovek-žena sa jako razvijenim bokovima; trbušast je sa izrazitim trbuhom...« (str. 15). AR nema bokast, nego samo bokat 'velikih bokova, ventriosus', istina, ne o čovjeku nego o zemljanom sudu, ali samo u zagoneci s izrazitom opsce- nom dvoznačnošću (spomenut u § 85). Novije bokast za lonac (Pazarski su lonci bokastiji od užičkih, 1936, Pavlovićev primjer) upravo je i došlo zato što lonac nema bok. No danas je u tom značenju običniji pridjev trbušast: = vrč (Šenoa, MH) = i čupovi (Varoš, MH), = e vaze (VI. 9. 7. 60, 8), = a vaza (Tel. 20. 1. 61. 12), dakle opet o nome što nema trbuh nego je samo nalik na nj. To značenje dolazi u većini primjera MH. Osim već spomenutih i = tronog, plast, ormar, = dio tikvice, = a torba, kuća; puž sa = om kućicom (Akvarij, Split), = bubanj (VI. 2. 7. 60. 8). U građi MH ima potvrda gdje je trbušast upotrijebljeno i za čovjeka: = čovjek, starac, kurat, fratar, ali to je moguće zbog toga što odnos pridjeva i imenice osigurava jednoznačnost. Uzevši i to u obzir, značenje je pridjeva trbušast u D dano u krivoj slici: trbušast i trbušat prevedena su na jednom mjestu sa 'qui a du ventre, ventru, pansu, bedonnant', što znači 's velikim trbuhom, s trbušinom'. V je u 2. izd. imao trbušast 'dickbäuchig', a u treće je izdanje dodano, uz isti prijevod, trbušast; RK značenja razgraničuje: trbušat (up. okat, bradat) 1. (koji ima trbuh) . . . 2. (koji ima velik trbuh); trbušast 'bauchförmig'.

359. Od pojedinačnih primjera ovoga tipa treba ovdje spomenuti sinonime račvast, rակլjast, rasohast, rašljast, rašljast, rակլjast, rasohat, rašljat. U AR je razlika naznačena samo za par rակլjast-rակլjast: rակլjast 'nalik na rակլje, rašlje, račve', rակլjast 'koji im velike, jake rակլje, rašlje, račve', a to jasno pokazuju primjeri: rակլjast žalac, = rep, = a brada: rակլjast orah, = a kruška, jer su prave rակլje samo u drveta, a žalac je, rep, brada samo na njih nalik. Ostali su parovi izjednačeni, ali tek djelomično s opravdanjem, jer V rակլjast i rašljast upućuje na račvast, što prevodi sa gabelförmig, a sami primjeri upućuju na razliku: račvasta cijev, = i rogov, = i vag (Gabelhebel), = i končići, = a kost, = e kosti, = jezik, = rep, a s. v. račvast samo = e palice; par rasohast-ra-

sohat nije dovoljno potvrđen niti ima novijih primjera, s. v. rašljast opet prevladavaju značenja 'nalik na rašlje', rašljat dolazi uz drvo, peteljku i stup. Mislim da su granični primjeri kao račvast kolac, rašljast stup, štap uzrok novijim primjerima rašljasto stablo (MH), = a vrba (MH), = a lipa (NJ, 4, 179), olakšano time što je u novije doba značenje riječi račve, raklje, rašlje vrlo široko.

360. Krošnjat znači 's velikom krošnjom', što je u skladu sa značenjem sufiksa -at i dovoljno potvrđeno, a krošnjast znači 'širok kao krošnja' (AR) s potvrdom iz Like: o malenoj a po širokoj ženskoj reku: krošnjasta e; u građi MH: = trbuh, = a prsa (u gde Angeline). Rekao bih da se krošnjast i u dva Kočićeva primjera, krošnjast ogoljeli grm, = a smrčika, može protumačiti u značenju 'nalik na krošnju', jer nije riječ o pravoj krošnji. Ali krošnjast dolazi i u primjerima, gdje nesumnjivo znači što i krošnjat. Već ih V izjednačuje i za oba kaže: 'n. p. drvo, t. j. široko (gore u granama)', ali je uz krošnjast dodao da se govori u Srijemu, što po njegovu načinu bilježenja znači provincijalizam. AR nema za krošnjast u tom značenju drugih potvrda osim V, a građa MH ima samo dva primjera: krošnjasto granato drvo, = a stabla. Takvoj upotrebi pridjeva krošnjast nema semantičke zapreke jer veza s imenicom drvo, stablo u potpunosti osigurava jednoznačnost. Drugo je pitanje, kakve ćemo odatle izvući zaključke za normativne potrebe.

361. Zrnast je i zrnat teško razgraničiti na primjerima zrnasta hrana, = a struktura (donjih slojeva), zrnata podloga (tlo), šećer = i, = i plijen (žito), = e živežne namirnice, = o čislo, sitna = a puceta, a po rječnicima nemoguće, B, D ih izjednačuje, a RK zrnat upućuje na zrnast, koji prevodi sa körnig, granuliert, gekörnt. Tek primjeri: zrnasta kiša (MH), = i privjesak (na naušnici, znanstv.), dakle 'sličan zrnu', i zrnata kuća (koja ima obilje zrna), zrnati snopovi (oba MH), dakle 'obilan zrnom', pokazuju razliku.

-ast : -ovit

362. Ima nekoliko pridjeva sa sufiksom -ast, a značenjem obilnosti onoga što znači imenica u pridjevskoj osnovi: brežuljkasto tlo, brežuljkasto zemljište, filjkaš člankasti (AR articulatus), džombast teren, = a staza, humkasto zemljište, jamasta (B pelen jam), sadrast sloj, = o tlo, sjenast gaj, šuma, škrapasta obala, žljebast valjak, dakle u značenju sufiksa -ovit.

Primjeri pokazuju da nije posrijedi općenita pojava koja bi bila značajnija za tvorbu novih pridjeva po uzoru na ove. Ali budući da se u građi javlja više takvih primjera, potrebno ih je ovdje razmotriti.

Sva su ta značenja slabo potvrđena, osim brežulj(k)ast i sjenast, uglavnom su pojedinačni primjeri načinjeni za određene potrebe (humkasto zemljište samo u jednoj geografskoj knjizi, filjkaš člankasti samo u J. Šlosera).

363. Jedan je dio tih pridjeva u tom značenju iz starijega doba, novije potvrde dolaze u osnovnom značenju sufiksa -ast. AR ima više potvrda za brdast u značenju brdovit, ali sve su iz 17. i 18. stoljeća, a jedna je već i iz toga doba u značenju 'kao brdo' (stina brdasta); sadrast je u Stul. 'gypso abundans', a u Šul. već ima gypsartig, S. Vinaver ima sadrast za grozde ukusa sadre (NJ, 4, 182); za sjenast u značenju sjenovit potvrde su u AR samo stari rječnici, a od tri potvrde starih pisaca, dvije su već u prenesenu značenju: sinast život, = svit, dakle u značenju 'kao sjena', u tom su značenju i Matoševi primjeri sjenast oblak, = e vjede; jamast AR ima u tri značenja: a) izduben (poput jame), konkavan, šupalj, b) dubok (kao jama), i c) pun jama s potvrdom iz nar. zagonetke (za to značenje postoji potvrđen pridjev jamičav!), RK prevodi jamast sa grubenartig, jamovit sa grubig.⁶⁷ Noviji pridjev džombast u značenju džombovit (džombast teren, = a staza) ima i značenje sličnosti, = e noge (NJ, 1, 104).

364. Gotovo svi pridjevi imaju potvrđene likove i sa -ovit: D člankovit, nema člankast, V džombovit, nema džombast, AR, RK, D humovit; humkast ni jedan, RK, T jamovit, B, D, T sjenast = sjenovit, a gotovo tako i RK, škrapovite prečice, Kurl. 9, B žljebovit (upućuje ga na žljebast), 1 p. NJ, 1, 319. Jedno brežuljkovit dosad nema ni jedne potvrde, ali je za tvorbu ovdje važno spomenuti da -ovit dolazi u riječima srodna značenja: humovit, brdovit, gorovit.

365. U razmatranju ove pojave važno je istaći, s obzirom na književni jezik, da -ast u prvom redu izaziva predodžbu sličnosti, zbog velike čestote toga značenja, i upotrijebljen u značenju -ovit postaje dvoznačan, jer često ne pomaže ni kontekst. U Matoševu primjeru: »Ti si, divna moja gospođo, . . . bogatija tajnama i željama od ove sjenaste noći« (Um. pr. 59) po sufiksu i po značenju u kojem Matoš upotrebljava pridjev sjenast na drugim mjestima možemo smatrati da je rečeno 'noć kao sjena', a iz konteksta izlazi i značenje 'noć puna sjena'. Ali to što je jeziku umjetničkoga djela prednost književnom jeziku u širem smislu postaje nedostatak.

-ast : -lik

366. Nekoliko pridjeva sa sufiksom -ast ima usporedne likove s riječju -lik kao drugim dijelom složenice, većinom u značenju sličnosti po obliku: cvjetast-cvjetolik, crvast-crvolik, glistast-glistolik, grozdast-grozdolik, jajast-jajolik, srpast-srpolik . . . , a dva čak označuju i sličnost po boji: srebrast-srebrolik (B), zlatast-zlatolik (zlatolike zrake, = a kosa, Šenoa, MH). Primjeri pokazuju da je ova pojava iz najnovijega doba, najstarije su potvrde iz početka druge polovine prošloga stoljeća (Pančić, Šenoa, Šul.),⁶⁸ nigdje se ne zapaža da je -lik potisnuo -ast i svi su pridjevi sa

⁶⁷ Bajec u skupini koja »pomeni namreč obstoje ali še rajši obilico predmeta« ima velik broj pridjeva, a među njima i brdast, bregast, členast, goseničast, jamast (str. 55).

⁶⁸ Vrlo je vjerojatno da je to kalk prema stranim uzorima, ali su za sigurnu tvrdnju potrebna posebna istraživanja.

-lik slabije potvrđeni od usporednih na -ast, a uzevši ih kao cjelinu, vrlo su rijetki (20 : 720). Nema ni posebnih semantičkih razloga koji bi tražili pridjeve sa -lik u tom značenju. Koliko je -lik semantički jasan sam po sebi, toliko je -ast zbog velike čestote. Jedino koji pojedinačan primjer može imati neke razloge. Tako je npr. majmunast običan u značenju sličnost po vladanju, i zato se javlja majmunolik, da označi sličnost po obliku, i to samo u antropološkom uspoređivanju, ali tu djeluje i analogija sa čovjekolik, a dolazi u obzir i drugo značenje -lik. Slično bi se mogao objasniti i srololik. Premda svi rječnici imaju srcast u značenju 'koji ima oblik srca', ipak je vrlo obično i značenje 'drag, lijep kao srce' i stoga se javlja srololik da označi sličnost po obliku. Šašolik je opravdan toliko što je glasovni oblik *šašast preblizu pridjevu šašav (pogotovu zbog analogije glup-glupav-glupast, benav-benast) pa nije dovoljno distinktivan za identifikaciju sa značenjem 'sličan šašu'. Kako će se ta pojava dalje razvijati, pokazat se budućnost. Maretić je imao pravo kad je u Js napisao da pridjeve sa -lik u tom značenju ne treba upotrebljavati u književnom jeziku.

-ast : -an, -en, -ski

367. Tri pridjeva (a možda još koji) sa sufiksom -ast imaju značenje gradivnih pridjeva: baršunast naslon, stolnjak, uvez (na knjizi), korzet, = a pantljika, ogrlica, torbica (sve MH); bjelančevinasta hrana (NJ, 4, 114), = i koncentrat (85% proteina, MH). – Za bjelančevine se kaže da su izvor mladosti. Zato je starijim osobama potrebno da konzumiraju = u hranu (VI. 2. 12. 61. 6); zlatni i platinasti satovi (VI. 25. 6. 60. 2). Da platinast znači 'od platine' možemo zaključiti samo po tome što je u kontekstu sa zlatni, a za baršunast po kontekstu možemo samo nagadati, čvrstoga dokaza nemamo, pogotovu što su značenja za sličnost vrlo brojna: baršunast obraz, hlad, glas, = a ruka, mekoća, travica, = e oči, trepavice, = o tijelo. A takvih potvrda ima i za platinast: RSR 'koji je poput platine', ljepotice sa = om kosom (Vj. 8. 7. 60. 7). Ili još nesumnjivije: u Matoševim primjerima: baršunasta vrećica (Um. pr. 102), = e hlače (ib., 28), = e zavjese (Iverje, 192), vjerojatnije je značenje 'od baršuna', ali bi bilo teško dokazati, to više što Matoš baršunast upotrebljava u primjerima gdje je sličnost nesumnjiva: = i leptiri (Um. pr. 139) – Ginem... za laganim praškom baršunastih tvojih krila (govori ruža leptiru, ib., 73), = a koža (u djevojke, ib., 17), ...latice /ruže/ krvave, vlažne i baršunaste kao ženska usta (ib., 57). Tek bismo prijevodima sa stranih jezika mogli dokazati što baršunast znači, npr. u prijevodu s njem. baršunasta kapica (T. Mann: Tonio Kröger, Zora, Zagreb, 1951, str. 16, prevela Iva Adam). Ali nije potrebno tražiti po prijevodima, dovoljno je da pogledamo u koji rječnik, npr. Šamšalovićev Njemačko-hrvatski rječnik (Zagreb, 1960) prevodi samtarig sa baršunast, a samten 'od baršuna, baršunast', Samtkleid 'baršunasta haljina, odijelo iz baršuna'. Kad je tako u rječnicima, onda je vjerojatno da će biti i u prijevodima. Ali uzevši sve u obzir znači da je baršunast kao gradivni

pridjev u većini primjera dvoznačan. Tako u primjeru porculanasti vrč (Vj. 14. 7. 60. 7) nije jasno da li je taj vrč od građe slične porculanu ili je od porculana. Zbog toga u normativnim djelima treba za to značenje u književni jezik uzimati pridjeve s drugim sufiksima. Po značenju bi trebali da dodu sufiksi -(a)n i -en, ali oni u takvim pridjevima ne dolaze, jer osnova završava suglasnikom *n*. Zato se i javlja -ast, ali kako je on u takvoj upotrebi dvoznačan, jezik je našao izlaz u drugom smjeru, uzeo je sufiks -ski (v. § 285).

Od tih se pridjeva značenjem odvaja štetočinjast: štetočinja sa značenjem 'koji čini štetu' (V), pa premda bismo i taj pridjev mogli protumačiti u skladu s osnovnim značenjem sufiksa -ast, u suvremenoj tvorbi ovdje dolazi -ski, štetočinski, T, = ski rad, MH.

TVORBA OD PRIDJEVA

368. Tridesetak pridjeva izvedenih sufiksom -ast od pridjeva imaju deminutivno značenje. Većinom su izvedeni od jednosložnih pridjeva: dugast, glupast, ludast, plavast, ridast, sivast, smeđast... , a nekoliko od višesložnih: crvenast, gorkast, kiselast, okruglast, slatkast... Zajedničko im je to što su svi pridjevi uzeti u osnovu leksičke riječi. Kao cjelina ovaj tip zastarijeva. Svi pridjevi deminutivnog značenja sa sufiksom -ast slabo su potvrđeni, zabilježeni su u jednom ili dva rječnika, a ako ima i drugih potvrda, obično među njima nema suvremenih. Deminutivno je značenje preuzeo sufiks -kast i likovi su s tim sufiksima danas običniji: bjelkast, crvenkast, glupkast, plavkast, sivkast, Običniji su i oni koji imaju dobro potvrđen lik sa -ast. M. Pavlović na temelju obilne rječničke građe SAN kaže da je dobro potvrđen kiselast i kiselkast, ali da za posljednjih tridesetak godina prevladava oblik kiselkast. Jedino se uz novije luckast danas opet javlja i starije ludast (Svil. pap. 20. 47). jer je možda u kojim krajevima sačuvao kontinuitet, a može biti i nova tvorba od luda, kao benast : bena, blunast : bluna, budalast : budala.

369. Gdje u ovom tipu sufiks -kast ne potiskuje -ast, razlozi su glasovni. Običnije je ridast i smeđast nego ridkast, smeđkast,⁶⁹ jer bi zbog jednačenja po zvučnosti trebalo biti ričkast, smečkast (dosad nezabilježeno), a to bi glasovni oblik previše udaljilo od osnovnoga pridjeva. Okruglast nema usporednoga lika sa -kast zbog teške suglasničke skupine -glk-. Jasno je zašto u grkast, gorkast, slatkast dolazi samo -ast, a ne -kast, premda bismo i tu teoretski mogli prepostaviti -kast, grk + + kast → grkast, a u ostalima i odbacivanje -ak i dodavanje -kast.

370. Samo se za pridjeve krnjast, kusast, šutast (bez rogova) može reći da su po značenju jednaki pridjevima od kojih su izvedeni. Ovdje je sufiks -ast iz teznje da jednosložni pridjevi uđu u koju sufiksnu kate-

⁶⁹ Za smeđkast imam 1 p., a za ridkast u tekstu M. Pavlovića, NJ, 4, 100, ali on ne daje nikakvih potvrda.

goriju. Krnjast može biti i naknadno povezivanje s krnja 'krhotina, škrba', šutast se, kao ni šut, šutav, danas više ne upotrebljava, među primjerima MH nema potvrde ni za jednoga (taj pojam označuju pridjevi šušat, šušav, šušast).

371. Sufiksom -ast izvedeno je desetak pridjeva od pridjeva sa sufiksom -en: bakrenast, drvenast, kavenast, maglenast, srebrnast, staklenast, svilenast, vapnenast, vodenast. Primjeri pokazuju da se ovdje ne može govoriti o jedinstvenom semantičkom tipu (što je zbog male čestote tih pridjeva razumljivo), ali se ipak osjeća težnja da se uopći značenje 'sličan onome što znači pridjev sa -en'. To bi značenje pridjev imao i da je izveden neposredno od imenice, što pokazuju usporedni likovi: bak(a)rast, srebrast, svilast, staklast,⁷⁰maglast, od kojih su posljednja tri češća nego svilenast, staklenast, maglenast. Pojava je vrlo mlada. Najstariji je primjer zabilježen u V, drvenast, jedini u tom rječniku, a od ostalih su u rječnicima zabilježena četiri: bakrenast (B s. v. trčuljak), kavenast (RSR), srebrnast (B, D) i vapnenast (D).

372. Pridjev drven ima jasno osnovno značenje, a u prenesenom znači 'ukočen, neosjetljiv'. Kako je osnovno značenje vrlo često i u svijesti je onoga koji ga upotrebljava, došao je sufiks -ast da i formalno obilježi preneseno značenje, npr.: drvenast čovjek, guber, smijeh, = e nožice (u jaganjaca), = a jeka (sve MH), = o žensko, = o srce (BI), šušti papir drvenjast i suh (Glupi b. 99). Zato Belić nema pravo kad među primjerima za pridjeve izvedene od pridjeva sufiksom -ast bez promjene značenja navodi i drvenast i znakom ga jednakosti izjednačuje sa drven (Nauka o građenju, str. 162), ali odmah dodaje da se danas već osjeća mala razlika.

Ni bakrenast, kavenast, srebrnast nisu po značenju jednaki s pridjevima bakren, kaven, srebrn, jer označuju sličnost po boji: trčuljak bakrenasti (B s. v. trčuljak), jesensko bakrenasto predvečerje (MH), bakrenasta put (MH), kavenast (RSR 'koji je boje kava'), srebrnasti kukci (AR), = i ili bijeli fazan (B s. v. fazan), čaplja = a (B s. v. čaplja), = i sanak (Iverje, 214), = a kosa (Svil. pap. 9), = a magla (NJ, 4, 181), = a kompozicija novoga Samoborca (NL 26. 4. 59. 7), = cvijet (o runolistu, VI. 5. 12. 59. 8). B s. v. galeb ima = i ili srebrni galeb, gdje je očito da je srebrni preneseno i da se tek po tome izjednačuje sa srebrnast

Ostali pridjevi toga tipa, i drvenast u botaničkoj terminologiji, još traže svoje pravo značenje.

Djetinjast je jedini pridjev izveden od odnosnoga pridjeva.⁷¹ Ženkast u primjeru = i balavurdan (Neispl. 383), od imenice je žensko (n.) ili ženska (f.).

⁷⁰ Božić resicama na lusteru daje jedanput pridjev staklast (Svil. pap. 32), a drugi puta staklenast (Kurl. 111).

⁷¹ Pridjev je djetinji i u osnovi ostalih srodnih riječi: djetinjski, djetinjstvo, (po)djetinjiti, djetinjarija.

TVORBA OD GLAGOLA

373. U trideset pridjeva izvedenih od glagolskih osnova ne vidi se nikakva veza sa značenjem sufiksa -ast. Rezultativnoga su značenja pridjevi: bricast, prćast, zaošiljast, zarubast, zatupast, zbabast, zdepast, znače: 'koji se (o)bricao, (na)prćio, zbabio, zdepio, zaošljio, zarubio, zatupio, koji je zašiljen, zarubljen, zatupljen', ali gotovo su svi arhaizmi ili provincijalizmi. Koji se još upotrebljavaju, upotrebljavaju se kao leksičke riječi, npr. zdepast, jer se glagol zdepati (se) izgubio. Prćast je nešto bliže glagolu prćiti, ali zato ima usporedni lik prćav. Ostali pridjevi ove kategorije dolaze u značenju sufiksa -av: bjelasast, krivudast, le'ujast, lepršast, strugast, svjetlucast, vijugast, i svi imaju usporedne likove sa -av: bjelasav, krivudav, le'ujav, lepršav, strugav, svjetlucav, vijugav. Ovi su sa -av obilnije potvrđeni, a većinom i novijim potvrđama. Profesor se Pavlović trudio da među njima nađe razliku (str. 13, 100), ali bez vidljivijega uspjeha. Teoretski bi mogla postojati razlika između onih pridjeva koji postankom mogu biti od različitih osnova, npr. vijugast : vijuga, vijugav : vijugati (se), ali i jedan i drugi dolaze uz iste imenice (ulica, staza, cesta, put i sl.), što im značenje izjednačuje, a time jedan postaje nepotreban. Kako je dinamičko značenje pretežnije, gubi se vijugast. D = ast upućuje na = av, a od 35 potvrda MH = av ima 23, = ast 12.

Sufiks -ast dolazi u četrdesetak složenih pridjeva, u nekoliko posudjenih i četiri do pet prefiksualno-sufiksualne tvorbe, ali to prelazi okvire ovoga rada.

-av

374. Pridjeva sa sufiksom -av⁷² (-jav) ima izvedenih od imenica, glagola i pridjeva. Sufiks je živ i vrlo produktivan.

TVORBA OD IMENICA

Način tvorbe

375. U tvorbi pridjeva od imeničkih osnova samo dvije imenice odbacuju sufiks: dronjav : dronjak i pupoljav : pupoljak. Međutim, prvi može biti i od dronja, dronje (što je potvrđeno u građi MH) analogijom prema sinonimima cunjav, prnjav, ritav, traljav, truljav od imenica cunja, prnja, rita, tralja, trulja, koje obično dolaze u množini (što se za prnja u V izričito kaže); pupoljav je vrlo rijedak, dosad samo u Šul.

⁷² -av je uvijek kratko, osim u křvāv (svi os'm T), kmězāv (AR) i gāmbāv (RK). Dužina u posljednja dva pridjeva može biti i dijalektalna osobina, jer je u nekim govorima -av dugo, npr. u nekim crnogorskim (v. M. Stevanović, Sistem akcentuacije u piperskom govoru, Srp. dij. zb., X, Bgd, 1940, str. 72, J. Vuković, Akcentat govora Pive i Drobnjaka, ib., str. 276).

376. Sufiks *-jav* dolazi na sve osnove koje završavaju suglasnikom *c*. Najbrojnije su imenice na *-ica*: bobličav, bradavičav, bobuljičav, grozničav, kozičav, mušičav, padavičav, rupičav, sitničav, stjeničav, sušičav, žutičav... (50); tri su od imenica na *-ac*: moljčav, končav, klinčav. Jedino vrancav (od vrance, sifilis, prov. i arh.) nema *-jav*, nego *-av*.

Osnove na gutural, *k*, *g*, *h*, imaju *-av*: bodljikav, dlakav, ljuskav, pac-kav, šupljikav... (15), čvorugav, kvrgav, pjegav, šugav... (9), buhav, rohav... (5), a *-jav* samo jezičav, jektičav 'sušičav' i grašav (bijela ovca po licu s crnim pjegama, NJ, 8, 271).

Osnove na *l* imaju u većini *-av*: balav, kilav, siniglav (od sinigle 'heme-roidi'), smolav, žilav, žvalav, a samo tri *-jav*: mastiljav, pepeljav, smoljav, od kojih je prvi leksička riječ (gubi se veza s mastilo), treći je slabo potvrđen (samo B), običniji je smolav.

Od osnova na *n* ima podjednak broj pridjeva s oba sufiksa: brašnav, dolinav, glinav, govnav, kljunav, koštunav, mahunav, pjenav, pljesnav, runav (za runo, runjav je od runje), slinav, tminav, trinav;

brašnjav, četinjav, grumenjav, katranjav, koštunjav, plamenjav, prašinjav, ranjav, sapunjav, slezinjav, težinjav (RK, od težina 'gebrochene Hanf', vjerojatno pozder), trihinjav, zečinjav.

Teško je naći ikakvo pravilo kad dolazi jedan, a kada drugi, jer su i jedni i drugi rijetki, slabo potvrđeni, a mnogi su i provincijalizmi.

Sufiks se *-jav* značenjem u svemu podudara sa *-av*.

Značenje

377. Pridjev sa sufiksom *-av* znači 'koji ima ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi', npr. balav nos, bodljikava žica, čadav strop, čvorugava glava, dlakava prsa, grbava pleća, gubav čovjek, kilavo dijete, krastava noga, krvava košulja, kvrgavo drveće, metiljava krava, mišičavo tijelo, pjegavo lice, rdav čavao, slinava usta, šugava ovca, šupljikavi zidovi, žilava ruka, žvalava usta, bubuljičav gimnazijalac, grozničava punica, koštičavo voće, pepeljav komad kukuruznoga hljeba, padavičavo dijete, rupičave ljuske, sušičav čovjek.

378. U nekoliko se pridjeva značenje malo razlikuje od osnovnoga. Pridjevi boginjav, kozičav, gubav, kilav, krstav, metiljav, padavičav, šugav, žvalav, grozničav, sušičav ne znače samo da tko ima boginje, kozice... nego da je i bolestan od njih, ali je to ipak još osnovno značenje.

Neke treba pojedinačno razmotriti:

- bodljiv i bodljikav ne kazuju samo da tko ima bodlje, bodljike nego i posljedicu toga, da su bodljivi (odatle je došlo vrlo lako do prenese-noga značenja bodljikave priče, pošalice) i zato AR bodljiv upućuje na bodljiv, a RK ih izjednačuje;
- boginjav, kozičav ne znače samo da je tko bolestan od boginja, kozica nego i da ima rupice od njih;

- čupav znači 'nepočešljan', dronjav (i sinonimi) 'poderan', a grbav u primjerima: = nos, srp, stablo 'svinut' te tako počinju gubiti vezu sa značenjem 'koji ima čupe, dronjke, grbu';
- gagričav znači 'pun gagrica', a po tome i 'izjedan od gagrica';
- grozničav znači i 'koji uzrokuje groznicu, od čega se dobiva groznica', = a voda (V), = a mlaka (MH), ali primjer »Srijem zemlja grozničava« (AR) pokazuje vezu s osnovnim značenjem;
- gušav rečeno za goluba znači da ima gušu, ali = čovjek ne znači samo to nego i da je bolestan;
- mušičav doduše znači 'koji ima mušice', ali dolazi samo u prenesenu značenju 'svoje glav, hirovit'.

379. Pridjevima jezičav, mišičav, žilav za ljudsko biće ne bismo rekli ništa novo, zato dolaze u posebnom značenju: jezičav znači da ima dug, oštar jezik (jezičava baba 'brbljava, lajava, koja rado ogovara'), mišičav 'snažan, žilav, otporan'. Tako i rjedi pridjev pupav (od pupa 'trbuh' u dječjem jeziku) znači da tko ima velik trbuh, V prevodi sa grossbäuchig, ali je slabo potvrđeno kao i pupat.

Pridjevi garav i grozničav češći su u prenesenu značenju nego u osnovnom, mjesto garav u osnovnom dolazi čađav.

U svim se tim pridjevima značenje više ili manje udaljilo od osnovnoga značenja sufiksa -av, ali nikad tako da bi veza bila potpuno prekinuta. Jedino su sitničav 'pedantan' i tričav 'bezvrijedan' leksičke riječi.

Za suvremenu tvorbu nije relevantno, ali je karakteristično da gotovo svi pridjevi, a ima ih oko 200, označuju negativno svojstvo, pozitivni su vrlo rijetki.

-av : -ast:

380. Promatrajući odnos sufiksa -ast prema sufiksima -av uzeti su pridjevi s tim sufiksima u obzir samo onda kad se činilo da drugi ima značenje prvoga (ili kad je zaista imao), a ostali su po strani primjeri u kojima prvi ima značenje drugoga. Govoreći o razlici između čekinjav i čekinjav, rečeno je da čekinjav uz imenicu kosa znači 'kao čekinje' i da je tu sufiks -av izašao iz kruga svoga značenja. Uzrok vezi čekinjava kosa može biti greškom zbog kolebanja u upotrebi sufiksa -ast/-av u pojedinim pridjevima, a može biti i zbog dvoznačnosti imenice brada. Međutim, taj primjer nije osamljen. Ima i drugih pridjeva sa sufiksom -av, a značenjem sufiksa -ast:

- benav B, D imaju izjednačeno s = ast, V, RK, T ga upućuju na = ast, što je normalnije, ali se upotrebljava i benav. Mislim zato što označuje negativno svojstvo vrlo blisko bolesti, a u tom smo značenju sufiks -av vidjeli u velikom broju;

- brašnav V ima u dva značenja: 1) mit Mehl bestrent, 2) jabuka, krumpir, mehlicht, dakle u značenju brašnast, koji V nema, ali koji ima novije potvrde: brašnast: RK osim mehlhaft ima i mehlarartig, = sok (Kurl. 11), vicemondura rdasto- = e boje (MH), = prah (od tekućine, Vus 30. 3. 60. 10), dok brašn(j)av u novijim potvrđama dolazi samo u Vukovu prvom značenju;
- kestenjav od rječnika ima samo RK, i upućuje ga na kestenast 2 'kastanienbraun', ali MH ima pet primjera sa kestenjav u značenju kestenjast: kestenjavi pramenovi, = a kosa, boja, = e kovrče, oči, ali svi su srpskih pisaca, što je karakteristično, pogotovu kad se ista pojava zapaža i u pepeljav; mogućnost takva značenja protumačena je u općem dijelu (§ 84);
- kućinjav D ima s prijevodom semblable à de l'étaupe (sličan kućinama), ali AR ima objašnjenja: »od kućina je ili ima kućina u vlasu, a po tom i u tkanju«, a s. v. kućinav »rutav (o krupnome tkanju)«; od ostalih potvrda MH ima samo 1 p. za kućinast: = a brada;
- listav T ima s prijevodom: 1) gusto pokrityj list'jami; 2) listovoj; listobraznyj, ali posljednje značenje nije nigdje drugdje potvrđeno, osim što AR ima listav iz Stul. i bez objašnjenja ga upućuje na listast;
- padavičav D prevodi »épileptique; (padavici sličan) épileptiforme«. Drugo je značenje dano, vjerojatno, zbog dva primjera koje nalazimo u građi MH: »Knez je . . . urlao u = im trzajima« (bio je neobično uzrujan, bijesan, Nehajev) - »Ta slučajna, nesmotrena, bezazlena Karolinina kretanja (Karolina mu je sjela u krilo) ostala mu je najpadavičavijom, najsladostrasnijom emocijom čitavog djetinjstva« (Krlježa), ali u ovim će primjerima prije biti preneseno značenje cijeloga pridjeva (kao grozničav); u primjeru: Adam. Blijeda, pognuta padavičava pojava (Hrv. b. Mars, 357) jasno je da padavičav znači 'koji ima padavicu' jer Krlježa na idućoj strani kaže za Adama: »zadobio je padavicu«;
- sluzav AR objašnjava riječima: »ono, što ima u sebi sluzi ili je slično sluzi«, ali primjera za drugo značenje nema. Nema ga ni među desetak primjera MH, osim ako neke primjere ne protumačimo u tom smislu. Naime, jasno je da sluzav u primjerima: = gmaz, flanel, = a cesta, = e životinje (izgrađene od sluzi), ruke - znači 'u kojem, na kojem ima sluzi', a znači to i u primjerima = crnjak (vino), = sok (u tikvici biljke štrcalice), ali tu već možemo reći i da znači 'kao sluz', a pogotovu za primjer: gusta sluzava listopadska magla. Ali isto tako možemo za sluzaste gljive (RK), = a materija (RSR s. v. dijaliza), = a spužva (MH) reći da znače predmete u kojima ima sluzi. To su upravo takvi primjeri kojima kontekst slabo pomaže za precizno određivanje značenja. Semantičko težište leži u sufixu.

381. Zbog toga je, ponavljam, u književnom jeziku potrebno razgraničiti takve pridjeve jer kad -av dolazi u značenju -ast, pridjev je dvoznačan i često ni pomoću konteksta ne možemo odrediti pravo značenje kao

što pokazuju potvrde za pridjev pepeljav. Razlika je između pepeljav i pepeljast u V jasno označena: pepeljast 'aschenfärbig«, pepeljav 'mit Asche bestreut', ali ih Maretić u AR izjednačuje. S. v. pepeljast daje dva značenja: posut pepelom, onaj koji je pepeljave boje (za prvo mu je značenje potvrda samo Stul. s pridjevom činere abundans), s. v. pepeljav: »isto što i pepeljast«, jer nekoliko primjera ima nesumnjivo značenje 'sličan pepelu'. U tom značenju ima više primjera i u građi MH, samo je karakteristično da su svi iz Srbije (kao i u AR). Da pepeljav u primjerima: = a senka, = e oči, = o nebo znači siv, pokazuje kontekst. Prema posljednjem primjeru mogao bi to značiti i = sumrak, ali u konkretnom primjeru čini se da znači 'posut pepelom': sumrak, pepeljav i zadimljen. Dodajmo primjere gdje to nesumnjivo znači: Rad uskoro prestade, te otac = baci malj... - kupiše = komad kukuruznog hljeba - U = om kulturnom sloju... nadene su kosti - i zato u primjerima: ... doda zlovoljno gospa u = oj haljini - Danica je bila u svom = odelu - Devojka, naprčivši usne i zaronivši vrh = e cipelice i suncobran u pesak... - mogu biti oba značenja. Zavisno je od konteksta, ali često ni on ne daje uporište za određivanje značenja. U Kurlanima čitamo: »Među uciviljenim udovicama marširaju tri varoške davno ocvale ruže... Vijenac borovih šišarki dvostruko im kruni pepeljave, raskuštrane kosc...« (str. 143), a posebno se ne spominje jesu li kosc bile posute pepelom ili nisu. Semantički je znak samo sufiks, pa je prema tome rečeno da su posute pepelom (što je vrlo vjerojatno jer je riječ o pokladnoj povorci). Ili kvrgava loza (Neispl. 423) loza je s kvrgama, a što su kvrgaste ručetine (ib., 428). D ih oba izjednačuje u značenju 's kvrgama'. Kako ćemo onda reći: ručetine slične kvrgama? Mislim da nije potrebno dokazivati što bi značilo ako se ne bismo mogli osloniti ni na taj jedini razlikovni znak. Odatle proizlazi da se u književnom jeziku ne može dopustiti miješanje sufiksima -ast i -av.

382. Odnos prema ostalim sufiksima. Osim sufiksa -ast malo je drugih s kojima bi -av imao usporedne likove u istom ili vrlo bliskom značenju. Nekoliko je primjera spomenuto kod -(a)n i -at, a i s ostalima ima najviše tri-četiri, u većini s malom čestotom: sa -ovit (-evit): busav-busovit, čičkov-čičkovit, džombav-džombovit, gl'jav-glibovit, žuljav-žuljevit, sa -iv samo krmeljav-krmeljiv, jer buđav i pljesniv nemaju istu osnovu, a razlika je između bodljiv i bodljiv očita. Kako je tu semantička razlika neznatna, ili je nema, možemo se zapitati, kako da nema mnogo više usporednih likova. To dolazi odatle što se pridjevi sa -av u pretežno većini tvore od imenica ž. r. i to u golemoj od imenica a-osnova. Od velikoga broja pridjeva sa -av (-jav), 200, rijetki su s većom čestotom, a izvedeni od im. m. r. kao što su metiljav, mišićav, jezičav, končav, pepeljav (garav je od gar, gari, f., a flekav nije samo od flek, jer se govori i fleka, kako je zabilježeno u RSR). To gramatičko, kategorijsko ograničenje nije semantičko, ono je u suvremenom jeziku prijedno, ali je karakteristično. Odatle malen broj usporednih likova i to samo s im. m. r. u osnovi.

383. Ima nekoliko pridjeva za koje nije lako utvrditi da li su izvedeni od glagola ili od imenice, npr. iskričav, laskav, manjkav, mirisav, šmrkav, vijugav.

Pridjevi kuštrav i kovrčav postali su od kuštra (danas arh.) i kovrča, ali ih u svijesti povezujemo s glagolima kuštrati, kovrčati.

384. Od 182 pridjeva sa sufiksom -av nesumnjivo glagolskoga postanja svi su izvedeni od neprefingiranih nesvršenih glagola, i to u golemoj većini (174) od glagola pete vrste (-ati), a samo osam od glagola četvrte vrste: buljav : buljiti, drhturav : drhturiti, kmezav : kmeziti, kreveljav : kreveljiti, prćav : prćiti, škiljav : škiljiti, treperav : treperiti, a među njima je samo jedan od svršenoga prefigiranoga glagola: isplićiti se, zabilježen u RK i B kao med. termin. Svi su pridjevi od glagola četvrte vrste novijega postanja, najstariji je škiljav zabilježen u V i kmezav u AR (s naznakom da se govori u Lici), ostali su iz novijih rječi.

Među primjerima nema ni jednoga koji bi imao sufiks -jav, pa ni od osnova na c: golicav, jecav, kašljucav, klecav, svjetlucav . . .

385. Pridjevi tako izvedeni znače da imenice njima označene rade ono što označava glagol (bliski su po značenju participu prezenta u pridjevskoj službi). Evo najobičnijih:

blistav, blještav, brbljav, drhtav, drhturav, gundav, hvalisav, hvastav, jaukav, kašljav, kašljucav, kenjkav, klecav, klimav, klizav, kričav, krivudav, lajav, laskav, lepišav, lelujav, mauljav, mucav, peckav, piškav, pjenušav, puzav, svjetlucav, šepav, škiljav, škripitav, titrav, treperav, varav, vijugav, žmirav.

386. Petnaestak pridjeva ima rezultativno značenje, ali su među njima rijetki koji su obični kao kržljav 'zakržljao' i prljav 'zaprljan'. Za kaljav (AR 'okaljan, kalom namazan') teško je reći, dolazi li od kaljati sufiksom -av ili od kal sufiksom -jav; pipav u značenju 'spor, trom', npr. pipav posao, dolazi od aktivnoga značenja, npr. pipav čovjek 'čovjek koji pipa'. Od slabo potvrđenih spominjem brčkav 'naboran, nabran' (RK), grušav 'zgrušan' (T), dok RK ima samo značenje 'koji se može zgrušati (gerinnbar), lunjav 'oborene glave' (V, AR, RK, D, T, usp. lunjati u AR), danas bi značio 'koji lunja, koji je sklon lunjanju', reckav 'izreckan, napućen' (RK, T), ali može biti i od rečka.

387. Pridjevi cjepkav, dizav i kalav nalaze se samo u D, a posljednji i u AR (odakle je vjerojatno i došao u D) u značenju 'koji se može cjepkati, dizati, kalati'. U ostalim rječnicima kao ni u primjerima MH nema nikakvih drugih potvrda, stoga se ovo značenje može smatrati za tvorbu irelevantnom.

388. Sufiksom se -av zapravo ne tvore pridjevi od pridjevskih osnova, što je i razumljivo kad se -av ograničio samo na jednu imeničku i jednu glagolsku kategoriju (imenice na -a i glagoli na -ati) i da ih je prešao samo u nekoliko primjera. Nalazimo ga doduše i na pridjevskim osnovama u pridjevima čitav (od starijega čit), krnjav, mlakav, ništav, sinjav, tupav, i na posuđenim cotav (AR od tal. ciotto, a ima zabilježen i cot 'brom'), glupav (rus. glupyj), ćelav, ćorav, ćosav, šašav (od tur. kel, ćor, köse, şaş⁷³, ali kako su ti pridjevi leksičke riječi, arhaizmi, provincijalizmi ili rijetki po upotrebi, ne bi se bilo potrebno na njih osvrtni da nije gotovo u svakoj gramatici spomenuto da se sufiksom -av tvore pridjevi i od pridjeva.⁷⁴ Belić i Stevanović čak kažu da -av osnovnim pridjevima daje deminutivno značenje i kao primjer navode krnjav, mlakav, sinjav, a Maretić piše da se veže i sa zamjeničkom osnovom i navodi kao primjer ništav (od ništa).

389. Pogledamo li sve pridjeve još jedanput, vidjet ćemo da su u osnovi samo jednosložni i to nas odmah navodi na zaključak da su -av uzeli iz težnje da uđu u određenu sufiksnu kategoriju. Na pitanje, zašto su uzeli baš -av, možemo odgovoriti: zbog toga što ti pridjevi označuju negativno svojstvo (svi osim čitav), a takvih pridjeva, kao što je već rečeno, ima veliko mnoštvo upravo sa sufiksom -av.⁷⁵

390. Promatrajući ih pojedinačno, možemo reći još ovo:

- cotav je normalna tvorba od glagola cotati, koji doduše nije zabilježen u rječnicima, ali se govori u Dalmaciji (gdje i cotav);
- čitav je danas leksička riječ; Daničić u AR piše da je postao od čiti, tj. čit, što je samo vjerojatno, jer je čit zabilježen prvi puta tek u 16. st., i to samo jedanput i u primjeru koji nije dovoljno jasan (ostale su potvrde iz Vukova vremena), čitav u 15. st., a prilog čitavo u 14;
- ćelav P. Skok tumači preuzimanjem turskoga pridjeva kel, a Škaljić ga izvodi od imenice ćela, što je u skladu s osnovnim značenjem sufiksa -av, 'koji ima ćelu';

⁷³ P. Skok u članku »O pridjevskim izvedenicama«, PSKJ, III, II, 1, Sarajevo, 1951, str. 19, piše kel, kior, şaş, Škaljić prvoga kao i Skok, drugoga kōr, a za trećega kaže da od tur. vulg. şaşal. Sijarić piše ćos (Bihorci, 163), a u turskom je köse (po saopćenju M. H.). O tim pridjevima ne bi zapravo trebalo ovdje raspravljati jer su posuđeni, ali ih spominjem zbog potpunosti izlaganja. Iz istog je razloga spomenut i izrazit provincijalizam cotav.

⁷⁴ Usp. Maretić, § 362 j, Belić, § 161 b, § 385 v.

⁷⁵ P. Skok u članku spomenutom u bilj. 2 piše: »Ako se upitamo, zašto taj sufiks (-n, S. B.) nije bio upotrebljen i kod posuđenica iz turskoga jezika ćorav, ćelav, šašav, onda moramo kazati, da se razlog tome nalazi u semantici turskih pridjeva. Navedeni turski pridjevi izražavaju, tjeljesnu manu na ćeljadetu'. Takvo značenje nije moglo biti obilježeno sufiksom -n, nego sufiksom -av, koji u našoj današnjoj svijesti ima značenje 'snabdjevnosti nećim'...« (str. 20).

- glupav i tupav mogu biti zbog afektivnoga trošenja osnovnih pridjeva, a tupav i zbog glasovnog obilježavanja prenesenoga značenja (MH ima dvije potvrde, obje u značenju glup: = smiješak, = a pamet), premda Čosić ima tupavi prsti (Koreni, 16);
- krnjav dolazi uz imenice uz koje i krnj (zub, lonac, mjesec) i u značenju se ne vidi nikakva razlika; možemo pretpostaviti (kao i za krnjast!) da je od krnj izvedena imenica krnja (zabilježena u D i MH), a prema njoj pridjev krnjav;
- mlakav je prov., što je Vuk i označio, stavivši u zagradu da se govori u Crnoj Gori, ali to još ne bi smetalo da ga navedemo kao primjer za deminutivnost, dakle kao 'mlak u manjoj mjeri' (premda semantički nema za to mjesta!) kad bi on to značenje imao, ali V daje druga značenja: 1) vide mlitav (a mlitav samo za spora, lijena, bezvoljna čovjeka), 2) mlakavo jelo, s prijevodom fade, insulsus, što znači 'bljutav, neukusan, neslan, suhoparan', a Vuk uz to i dodaje cf. bljutav. U jedinom primjeru MH mlakav dolazi uz vonj;
- ništav može biti prihvaćenje sufiksom -av zastarjeloga pridjeva ništa (to više što se javlja i ništavan), ali može biti i od zamjenice ništa, kako kaže Maretić, samo što bi možda preciznije bilo reći da je od imenice ništa, jer ta riječ dolazi i u tom značenju.⁷⁶
- sinjav V prevodi sa aschengrau, a sinji sa graulich (treba gräulich), blau; prema tome razliku je teško utvrditi, a pogotovu kad sinji označuje više nijansa, kao što pokazuju primjeri u AR (s. v. sinj) na temelju kojih je rečeno: »Taj se pridjev uzima za različne boje, koje prelaze od svijetloplavog do tamnoplavog i tamnožutog ili tamnosivog, čemu se nije čuditi, jer svaka boja može pomalo i postepeno prelaziti u druge boje.« Prema tome tvrdnja da sinjav znači sinj(i) u manjoj mjeri nema opravdanja.

391. U djelima M. Božića ima nekoliko pridjeva sa sufiksom -jav izvedenih od pridjeva crven, drven, voden: crvenjav bljuvac (MH), = i žuljevi (Svil. pap. 24), = e ruke (ib., 183), = e oči (MH), drvenjav, zvuk (Svil. pap. 137), vodenjava glava (Gavranova, Kurl. 10). Dokle god ovu pojavu ne nađemo i u drugih pisaca, možemo je smatrati individualnom tvorbom.

392. Za pridjeve blatnjav, krečnjav, prašnjav teško je reći da li su izvedeni sufiksom -jav od pridjeva blatan, krečan, prašan (osnove blatn-, krečn-, prašn-) ili sufiksom -njav od imenica blato, kreč, prašina (bez sufiksa -ina).

-at

393. Pridjeva sa sufiksom -at ima izvedenih od imenica, glagola i pridjeva. Sufiks je živ, ali slabo produktivan jer je ograničen broj osnova na koje dolazi.

⁷⁶ AR s. v. ništa u odstavku a. bb) kaže: »ništa služi kao imenica, kao da se kaže njem. das Nichts, tal. il niente, grč. τὸ οὐδέν«.

Način tvorbe

394. Sufiksom se -at tvore pridjevi od imeničke osnove po pravilu, pa i od osnova na guturale, npr.: bokat, brkat, krakat, šakat, nogat, rogat, duhat, juhat, rasohat, ruhat, a sufiksom -jat samo nekoliko:

- koščat, od koska, jer sa sufiksom -at nisu obični pridjevi od osnova na -st, kostat, prstat, ustat samo RK, a posljednja dva i T; krstat ima više potvrda, ali samo iz Srbije, i to s netipičnim značenjem; koščat u Rijeci (AR) i u Šaptinovcu (Ivšić, Rad, 168);
- trbušast; trbuhat nije zabilježeno;
- ušat, analogijom prema množinskom obliku uši, ali je uhat običnije;
- glavičast, prov., govori se samo u Dubrovniku, glavičasta igla, iglica glavičasta (= pribadača); i značenjem je netipičan jer je jedini pridjev s tim sufiksom izveden od deminutiva;
- grljat je bio prov. ili arh. već u Vukovo vrijeme, te ga on upućuje na grivast.

Značenje

395. Pridjevi sa sufiksom -at najčešće znače da imenica uz koju stoje ima ono u velikoj mjeri što označuje imenica u pridjevskoj osnovi, pretežno o dijelovima čovječjega tijela: bokat, bradat, glavat, guzat, jajat, kosat, krakat, ledat, mudat, nosat, okat, plećat, prsat, salat, sisat, šakat, trbušat, uhat . . .

396. Grlat u osnovi znači 'koji ima jako grlo', a po tome 'koji jako više'; zubat je češći u prenesenom značenju 'jezičav', 'koji grize', ali dolazi i u osnovnom: zubat kudronja (MH), zubata usta (u nemani, M. Lalić, Hajka); koščat je izveden od koska, koja je zapravo deminutiv od kost, kako je i naznačeno u AR, ali pridjev znači 'u kojega su velike kosti' (AR) jer potječe iz Srbije (što primjeri nesumnjivo pokazuju, u Hrv. se upotrebljavao samo koštunjav) gdje se riječ koska upotrebljava u istom značenju kao i kost, RK koska upućuje na kost. Jedino duhat nema augmentativno značenje jer znači 'malo živ, tek što daje znakove života', ali je prov. Vuk kaže da se govori u Boci, a D dodaje oznaku reg.

397. Augmentativno značenje dolazi, premda rjeđe, i u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku dijelova biljaka, a katkada i od pojedinih predmeta: busata pšenica (obično u zdravici: bilo mu u klasu klasato, a u busu busato, u trsu trsato, a u guvnu rpato!), granata lipa, klipat kukuruz, krošnjata trešnja, rakljat orah, rašljato drvo, sjenata stabla, = o mjesto, = a dvorana, brašnata pričuva, = a jezgra, uzlat 'pun uzala' (RK), zrnata kuća 'koja ima obilje zrna' (MH), kesat čovjek 'koji ima veliku kesu, bogat' (AR, u Lici), ruhata mlada 'koja ima mnogo ruha'.

398. Ako tko što ima u velikoj mjeri, tada je ujedno rečeno i da ima. To je zapravo osnovno značenje, a augmentativnost dolazi odatle što se tima pridjevima kazuje da imenica ima ono što je obuhvaćeno već njezinim značenjem. Naime kad se za što kaže da ima, a i bez toga je jasno da ima, tada se time naročito ističe ili se kaže da ima na poseban način, u velikoj mjeri.⁷⁷ Ima doduše nekoliko pridjeva sa značenjem augmentativnosti, premda imenica nema obavezno ono što joj se dodaje pridjevom, bradat, brkat, ruhat, zrnat, ali to je proširenje zbog velike izražajnosti.

399. Katkada je osnovno značenje pretežnije i u takvim primjerima koji nisu lišeni svake afektivnosti: Blago vama okatome (koji ima oči, u opoziciji prema slijep, MH).⁷⁸ Nerado je tako zovem /Zubovička/, jer će tkogod pomisliti, da je zbilja zubata, a nije, posljednji zub joj je nedavno ispao (MH) – ako samo moja duša bude bradata i brkata (MH) – jarac . . . bradat poput đavola, uhata noćna posuda (MH), glavati kupus (D). A nikakve afektivnosti ni augmentativnosti nema u primjerima glavata igla (D), okata mreža (AR), uhate i čulave košare (MH).

400. Osnovno je značenje vrlo često u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku životinjskog tijela:

- kljunat 'koji ima kljun', AR, = a jata. = i ježak, MH,
- krilat 'u kojega su krila', = a ptica, = i mravi, = i zmaj. AR. ostaci = ih guštera, - Olu'ni vjetrovi oduosilj su sve = e kukce, - Krvava vaš javlja se u dva oblika: kao beskrična i kao = a, MH,
- krznat 'pelzig', RK,
- perjat 'koji ima perje', AR,
- repat 'geschwänzt', V, = i blavor (gmaz), repati i bezrepi vodozemci. = e zvijezde, MH,
- rogat 'koji ima rogove', AR, = a stoka. = o blago, MH, = o ě,
- vunat 'wollig', 'wollich, wollig, wollereich', = o stado, RK.

U većini se tih primjera samo kaže da imenice imaju ono što im se dodaje pridjevom. To dolazi odatle što sve životinje nemaju kljun, krila, perje, rep, rogove, vunu, pa kad se za koje kaže da imaju, misli se u prvom redu to, a tek sekundarno da to imaju u velikoj mjeri.

-at : -av

401. Time se -at gotovo izjednačio u značenju sa sufiksom -av, a ipak nema mnogo usporednih pridjeva s tim sufiksima, svega četiri-pet, a među njima ni jedan s imalo značajnijom čestotom: V ima runjat, ali ga

⁷⁷ Ta je pojava obična i izvan pridjeva. Ako za kojega čovjeka kažemo da ima nos, oko, uho, ruku, trbuh, tad to ne znači samo da ima, jer je jasno da ima i da ne kažemo, nego da mu je taj dio osjetljiviji ili je u većoj mjeri nego obično, tj. to znači da on sve naujuši, da ima oštro oko, da sve čuje, da je glazben, da ima spretno, vriedne ruke, da je predebeo i sl.

⁷⁸ Budući da je pridjev okat izrazito augmentativan, rijetko dolazi u takvoj upotrebi. Jedan slijepac, govoreći o ljudima koji vide, kaže: »videći ljudi«, Vj. 12. 2. 61 3.

upućuje na runjav, od perjat i perjav običnije je peruat, ako perjav uopće dolazi u značenju perjat; AR kaže »perjav, adj. isto što perjat, perjast, pernat«, ali potvrde su samo Šul. i Pop.; T ga prevodi pod 2 'pokryty perjami', ali mislim da mu je pravo značenje u primjeru iz RK: kaput ti je = du hast dir den Rock federig gemacht; u tom su smislu razgraničena i ova dva para: brašnata pričuva, = a jezgra – brašnava ruka, MH, – Po dnu je pšenica busata, AR, – I sve nam niklo busato, MH, – busava zemlja (puna busa. AR).

-at : -ast

402. Pridjevi sa sufiksom -at imaju više usporednih parova s pridjevima sa sufiksom -ast. U većini je, kao što smo pokazali, razlika jasna, a broj pridjeva gdje -ast ima značenje sufiksa -at malen. Još je manji gdje -at ima značenje sufiksa -ast, značenje sličnosti, svega u nekoliko pridjeva, ali ni kod jednoga u svim primjerima, nego samo u nekim.

AR ima kljunat u značenju a) u kojega je kljun, b) nalik kljunu, ali od dvije potvrde pod b) samo je jedna u tom značenju, i to ne izrazitom, = a riličina (u vragova, J. Kavanjin), a druga – Cvrka joj zagluša od kljunatih usti, Kanižlić – ide pod a) jer je riječ o ptičjim ustima (o sovi), dakle o ustima s kljunom, što se doduše iz primjera ne vidi, ali je vidljivo iz širega konteksta. U gradi MH ima primjera kao kljunate cipele, ali to nije neko novo značenje sufiksa -at, već smo imali primjera gdje -at dolazi i na prenesena značenja ako se njima o čemu kaže da to imaju, glavati kupus, okata mreža, repata zvijezda, rogato č, uhate košare. Od njih jedino okat ima usporedne likove sa okast: mreža okasta, = o perje (u pauna), noć je uhata, a dan okast, ali ti su primjeri iz starijega doba, prva dva D. Zlatarića, treći iz nar. posl. Noviji primjeri imaju -at, kao što pokazuje grada MH: okata mreža (Maretić-Ivšić), = a glinena peč (Nazor), = o perje (u pauna). Granica je prilično jasna, kad se misli na sličnost, odmah dolazi -ast: pavijan kljunaste gubice, NJ, 4, 114. Stoga i Maretićev prijevod trbušata lađa (Ilijada, VIII, 222, XI, 5 i 600) prof. Ivšić popravlja u trbušasta lađa. Krilat ima velik broj primjera, pa uz one u kojima nesumnjivo znači 's krilima' ima i takvih koji bi se mogli protumačiti u značenju 'kao da ima krila': krilat hod, = a strijela, = vjetar, zanos, = a mašta, = e riječi, ali tu je posrijedi preneseno značenje jer je veza s osnovnim očita, kao što pokazuju primjeri u AR: krilat d. o čemu neživu npr. a) o strijeli, jer je brza a i pernata: Ne leti tako strijela krilata k svome zamjerku, c) kao da su mi noge krilate bile, te se pod b, d) i f) ističe značenje brzine, i izrijeckom se kaže da je preneseno: prava je sličnost protumačena samo pod d).

Što se uz krunast javlja i krunat: tri = e lavske glave, AR, cice krunato (ptica), sjenica čubasta ili kaporasta ili = a, ševa čubasta ili = a ili kaporasta ili kukmasta ili kukuljava, B, to je zbog analogije prema pridjevima kljunat, krilat, repat, rogat, runat, vunat. Šušat je zbog analogije prema rogat, s kojim je obično u rečeničnoj vezi: teško je šušatu s rogatim.

-at : -ovit

403. S tim sufiksima usporedne likove imaju samo dva pridjeva, sjenat i uzlat. S većom čestotom oba sufiksa samo prvi, dok uzlat ima samo RK i D, a uzlovit samo T.

404. Sufiks se -at ograničio uglavnom na imenice za dijelove biljaka, životinjskoga i čovječjega tijela, i rijetko izlazi iz tog okvira, a ako izlazi, teži da ima augmentativno značenje, brašnast, hrpast, kesat, ruhat, sjenat, zrnat.

TVORBA OD GLAGOLA

405. Od glagola su ovim sufiksom izvedena samo četiri pridjeva: domišljat, krcat, umiljat, zaošiljat. Svi su leksičke riječi, 1. već zbog maloga broja takvih pridjeva od kojih se posljednji i ne upotrebljava, zabilježen samo u B, 2. što ni samim stručnjacima nije jasno postanje. Za domišljat Budmani u AR i Vondrák (str. 594) misle da je od domišljati se, a Maretić u Gram. (str. 318) da je od domisao; za krcāt V veli da je part. pass. od krcati 'tovariti', a Budmani u AR da jest od krcati, ali nije part. pas. jer bi onda imao drugi akcenat: krcāt. Takva su kolebanja razumljiva jer veza s osnovom nije očita: domišljat je onaj koji se brzo domisli, a ne onaj koji se domišlja, krcat znači 'nakrean, natovaren', a ne samo krean, tovaren.

TVORBA OD PRIDJEVA

406. Od pridjeva sa sufiksom -at izvedena su samo tri pridjeva: ciglat, kusat i obilat. Ciglat nije dosad zabilježen ni u jednom rječniku, a dva primjera: do cigle ciglate koja se čula (MH, Bukovica), – u cigli ciglati hip (Kurl. 32) pokazuju da se govori u sjevernoj Dalmaciji u značenju jedan jedincati. Kusat je izveden od kus analogijom prema repat s kojim dolazi često u izreci kusati i repati: da li će kusati što opraviti proti repatim (MH), ali je običnije kus, pa i u samoj izreci kusi i repati. Obilat je postao od obil, koji je danas arh., vjerojatno iz težnje da obil uđe u jednu sufiksalsnu kategoriju zbog čega je dobio i -(a)n, obilan. Sufiks je -at uzet zbog podudarnosti u značenju s pridjevom obil. Obilan i obilat podjednako se upotrebljavaju.

Sufiks -at dolazi i u sedam-osam složenih pridjeva, ali ta pojava ostaje izvan okvira ove teme.

-nat

407. Pridjevi sa sufiksom -nat izvedeni su samo od imenica. Sufiks je živ, ali slabo produktivan. Od tridesetak pridjeva s tim sufiksom običniji su samo neki, oko polovina, ostali se upotrebljavaju vrlo rijetko ili se danas uopće ne upotrebljavaju.

408. Sufiks je -nat nastao stapanjem sufiksa -(a)n i -at. A. Belić piše: »Od prideva kao *rōsa* : *rōsan* : *rōsnat-rōsnat*.⁷⁹ vezano sa *rōsa*, – dalo je nastavak *nat* koji se i samostalno upotrebljava (tj. bez prelaznih stupnjeva i sa *n*)«. (Nauka o građenju, str. 161). U osnovi je zaista tako, i stoga taj sufiks ne valja miješati sa sufiksom -at, kao što se čini u purističkim člancima.⁸⁰ Na'me, u *kožnat*, *mesnat*, *papirnat*, *pernat*, *rosnat*, i sl. nije isti sufiks koji i u *brkat*, *glavlat*, *nosat* . . . jer bi tada prvi bili: *kožat*, *mesat*, *perat*, *rosat* . . .

409. Ni značenje sufiksa -nat nije jednako sufiksu -at. Ist'na, ono se koleba između značenjâ sufiksa -(a)n i -at, ali je bliže prvom i znači da je što od onoga što označuje imenica u pridjevskoj osnovi ili da to ima, a znači katkada, iako rjeđe, i obilnost toga. Po posljednjem bi se u potpunosti podudarao sa sufiksom -at, ali ne smijemo smetnuti s uma da to značenje ima i sufiks -(a)n i da nema primjera, gdje je -nat značio da je ono što znači imenica u pridjevskoj osnovi veliko po svojim razmjerima (kao *brkat*, *glavlat*, *nosat* . . .), nego samo brojem,⁸¹ upr. *lisnato granje*, a velik se po opsegu mora izreći kako drugačije, npr. *krupnolisnat duvan*, *krupnolisniji kaloper* (MH).

410. Stoga se može reći da je -at ekspletivan formant pridjevima na -(a)n, što je, s jedne strane, moguće, jer su značenja bliska, a s druge strane razumljivo, jer -(a)n nema određenoga značenja i neki pridjevi s tim sufiksom prelaze u druge suf.ksalne kategorije iz težnje za diferenciranim značenjem, kao što je već rečeno. Potvrda je svemu tome i to što među pridjevima sa -nat nema ni jedan, osim *kosnat*, koji bi označavao augmentativnost kojega dijela čovječjega tijela, što je tipično za -at. A i *kosnat* ima dobro potvrđen usporedni lik *kosat*, a sam se rijetko upotrebljava, i to samo na ograničenu području, u Srbiji (vjerojatno je nastao zbog nejasnoga *kosmat*). Prema nekim se podacima čini da se i u Srbiji upotrebljava u većini za životinje. V ima značenje 'langhaar'g' s dva primjera, ali oba za konja, a po tome što ih citira vidi se da i njemu

⁷⁹ Očita pogreška. Prvi puta treba *rōsat*.

⁸⁰ Tipičan je članak dr I. Popovića koji piše: »Veoma je raširen oblik *papirnat* i upotrebljava se u značenju 'od papira', 'od hartije': *papirnata vrećica*, *papirnatu novac*, *papirnatu ukrasi*, pa i *papirnata poezija* (t. j. umjetna) itd.

Tako se isto u značenju 'od mesa' upotrebljava pridjev *mesnat*: *mesnata roba*, *suhomesnati proizvodi*, itd.

Ova upotreba je pogrešna, iz prostoga razloga što pridjevi izvedeni nastavkom -at imaju drukčije značenje: oni znače, da se o zobine, koju predstavlja imenica javlja u velikoj mjeri: *mesnati obrazi* (tj. 'punu mesa'), *koščate ruke* 's mnogo kostiju', *glavlat* 'čovjek (sa suviše velikom glavom)', tako i *nosat*, *brkat* itd. Međutim, u izrazima kao *papirnat novac* ili *mesnata roba* ne želi se reći, da novac sadrži mnogo (ili previše) papira niti da je roba prepuna mesa. Zato ti oblici i nisu dobro upotrebljeni i narodno jezičko osjećanje ih nikad ne će moći prihvatiti.

Moramo, dakle, reći *papirna vrećica* itd., a također *mesni proizvodi*.« (Papirni ili papirnat?, B. 26. 10. 55.)

⁸¹ Opozicijski parovi u slov. pokazuju baš tu razliku: *grozdat* 's velikim grozdovima', *grozdnat* 's obiljem grozda', *grudat* 's velikim grudima', *grudnat* 's dosta gruda', *vrhato drvo* 's jakim vrhom', *vrhnato drvo* 's više vrhova' i dr. (Bajec, str. 53).

taj pridjev nije bio običan. Kosat i kosnat imaju sinonimni par u pridjevima vlasat i vlasnat, a među njima je razlika jasna: vlasat 'dugovlas, kosmat', vlasnat 'koji je od vlasii', npr. čebe (V), ponjavica (MH), ali se drugi vrlo rijetko upotrebljava pa ga RK, B i D upućuju na vlasat.

411. Od ostalih pridjeva usporedne likove sa -at imaju pridjevi mesnat, resnat, rosnat i rušnat, ali su rijetki po upotrebi i netipični po značenju (samo je prvi za dio tijela čovječjega i životinjskoga, a i za dio voća jer se mesom zove i meki dio voća koji se jede):

- mesnat je u AR jednako potvrđen kao i mesat, ali ovaj nema novijih potvrda pa se može reći da se danas upotrebljava samo mesnat u značenju 'od mesa, pun mesa';
- resnat i resat znače 's resama, s mnogo resa', ali je češći prvi;
- rosnat ima usporedni lik sa rosan, a rosat samo u jednom novijem primjeru: = e kolovozne ozvjezdine (Neispl. 387);
- rušnat ima samo jednu potvrdu u AR sa značenjem kao i ruhat, rušan.

412. Dakle boljega opozicijskoga para od vlasat-vlasnat nema, ali on nam ipak pokazuje osnovno značenje sufiksa -nat koje možemo vidjeti i u drug'ih, vrlo običnih pridjeva kao što su kožnat, papirnat, plehnat, rožnat, slamnati... Oni kazuju da je što od kože, papira, pleha, roga, slame, npr. kožnat naslonjač, = a torba, taška, lsnica (MH), papirnati čep, = i anđeli, potplati, = a vrećica, moneta (MH), plehnati lavor, = i fligelhorni, = a kutija (MH), rožnato dugme, revolver... s rožnatim drškom (MH), slamnati šešir, vijenac, krov, = e stolice (MH).

413. Običniji su s tim sufiksom još lisnat, pernat i travnat:

- lisnat znači 'na kojem ima lišća', 'pun lišća', što je gotovo isto, npr. Te ih... lisnatim granjem nadkrije i obloži (AR), ali je pretečnije prvo značenje, pogotovu što dolazi i u takvim primjerima gdje označuje jednu vrstu za razliku od druge: lisnato drveće - crnogorično drveće, podizanje plantaža nekih vrsta = og drveća koje brzo raste (B. 10. 1. 60. 14) - Svjež kupus i druge vrste = og povrća (B. 2. 10. 60. 8), dakle za razliku od povrća koje nije takvo (mrkva, repa, krumpir i dr.);
- pernat 'onaj koji je od perja, koji ima na sebi perje': = jastuk, = a postelja, = a kruna (MH), = i štit (AR); = a živina, = a jata, = i narodi (vrane, čavke i papige), = e brbljavke (patke i guske), = o i rutavo blago (živad i stoka); = i šešir, = i sljemovi, = žandari (MH);
- travnat 'obrastao travom', 'od trave': = o igralište, = o mjesto (MH), = a padina (Svil. pap. 25) - Uz kuća dva = a dvorišta i bašča (VI. 1. 10. 60. 20), = o igralište (MH).

414. Sufiks -nat dolazi i u tri složenice: suhomesnat, suhokožnat i krupnolisnat, što po značenju nije ništa posebno, ali to već prelazi okvir ovoga rada.

415. Pridjeva s tim sufiksima ima izvedenih od imenica, pridjeva i glagola. Sufiksi su živi i produktivni.

Sufiks -ovit dolazi na osnovu s nenepčanim, a -evit s nepčanim završnim suglasnikom. Katkada i -ovit dolazi iza nepčanoga: kišovit, krečovit (RK, RSR), ražovit (V, RK, T), mješovit. Razlog može biti disimilacija (krečovit, mješovit) ali i to što pridjeva sa -evit ima znatno manje (22 : 145), a među njima su običniji samo grčevit, munjevit i žuljevit.

Sa završnim je glasom *c* samo kvarcevit (Enc. Jug., 2, 448).

Od glagola je samo mješovit, a od pridjeva desetak: bjelovit (AR, B, ali bez novijih p.), cjelovit, čilovit (AR iz Osvetnika G. Martića), drzovit (od drzak), plahovit (uz plah), tankovit (V, D; u V potvrda iz nar. pj.; može biti i složenica od tanak i viti), šarovit i žarkovit (V s naznakom da su stajaće riječi). Ostali, brzovit, hirovit, jedrovit, ludovit, naglovit, iz djela su M. Božića. Primjeri pokazuju da se od pridjeva sufiksom -ovit tvore pridjevi iz stilskih razloga.

416. Najčešće se pridjevi izvode tim sufiksima od imenica i znače da je što u velikom broju, da je puno onoga što znači imenica u pridjevskoj osnovi: barovit, brdovit, bregovit, gorovit, hirovit, humovit, kišovit, pjeskovit, silovit, sjenovit, sprudovit, stjenovit, šumovit, trnovit, valovit, vjetrovit, krševit, žuljevit.

To je značenje i u pridjeva glinovit, rudovit, sadrovit, srebrovit, zlatovit, željezovit, ali ti pridjevi imaju usporedne pridjeve i sa -nosan.

Pridjevi jezgrovit, ljekovit, maglovit, strahovit, slikovit, grčevit djelomično su se udaljili od toga značenja, ali nije teško dokučiti da im je ono ipak osnovno.

417. U nekoliko pridjeva sufiks -ovit ima značenje sličnosti: alovit 'koji je poput ale' (RSR), gasovit, gazovit 'gazoobraznj' (T), gromovit 'koji je kao grom' (AR), halovit 'koji je kao hala, koji je kao što biva u hale' (AR), mehovit 'poput mijeha' (P), munjevit 'brz i vatren kao munja' (AR), »pamučast – koji je poput pamuka; isto i pamukovit« (RSR), zmajevit 'gewaltig wie ein Drache' (V), a sličnost pokazuje i pridjev vilovit koji V izjednačuje sa vilovan. Pridjev plinovit T prevodi kao i gasovit, ali D ima gazeux i gazéiforme. U dva se značenja tumače i pridjevi slojevit i stupnjevit. Primjeri pokazuju da je to značenje slabo produktivno i da bi se s tim značenjem novi pridjev izveo samo izuzetno, i to zbog kakva posebnog razloga.

S pojedinačnim značenjima možemo spomenuti pridjeve časovit, glasovit i redovit.

418. U § 382. navedeno je među usporednim primjerima i nekoliko sa -ovit, -evit. Budući da se sufiksima -ovit, -evit tvore pridjevi od imenica svih rodova, to bismo mogli misliti da je između njih i sufiksa -av razlika samo semantička, tj. dok -av označuje da ima čega, -ovit, -evit označuju obilje. Ali kako se značenja katkada izjednačuju, treba upozoriti

riti da je karakteristično što su sufiksima -ovit, -evit izvedeni pridjevi od jednosložnih i dvosložnih imenica, a trosložnih samo kad je u osnovi -ije- (koje se u pridjevu pokraćuje): mljekovit, pjeskovit, stjenovit, strelovit, žljezdovit. Od trosložnih je i višesložnih samo željezovit (D). A npr. imenice na -ica, koje ne mogu biti jednosložne ni dvosložne, imaju samo -av.

-ji

419. Sufiksom se -ji tvore pridjevi samo od imenica. Sufiks je živ i produktivan.

420. U tvorbi pridjeva tim sufiksom mijenjaju se:

c, k sa č: grličji, lastavičji, lisičji, ovčji, ptičji, zečji, čavčji, guščji, mačji (od *maččji), pačji (od *patčji), svračji, vučji, čovječji,

g sa ž: božji, vražji,

h sa š: bušji, mušji;

d + ji daje *d*: goveđi, labuđi, medvjedi,

l + ji daje *lj*: bivolji, kamilji, kobilji, đavolji i ošlji od osao (V, AR, D, P);

n + ji daje *nj*: jelenji, kunji, šaranji, vranji, jesenji, sutonji;

t + ji daje *ć*: ja(g)njeći, jareći, magareći, pileći, praseći, teleći, ždrebeći, dakle samo od imenica tipa tele, teleta, osim pseći od pseto, pseta.

Iza glasova *b*, *m* i *v* -ji daje -lji: galebliji, golublji, riblji, žablji, somlji, bravlji, buvlji, kravlji, lavlji, mravlji. Vjerojatno i iza završnoga *p*, ali nema ni jedan primjer.

Samo izuzetno ostaje -ji: babji, Vl. 26. 10. 59. 4, bravji, Travn. 109. žabji, B s. v. jaje, T, ali to može biti i dijalektalna pojava.⁸²

421. Sa trosuglasničkim su skupinama: junčji (-nčj), vrapčji (-pčj-), ćurčji, jarčji (-rčj), guščji (-ščj), čavčji, jazavčji, ovčji, pjevčji, plovčji (-včj-). Kako su običniji među njima rijetki, postoji težnja da se izbjegnju i te skupine. Katkada se gubi *j*: gušči (AR, B), jarči (AR s. v. jarčji), ovči (AR, T, P), vrapči (RK, T), ili se odbacuje završetak imenice: gušji (AR, B, P), vrablji (RK, T, P) ili se upotrebljava sufiks -iji (v.). Ni jedan od ovih načina nije općenito usvojen.

Zapaža se i težnja da se neke glasovne promjene izbjegnju upotrebom drugih sufiksa. Kad su to sufiksi -ski, -ov, -ev, -in, može se reći da nisu posrijedi samo glasovni razlozi nego i potiskivanje sufiksa s manjom čestotom (v. § 80. i 131).

422. Značenje je sufiksa -ji opće odnosno, kao i sufiksa -ski, ali se on ograničio samo na neke vrste imenica. U pretežnoj su to većini imenice za oznaku životinja (94 od 120). Što Stevanović u Posesivnim formama tvrdi da »pridevi koji se od imena zooloških vrsta tvore nastav-

⁸² U kajkavskom se dijalektu ne umeće epentetsko *ć*.

kom -ji imaju pretežno značenje svojstva« (str. 15), to proizlazi iz njegova pogrešnoga shvaćanja odnosnih sufiksa uopće (v. § 36, 37, 42–49, 114–116).

423. Od imenica ostalih kategorija s većom su čestotom samo bablji (uz bapski), božji (rjetko bogov), čovječji (danas i čovjekov), dječji, đavolji, vražji, vješticiji i jesenji (uz jesenski). Ostali su vrlo rijetki: brčji (V; Bor. ga upućuje na krajnji), danji (V; možemo pretpostaviti i dan + nji), kepečji (T, RSR, P), očji (T, D, običnije očni, očinji), sutonji (B, D, običnije sutonski), zobljji (B, obični je u zobni, zobeni). Pridjeve gubičji, bradavičji, dlačji i orašji upotrebljava samo Božić (Kurl. 249, Ne'spl. 103, 189, 207), i to prvi kao singldohu mjesto životinje: gubičje natjecanje (jarad se natjecala u brštenju).

–iji

424. Sufiks se -iji u svemu podudara sa sufiksom -ji. Svi pridjevi sa -iji, osim kožiji (MH) 'kožni', imaju usporedne pridjeve sa -ji, ali sa znatno manjom čestotom. Od 51 pridjeva tri su očiti arhaizmi: babiji, kožiji, kraviji, 23 zabilježena su samo u P: bičiji, čavčiji, grličiji, gusjeničiji, gusiji, jarebčiji, kepečiji, krestalčićiji, krtičiji, kukavičiji, kurjačiji, lasičiji, lastavičiji, piličiji, pjevčiji, prepeličiji, puriji, račiji, svračiji, štučiji, vješticiji, vjeveričiji, zečiji, što pokazuje da su načinjeni samo zbog pravopisne norme.

425. Ostali su zabilježeni i u drugim rječnicima, a neki se upotrebljavaju i u suvremnim djelima (označeni znakom +): božiji+, čovječiji+, čurčiji+, dječiji+, golubiji+, guščiji+, jarčiji, jazavčiji+, kokošiji+, koziji, kučiji, lsičiji, mačiji+, mečiji, mišiji, ovčiji+, pačiji, pasiji+, plovčiji+, ptičiji+, sjeničiji, vrapčiji+, vražiji+, vučiji+.

426. Budući da su svi sa znatno manjom čestotom od svojih parnjaka sa -ji, stilski su izražajni, te ih u slobodnim vezama uglavnom nalazimo u jeziku umjetničkih djela, u psovka i sl. Zbog toga i nema razloga da taj sufiks puristički izbjegavamo, to više što počinje samoglasnikom i tako može poslužiti da se izbjegnu neobičnije suglasničke skupine, a slog više može se iskoristiti za metričke potrebe. Ali sve to nisu takvi razlozi da bismo mu opet s druge strane davali u književnom jeziku izrazitu prednost. Jer u tvorbi pridjeva tim sufiksom postoje neka ograničenja. Nj me se ne tvore pridjevi od imenica tipa janje, janjeta, od imenica u kojima se -ji stapa s osnovom, bivol, đavo(l), govledo, labud, medvjed, jelen, jesen; gdje se -ji iza *b* i *v* mijenja u -lji, brav, galeb, krava, mrav. A što je možda najvažnije, on ne može zamijeniti sufiks -ji u tvorbi pridjeva od onih imenica u kojima -ji nailazi na glasovnu smetnju kao što su imenice: guja, slavuj, konj, svinja, roda, leopard, dijetao, pijetao, čaplja, čvorak, čuk. S jedne strane izaziva iste glasovne promjene kao i sufiks -ji, a s druge što taj glasovni kompleks ima veliku čestotu u komparaciji pridjeva.

427. Pridjeva sa sufiksom -inski ima dvije vrste. Jedni su od imenica na -ija: abadžinski,⁸³ aleksandrinski, avlinski, bestinski, bizantinski, čaršinski, delinski, efendijinski, hodžinski, il((ij)inski, kad(ij)inski, komšinski, spahinski, varmeđinski, zmijski. Takvi pridjevi imaju samo izuzetno novije potvrde. Od njih su običniji pridjevi na -ijski, te se može reći da su oni izvan suvremenoga jezičnoga sustava.⁸⁴ Dakako, ako ne nastupi kakav nov razlog kao što može biti u marijinski.

428. U drugih je pridjeva sufiks -inski zbog toga što -ski nailazi na glasovnu zapreku, izaziva glasovne promjene koje previše mijenjaju osnovu, stvara neobične suglasničke skupine i sl., a katkada je težnja i za izrazitijim glasovnim kosturom. Takvi su pridjevi: aginski, alpinski (uz alpski), avetinski, bašinski, česminski, čatinski, čiftinski, gazdinski, gostinski, hodžinski, huljinski, kalfinski, kastinski, lalinski, lolinski, marvinski (uz marveni), papinski (uz rjeđe papski), pašinski, protinski, rajinski (zbog rajski), služinski, vilinski.

429. U pridjevima kćerinski i materinski razlog sam po sebi nije vidljiv, ali kad znamo da druge imenice za bliske rodbinske odnose traže -inski, mačuhiński, mačehinski, majčinski, nevjestinski, očinski, sestriński, snahinski, onda je jasno zašto je neobično materski i kćerski. Analogija je toliko jaka da se uz bratski javilo i bratinski.

430. Značenje je dobro definirano u Maretćevoj Gramatici, odakle se vidi da je opće značenje sufiksa -ski.

431. Samo je nekoliko pridjeva izvedeno od vlastitih imena: elizabetinski (RSR), luzinski (RSR, P, samo u vezi Luizinska cesta), marijinski (P, u vezi Marijnsko cvanđelje), sibilinski (B, RSR, uz sibilski), zolinski (= a škola, Tel. 6. I. 61. 6).

Ti su pridjevi tako rijetki po upotrebi i pojedinačnim značenjima da se zasad ne može ništa uopćiti. Nema one pojave u tvorbi od vlastitih imena kao što je sa sufiksima -ovski, -evski. Razlika bi bila samo u tome što bi se sufiksom -inski izvodili pridjevi od imenica ž. r. Naime, svi su pridjevi sa sufiksom -inski od imenica ž. r., a od m. samo od onih koje idu po a-deklinaciji (aga, baša), a takve su i čato, čifto, proto, to više što se upotrebljava čata, č'fta, prota. Izuzetak su jedino pridjevi očinski (i bratinski), zbog već spomenutih razloga, i gostinski.

⁸³ U takvim se pridjevima može pretpostaviti da je -ijin stegnuto u -in-, kako je u AR protumačeno abadžinski, bestinski, ilinski, jer je -in- dugo. Ali isto tako možemo pretpostaviti i odbacivanje -ija i dodavanje -inski, jer je -in- dugo i u -inski- i kad nije od imenica na -ija: alpinski (B), huljinski (P), kalfinski (RSR), lolinski (D), mačehinski (D, P), marvinski (AR, D, T) i dr. jer je posljednji sekundarno duženje zbog skupine -nsk-, kao što je dugo i u -ijski: abadžijski, aleksandrijski, avlijski (sve P).

⁸⁴ To isto vrijedi i za bestinjski, delijski, dahijski, efendijanski, ilijanski, kadijanski, komšijanski, rakijuski, scratlijuski, šumadijanski.

432. Sufiksima se -ovskī i -evskī izvode pridjevi samo od imenica muškoga roda. Sufiksi su živi i produktivni.

Na raspodjelu sufiksa -evski i -ovski utječe završni glas osnove kao i na raspodjelu sufiksa -ov i -ev (v. § 142–148).

433. Ti se sufiksi upotrebljavaju uglavnom zbog triju razloga:

1. zbog glasovne zapreke za -ski,
2. zbog izrazitijega glasovnoga kostura,
3. zbog posebnih semantičkih razloga.

434. Za prva dva razloga dovoljno je navesti primjere:

1. altovski, aparthajdovski, augustovski, begovski, blokovski, bogovski, cehovski, frontovski, kablovski, kadrovski, kominformovski, kotlovski, kvartovski, lordovski, martovski, orlovski, ovnovski (uz orlujski, ovnujski), parkovski, pijetlovski, risovski (uz risji), rodovski, šahovski, tenkovski, trustovski, zetovski (zbog zetski od Zeta), duždevski, marševski, prinčevski, paževski;

2. divovski, djedovski, džinovski, grofovski, jobovski, kmetovski, kumovski, lavovski, (uz lavli, lavski), popovski, pradjedovski, robovski (običnije ropski), roovski, sinovski, slonovski, snobovski, svatovski, šefovski, topovski, trutovski, volovski (uz volujski), kneževski, kraljevski, nojevski, puževski, zmajevski.

Dakako, katkada se prva dva razloga dodiruju, to više što je prvi shvaćen vrlo široko, ali primjere nije potrebno preciznije razvrstavati niti opširnije objašnjavati.

435. Primjeri za treću skupinu: adenauerovski, avramovski, bokačovski, danteovski, davičovski, erenburgovski, frojdovski, hamletovski, jobovski, knajpovski, lazarovski, napoleonovski, plautovski, rubensovski, šekspirovski, badaličevski, dalijevski, felinijevski, harambašićevski, matoševski, taljevski, vojnovičevski.

436. Prema tome se pridjevi treće skupine tvore od imena ili prezimena. Mnogo su češći od prezimena, a od imena samo kad služi kao prezime ili kad je poznatije nego prezime. Teoretskih zapreka da se pridjev tim sufiksom izvede od svakoga imena vjerojatno nema, samo se pri tome ne smije smetnuti s uma značenje. Naime Maretić u Gramatici kao primjere spominje Đurdevski i Petrovski, a u Js. s. v. ćirilski izričito kaže da su od Đurađ i Petar, ali je očitije da su od Đurdevo i Petrovo, naziva za blagdane, npr. đurđevska kiša, petrovske vrućine (AR), i da prema tome ne idu ovamo. Drugo je petrovski u primjeru: . . . boljarskim naslovom iz petrovskih vremena (Hrv. b. Mars, 30, očito iz vremena Petra Velikoga).

437. Ali se i za ostale pridjeve postavlja pitanje, imamo li tu sufiks -ovski ili samo -ski koji se dodaje već izvedenom pridjevu sufiksom -ov, -ev. Dok je takvu sumnju za prve dvije skupine lakše otkloniti zbog pri-

djeva kao što su blokovski, cehovski, frontovski, kablovski, kadrovski, kotlovski, kvartovski, parkovski, šahovski, za treću je već teže. Naime, nije li se Jobovo strpljenje upotrebljavalo i tada kad nije bilo Jobovo, kao i Gordijev čvor kad se pred njim nije našao Gordije, a Tantalove muke kad se nije mučio Tantal, i sada da se označi preneseno značenje dodan je pridjevu Jobov, Gordijev, Tantalov sufiks -ski. Drugo, karakteristični su pridjevi tipa mačekovski, radićevski, vukovski za koje i sam smatram da nisu izvedeni sufiksom -ovski od Maček, Radić, Vuk, nego sufiksom -ski od imenica mačekovac, radićevac, vukovac pošto je odbačeno -ac. A tako se i uz pridjeve dekartovski, gestapovski, hegelovski, hitlerovski, muhamedovski, skojevski nalaze i imenice dekartovac, gestapovac, hegelovac, hitlerovac, muhamedovac, skojevac. Kao dokaz se može uzeti i to što od tih imenica nema pridjeva mačekovački, dekartovački . . . , kao što je karakteristično da gotovo i nema pridjeva na -anski koji ne bi uza se imali imenice na -anac, npr. krležijanski: krležijanac, hegelijanski: hegelijanac i sl.

438. Pa ipak, iako je sve to istina, smatram da se i od imena i prezimena tvore pridjevi sufiksima -ovski, -evski, a ne samo sufiksom -ski, jer je očito da uz mnoge nema imenica na -ovac, -evac i da u svim pridjevima ne možemo najprije pretpostaviti upotrebu pridjeva sa -ov, -ev, a tek kasnije dodavanje sufiksa -ski kao što to možemo za jobovski, gordijevski, tantalovski.

439. Važno je pitanje značenje tih pridjeva. Maretić u Gramatici kaže: »U Vukovu je rječniku za neke od tih pridjeva zabilježeno da znače pripadanje singularu temeljne imenice (na pr. begovski: što pripada begu), a za neke množini (na pr. zetovski: što pripada zetovima), a po svoj prilici svaki od tih pridjeva može imati jedno i drugo značenje« (str. 321).

440. Iako u V nije jednako prevedeno begov i begovski, ipak značenje pridjeva begovski nije dobro protumačeno. Andrić ga doduše upotrebljava ovako: Bahtijarević je neobično čutljiv, gord i povučen, kao pravo begovsko unuče . . . (Na Drini, 285), ali to je isto kao i carski sin, govendarska kći (pojava protumačena u § 126), to više što Andrić malo kasnije piše: Tu se vi muslimani, begovski sinovi, često varate (ib., 288). Zato se može reći da ni Maretićeva definicija značenja nije precizna.

Pridjeve s tim sufiksom treba razvrstati u nekoliko skupina.

Kad je u osnovi opća imenica za neživo, tada to pitanje i ne treba postavljati jer odnosnoga pridjeva s drugim sufiksom i nema.

441. Kad je u osnovi opća imenica za oznaku čovjeka, tada je razlika jasna: begovski, djedovski, kmetovski, zetovski, duždevski, kneževski razlikuju se od begov, djedov, kmetov, zetov, duždev, knežev kao i bilježnički, biskupski, bogataški od bilježnikov, biskupov, bogatašev, a o tome je bilo dovoljno govora u obradi sufiksa -ski, i -ov, -ev, -in.

442. Teškoća nastaje tek kad je u osnovi ime ili prezime. Pridjevi tako izvedeni označuju da je što svojstveno osobi koju označuje ime ili prezime u pridjevskoj osnovi. Primjere je potrebno navesti s nužnim kontekstom jer ćemo tako bolje pokazati pojavu o kojoj je riječ, to više što dosad o njoj nije bilo govora u našim gramatikama.

- adenaurovski: nepromijenjeni nastavak sadašnje = e politike (Vj. 25. 4. 59. 3),
- avramovski: kako onog očajnika da privede razumu i spreči ga u = om delu? (oca da žrtvuje sina, Deobe, II, 98),
- davičovski: zahvati (u Ujevića, J, 8, 35),
- frojdovski: 'na način Freuda, sa stanovišta njegove filozofije' (RSR),
- grinovski: ovaj čisto grinovski zaplet (u Greeneovu djelu, Pol. 10. 9. 61. 19),
- hamletovska dilema mnogih kompanija (B. 11. 6. 61. 7) -- albanski narod nema = ih dilema (Vus, 23. 11. 60. 2),
- hitlerovska metoda (Neispl. 362), = i zakon (Vj. 16. 11. 61. 4, zakon u USA protiv komunista), = a agresija (Vj. 7. 12. 61. 8), v. i primjere u bilj. 35 (§ 129),
- jobovski: rok koji bi stavio na kušnju i = o strpljenje (Vj. 27. 5. 61. 2),
- joklovski: živi svoj život na = način (Jokl, Hrv. b. Mars, 372),
- knajpovski: 'na način Kneipa, u njegovu stilu' (RSR),
- lazarovski: Verujem u pobjedu = e žrtve (Deobe, III, 90),
- montaignevski: Hamlet je skeptik koji izražava = u sumnji u konvencionalna vjerovanja (Tel. 21. 4. 61. 15),
- napoleonovska poza (majora Cvetića, Deobe, I, 187),
- rubensovski: 'u stilu... Rubensa' (RSR) - A oko njih je jesen i = a paleta (Deobe, I, 322),
- šekspirovsko objašnjenje Mozartove smrti...; - Puškin je u toj legendi vidio sjajnu = u situaciju (pretpostavka da je M. otrovan, Tel. 17. 11. 61. 7),
- tanta'ovski: I tako se sagnula do krvavog akta u tilovima i isplela se u sebi na sablasne vrhove = e patnje da dosegne jabuku (Hrv. b. Mars, 324),
- badalićevski: prepisivala iz ljubavnog listara neke harambašićevsko = e izraze (Hrv. b. Mars, 41),
- dalijevski: on ih namjerava interpretirati na tipično... = način (Dali, Tel. 14. 7. 61. 9),
- felinijevski: Pasolonijev film djeluje autentičnije od Fellinijevog, ali je u isto vrijeme lišen = e poezije (Vj. 3. 9. 61. 9),
- taljevski: objavljujemo dvije prave = e partije... gdje je Talj bio ponovno onaj stari (Vus, 16. 8. 61. 15),
- vojnovićevski: postupkom koji je Vojnović stvorio transformiranjem sintakse saobraćajnog jezika i stvaranjem posebnog = og ritma (znanstv.).

443. U pojedinim se primjerima čini da su ti pridjevi bliže kvalitativnima nego odnosnima, ali kako se često pridjevi odnose i na pristašu, sljedbenika, teško je tvrditi da su zaista kvalitativni. U pojedinim je primjerima gotovo nemoguće razgraničiti na što se pridjev odnosi, npr. hitlerovski na Hitlera ili hitlerovca, makar imenica hitlerovac u širem kontekstu i ne bila upotrijebljena. To je toliko teže što primjeri pokazuju da Green, Dali, Jokl, Talj, Vojnović mogu učiniti nešto grinovsko, dalijevsko, joklovsko, taljevsko, vojnovićevsko.

444. U tome je zapravo i teškoća u odvajanju sufiks -ovski. -evski u tvorbi od imena i prezimena od sufiksa -ski u tvorbi od imenica sa -ovac, -evac za oznaku sljedbenika. Zato je potrebno na obilnijem broju primjera ovo pitanje još temeljitije razjasniti.

-ički

445. O sufiksu -ički pisao je T. Maretić u članku Kako da tvorimo, gdje se zalagao da se tim sufiksom tvore pridjevi od grč. imenica na -ija pošto se -ija odbaci. Isto, ali vrlo kratko kaže i u Js, II dio, str. 193. Međutim, danas se pridjevi od tih imenica sa sufiksom -ički upotrebljavaju vrlo rijetko kao što su etimologički, historički, kemički. Od njih su običniji pridjevi etimološki, historijski, kemijski, što je toliko poznato da nije potrebno ni dokazivati.

Osnovno za suvremenu upotrebu rekao je P. Skok u kratkom članku »Pridjevski sufiks -ički mjesto -ski«, J, 2, 122.

Tri njegova zaključka, 1. da je sufiks -ički u današnjem jeziku samostalno, 2. da se njime tvore pridjevi od radnih imenica stranoga porijekla na -ist, 3. da ga ne nalazimo na domaćim osnovama, možemo u potpunosti prihvatiti uz neke nadopune.

446. Sekundarnom se mutacijom taj pridjev odnosi i na imenice sa završetkom -izam, npr.: alpinistički : alpinist, alpinizam, centralistički : centralist, centralizam, imperijalistički : imperijalist, imperijalizam, kapitalistički : kapitalist, kapitalizam, komunistički : komunist, komunizam, marksistički : marksist, marksizam, materijalistički : materijalist, materijalizam, realistički : realist, realizam, socijalistički : socijalist, socijalizam, turistički : turist, turizam, urbanistički : urbanist, urbanizam.

447. A. Belić u NJ, 1, 244 kaže da je tim sufiksom izveden i pridjev sintaksički od sintaksa (a on piše i hipotaksički : hipotaksa, O jez. prir., I, 73). Njegovo opravdanje nije dovoljno uvjerljivo jer on miješa sufiks -ički sa sufiksom -ski od imenica na -ik, -ika. Mnogo je vjerojatnije da je sintaksički napravljeno prema francuskom syntaxique i rus. sintaksičeskij. Zbog objašnjenja treba dodati da se sufiksom -ski često preuzimaju strani pridjevi, grč. na -ikós, lat. na -icus, fr. na -ique, a sufiksom -ički njemački na -isch, ali je postao samostalan sufiks analogijom prema imenicama na -ist koje imaju usporedne imenice na -ika, npr. germanistički od germanistika, uz germanist, lingvistički od lingvistika, uz ling-

vist, slavistički od slavistika, uz slavist, i sl. Zato se u prvom redu tvori od imenica na -ist, a vrlo rijetko od imenica s drugim završetkom kao što su anapestički, dinastički, entuzijastički i himnički.

-iōnī

448. Pridjevi sa sufiksom -iōnī tvore od stranih imenica na -ija poslije odbacivanja toga završetka: akcioni : akeija, amortizacioni : amortizacija, apelacioni : apelacija, demarkacioni : demarkacija, diskrecioni : diskrecija, emisioni : emisija, investicioni : investicija, kandidacioni : kandidacija, komisioni : komisija, koncentracioni : koncentracija, okupacioni : okupacija, opozicioni : opozicija, organizacioni : organizacija, i dr.

U pretežnoj su većini u osnovi imenice koje u lat. završavaju na -io, -ionis, odnosno fr. ili njem. na -ion, a samo distancioni (RSR, P), egzistencioni (RSR) i koegzistencioni (Vj. 16. 7. 61. 4) od imenica koje u lat. završavaju na -ia, -iae.

Značenje je sufiksa opće odnosno.

449. Zbog značenja i zbog toga što se od imenica na -ija bez obzira na porijeklo tvore pridjevi sufiksom -ski, veliko dio tih pridjeva ima usporedne likove sa -ijski u istom značenju: artikulacioni, asimilacioni, degazacioni, (de)mobilizacioni, dezinfekcionni, disimilacioni (fortifikacioni, frakcionni, funkcioni, indukcionni, inspektionni, invazionni, kandidacionni, komunikacionni, koncentracionni, konfekcionni, konverzacionni, kvalifikacionni, likvidacionni, melioracionni, migracionni, navigacionni, okupacionni, organizacionni, penzionni, pozicionni, redakcionni, regulacionni, revizionni, revolucionni, rotacionni, transmisionni, i dr. (71 od 163).

Jedino se komisioni razlikuje od komisijski, ali razlika nije u razlici značenja sufiksa -ioni i -ski nego zato što se pridjev komisioni upotrebljava uz imenice kao prodaja, radnja, trgovina, i znači zapravo 'posrednički' tako da je prekinuta veza s imenicom komisija.

450. Katkada se s pridjevima na -ioni upotrebljavaju u istom značenju i posuđeni latinski pridjevi na -ivus, -alis od iste osnove:

- »adhezivni i adhezivan«,⁸⁵ RSR; ADHEZIONI (ADHEZIVNI) POSTUPAK, ELZ, 1, 20,
- aglutinativan 'koji se odnosi na aglutinaciju; kome je svojstvena aglutinacija', RSR,
- konstruktivan 'koji se odnosi na konstrukciju, koji je u vezi s gradnjem' dr Ivan Popović u članku »Konstrukcionni i konstruktivan«, B. 7. 8. 57,
- prōvokaciōnī ... isto i provokāntan, -tna, -tno i prōvokativan ...«, RSR,
- reproduktivian 'koji se odnosi na reprodukciju', RSR.

⁸⁵ Ovdje ne ulazim u to da bi takvi pridjevi trebali imati -ni, a ne -(a)n. Iz onoga što je već rečeno, to se razumije samo po sebi.

U primjerima se mogu naći i drugi usporedni pridjevi. Međutim, zapaža se očita težnja da preuzeti latinski pridjevi sa -ivus, -alis imaju samo kvalitativno značenje, a pridjevi sa sufiksom -ioni (-ijski) odnosno, npr.

- atrakcioni (-ijski), P, - atraktivan 'privlačan, privlačiv, pun atrakcije', RSR,
- ekspedicioni 'd'expédition', D, - ekspeditivan 'koji brzo obavlja posao; brz, hitar, okretan, žustar', RSR,
- produkcion; 'proizvodni'. RSR - produktivan 'koji stvara, koji proizvodi, plodan, rodan', RSR.

O toj težnji govori i I. Popović u spomenutom članku, a može se zapažati i o drugim pridjevima.

Sufiks je -ioni jedini strani sufiks među pridjevskim sufiksima. Došao je iz ruskoga jezika s velikim brojem posuđenih ruskih pridjeva na -ionnyj. Budući da u našem književnom jeziku nije još općenito usvojen i da mu je sufiks -ski u svemu ravnopravan, treba u tvorbi dati prednost sufiksu -ski. Ali pitanje raspravljanje o tome zadatak je normativne i purističke literature.

OSTALI ŽIVI SUFIKSI

451. -acki. Samo istacki, i to iza isti zbog pojačanja: isti istacki (Um, pr. 106, jedini primjer).

452. -ač(a)k. Sufiksom -ač(a)k tvore se pridjevi od pridjeva: ludačak, punačak, slabačak, silahačak. U V, odnosno D za sve se kaže da su deminutivi osnovnih pridjeva. Pridjev dugačak (dugačak) V upućuje na dug. Po postanju je vjerojatno i on deminutiv, ali se njegova deminutivnost izgubila. Čini mi se da se u značenju dug upotrebljava samo dugačak i da bi dugačak i danas mogao biti deminutiv, ali čestota ostalih pridjeva nije velika da se razlika sama nametne, a normativni je priručnici ne određuju.

453. -ač(a)k. Dolazi u pridjevima velikāčak (V), onolikāčki⁸⁰ (V), ovalikāčki (V), tolikāčki (B). U V se kaže da su to augmentativi od veliki, onoliki, ovaliki, i prema tome bi se sufiks -ač(a)k razlikovao od -ač(a)k dužinom i značenjem. Na pitanje koliko se ti pridjevi i danas upotrebljavaju teško je odgovoriti bez posbnih istraživanja.

454. -ački. O tom sufiksu piše T. Maretić u Js, str. 192, i kao primjere spominje đakovački, hercegovački, pančevački, zagrebački, dubrovački. Zbog etnika Đakovac, Hercegovac, Pančevac i sekundarne mutacije ne može se reći da je u prva tri pridjeva sufiks -ački (v. i § 124), dubrovački je leksička riječ, pa bi iz sinhronijske perspektive bio samo u zagrebački. Od ostalih toponima takav je samo jamarāčki : Jamarje (AR, etnik Jamarčanin).

⁸⁰ Završetak -ački bio bi određen oblik od -ač(a)k.

Od općih imenica nalazimo ga u agački (AR, 1 p.), običnije ag'inski, gogački : goga 'zidar' (AR), nevjestački (V), uz nevjestinski'.

Na temelju tih primjera možemo reći da je sufiks -ački živ, ali neproduktivan.

455. -ači. Pridjevi se sufiksom -ači izvode od glagola. Sufiks je živ, ali slabo produktivan. Pridjevi se izvode od neprefiguriranih trajnih glagola, uglavnom od glagola na -ati: brijači, crtači, igrači, jahači, klizači kopači, kupači, orači, pisači, spavači, stajači, šivači . . . (34 od 46), a samo nekoliko od drugih glagola: perači, pijači, pletači, vršači.⁸⁷

Sufiks je odnosni i označuje odnos prema radnji izrečenoj glagolskom imenicom od iste osnove.

Katkada se uz te pridjeve ravnopravno upotrebljavaju i pridjevi izvedeni sufiksom -ski od imenica na -ač, npr. crtački, gudački, jahački, klizački, plivački, trkački, što je zbog pojave sekundarne mutacije razumljivo, to više što pridjevi sa -ači dolaze npr. i u ovakvim vezama: jahače hlače, čakšire.

456. -ačiv. Maretić u Gram. kod ovoga sufiksa spominje jedini primjer spavačiv, ali se u AR kaže da je izveden od glagolskoga priloga spavači i nastavka -iv. Zbog navedene usporedbe sa ležečiv to je vrlo vjerojatno, premda je od spavati normalno spavajući. Opširna razmatranja za tvorbu nisu potrebna jer je već u V označeno da je spavačiv stajaća riječ.

457. -ah(a)n. Pridjevi sa sufiksom -ah(a)n izvedeni su od pridjeva: dobrahan, grubahan, lagahan, malahan, punahan, tanahan, živahan. Zbog zamjene *d/d* u pridjevima bljedahan, gladahan, hladahan, kraćahan, mladahan, slađahan, a i žedahan, možemo pretpostaviti da postoji i sufiks -jah(a)n.

Značenje je svih pridjeva deminutivno, hipokoristično. Osim živahan, ostali se rijetko upotrebljavaju, i to samo u pjesničkom stilu. U NJ, II, 129 piše da je pridjev lagahan provincijalizam (i arhaizam), ali to je zbog toga što autor zanemaruje različitost stilova književnoga jezika.

458. -ajiv, -jajiv. Sufiks -ajiv dolazi samo u pridjevima:

- čukljajiv (P, D, T; Vuk piše čukljaiv), o konju u koga koljena udaraju jedno o drugo kad trči, od čukalj, čuklja;
- lećajiv (D, T; Vuk piše lećaiv) 'pjejav', od leće (u Srijemu) 'pjeđa';
- prištajiv (P; RK prištaiv) 'pun prišteva, prištav';
- sipljajiv (P; V sipljaiv), 'sipljiv, astmatičan', postanje nejasno (može biti od arh. sip sufiksom -jajiv i epentetskim *l*, ili od nezabilježena prov. siplja, mjesto sipnja, kao sumlja mjesto sumnja; mala je vjerojatnost da je od sipljati 'disati sipljivo', V = upućuje na sipljiv;
- šuljajiv (T; V šuljaiv), T: bolestan od šuljeva (hemoroida), V, RK, o žitu u koga su na vrhu kao dlačice, od šuljak (pljevna ljuska);

⁸⁷ U NJ, 1, 116-131 napisao je R. Bošković opširan članak pod naslovom »O pridjevima tipa orači«, ali u njemu raspravlja samo o postanku ovoga sufiksa.

– žuljajiv (P, T; V žuljaiv), Vuk ga izjednačuje sa žuljav i kaže da se oba govore u Srjemu za oči kao malo natekle.

Sufiks -jajiv samo u bližnjajiv (P; V ima i bliznaiv, ali ga upućuje na =) 'u kome ima blizni (nadovezanih niti)'.

Pridjevi su s tim sufiksima arh., prov. ili leks'čke riječi, a ako se koji od njih upotrebljava u suvremenom književnom jeziku, bit će zbog terminoloških potreba. Zbog toga se može reći da su sufiksi -ajiv i -jajiv neproduktivni.

459. -(a)k. Pridjevi sa sufiksom -(a)k izvedeni su u pretežnoj većini od glagola, a nekoliko i od imenica, zamjenica, pridjeva i priloga. Sufiks je živ, ali neproduktivan. Uzrok je neproduktivnosti u tome što je velik broj pridjeva s tim sufiksom leks'čke riječi: bridak, britak, drzak, gorak, krepak, krhak, ljubak, nizak, plitak, tanak, težak, vitak, židak.

Drugi je razlog u tome što izvedenice od glagola, dakle pridjevi najčešće tvorbe, nisu jedinstveni po značenju. Jedni imaju rezultatивно značenje i vrlo su bliski leksičkim riječima: dubak, gladak, kratak, krotak, mrzak, rijedak, uzak. Drugi imaju značenje vrlo blisko značenju sufiksa -av u deverbativnim tvorbama: grizak 'koji grize' (AR), hoćak 'koji hoće' (AR), klizak 'klizav' (V, AR, D upućuju ga na = av), ljepak 'koji se lijepi' (AR), sipak 'koji se s'pa' (AR), sklizak 'koji se skliže' (Js. s. v. sipak). Treći imaju značenje 'koji se može' ili 'koji se lako', dakle značenje sufiksa -lživ, -iv (neki imaju usporedne likove s oba sufiksa): cjepak 'cjepljiv' (RK, D, T), čitak 'čitljiv', gibak 'koji se lako giblje' (AR), 'koji se giba' (Js. s. v. sipak), kovak 'koji se daje kovati' (AR), lomak 'koji se lako lomi' (AR), nosak 'koji se može dugo nositi' (AR), orak 'koji se može (lako) orati' (AR), pitak 'tr.nkbar' (V), topak 'leicht schmelzbar' (RK).

Od pridjeva je nejačak (od nekaj) i vel'čak, a od zamjenica toličak i količak, svi s hipokorističnim značenjem; blizak može biti od priloga blizu ili pridjeva bliz. Za pridjeve ijedak, sladak, žarki možemo pretpostaviti da su izvedeni od imenica ijed,⁸⁸ sklad i žar, ali zbog većega broja drugih izvedenih od glagola vjerojatnije je da su i ti od ijediti, sladiti i žariti. Jedino prutak (V) i voljak (= ki osjećaj, Kurl. 17) nemaju uza se glagola.

460. -aljiv. Dolazi samo u mučaljiv i tugaljiv. Prvi je, prema prijevodu u D, od mučati 'šutjeti', a drugi u V, RK ima značenje 'škakljiv' i prema tome je leksička riječ, ali se upotrebljava i u deminutivnom značenju tužan (D, T).

461. -anski. Maretić je u Gram. dobro protumačio postanak sufiksa -anski. Treba samo jače istaći da je velik broj pridjeva sa sufiksom -ski i od imenica na -anac (v. § 90, 122) i da se sufiks -anski mogao osamostaliti i preko posuđenih pridjeva, npr. marijanski, terezijanski, viktorijanski. Naše pridjeve t'pa božanski, čovječanski, djevičanski, proro-

⁸⁸ A. Belić to izričito kaže za ijedak, Nauka o građenju, str. 191.

čanski, vladličanski treba uzimati s velikim oprezom jer imaju uza se imenice na -anstvo, a sufiks se -stvo rado odbacuje ispred -ski (v. § 106). Drugim riječima, treba ispitati da li je *n* došao prije u imenicu ili pridjev (usp. Vondrák, str. 593) i, što je za nas važnije, na što se takvi pridjevi odnose, na čovječanstvo ili čovjeka. To je važnije i zbog toga što postoje i drugi pridjevi: čovjekov, čovječji, proročki.

Sufiks -anski imao bi razlog za svoje postojanje tamo gdje sufiks -ski nailazi na glasovne zapreke, ali unatoč toj potrebi i teoretskim mogućnostima da se proširi, vrlo je malen broj pridjeva koji imaju -anski, a nemaju uza se imenice na -anin, -anac, -anstvo ili lat. pridjev na -anus. Takvi su baštanski, uz baščeni, baštenski; berzanski, burzanski, običnije burzovni; čalmanski: Čalma (jer je etnik Čalmljanin, ako je pouzdan Rožičev podatak u Radu, 162, abecedni popis); grobljanski; poštanski; supružanski, uz supruški, bračni; tatranski: Tatre (zbog izbjegavanja neutralizacije s tatarski: Tatarin, ali od Tatre možemo pretpostaviti, Tatanin, Tatanac).

Ovdje bismo mogli spomenuti i pridjeve izvedene od imena ili prezimena kao hegelijanski, krležijanski, kranjčevićanski, muhamedanski, ničeanški, starčevićanski, šekspirijanski i možda još koji, jer su po značenju i problematici slični s pridjevima na -ovski, -evski izvedenim od imena i prezimena (v. § 442–444), neki s njima imaju i usporedne likove, ali postanak pridjeva sa -anski možemo tumačiti i drugačije (posuđeni sa sufiksom -ski ili izvedeni od imenica s odbačenim -ac, -stvo). Opširnije je o njima teško govoriti bez većega broja primjera.

462. *-anji*. Sufiks -anji nalazimo samo u pridjevu prvanji, obilno potvrđen u AR, ali bez suvremenih potvrda. Od novijih ga rječnika ima samo B. Od njega je običniji pridjev prvašnji. Da su pridjevi (prek)jučeranj, nekadanji, sadanji, (do)tadanji čestotniji od svojih parnjaka sa sufiksom -šnji, možda bi i sufiks -anji postao produktivan. Na temelju sadašnjih podataka možemo reći da je za suvremenu tvorbu neproduktivan.

463. *-arast*. Sufiks -arast dolazi samo u pridjevu prutarast, ali se ta riječ u književnom jeziku rijetko upotrebljava, ako se uopće upotrebljava.

464. *-aš(a)n*. Sufiksom -aš(a)n izvedeni su pridjevi od pridjeva, a jedan i od imenice: grubašan (AR), kračašan (sa -jašan, ako nije od krači. AR, B, Gluvi b. 223), malašan (AR, B, D), punašan (Vj. 28. 6. 60), slabašan (AR, B, D, Js, Svil, pap. 141), tanašan (B. 22. 2. 60. 3, Tel. 1. 12. 61. 6), slugašan (Kurl. 185). Značenje mu je demunitivno, hipokoristično, kao i sufiks -ah(a)n. V. i -šan.

465. *-ašnji*. Pridjevi sa sufiksom -ašnji izvedeni su od priloga za vrijeme: davnašnji, nakjučerašnji, nedavnašnji, onomadašnji, predašnji, prekjučerašnji, prijašnji, skorašnji. Jedino je prvašnji izveden od rednoga broja, ali i on u značenju 'prijasnji'. Od imenica je samo zbiljašnji (RSR s. v. faktičan), ali je od njega običniji zbiljni, zbiljski.

U pojedinim je pridjevima teško utvrditi da li je posrijedi sufiksalna ili složeno-sufiksalna tvorba: dojučerašnji, zasadašnji. Isto je tako teško reći da li je u nekima od njih sufiks -ašnji ili -šnji, npr. jučerašnji prema suvremenom obliku jučer imao bi sufiks -ašnji, premda se u AR kaže da je od jučera analogijom prema današnji. Na granici su: kadašnji, nekadašnji, sadašnji, tadašnji, odavnašnji, jer se govori kad i kada, nekad i nekada, sad i sada, tad i tada, odavno i odavna.

Sufiks je -ašnji odnosni sufiks i označuje odnos prema vremenu izrečenom prilogom u pridjevskoj osnovi. V. -anji, -nji i -šnji.

466. -at(a)n. Vrlo je teško odrediti postoji li u našem jeziku taj sufiks. Maretić ga u Gram. nema, mjesto njega ima sufiks -(a)n. U Js s. v. obvezatan kaže: » . . . riječ je rdavo načinjena, s nastavkom -atan, kojega nema ni jedan narodni pridjev, a uzet je iz nastavka -atus u lat. pridjevu istoga značenja: obligatus . . . « Lj. Jonke, proučavajući Šulekov rad, piše: »Sufiksa -atan za tvorbu pridjeva ne poznaje štokavski narodni govor, ali Šulek stvara čitav niz takvih pridjeva od glagolskih osnova . . . « (»Šulekova briga o hrvatskoj naučnoj terminologiji«, Zbornik radova Fil. fakulteta, Zagreb, 1954, str. 75) i navodi primjere: obrazovatni (culturfähig), nosatan (tragfähig), težatan (culturfähig, o tlu), vjerovatan, djelatan, imatan, obavezatan. Ako većina i nisu dovoljno čisti tipovi, nosatan : nositi nesumnjivo dokazuje da je Šulek nove pridjeve tvorio baš tim sufiksom. S jedne je strane poticaj došao izvana, npr. obvezatan: lat. obligatus, vjerovatan: rus. verogatnyj, ali je, s druge strane, mogao doći iz našega jezika, jer su neki pridjevi s tim ili sličnim završetkom zabilježeni i prije Šuleka, npr. djelatan u Bjel. perjatan, prijatan, valjatan u V. težatan je vjerovatno i napravio prema Vukovu težatni (Werk-), a imatan je preuzeo iz V gdje piše da se govori u Crnoj Gori, podatan je u AR s potvrđama: Šul., govori se u Istri, a jedan je primjer Daničićuo od nekoga Dalmatinca.

467. Drugo je pitanje, može li se uzeti da pridjevi koji se upotrebljavaju u narodu imaju sufiks -at(a)n. Mislim, vrlo teško. Osim onoga što je rečeno u § 215. treba reći i ovo:

- perjatan je izveden od pridjeva perjat sufiksom -(a)n, kao umiljatan (B), domišljatan (AR), od umiljat, domišljat; takvi su još bajatan, bočatan, obilatan, od bajat, bočat, obilat (o čemu je bilo govora u § 223);
- prijatan je postao od prijětъъ, Vasmer, SA (aufgenommen; angenehm, beliebt); Vondrák kaže da je izveden od participa prijětъ (str. 533-537. gdje navodi i druge pridjeve izvedene od glagolskih pridjeva i priloga). Kontinuitet je pridjeva prijatan u AR dovoljno potvrđen, premda se ne upotrebljava u svim krajevima; u V je s naznakom da se govori u Grblju, a Vuk u predgovoru Novom zavjetu kaže da je ta riječ od slavenske posrbljena. Zanimljiv je i akcenat: prijatan (V. AR), prijātan (B, D), prijatan, prijatan (RK), prijatan (T);

- pòdātan akcentom dokazuje da je od glagolskoga pridjeva trpnog sufiksom -(a)n; sufiks -at(a)n ne može biti ni zbog toga što bismo u osnovi tada imali samo suglasnik *d* (po je prefiks po ili pod), a takvih pridjeva nema.

Postanak pridjeva djelatan, imatan, valjatan nije dovoljno jasan. Mogli su postati od glagolskog pridjeva trpnog sufiksom -(a)n kao i prijašnji, ali se to u akcentu ne vidi: djēlatan (B, D), djēlatan (RK, T), imatan,⁸⁹ vāljatan. Mogli su postati i od infinitiva bez *i*.

468. Ovdje valja još spomenuti pridjeve gojatan, rabijatan i suvatan:

- gōjātan bi imao sufiks -atan, jer Budmani u AR piše: »... postaje od osnove glagola gojiti nejasnijem načinom«, ali veza s glagolom gojiti nije vidljiva, jer gojatan ne znači 'gojazan', nego 'nečist' (uglavnom za žito). Doduše u AR ima i jedna potvrda za žito koje dobro raste, ali to je vjerojatno nastalo pučkom etimologijom;
- rabijatan RSR dovodi u vezu s tal. imenicom rabbia (zabilježena i u AR). Budući da je tal. pridjev rabbioso, lat. rabiosus, imali bismo ovdje -atan, ali u njem. ima pridjev rab'at (za koji FWB kaže da je iz lat.). Očito je dakle da se može govoriti o posuđenom pridjevu sa sufiksom -(a)n;
- suvatan je zabilježen u NJ, 8, 40, gdje ga M. S. Lalević dovodi u vezu s pridjevom suv, ali njegovo tumačenje imenice suvatnik pokazuje da on značenja tih riječi određuje samovoljno. Tu je u osnovi imenica suvat, zabilježena u V i AR.

Iz svega proizlazi da pridjevi sa završetkom -at(a)n imaju vjerojatnije sufiks -(a)n, da je već na spomenutih pridjeva arh. ili prov., a koji se upotrebljavaju, upotrebljavaju se kao leksičke riječi. Koliko se, bez obzira na postanak, u pojedinim primjerima i može smatrati da je sufiks -atan živ, ipak se na temelju navedenih primjera može reći da je neproduktivan.

469. -av(a)n. Samo u ūv'đāvan (D, T, Js). V, RK, T imaju tjestāvan : tjesto, B znojāvan,⁹⁰ ali je u ova dva pridjeva došao sufiks -(a)n na pridjeve tjestav, znojav. Što je -āv- dugo, to je analogijom prema -āvn-, -āvno, gdje je dužina zbog skupinc -vn-.

470. -ažljiv. Sufiks -ažljiv dolazi samo u pridjevima bojazljiv i gojazljiv, što je zapravo preuzimanje pridjeva bojazan, gojazan običn. j m sufiksima.

471. -beni. Sufiks -beni nastao je poistovjećivanjem završetka -beni sa sufiksom u takvih pridjeva kao što su o(d)brambeni, sudbeni, jer je imenica o(d)brana običn. ja nego o(d)bramba, a sudbeni se danas odnosi na sud, a ne na sudbu. Od običnijih pridjeva sufiks -beni nalazimo samo u prehrambeni i stambeni. Takav je i tražbeni, ako u pravnoj terminologiji, odakle je ovaj pridjev, nema imenice tražba.

⁸⁹ Budmani u AR kaže da je imāće (starije imatje) od imāt.

⁹⁰ Ni tjestavan ni znojavan nije u suvremenom jeziku običan.

472. *-cat*. Sufiks *-cat* dolazi na pridjeve ili riječi bliske pridjevima radi pojačanja osnovnoga značenja. U pretežnoj većini takav pridjev dolazi iza riječi od koje je izveden (rjeđe srodne riječi): bijel bjelcat, cijel cjelcat, čitav cjelcat, gol golcat, jedan jedincat, nov novcat, prav pravcat, pun puncat, sam samcat, zdrav zdravcat. Katkada dolazi i sam: On pogleda užarenu glavnu što je bjelcata ognjem hubrila... (Kurl. 86) – ... onaj jedincati trunak sreće (Svil. pap. 69) – Jedan sovereign blistav i novcat (prev.).

473. *-cijat*. Samo u Čopića: crn-crncijat (Ne tuguji, 66), živ živcijat (ib., 72).

474. *-cit*. Sufiks se *-cit* upotrebljava kao i *-cat*, ali rjeđe. Koliko se još upotrebljava, to je više u istočnim krajevima nego u zapadnim. Zabilježeni su golcit, novcit, pravcit, puncit, samcit, savcit i zdravcit.

475. *-čiv*. Samo u priljepčiv (D), a možda i u prijemčiv (B).

476. *-ec(a)k*. Samo u maecak (V i dr.) i malecak (AR i dr.). U AR Budmani kaže za maecak i maečak: »Uprav mislim da su oba ipokoristika načinjena prema dječjem tepanju«.

477. *-ec(a)n*. Samo u malecan, hipokoristik od mal(en) (AR, Neispl. 203).

478. *-eč(a)k*. Samo u maečak (V) malečak (AR, D). Usp. *-ecak*.

479. *-eći*. Samo u ćureći, uz ćurji, ćurč(i)ji, kereći (RK): ker, kobileći, uz kobilji, kobilin, ovneći, uz ovnujski, ovnovski, srneći uz srnin, svinjeći, uz svinjski. Nastao je dekompenzacijom završetka u pridjeva kao što su praseći, teleći.

Od glagola je pleteći i samo u vezi = stroj (VI. 17. 9. 60, 2x), ali je običnije pletaći.

480. *-ečiv*. Maretić kao primjer za ovaj sufiks navodi samo ležečiv, ali su zabilježeni i bolečiv, molečiv, sjedečiv, smrdečiv. Vrlo je vjerojatno da su to glagolski prilozi sa sufiksom *-iv*. U većini su ti pridjevi arh. ili leksičke riječi pa se može reći da je sufiks *-ečiv* neproduktivan.

481. *-eljast*. Samo u kruteljast (RK), i možda u leksičkim riječima trumpeljast (Iverje, 63), trunteljast (V), truteljast (B).

482. *-eljav*. Samo u smrdeljav (V i dr.), danas vjerojatno arh.

483. *-enski*. Sufiks *-enski* nalazimo u pridjevima: baštenski (uz bašćeni, baštanski), česmenski (AR, uz česmeni, česminski), členski (P, uz običnije čliski, čileanski), čabenski (B, RSR, Bihorci, 197), kalfenski (RK, RSR, običnije kalfinski), paklenski (AR i više novijih p., uz pakleni), svadbenski (Bihorci, 86, običnije svadbeni), vilenski (V i dr., uz vileni, vilinski, vilinji), vjetrenski (Neispl. 165, 166, običnije vjetreni). U većini je pridjeva sufiksom *-ski* pojačan odnosni sufiks *-eni*, ali se češće upotrebljavaju jedino baštenski (pretežno u Srbiji) i paklenski.

484. *-enji*. Taj je sufiks samo u pridjevu jutrenji (V i dr.), ali ga prevodi samo T; AR ga upućuje na jutrnji, a ostali na jutarnji i u P stoji: »jutrenji ne nego jütarnji«.

485. *-eš(a)n*. Samo u malešan, hipokoristik od mal(e)n, a možda i u vremešan. V. i -šan.

486. *-ev(a)n*. Sufiks -evan dolazi iza osnova sa završnim nepčanim suglasnikom. Upotrebljava se mjesto sufiksa -(a)n uglavnom zbog izbjegavanja neutralizacije ili zbog težnje za izrazitijim glasovnim kosturom: bojevan, druževan, duševan, muljevan (običnije muljevit), plačevan (običnije plačan, plačljiv), ruševan (uz rušan), učevan (običnije učen). Značenje mu je opće kvalitativno. V. -evni, -ovan.

487. *-evljev*, v. -ovljev.
-evlji, v. -ovlji.

488. *-evni*. Sufiks -evni dolazi iza palatala kao i sufiks -ev(a)n, a razlikuje se od njega po tome što je -ev(a)n kvalitativan sufiks, a -evni odnosni, npr.:

- bojevan 'kriegerisch, kampflustig' (Js), bojevni 'koji se odnosi na boj', = na municija (Koreni, 137), tj. municija za boj;
- duševan 'dobar, blag', npr. = an čovjek (Neispl. 47), duševni 'koji se odnosi na dušu, duh', npr. duševna bolnica. U RK se oba značenja razlikuju i akcentom: 1. dūševan, 2. duševni; pouzdano znam da se u Bosni u drugom značenju govori i duševni;
- književan, RK: 'literarisch, gelehrt', posebno književni 'literarisch, Schrift-', AR: književan 'koji se bavi knjigom, koji pripada knjizi ili knjigama'; razgraničenje je ta dva pridjeva teže zbog toga što se književni odnosi i na knjigu (knjige), književnike i književnost pa je vrlo teško naći jasan opozicijski par, npr. Višegradski muderis Huseinaga, čovek književan i pričalo (Na Drini, 179) - književni pregled (RK). Od ostalih pridjeva sa sufiksom -evni možemo spomenuti:
- jamčevni 'koji pripada jamčenju' (AR),
- kučevni, uz kućni, ali, čini se, pretežno se upotrebljava u istočnim krajevima,
- plačevni, uz platni, vjerojatno samo u Hrvatskoj,
- strojevni (D), uz strojni,
- šuljevni (B, D): šuljevi.

Pridjev tečevni (B, D) može biti od tečenje, a sufiksom -ni i od tečevina. V. -ovni.

489. *-ežljiv*. Završetak -ežljiv imaju ovi pridjevi: bol(j)ežljiv, darežljiv, dremežljiv, gadežljiv, grabežljiv, ljubežljiv, spavežljiv, sramežljiv, i na više se mjesta kaže da je posrijedi sufiks -ežljiv, npr. Maretić, Gram., AR s. v. spavežljiv, ali mnogi imaju uza se zabilježene imenice na -z ili -ež: boljezan, drijemčez, grabčez, spavež (AR), sramež (AR), tako da se može reći da je sufiks samo -ljiv. Kako se neke od tih imenica rijetko

upotrebljavaju, a pojedini pridjevi češće, to ih povezujemo s drugim osnovama i time dobivamo sufiks -ežljiv. Ipak, sve to pokazuje da ako se i može govoriti o sufiksu -ežljiv, on je neproduktivan.

490. *-ič(a)n*. Veći broj pridjeva ima završetak -ičan, ali su rijetki kojima je -ičan sufiks. Naime, u većini je posrijedi preuzimanje stranih pridjeva sufiksom -(a)n, grčkih na -ikos, lat. na -icus, fr. na -ique, tal. na -ico i engl. na -ic, ili je normalna tvorba kvalitativnih pridjeva od imenica na -ika. Završetak -ičan mogao se vrlo lako pretvoriti u sufiks zbog usporednosti s većim brojem imenica na -ija ili -ist, npr. ekonomičan, energičan, harmoničan, ironičan, kategoričan, malaričan, neuralgičan, nostalgičan, simetričan, simpatičan, entuzijastičan, egoističan, dualističan, materijalističan, pesimističan, realističan, ali u vrlo malenom broju pridjeva dolazi kao samostalan sufiks, npr. apsolutističan (RK, T), centralističan (RK), elegičan, faktičan, havaričan (= ni brodovi, B. 20. 12. 58. 5), partajičan (RK, T, D, RSR).

491. Od naših su osnova tim sufiksom izvedeni pridjevi: bljedičan (B. s. v. slabokrvnost), povodičan (V, AR, možda i sufiksom -(a)n od nezabilježenoga povodice, ali je i pridjev prov.), priljubičan (D uz priljuban možda i sufiksom -(a)n od nezabilježenoga priljubice), sebičan (možda sufiksom -(a)n od zabilježenoga sebica), slavičan (AR, D, B, Js) i stravičan (V i dr.). Sami primjeri pokazuju da je sufiks -ičan s našim osnovama neproduktivan, a sa stranima slabo produktivan.

Značenje je sufiksa opće kvalitativno, kao i sufiksa -(a)n.

492. *-ičast*. S tim sufiksom ima samo nekoliko pridjeva: bjeličast, galičast ('crn', arh.), jazavičast (RK, T, vjerojatno arh.), kremičast (NJ, 4. 193), modričast (D, u AR je 'pun modrica', ali sa starijim p.), plavičast (AR, D, T i više suvr. p.).

Najvjerojatnije je da je taj sufiks nastao dekompozicijom pridjeva sa završetkom -ičast u igličast, bobičast, jagodičast... i odatle mu deminutivno značenje.

493. *-ičav*. Samo u srišćav (Kurl. 26, Svil, pap. 20), mjehuričav (B), sumnjičav (AR od sumnjica + jav), zeleničav (Gluvi b. 176) i možda u leksičkim riječima manjičav (V i dr.) i mjestičav (V i dr.).

494. *-ični*. Za sufiks -ični vrijedi gotovo isto što i za sufiks -ičan, a razlika je u tome što je -ični odnosni sufiks i što je još rjeđi nego -ičan, jer je u odnosnom značenju običniji sufiks -ički (-ski). Dolazi u nekoliko pridjeva, a od običnijih je samo venerični. U rječnicima je doduše zabilježen u obliku veneričan, ali treba = ni jer ima odnosno značenje i usporedni pridjev sa -ički: U veneričnom paviljonu (Hrv. b. Mars, 333), venerički špital (ib., 377).

495. *-ići*. Samo u pletići (V. i dr., = a igla, M. Lalić, Hajka, u B. 16. 9. 60), ali je običniji pletaći.⁹¹

⁹¹ Stj. Ivšić spominje i radići, Šaptinovačko narječje, Rad, 168, str. 160.

496. *-ijacit*. Samo u isti istijaciti (P).

497. *-ijski*. Samo u baskijski : Bask, Baski, ali se može uzeti u obzir i sponirana imenica Bask'ja; gardijski : garda, ali i sekundarnom mutacijom od gardij-ac; metaforijski (D), običnije metaforičan, metaforički, metaforski; alpijski : Alpe, vjerojatno preuzet ruski pridjev alpijskij, običnije alp(in)ski, bar u Hrv.

498. *-ikast*. Od pr'djeva su izvedeni ovi pridjevi: crvenikast (AR, RK), modrikast (V i dr.), plavetnikast (V i dr., prema drug'm pridjevima bio bi od plavetan), rozikast (NJ, 4, 21), toplikast (Neispl. 164, 249, 365) i imaju demnutivno značenje osnovnoga pridjeva.

Od imenica su izvedeni samo sabljikast i višnikast. Prvi je zabilježen u B sa značenjem 'sabljašt', vjerojatno bez novijih primjera (sabljikaste noge, šenoa u Selj. buni), a drugi u V i dr. sa značenjem 'višnjove boje'. V. -nj'kast.

499. *-ikav*. Dolazi u izvedenicama od pridjeva s demnutivnim značenjem: modr'kav (RK, B, T), plavetnikav (RK, T), rozikav (= o lice, prev.). Značenjem se od njih djelomično razlikuje oštrikav 'hrapav' (AR), ali on može biti i od imenice oštrik(a) sufiksom -av.

500. *-injav*. Samo u žutinjav (= a usta, Neispl. 123), ali može biti i od žutina + jav.

501. *-inji*. Pridjevi sa sufiksom -inji izvedeni su od imenica: bab'nji (u vrlo ograničenim vezama kao što je = c mlijeko, = a groznica), budinji (: budija 'pura, čurka', vjerojatno arh. ili prov.), buhinji (uz bušji, buvlji), čedinji, dječini, djetinji (uz dječji, djetinjski), glad'nji (od glad, AR, D), golubinji (uz golubiji, golublji), gostinji (AR, B, običnije gost'nski), gujinji (uz gujski), iglinji (običnije igleni), ja(j)inji (uz jajni), kokošinji (uz kokošji, kokošiji), materinji (uz materinji, i običnije materinski, bar u Hrv.), mravinji (uz mravlji), očinji (uz običnije očni, očinji uglavnom zbog stilskih razloga), osinji, pčelinji, vilinji (B, uz vilinski), zm'njinji (uz zmijski, zmijinski), zvjerinji (uz zvjerski).

Očito je da je sufiks složen od -in i -ji, a nastao je iz težnje da bude upotrijebljen tamo gdje sufiks -ji nailazi na kakvu zapreku. Ali u svakom pridjevu nije s toga razloga. Gotovo su svi pridjevi s tim sufiksom rijetki po upotrebi. Češće se upotrebljavaju pridjevi s običnijim sufiksima. Teoretski bi po značenju bio jednak sufiksu -ji i značio odnos prema množini ili neodređenoj jednini, a od imenica za životinje svaki odnos, ali se upotrebljava i za jedninu i za množinu, što je već rekao Maretić u Gram.

502. *-injski*. Samo u gostinjski (B) i nevestinjski (Pol. 11. 6. 61.). Prvi može biti i preuzimanje pridjeva gostinji sufiksom -ski.

503. *-iš(a)n*. Samo u kolišan, onolišan, ovolišan, tolišan, koji su običniji u određenom obliku.

504. *-išav*. Samo u golišav.

505. *-it*. Pridjevi sa sufiksom *-it* izvedeni su od imenica, glagola i pridjeva. Sufiks je živ, ali neproduktivan. Pridjevi s tim sufiksom većinom su arhaizmi ili provincializmi, npr. čismenit, glasit, glavit, imenit, izbočit, izmašit, izmjenit, klijenit, obrazit, odsiečit, ognienit, oholit, okosit, omašit, omčit, omrazit, oporit, potolit, položit, priklonit, promjenit, raskožit, razložit, rumenit, saborit, sjenit, sklonit, snopit, stremenit, ugasit, i dr.

Drugi se sve manje upotrebljavaju, kao npr. ponosit, potrebit, prkosit, uzorit.

506. Sufiks je postao neproduktivan jer je i inače bio slabo produktivan, a uz to je dobar dio tih pridjeva leksičke riječi (većina se zbog toga i prestala upotrebljavati), a uz neke od njih postojali su i drugi pridjevi u istom značenju, ali s većom čestotom, npr. čestit (izgubila se čest 'sreća, dobro'), glavit 'lijep', imenit 'čuvan, određen' klijenit (»nepoznata postanja«, AR), korjenit 'radikalan, temeljit', mahuit (»nepoznata postanja«, AR), korjenit 'radikalan', temeljit (»nepoznata postanja«, AR), naočit 'lijep', napržit (prekinuta veza s glagolom napržiti), naročit (u AR se kaže da je od istoga korijena od kojega i reči, rok, prorok, ali je veza s tim riječima prekinuta), obrazit 'čestit, lijep, stidljiv', očit 'očevidan', omašit 'rijedak, oskudan', omčit 'strm', osobit 'koji je o sebi' (AR), položit 'plitak', potolit (»postanje tamno«, AR), sjenit 'krupan, velik', snopit 'zdepast', stasit 'lijepa stasa', temeljit 'radikalan; zdrav', ugasit, zagasit 'tamnosmed'.

507. Drugi je razlog u tome što sufiks *-it* nije imao izrazito značenje. Jedino nešto određenije značenje 'koji ima u velikoj mjeri ono što znači osnovna imenica' preuzeli su sufiksi *-ovit*, *-evit* i *-at*, a opće značenje sufiks *-(a)n* (naprasan, ponosan, potreban, prkosan, uzoran, raskošan, razložan, vječan). Tako su sa sufiksom *-it* ostali u upotrebi uglavnom pridjevi od imenica kojima osnova završava na *n*: bremenit, istinit, kamenit, korjenit, kremenit, plamenit, zakonit, znamenit, a od ostalih samo oni s velikom čestotom, a među njima su u većini leksičke riječi: čestit, izrazit, izričit, ljutit (da označi jedno od značenja pridjeva ljut), naročit, očit, odrešit, okomit, općenit, osobit, razborit, različit, vječit (uz vječan), srdit, stasit, temeljit, vlastit.

508. *-jah(a)n*, v. *-ah(a)n*.
-jajiv, v. *-ajiv*.

509. *-j(a)n*. Maretč kao primjere spominje stojan i dostojan, ali tu *j* prije pripada osnovi nego sufiksu. Teže je odrediti kome pripada u čujan, da li je od ču-ti ili od čuj-em, čuj-eš.

510. *-jan*, v. *-an* i *-ani* (§ 296).
-jani, v. *-an* i *ani* (§ 296, 301–303).
-jast, v. § 59, 61, i 328.
-jaš(a)n, v. *-aš(a)n*.
-jat, v. *-at* (§ 394).
-jav, v. Kazalo.

511. *-jikav*. Samo u gladnjikav (Radio-Bgd., 24. 5. 59), hladnjikav (B. = a noć, Deobe, I, 341), mutnjikav (RK, T, = e oči, Svil. pap. 14, 48, Neispl. 326, = o nebo, Deobe, I, 25) topljikav (= miris vina, Deobe, II, 147), vlažnjikav (= a toplina, Deobe, II, 35), dakle s deminutivnim značenjem. V. *-njikav*.

512. *-juš(a)n*. Samo u gojušan (AR, D, dem. od gol), kojušan (AR, dem. od kolik), kračušan (AR), majušan (V i dr.), maljušan (AR, B, Tel. 25. 11. 60. 13), miljušan (AR, B, D), sičušan (AR i dr.), tanjušan (Glubi b. 7. 76), tojušni (RK), dakle pridjevi s izrazitim hipokorističnim značenjem. U debeljušan (RK, T) *lj* može biti i prema debeljast, debeljkast, pa bi sufiks bio samo *-ušan* (v. § 557).

513. *-karast*. Samo u žučkarast, za koji V kaže da se govori u Srijemu i upućuje ga na žučkast.

514. *-kast*. Sufiksom *-kast* tvore se pridjevi od pridjeva i imaju deminutivno značenje: bjelkast, crvenkast, crnkast (AR, B, MH), crnjkast (V i dr.), debeljkast, glupkast, kiselkast, luckast, ljutkast, plavkast, rumenkast, sivkast, slankast, srebr(c)nkast, svilenkast, šarkast, vickast (ako je dem. od vitak), zelenkast, žučkast. Neke je promjene završnoga glasa osnove vrlo teško protumačiti.⁹²

Od njih se po osnovi razlikuju: biserkast (= a maglica, Neispl. 185), đavolkast, (= a starica, ib. 169), svilkast, (= a bluzica, ib., 145, = a pregača, ib. 400), zrnkast (= e kapi, ib., 255), zlatkast (= i odsjevi, znanstv., 1 p.). Postanak tih pridjeva mogao bi se protumačiti na dva načina, ali primjeri pokazuju da je posrijedi individualna tvorba.

515. *-kav*. Sufiks *-kav* nalazimo u pridjevima debeljkav (= e nožice, MH), bjelkav (= e pikuje, Neispl. 57), glupkav (= ih obraza, Svil. pap. 70), žutkav (= a runja, Neispl. 181). Primjeri pokazuju da se može govoriti o individualnoj tvorbi, a postanak se ovoga sufiksa može protumačiti kolebanjem u upotrebi sufiksa *-ast* i *-av*.

516. *-ljan*. Samo u medljan (AR i dr.). Vjerojatno arh. ili prov.

517. *-ljast*. Samo u oštrljast (AR, D) i zaoštrljast (T).

518. *-ljat*. Samo u oštrljat (V i dr., = zub, Neispl. 384) i zaoštrljat (V, RK, T).

⁹² Uz pridjev crnjkast zabilježena je i imenica crnjka, a uz cjenkati se i cjenjkati se. To bi se moglo protumačiti tako da je *-nk-* dalo *-njk-*, ali zašto samo u nekoliko primjera. Debeljkast može biti zbog *-jast* u *debljast*. Kad se *-ast* počeo zamjenjivati sa *-kast*, moglo je *lj* ostati. Luckast i vickast Maretić u Gramatici tumači sufiksom *-skast*, a P. Budmani u AR kaže: »Postaje od lud nastavkom *bc-čk-ast* (prva su dva nastavka deminutivna), te *d* ispada ispred *ca*. Ja bih rekao da je *c* nastalo tako što *d* ne može ostati ispred *k*, a sa *t* pridjev bi se neutralizirao s pridjevom lutkast 'lutki sličan' (u AR stoji da lutka potječe iz prasl.), to lakše što je *c* karakterističan deminutivni format. Za vickast A. Belić kaže da je od vickati se (Nauka o građenju, str. 163). Taj glagol RK upućuje na »vrekati se, a vrekati se prevodi: »(sich)hin und her wippen, herumwippen«. Za žučkast Maretić u Gramatici kaže da je od osnove komparativa žući, što nije dovoljno uvjerljivo zbog deminutivnoga značenja.

519. *-ljav*. Samo u mirišljav i grizljav. RK mirišljav upućuje na mirišljiv, B na mirisan, T na mirisav, ali se upotrebljava i mirišljav: = i prsti, Um. pr. 139, = a duša, ib., 130, strizibuba = a, ZT, = a smola, Vj. 12. 5. 60. 9. Nastao je vjerojatno kontaminacijom mirišljiv i mirisav, mirišljav.

Grizljav je zabilježen u izrazito stilskoj upotrebi: Mater im = u! (Hrv. b. Mars, 69).

520. *-ljev*. Sufiksom *-ljev* tvore se odnosni pridjevi od imenica s osnovom na *v*:⁹³ Bazedovljevi, birovljev, bjelovljevi, Čehovljevi, garovljevi, Jakovljevi, Kamovljevi, kusovljevi, latovljevi, Miroslavljevi, mrkovljevi, Radosavljevi, saboljevi, samsovljevi, Smislovljevi, šarovljevi, Šolohovljevi, Tomislavljevi, Turgenjevljevi, zeljovljevi... Takvih pridjeva nema mnogo, a i neki su od navedenih vrlo rijetki, kao npr. biroljev, latovljevi, sabovljevi (svi u V), ako se još uopće upotrebljavaju. Nešto su češći od slavenskih prezimena na *-ev*, *-ov* i Miroslavljevi (obično u vezi = o evanđelje), ali se upotrebljavaju u ograničenu kontekstu. Taj sufiks se zbog male čestote zamjenjuje sufiksom *-ov*, npr. Jakovov, Tomislavov, Vjekoslavov, pristavov (dakle, češće kad je osnova na *-av*). To je omogućeno i time što je značenjem potpuno jednak sufiksu *-ov*. Književnom je jeziku sufiks *-ljev* potreban jer se njime izbjegava ponavljanje koje nastaje kad na imenicu sa završetkom *-ov* dođe još i sufiks *-ov*. Zato *-ljev* i imaju pretežno imenice s osnovom na *-ov*.

521. *-lji*, v. *-ji* (§ 420).

522. *-ljčav*. Samo u jednom pridjevu individualne tvorbe: zebličava jeza, Gluvi b. 200. Može biti i sufiks *-ičav* ako se govori zeblja (kao sumlja). V. *-ljikav*.

523. *-ljikav*. Samo u zebļikav (B i Travn. 125). Vjerojatno je nastao kontaminacijom sufiksa *-ikav* i *-ljiv* u zebļiv.

524. *-n*. Samo u srebrn.⁹⁴ Budući da se ovaj pridjev našao osamljen, a s druge strane suglasničko *r* na kraju osnove nerado prelazi u samoglasnik (usp. § 229), ovaj se pridjev vrlo često upotrebljava i sa sufiksom *-en*, što je u skladu sa sustavom. Zato u normativnim priručnicima ne bi trebalo srebrnen odbacivati kao nepravilan oblik.

525. *-nast*. Samo u kitnast (V i dr.), smolnast (T) i u složeno-sufiksnoj tvorbi uskolinast (B). Može biti i kontaminacijom sufiksa *-nat* i *-ast*, a za prvi v. i *-njast*.

⁹³ U gradi sam našao i jedan primjer s osnovom na *b*. Jakobljevi, AR, ali s napomenom da se nalazi u dvojice pisaca 18. st. Uz to je pridjev Jakobov i u samom AR obilnije potvrđen.

⁹⁴ U AR je zabilježen i kositrn, pa iako se Budmanijevo objašnjenje, da su potvrde nepouzdana, ne može prihvatiti, bar ne u cjelini, a ni djelomično bez posebnih ispitivanja, ipak ga ne stavljam uz srebrn, jer drugih potvrda nema osim dvije iz 16. i 17. st.

526. *-novit*. Samo u čvornovit (V i dr.), silnovit (V i dr., AR »kao stajajući atribut«) i vržnovit (V i dr., ali ga V upućuje na čvornovit, a RK na čvorovit). Mislim da je tu sufiks *-(a)n* pojačan sufiksom *-ovit*. Prema navedenim primjerima može se reći da je sufiks *-novit* neproduktivan.

527. *-njast*. Samo u k'etniast (a možda i u leksičkoj riječi kokornjast, B s. v. metva i metvica). Vjerojatno od kitan sufiksom *-jast*.

528. *-njav*, v. *-av* (§ 392).

529. *-nji*. Sufiksom *-nji* ima više pridjeva izvedenih od priloga za oznaku vremena: današnji, jesenašnji, jutrošnji, ljetošnji, maločasnji : maločas, negdani : negda (običnije negdašnji), nekadanji : nekada (običnije nekadašnji), noćasnji, proljetošnji, sadanji : sada (običnije sadašnji), sinoćnji (uz sinoćni), tadanji : tada (običnije tadašnji), večerašnji, zimušnji. Nekoliko ih je izvedeno od priloga za oznaku mjesta: gornji, stražnji, unutarnji (običnije unutrašnji), a rijetki su od ostalih priloga: tobožnji : tobože, višnji : više; suvišnji i zaludni danas su već prov. ili arh. (običnije suvišan, zaludan). Sufiks je dakle živ, ali slabo produktivan, jer je kategorija iscrpena.

530. Nekoliko je pridjeva s tim sufiksom izvedeno i od imenica. Na prvom su mjestu imenice za oznaku vremena: godišnji : godište, jutarnji : jutro (jutrnji AR, D, ali danas već arh.), letnji : leto (ek.; u ijek. je obično ljetni), predvečernji : predvečerje, subotnji (uz subotni), večernji, zimnji (običnije zimski), ali ih ima i od ostalih imenica: krajnji (rjeđe krajni), kućnji (običnije kućni), medašnji : medaš (i medašni), srednji : središte (i središni), srijedni : srijeda, središna (ali je već leksička riječ), uskršnji : Uskrs (B, D ga upućuju na uskrsni).

531. Iz navedenih se primjera može zaključiti da tvorba od imenica nije obična, jer se javljaju i drugi sufiksi, a koliko se upotrebljava sufiks *-nji*, on je dobrim dijelom zbog glasovnih razloga, u većini zbog jednačenja po mjestu tvorbe, a djelomično i zbog analogije po vremenskom značenju. Uzmimo li se u obzir svi pridjevi imeničke tvorbe, tada se zapaža očita težnja da oni napuste ovaj sufiks. Tako u suvremenom književnom jeziku nisu više obični pridjevi bratnji, jajnji, jetrnji, narodnji, rednji, sobnji, zetnji (tj. zetovski), žitnji; pridjev se maternji u Hrv. rijetko upotrebljava (običniji je materinski), a nekoliko je pridjeva suzilo svoju upotrebu samo na posebna značenja ili veze: gospodnji samo u značenju 'božji', npr. dan =, godina = a, molitva = a (AR),⁶⁵ kutnji i sudnji samo u vezi kutnji zub, sudnji dan, ali je od prve veze običnija imenica kutnjak.

532. Način je tvorbe vidljiv iz primjera, to više što je objašnjavan već nekoliko puta, pa se mogu dodati samo dvije napomene. Suglasnik *s* na kraju osnove mijenja se sa *š* zbog jednačenja po mjestu tvorbe. U pridjevu

⁶⁵ Posobnost se toga pridjeva očituje i u redu riječi.

je izvanji : izvan -nj- dalo -nj- jer se ne može reći da je ovdje sufiks -ji zbog semantičkoga ograničenja toga sufiksa. Uostalom taj pridjev više i ne ide u suvremenu tvorbu, jer ga RK upućuje na spoljašnji, a D na izvanjski.

533. *-njikast*. Bio bi samo u vodnjikast (V i dr.), ali kako je u V zabilježena i imenica vodnjika, to je -njikast samo završetak, ako nema drugih pridjeva. V. -njikav.

534. *-njikav*. Samo u žutnjikav (Koreni, primjer iz NJ. 6, 176). U V (i dr.) zabilježen je i vodnjikav, ali i riječ vodnjika, te je u tome pridjevu -njikav samo završetak. Kako se vodnjikav i danas upotrebljava (= a krv, prev.), a vodnjika se vjerojatno više ne upotrebljava, završetak se -njikav i u ovom pridjevu poistovjećuje sa sufiksom. V. -jikav.

535. *-njiv*. Samo u prašnjiv (= a djetelina. Neispl. 234, = i akti, Vj. 29. 3. 59. 5). Vjerojatno prašan + jiv.

536. *-olast*. Samo u vragolast (analogijom prema đavolast, gdje je đavol + ast) i mrkolast (V i dr., danas možda arh. ili prov.).

537. *-oljast*. U dugoljast (D, Js) i vragoljast (B, D, ali ga oba upućuju na vragolast). Puristička i normativna literatura daje prednost pridjevima duguljast i vragolast.

538. *-oljiv*. Samo u vragoljiv (Kurl. 24, 82, 99, Svil. pap. 113). Dakle, u individualnoj tvorbi. Može biti i sufiksom -iv od potencijalnoga glagola vragoljati ili sufiksom -jiv od vragolisati (D).

539. *-onjav*. Samo u suhonjav.

540. *-orast*. Ovaj sufiks spominje Maretić u Gramatici, a kao primjer navodi samo kaporast i dodaje: »o kokoši ili golubu, koji ima na glavi kao kapu«. P. Budmani u AR kaže da je od kapor koji se izgubio. Završetak -orast dolazi i u pridjevu ćaporast (u V iz zagonetke) i u grahorast (od grahor, zabilježen u AR). Budući da pridjeve kaporast i grahorast dovodimo u vezu s kapa i grah, može se govoriti i o sufiksu -orast, ali je očito da je neproduktivan.

541. *-ov(a)n*. Sa sufiksom -ov(a)n ima više pridjeva (42), ali su među njima rijetki koji se danas češće upotrebljavaju, kao što je bunovan, dremovan (uz dremljiv), masovan, polovan, redovan (pretežno u Srbiji, u Hrv. običnije redovit). Značenje mu je opće kvalitativno, a razlozi konglutinaciji kao i u -evan. V. -ovni.

542. *-ovast*. Samo u murgovast (V) i valjkovast (V, B), vjerojatno oba arh. ili prov.

543. *-ovat*. Samo u brzovat (V, samo iz n. pj. mjesto brz), čudnovat, čvornovat (Glubi b. 38, Koreni, 161, M. Lalić u B. 17. 10. 60) i stolovat (V, RK).

544. *-ovet(a)n*. Samo u bogovetan, ciglovetan, dugovetan i istovetan, koji se obično upotrebljavaju u određenom obliku i zbog afektivnih razloga. Jedino se istovetan upotrebljava i neafektivno. Katkada se javlja i *-ovjetan*: bogovjetna noć (Um. pr. 66), istovjetan (AR, Belić: Prav.). Budmani u AR misli da je prema razgovijetan. Dr M. S. u NVj. 17 kaže da je to zapravo sufiks *-ovitan* i nabraja iz AR cjelovitan, darovitan, kišovitan, što je vjerojatno *-ovit + an*, a kasnije je shvaćeno kao ikavski refleks nekadašnjega *ě*.

545. *-ovljev, -evljev*. Samo u Markovljev (AR, mjesto Markov zbog stiha), bratovljev (običnije bratov), Sabovljev : Sabo⁹⁶ (B. 24. 3. 55. 8), sinovljev, zetovljev (T), a *-evljev* u muževljev (B i više suvremenih potvrda) i puževljev (Vus, 29. 11. 61. 6). Očito je da je sufiks složen od *-ov, -ev* i *-ljev*. Razlog je konglutinaciji u sinovljev, muževljev, zetovljev vjerojatno zbog izbjegavanja glasovne podudarnosti u nom, mn. imenice i pridjeva, a bratovljev analogijom prema njima. Primjeri pokazuju da sufiks označuje odnos prema određenom, spomenutom pojedincu, osim puževljev: Poštanska raketa s = om zapregom, ali to je jedini primjer, iz humorističkoga stila.

546. *-ovlji, -evlji*. Pridjevi se sufiksima *-ovlji, -evlji* tvore samo od imenica m. r., i to tako da *-ovlji* dolazi na osnove s nepalatalnim suglasnikom, a *-evlji* s palatalnim i glasom *c*: bikovlji (Hrv. b. Mars, 285), čvorovlji, drozgovlji, kosovlji (sve V i dr.), osovlji (V, RK, T; V osa upućuje na os, m., a os 2 na osovinu), sinovlji (V i dr. i nekoliko suvr. p.), sobovlji (B. RSR, BT), očevlji (AR, arh.), muževlji (V i dr. i nekoliko suvr. p.), puževlji (V i dr.). Sufiks je složen od *-ov, -ev* i *-ji (-lji)*. Očito je da je konglutinacija nastala zbog glasovnih razloga. Teoretska bi razlika između pridjeva sa *-ov, -ev* s jedne strane i *-ovlji, -evlji* s druge bila u tome što se prvi odnose na jednoga određenoga pojedinca, a drugi na svakoga, bilo kojega ili na više njih. Kad su u osnovi imenice za oznaku životinja, razlika se u načelu ne pravi (v. § 166–169). U tri suvremene potvrde za muževlji i sinovlji pridjevi se odnose na određena muža i sina.

547. *-ovni*. Sufiks je *-ovni* odnosni sufiks i njime se tvore pridjevi samo od onih imenica kod kojih sufiks *-ni* nailazi na glasovnu zapreku, a katkada i zbog izrazitijega glasovnoga kostura: bankovni, burzovni, cestovni, čekovni, činovni, duhovni, glasovni, gruntovni, likovni, listovni, mirovni, mostovni (uz mosni), mozgovni, pojmovni, posjedovni, poslovnj, rokovni (uz ročni), rodovni (uz rodni), strukovni (uz stručni), svejtovnj, vrhovni (uz vršni), zvukovni (uz zvučni). U isto funkciji dolazi i sufiks *-eni*, pa nekoliko pridjeva ima usporedne likove s oba sufiksa: crkovni (V, Neisp. 414) i crkveni (običnije), pojmovni (običnije) i pojmenj (znanstv.), poslovnj (običnije) i poslenj, službovni (AR, B, D) i službenj (običnije), smislovnj i smislenj (podjednako). Razlozi zbog kojih

⁹⁶ *-ovljev* zbog vjerojatne deklinacije Sabo, Saba, Sabu, dok je u Mirabovljev : Mirabo (Travn. 63) samo *-vljev* zbog Mirabo, Miraboa).

dolazi sufiks *-ovni* jednim su dijelom u tome što ispred njega suglasnici ostaju nepromijenjeni, ali su za konačan sud o raspodjeli *-eni* i *-ovni* potrebna pitanja istraživanja.

548. *-š(a)n*. Taj sufiks spominje Maretić u Gramatici i kao primjere navodi *durašan*, *izmašan*, *izdašan*, *podašan*, *nestašan*, *ümiješan*, *koturašan*. Možemo još dodati i *dospesšan* (RK, T), *posvemašan* (AR, D), *trajašan* (RK, D, T) i *umješan* (D), ali je u svima teško odrediti što je sufiks, a što osnova. Belić u *Nauci o građenju*, str. 173, kaže za neke od njih da imaju složen sufiks dodavanjem sufiksa *-(a)n*, ali ne kaže na što. Postanak tih pridjeva nije dovoljno jasan.

549. *-šnji*. Sufiksom *-šnji* izvedeni su pridjevi od priloga za mjesto i vrijeme: *negdašnji*, *odondašnji*, *prek(o)sutrašnji*, *spoljašni*, *sutrašnji*, *svagdašnji*, *tamošnji*, *unutrašnji*, *vazdašnji*.

Sufiks je *-šnji* odnosni sufiks i označuje odnos prema mjestu ili vremenu izrečenom prilogom u pridjevskoj osnovi. V. *-ašnji*, *-anji*, *-nji*.

550. *-ujški*. Samo u *orlujski*, *ovnujski*, *volujski*. Od njih su običniji *orlovski*, *ovnovski* (*ovneći*), *volovski*, tako da se pridjevi sa *-ujski* u književnom jeziku upotrebljavaju uglavnom zbog stilskih razloga.

551. *-uljast*. Sufiksom *-uljast* izvedeni su pridjevi od pridjeva: *duguljast*, *krivuljast*, *modruljast* (= a svjetlost, Neispl. 65, = mračak, ib. 175, = a krv, ib., 335), *mrvuljast* (= a kosa, M. Lalić u B. 23. 8. 60), *sivuljast* (AR, RK, = o svijetlo, Neispl. 403), *živuljast* (= stas. Iverje, 118). Takvi pridjevi imaju deminutivno značenje.⁹⁷

Od imenica je izveden samo *vraguljast* (B, vjerojatno arh. ili prov.). Pridjev *bikuljast* (NJ, 8, 274) izveden je od *bikulja* sufiksom *-ast*, a možda i *šaruljast* od *šarulja*, *krivuljast* od *krivulja*.

552. *-uljat*. Samo u *duguljat* (V i dr.) i *trbuljat* (= o dete, NJ, 4, 104, M. Lalić u B. 21. 8. 60).

553. *-uljav*. Samo u *krivuljav* (= i skokovi, Neispl. 235), *krutuljav* (V i dr.), *modruljav* (= nos, Iverje, 40), *mršuljav* (= a zimmica, Kurl. 12, = e zalihe, Neispl. 197, = a hrptenica. Svil. pap. 111), *živuljav* (= e jeguljice, Neispl. 83, = i odsjaj rijeke, ib. 185, = tok rijeke, ib., 267, = i bokovi, Svil. pap. 55). *Rosuljav* (AR) vjerojatno od *rosulja*.

554. *-uljiv*. Samo u *krivuljiv* (= o jato, Neispl. 57) i *plašuljiv* (= o titranje glasa, ib., 142), ako nije od nepotvrđenih glagola *krivuljiti* i *plašuljiti*.

555. *-unjav*. Samo u *bledunjav* (RK, T, *bljedunjave zvijezde*, Neispl. 53, = o stvorenje, Svil. pap. 9, = listić, Ne tuguj, 18), *gladunjav* (Bio je =, Neispl. 91), *hladunjav* (= i hodnik, Neispl. 227), *plačkunjav* (= smiješak, Kurl. 20), *slabunjav* (RK, B, D, T) i *sladunjav* (AR, RK, D, T). Značenje mu je deminutivno.

⁹⁷ *-ulj-* u deminutivnom značenju nalazimo i u glagola, npr. *smijuljiti* se : *smijati* se.

556. *-uš(a)k*. Samo u ljepušak (AR).

557. *-uš(a)n*. Samo u lagušan (V), ljepušan (AR i dr.), mekušan (AR i dr.) slabušan (AR, = i osjećaj, Neispl. 282), tanušan (V i dr.), teme-ljušan (= dječarac, Tel. 18. 11. 60. 12), vjetrušan (u nekoj molitvi, V s. v. mora). V. -jušan.

558. *-ušast*. Samo u bjelušast (V i dr.), crnušast (AR, RK), ljepušast (D i nekoliko suvr. p.), mekušast (AR, D), modrušast (Iverje, 39, Um. pr. 19), plavušast (AR, D, možda i od plavuša). Glas *lj* u debeljušast (D) može biti analogijom prema debeljast, debeljkast ili od sufiksa -jušast.

559. *-ušav*. Samo u golušav (AR i dr., = c ruke, Svil. pap. 153) i milušav (= i osjećaj, Neispl. 200, a možda je i sufiksom -av od nepotvrde-noga glagola milušati).

560. *-uškast*. Samo u ljepuškast (V i dr.) i debeljuškast (B i dvije suvr. p.). Glas *lj* u drugom može biti prema debeljast, debeljkast, a i od sufiksa -juškast. Značenje je deminutivno.

MRTVI SUFIKSI

561. *-aj(a)n*. Samo u leksičkoj riječi veličajan.

-(a)l. Svi su pridjevi sa završetkom *-(a)l* leksičke riječi: nagao, obao, okrugao, rahli (D, reg.), svijetao, topao, utao (B, T, arh.), cigli.

-(a)lj. Samo u divalj⁹⁸ i šupalj. Oba su leksičke riječi.

-(a)r. Svi su pridjevi sa završetkom *-(a)r* leksičke riječi: bistar, dobar, hitar, hrabar, jedar, modar, mokar, mudar, oštar, vedar, žustar, a tako i arh., prov. ili posuđeni bađar, bodar, kadar, lotar, štedar.

-(a)v. Samo u leksičkoj riječi mrtav.

-az(a)n. Samo u pridjevima bōjāzan (danas bojažljiv), gōjāzan, ljūbazan i prijazan.

-čast. Samo u arh. ili prov. plavčast i rupčast.

-eč(a)n. Samo u arh. malečan (AR).

-ek. Samo u leksičkoj riječi dalek.

-el. Samo u leksičkim riječima debeo, kiseo, veseo.

-em. Samo u leksičkoj riječi golem.

ički. Samo u onolički, tolički. Može se govoriti o završetku jer je nemoguće odrediti što je osnova, a što sufiks.

-ični. Samo u kolicni, onolčni, ovolčni, tolični. Tumačenje kao i za prijašnji.

-ik. Samo u leksičkoj riječi velik.

⁹⁸ Obično samo u određenom obliku divlji. B. Janjić u NJ, 3, 48–49 pokazuje da se upotrebljava i divalj. Osim navedenih primjera možemo dodati da je tako i u Bihor-cima, str. 55, 81. i 149. Stariji je oblik divijb 'wild, frei wachsend, frei lebend' (SA), kasnije je dalo divlji, što je poslije shvaćeno kao određeni oblik pridjeva divalj.

-j. Sufiks -j danas je mrtav jer se stopio s glasovima ispred sebe, a primjenjivao se vrlo rijetko. Sačuvani su samo neki pridjevi, i to u određenim vezama (ali se u većini i one sve rjeđe upotrebljavaju): banj 'banov' u Banja Luka; Ivanj dan, Jovanj dan, Nikolj dan, Tr'punj dan. Po Pravopisu ih treba pisati zajedno (Ivanjdan), a to znači da više i nisu pridjevi. Maretić kaže da je taj sufiks i u pridjeva bređ, loš, riđ, ali su danas leksičke riječi, kao krunj, smeđ (stsl. krunъ, smědъ).

-(j)ur(a)n. Samo u leksičkoj riječi promećuran, promućuran, kojoj je teško odrediti osnovu, a prema tome i sufiks. Najvjerojatnije je od prometati se, promećem se, a u u promućuran moglo je nastati asimilacijom, jer je između stražnjoezičnih samoglasnika, a to bi potvrdivao i oblik promoćuran (VI. 27. 5. 61. 8). Te se promjene vrše toliko lakše što je pridjev leksička riječ (prekinuta je veza s glagolom prometati se).

-men. Samo u čismen, rumen, stamen i usmen.

-ole. Samo u dubok, širok, visok i žestok.

-or. Samo u mator (i vitor, V).

-t(a)k. Samo u leksičkoj riječi bljutak.

-tav. Samo u leksičkim riječima bljutav i mlitav.

-uži. Samo u voluji (B s. v. jezik), ali je danas običnije volujski ili volovski.

-ūn. Samo u lāgūn (u V, gdje je označen kao prov.)⁹⁹

V. SUFIKSI ABECEDNIM REDOM

I. Po prvom glasu

-acki	-(a)r	-ec(a)k	-ewit	-ikast	-jast
-ac̄(a)k	-arast	-ec̄(a)n	-evljev	-ikav	-jaš(a)n
-āc̄(a)k	-ast	-eč̄(a)k	-evlji	-in	-jat
-ački	-aš(a)n	-eč̄(a)n	-evni	-inski	-jav
-ači	-ašnji	-eči	-evki	-injav	-ji
-ačiv	-at	-ečiv	-ežljiv	-inji	-jikav
-ah(a)n	-at(a)n	-ek	-icki	-injnski	-jiv
-aj(a)n	-(a)v	-el	-ieni	-ioni	-jur(a)n
-ajiv	-av	-eljast	-ič(a)n	-iš(a)n	-juš(a)n
-(a)k	-av(a)n	-eljav	-ičast	-išav	-karast
-(a)l	-az(a)n	-em	-ičav	-it	-kast
-(a)lj	-ažljiv	-en	-ički	-iv	-kav
-aljiv	-lheni	-eni	-ični	-j	-ljan
-(a)n	-cat	-enski	-iči	-jah(a)n	-ljast
-an	-cijat	-enji	-ijacit	-jajiv	-ljat
-anski	-cit	-eš(a)n	-iji	-j(a)n	-ljav
-ani	-čast	-cv	-ijski	-jani	-ljev
-anji	-čiv	-ev(a)n	-ik	-jak	-lji

⁹⁹ Na kraju posebno zahvaljujem prof. dru Ljudevitu Jonkeu što mi je u radu dao više vrijednih napomena.

-ljičav	-njast	-oljiv	-ovet(a)n	-šnji	-uljiv
-ljikav	-njav	-onjav	-ovit	-t(a)k	-ün
-ljiv	-nji	-or	-ovljev	-tav	-unjav
-men	-ujkast	-orast	-ovlji	-uji	-uš(a)k
-n	-njikav	-ov	-ovni	-ujski	-uš(a)n
-nast	-njiv	-ov(a)n	-ovski	-uljast	-ušast
-nat	-ok	-ovast	-ski	-uljat	-ušav
-ni	-olast	-ovast	-š(a)n	-uljav	-uškast
-novit	-oljast				

2. Po posljednjem glasu

-aći	-eni	-an	-men	-uškast	-njav
-eći	-beni	-(a)n	-in	-olast	-injav
-ići	-ioni	-ec(a)n	-ün	-ljast	-onjav
-ji	-evni	-eć(a)n	-(a)r	-eljast	-unjav
-iji	-ovni	-ič(a)n	-or	-oljast	-išav
-uji	-nji	-ah(a)n	-at	-uljast	-ušav
-acki	-anji	-jah(a)n	-cat	-nast	-tav
-icki	-enji	-j(a)n	-jat	-njast	-ev
-ački	-inji	-jan	-cijat	-arast	-ljev
-ički	-šnji	-aj(a)n	-ljat	-karast	-evljev
-ški	-ašnji	-ljan	-uljat	-orast	-ovljev
-ijski	-j	-jur(a)n	-nat	-ušast	-iv
-ujski	-(a)k	-š(a)n	-ovast	-ovast	-čiv
-anski	-ec(a)k	-aš(a)n	-it	-(a)v	-aćiv
-enski	-ač(a)k	-jaš(a)n	-cit	-av	-ećiv
-inski	-ać(a)k	-eš(a)n	-ijacit	-ičav	-jiv
-injski	-eč(a)k	-iš(a)n	-evit	-ljičav	-ajiv
-evski	-uš(a)k	-uš(a)n	-ovit	-jav	-jajiv
-ovski	-t(a)k	-juš(a)n	-novit	-kav	-ljiv
-lji	-ek	-at(a)n	-ast	-ikav	-aljiv
-evlji	-ik	-ovet(a)n	-čast	-jikav	-oljiv
-ovlji	-ok	-av(a)n	-ičast	-ljikav	-uljiv
-ni	-n	-cv(a)n	-jast	-njikav	-ažljiv
-ani	-(a)l	-ov(a)n	-kast	-ljav	-ežljiv
-jani	-el	-az(a)n	-ikast	-eljav	-njiv
-icni	-(a)lj	-en	-njikast	-uljav	-ov
-ični	-em				

VI. BROJČANI PODACI

Od 17 730 sakupljenih pridjeva pojedini sufiksi imaju:

- 4629 -ski - izvan grade je ostao velik broj pridjeva od geografskih naziva, uglavnom imena mjesta, a jedan dio i od imenica drugih kategorija,
- 1987 -(a)n - među posuđenima ima s tim sufiksom oko 95% pridjeva tako da svih zajedno ima oko 3 000,
- 1689 -ni - nezapisani su pridjevi uglavnom male čestote ili specijalne upotrebe,
- 726 -ast - nezabilježeni su uglavnom pridjevi rijetki po upotrebi,
- 711 -ljiv - izvan grade je ostao vjerojatno veći broj pridjeva s prefiksom *ne*,
- 613 -ov - izvan grade ima velik broj i sasvim običnih pridjeva,
- 537 -av - napomena kao za -ast,
- 474 -in - napomena kao za -ov,
- 334 -iv - napomena kao za -ljiv,
- 246 -ev - napomena kao za -ov,

212 -ički	76 -jiv	30 --nat
197 -en	75 -inski	29 -ič(a)n
165 -ioni	73 -(a)k	26 -ljev
147 -ovit	62 -ovni	22 -evit
127 -eni	52 -iji	22 -inji
121 -ji	47 -ani	18 -ah(a)n
113 -ovski	46 -ači	18 -ašnji
111 -it	42 -ov(a)n	16 -(a)r
108 -nji	38 -šnji	14 -anski
97 -at	35 -evski	14 -ev(a)n
82 -an	33 -kast	13 -cat

362 sufiksi sa 10 i manje od 10 pridjeva
1151 posuđeni pridjevi, v. napomenu za -(a)n
836 glagolski pridjevi
358 složeni bez ikakva sufiksa
280 razni prefiksalsne i prefiksarno-sufiksalsne tvorbe
164 složeni razni
127 jednosložni
224 razni.

VII. KAZALO (INDEKS)

Broj označava paragraf ako nije drugačije označeno.

a) imena

- Adum, Iva 367
Aitzetmüller, R. *Lit.* 34
Aleksić, Radomir 108(st+ski)
Andrić, Ivo *Lit.* 49, 50; 107(ć+ski), 126, 173, 235, 256, 440
Andrić, Nikola 176
Anić, Vladimir 204, 205
Babić, Vladimir *bilj.* 25
Bajec, Anton *Lit.* 1; 59, 88; *bilj.* 17, 61, 67, 81
Belić, Aleksandar *Lit.* 2-4; 12, 13, 21, 23, 37, 52, 59, 88, 95, 107(st+ski), 114, 129, 246, 372, 388, 408, 447, 544, 548) *bilj.* 5, 9, 11, 54, 74, 88, 92
Benešić, Julije *Lit.* 5; 231
Bogišić, Valtazar 161
Boranić, Dragutin *Lit.* 6; 90, 94, 107(ć+ski), 180, 232
Brabec, Ivan *Lit.* 7
Bošković, Radosav 232, 234; *bilj.* 87
Botteri, I. 232
Božić, Mirko *Lit.* 51-53; 107(ć+ski), 179, 391, 415, 423; *bilj.* 49, 70
Brodowska Honowska, Marija *Lit.* 8
Broz, Ivan *Lit.* 16
Budagov, R. A. 30
Budak, Pero 85
Budmani, pero 254, 341, 356, 405, 476, 540, 544; *bilj.* 56, 89, 92
Crnogorac, Kosta 347, 356
Čopić, Branko *Lit.* 54, 55; 173, 473
Čorović, Svetozar 179
Čosić, Dobrica *Lit.* 56, 57; 129, 390(glupav)
Dabac, V. 30
Daničić, Đuro *Lit.* 10; 177, 245, 262 263 (kosni, torni), 390(čitav), 466; *bilj.* 41
Dayre, Jean *Lit.* 11
Deanović, Mirko *Lit.* 11, 12
Divković, Matija 24
Držić, Marin 24
Faulkner, William 29
Fink, Nikola 352
Friščić, Vinko *bilj.* 6
Gaj, Ljudevit 24
Gel'gardt, R. R. 82
Georges, Henrich *Lit.* 14
Georges, Karl *Lit.* 14
Gortan, Veljko 91, 94, 119; *lilj.* 6
Griekat, Irena *bilj.* 55
Gundulić, Ivan 24, 155
Hamm, Josip *bilj.* 12
Hraste, Mate *Lit.* 7; *bilj.* 28, 30
Iveković, Frano *Lit.* 16
Ivić, Pavle *bilj.* 32
Ivšić, Stjepan 264(rječni), 394 402; *bilj.* 44, 91
Jagić, Vatroslav 250(narodan)
Janjić, B. *bilj.* 99
Jernej, Josip *Lit.* 12
Jespersen, Otto *Lit.* 17; *bilj.* 8, 20
Jonke, Ljudevit 466; *bilj.* 6, 99
Jordan, L. 82

- Jurančić, Janko *Lit.* 18
 Jurković, Janko 352
 Kačić Miošić, Andrija 24
 Kaleb, Vjekoslav 352
 Kangrga, Jovan *Lit.* 32
 Kanižlić, Antun 24, 402
 Karadžić, Vuk Stefanović *Lit.* 19; 24, 169, 240, 245, 251, 262, 309 (voden), 390 (mlakav), 396, 467; *bilj.* 60
 Kavanjin, Jerolim 402
 Klaić, Bratoljub *Lit.* 20
 Kolar, Slavko 117
 Koneski, Blaže *bilj.* 58
 Košor, Josip 352
 Kostić, Aleksandar 212; *bilj.* 6, 18
 Kostić, Dragutin *bilj.* 34
 Krešić, Stjepan 29
 Krleža, Miroslav *Lit.* 58: 151, 250 (civilan), 352, 380 (padavičav)
 Lalević, Miodrag 468
 Lalić, Mihailo 396, 495, 551, 552
 Lalić, Radovan 161
 Latković, Vido 161
 Leskien, August *Lit.* 21; 59, 88, 246; *bilj.* 31
 Mackensen, Lutz 250 (statičan)
 Mann, Thomas 367; *bilj.* 32
 Maretić, Tomo *Lit.* 22-24; 20, 28, 31, 32, 50, 59, 107, (c+ski, ć+ski, d++ski, z+ski), 109, 113, 116, 117, 119, 126, 127, 133, 151, 155, 179, 212, 213, 215, 223, 224, 245, 246, 296, 345, 366, 381, 388, 390 (ništav), 402, 405, 436, 439, 445, 454, 456, 461, 466, 480, 489, 501, 540, 548, 561; *bilj.* 5, 6, 12, 28, 74, 92
 Maixner, Rudolf *Lit.* 11
 Marinković, Ranko 173
 Martić, Grga 29, 415
 Matoš, Antun Gustav *Lit.* 59, 60; 24, 365, 367
 Mažuranić, Fran 126
 Mažuranić, Ivan 24
 Meyer-Lübke, Wilhelm *Lit.* 25; *bilj.* 8, 45
 Miklosich, Franz *Lit.* 26
 Moskovljević, Miloš 290; *bilj.* 23, 30, 54
 Nazor, Vladimir 402
 Nehajev, Milutin 380 (padavičav)
 Nikolić, Berislav *bilj.* 39
 Novaković, Stojan 177
 Njegoš, Petar Petrović 178, *bilj.* 26
 Njegovan, V. 178, 251
 Pančić, Josif 347, 356, 366
 Pavlinović, Mihovil 356
 Pavlović, Milivoj *Lit.* 27; 346-349, 354, 358, 368, 373; *bilj.* 6, 9, 69
 Peškan, Mitar 248
 Popović, Ivan (108(st+ski), 450; *bilj.* 80
 Porzig, Walter *Lit.* 23; *bilj.* 8
 Potebnja, A. A. 30
 Predić, Sv. *bilj.* 6, 54
 Putanec, Valentin *bilj.* 9
 Reformatski, A. A. 89, 6
 Reljković, Matija 24
 Ristić, Svetomir *Lit.* 31, 32; 248, 249, 250 (rosan, stočan, teretan) 251, 260, 304, 310
 Rončević, Nikola 32; *bilj.* 54
 Rožić, Vatroslav 91, 94, 108 (jn+ski), 461; *bilj.* 40
 Sadnik, Linda *Lit.* 34
 Senc, Stjepan *Lit.* 35
 Sijarić, Čamil *Lit.* 61, *bilj.* 73
 Skok, Petar *Lit.* 36; 33, 90, 107 (s+ski, z+ski), 176, 209, 390 (čelav), 445; *bilj.* 1, 6, 8, 19, 28, 30, 41, 73, 75
 Stanić, Milija 112
 Stevanović, Mihailo *Lit.* 38, 39; 37, 48, 114, 115, 116, 161, 247, 388, 422; *bilj.* 5, 8, 41, 72, 74
 Stevović, Igrutin 114-116
 Stulli, Joakim 341
 Svinarski, Kiril 161
 Szlifersztejnowa, Salomea *Lit.* 40; *bilj.* 32
 Šamšalović, Gustav 293
 Šanskij, H. M. *Lit.* 41; *bilj.* 8, 9
 Šantić, v. 250 (brojan)
 Senoa, August 24, 173, 178, 344, 358, 366, 498
 Setka, J. *bilj.* 6
 Sinka, Milan 58, 139
 Skaljić, Abdulah *Lit.* 42; 353, 390 (čelav) *bilj.* 73
 Šljivić-Šimšić, Biljana *bilj.* 42
 Šloser, Josip 362
 Šojat, Antun 318, 319; *bilj.* 61
 Sovary, Roman 344
 Sulek, Bogoslav 250 (jezičan), 366, 466
 Timofejev, Leonid 161
 Tolstoj, Ilja Ilič *Lit.* 43
 Trávníček, František *Lit.* 44
 Ujević, Tin 8, 173, 442
 Ušakov, D. N. i dr. *Lit.* 45
 Vasmer, Max *Lit.* 46; 467
 Vinaver, Stanislav 363
 Vinja, Vojmir 25; *bilj.* 14
 Vondrák, Wenzel *Lit.* 47; 25, 59, 88, 405, 461, 467; *bilj.* 12, 41, 46, 66
 Vuković, Jovan *bilj.* 60, 72
 Vušović, Danilo 108 (st+ski), 114, 178; *bilj.* 26
 Wüster, Eugen *Lit.* 48; 13; *bilj.* 8, 23
 Zlatarić, Dominko 402
 Zivković, Sreten *Lit.* 7

b) *pojmovi*

- afektivna upotreba 85
 afiks 4
 afiksacija 4
 akcenat 31
 aktivna posesivnost 32
 bliže značenje riječi 30
 dalje značenje riječi 30
 derivacija 3
 desufiksacija 6
 dijahronija 12-26
 disimilacija na udaljenost 81, 144, 154,
 284, 318, 415
 distinktivna funkcija 31
 dužina odnosnih sufiksa 65
 faktor prostora 82
 gradivne imenice 41, 178
 gradivni pridjevi 32-42, 178, 251-258,
 287, 299, 300, 305, 367
 individualna tvorba 29, 151, 391
 informator 75
 istoznačni sufiksi 38-40
 izvedena riječ 14
 izvođenje 3, 4
 jalovi sufiksi 68
 jezični osjećaj 13
 kalk 8
 komparacija pridjeva 35, 49, 240, 257
 komplementarni sufiksi 38, 39
 kompozicija 3; *bilj. 1*
 konverzija 6
 kvalitativni pridjevi 32-52 115(i drug-
 dje)
 leksička riječ 9, 12, 13, 15, 17, 18, 19,
 20; *bilj. 9*
 leksički minimum 30
 materijalni pridjevi 32
 motivirana riječ 52
 mrtvi sufiksi 23, 67-71 561
 mutacija 6, 180; *bilj. 4*
 narušavanje sustava 79-85
 nastavak 53, 54, 64, 65
 nemotivirana riječ 52
 nemotivisana reč *bilj. 9*
 neodređena deklinacija pridjeva 35, 41,
 240, 302; *bilj. 16*
 neodređeni oblik pridjeva 35, 41, 240,
 241, 256, 257, 302; *bilj. 16, 54*
 neplodni sufiksi 68
 neproduktivan pridjev 21
 neproduktivne riječi 12, 15; *bilj. 9*
 neproduktivni sufiksi 67-71
 neutralizacija 87, 289, 307, 350, 486
 oblični nastavci 53
 odnosni pridjevi 33-52 (i drugdje)
 određeni pridjevi 248
 određena deklinacija pridjeva 35, 41,
 240, 252, 257, 258, 302
 određeni oblik pridjeva 35, 41, 240,
 252, 257, 258, 261, 262, 302
 opisni pridjevi 32
 osnova 17, 53-63
 osnovna podjela pridjeva 32-52
 osnovno značenje 42-52, 116
 pakovak 8
 pasivna posesivnost 32
 plodni sufiksi 68
 posesivni pridjevi 32, 115
 posesivnost 32, 36
 posesivnost u širokom smislu 32
 posuđivanje 7
 posvojni pridjevi 32
 prazna polja 84
 prefiks 4
 prefiksacija 4
 prefiksna tvorba 4
 prefiksno-sufiksna tvorba 4
 preneseno značenje 42-52, 116, 256, 343-
 354
 preuzimanje 7
 pridjevi, 11 83 (i drugdje)
 prigodna tvorba 29
 prisvojni pridjevi 32, 115
 produktivne riječi 12, 13, 15
 produktivni sufiksi 67-71
 razlikovna mogućnost 310
 razlikovna služba 31, 268
 razlikovni znak 262, 381
 sekundarna mutacija 86, 96, 112, 118,
 120, 121, 446, 454, 455
 sinhronija 12-26
 sinonimni sufiksi, v. istoznačni sufiksi
 slaganje 3, 5; *bilj. 1*
 složeno sufiksna tvorba 5
 statistički podaci 73, 74, 76-78
 (i drugdje)
 sufiks 4, 17, 18, 57-71 (i drugdje)
 sufiksna tvorba 4, 5, 31
 supstrakcija 6
 sustav 77-85
 terminološka upotreba 30
 unutrašnja tvorba 6
 usamljena riječ 21; *bilj. 9*
 usporedni pridjevi 77, 89, 4
 završetak 23, 55, 66
 značenje vrste 37, 114
 živi sufiksi 67, 61

c) *sufiksa*

- acki 451
- ač(a)k 452
- äč(a)k 453
- ački 454
- ači 455
- ačiv 456
- ah(a)n 457
- aj(a)n 561
- ajiv 458
- (a)k 35, 459; *bilj. 16*
- (a)l 561
- alan 9
- (a)lj 12, 561
- aljiv 460
- (a)n 5, 33, 35, 43, 59, 64, 65, 181-225, 239-268, 290, 291, 299, 300, 305, 308, 309, 311, 354, 406, 409, 410, 467, 468, 469, 486, 490, 507, 548; *bilj. 47, 57, 85*
- an 33, 35, 43, 206, 248, 295-304, 308, 309, 311, 367
- anī 33, 35, 43, 248, 260, 295-304, 308, 309, 311
- anski 90, 437, 461
- anjī 462
- arski 62
- (a)r 12, 561
- arast 463
- ast 30, 31, 35, 47, 58, 59, 64, 74, 325-373, 380, 381, 402, 551; *bilj. 16, 92*
- aš(a)n 464
- ašnji 465
- at 31, 35, 196, 355-361, 393-406, 408-411, 507; *bilj. 16*
- at(a)n 215, 466-468
- (a)v 561
- av 31, 35, 58, 59, 198, 341-354, 374-392, 401, 418, 459, 499; *bilj. 16, 72, 75*
- aw(a)n 469
- az(a)n 561
- ažljiv 470
- beni 471
- cat 472, 474
- cijat 473
- cit 474
- čast 70, 561
- čiv 475
- ec(a)k 476
- ec(a)n 477
- eč(a)k 478
- eč(a)n 561
- eči 479
- ečiv 480
- ek 561
- el 561
- eljast 481
- eljav 482
- em 561
- en 32, 33, 35, 43, 178, 207, 248, 298, 299, 305, 308-311, 367, 524
- eni 33, 35, 39, 43, 248, 260, 298, 306-311, 483, 547
- enski 483
- enji 484
- eš(a)n 485
- ev 35, 38, 41, 44, 80, 127, 133, 139-180, 241, 421, 545, 546; *bilj. 16*
- ev(a)n 43, 486, 488
- evit 194, 382, 415-418, 507
- evljev 545
- evlji 546
- evni 43, 488
- evski 431-444
- ežljiv 489
- icki 561
- icni 561
- ič(a)n 490, 491
- ičav 493
- ički 24, 445-447
- ični 494
- iči 495
- ijacit 496
- iji 40, 421, 424-426
- ik 561
- ikast 498
- ikav 499
- in 35, 38, 41, 44, 80, 127, 139-180, 421; *bilj. 16, 40*
- inski 62, 427-431
- injav 500
- injī 242, 501
- injski 502
- ionī 9, 448-450
- iš(a)n 503
- išav 504
- it 200, 505-507
- iv 35, 40, 201, 218-222, 241, 312-324, 382, 456, 459, 480, 538; *bilj. 16, 63*
- ivan 9
- j 12, 561
- jah(a)n 457
- jajiv 458
- j(a)n 509
- jan 296 300
- jani 296, 301-303
- jast 59, 61, 328; *bilj. 92*
- jaš(a)n 464
- jat 394
- jav 59, 199, 376, 384, 386, 392, 500
- jev 58, 139
- ji 35, 38, 40, 44, 47, 80, 131, 161, 166-168, 242, 419-424, 426, 501, 546; *bilj. 54*
- jikav 511

- jiv 312-324, 535, 538
- jur(a)n 561; *bilj* 62
- juš(a)n 512
- jušast 558
- juškast 560
- k 12
- karast 513
- kast 35, 368, 369, 514; *bilj.* 16
- kav 515
- ljan 516
- ljust 517
- ljat 518
- ljav 519
- ljev 38, 520
- lji 420, 546
- ljičav 522
- ljikav 523
- ljiv 35, 40, 201-205, 218-222, 312-324, 459, 489; *bilj.* 16, 62, 63
- men 561
- n 20, 64, 65, 191, 524
- nast 525
- nat 35, 197, 407-414; *bilj.* 16
- ni 33, 35, 38, 39, 43, 64, 65, 77, 135-137, 162, 178, 205, 211, 212, 226-294, 299, 308, 309, 311, 547; *bilj.* 54, 57, 58, 85
- novit 526
- njast 527
- njav 199, 392
- nji 35, 38, 242, 529-532; *bilj.* 54
- njikast 533
- njikav 534
- njiv 535
- ok 561
- olast 536,
- oljast 537
- oljiv 538
- onjav 539
- or 561
- orast 540
- ov 17, 35, 38, 41, 44, 80, 127, 133, 139-180, 241, 421, 520, 545, 546; *bilj.* 16
- ov(a)n 43, 541
- ovast 542
- ovat 543
- ovet(a)n 544
- ovit 194, 362-365, 382, 403, 415-418, 507, 526
- ovljev 545
- ovlji 80, 546
- ovni 43, 547
- ovski 62, 80, 431-444
- sk- 64
- ski 35, 37, 38, 41, 44, 62, 77, 80, 90-138, 161, 162, 178, 180, 212, 239, 251, 269-289, 367, 421, 422, 428, 437, 438, 444, 447, 449, 461, 502; *bilj.* 42, 54, 58
- stvenī 63
- š(a)n 548
- šnji 35, 462, 465, 549
- t 20
- t(a)k 561
- t(a)n 215, 466
- tav 561
- uji 561
- ujski 80, 550
- uljast 551
- uljat 552
- uljav 553
- uljiv 554
- ün 561
- unjav 555
- ur(a)n 561
- uš(a)k 556
- uš(a)n 557
- ušast 558
- ušav 559
- uškast 560
- v 20
- ven 63
- b 1, 12, 20
- bji 1, 20
- bnъ 41, 240, 241, 245
- bknъ 60

Zagreb, 18. siječnja 1962.

SADRŽAJ
(Broj označava paragraf)

I. LITERATURA	
II. SKRAĆENICE I ZNAKOVI	
III. OPĆI DIO	1— 89
1. Potreba ovakva rada	1
2. Određenje područja	2— 31
a) Sufiksalna tvorba i njezine granice	3— 10
b) Sadržaj riječi pridjevi	11
c) Razgraničenje sinhronije i dijahronije	12— 26
d) O poredbenim istraživanjima	27
e) O dijalektalnim pojavama	28
f) Individualna tvorba	29
g) Terminološka upotreba	30
h) Akcenat	31
3. Osnovna podjela pridjeva	32— 52
a) Termini osnovne podjele	32
b) Obilježja pojedinih skupina	33— 41
c) Osnovno i preneseno značenje	42— 52
4. Osnova	53— 56
5. Sufiks i osnova	57— 63
6. Sufiks i nastavak	64— 65
7. Sufiks i završetak	66
8. Živi i mrtvi sufiksi	67— 71
9. Grada	72— 75
10. Statistički podaci i sustav	76— 78
11. Narušavanje sustava	79— 85
12. Sekundarna mutacija	86
13. Neutralizacija	87
14. Obrazloženje načina obrade	88
15. Ostale napomene	89
IV. SUFIKSI POJEDINAČNO	90—561
1. -ski	90—138
A. Tvorba od imenica	90—137
a) Način tvorbe	90—108
b) Posebnosti u tvorbi	109—111
c) Dužina sloga -ni- u završetku -nički	112
d) Značenje	113—137
B. Tvorba od ostalih osnova	138
2. -ov, -ev, -in	139—180
A. Raspodjela sufiksa	139—151
B. Glasovne promjene	152—156
C. Značenje	157—180
a) U tvorbi od osobnih imenica	158—161
b) U tvorbi od imenica za oznaku biljaka	162—165
c) U tvorbi od imenica za oznaku životinja	166—169
d) U tvorbi od imenica za neživo	170—180

3. -(a)n	181—225
A. Tvorba od imenica	182—212
a) Način tvorbe	182—191
b) Značenje	192—210
c) Kategorijsko ograničenje	211
d) -(a)n : -ski	212
B. Tvorba od glagola	213—222
a) Način tvorbe	213—216
b) Značenje	217
c) -(a)n : -(lj)iv	218—222
C. Tvorba od pridjeva	223
D. Tvorba od priloga	224
E. Tvorba od prijedloga	225
4. -ni	226—294
A. Tvorba od imenica	227—289
a) Način tvorbe	227—238
b) Značenje	239
c) -ni : -(a)n	240—268
d) -ni : -ski	269—289
B. Tvorba od glagola	290—293
C. Tvorba od priloga	294
5. -an, -ani	295—304
6. -en	305
7. -eni	306—311
8. -ljiv, -iv, -jiv	312—324
A. Tvorba od glagola	313—322
a) Način tvorbe i raspodjela sufiksa	313—318
b) Značenje	319—322
B. Tvorba od imenica	323—324
9. -ast	325—373
A. Tvorba od imenica	326—367
a) Način tvorbe	326—328
b) Značenje	329—340
c) -ast : -av	341—354
d) -ast : -at	355—361
e) -ast : -ovit	362—365
f) -ast : -lik	366
g) -ast : -au, -en, -ski	367
B. Tvorba od pridjeva	368—372
C. Tvorba od glagola	373
10. -av	374—392
A. Tvorba od imenica	375—382
a) Način tvorbe	375—376
b) Značenje	377—379
c) -av : -ast	380—381
d) Odnos prema ostalim sufiksima	382
B. Tvorba od glagola	383—387
C. Tvorba od ostalih osnova	388—392
11. -at	393—406
A. Tvorba od imenica	394—404
a) Način tvorbe	394
b) Značenje	395—400
c) -at : -av	401
d) -at : -ast	402
e) -at : -ovit	403—404

B. Tvorba od glagola	405
C. Tvorba od pridjeva	406
12. -nat	407—414
13. -ovit, -evit	415—418
14. -ji	419—423
15. -iji	424—426
16. -inski	427—431
17. -ovski, -evski	342—444
18. -ički	445—447
19. -ioni	448—450
20. Ostali živi sufiksi	451—560
21. Mrtvi sufiksi	561

V. SUFIKSI ABECEDNIM REDOM

VI. BROJČANI PODACI

1. Po prvom glasu
2. Po posljednjem glasu

VII. KAZALO (Indeks): a) imena b) pojmova c) sufiksa

VIII. SADRŽAJ